

OCTAVIAN GOGA

O P E R E

III

T E A T R U

*Ediție îngrijită, prefață,
note, bibliografie și indici
de*

i O N D O D U BĂLAN

Scriitorii romani, 5, 4

V

SCRITORII ROMANI

EDITURA MINERVA

București, 1972

DOMNUL NOTAR

DRAMĂ IN TREI ACTE DIN VIAȚA ARDEALULUI

PERSOANELE:

TRAIAN VĂLBANU, notar în Lunca
NICULAIE BORZA, țaran fruntaș, socrul; notarului
DR. IERONJM BLEZU, funcționar în minister^ Buda-
S pesta, candidat de deputat guvernamental
SOLOMON NICOARĂ, preot în Lunca
MITRUȚ, pristavul satului
TODERAȘ, fecior de sat
CÎRCIUMARUL CAIAFA
1» DASCĂLUL ILIȚ
 CANTORUL TIOPLEA
 GAL ȘANDOR, sergent de jandarmi
 STAN HOPIRTEAN
 OTILIA SFETESCU
fS LINA, slujnică la notar
 ANA, nevasta notarului
 Țărani, jandarmi, lăutari, femei, copii.
 Se petrece în zilele noastre în satul Lunca, centru elec-
 toral de pe cîmpia Ardealului, pe vremea unei alegeri
Si» de deputat.

S-a jucat întâia oară pe scena Teatrului Național din
București în seara de 16 februarie 1914.

A C T U L I

5 Cancelaria notarului cu ferestrele spre stradă. Interiorul unei case de la țară cu tavan de grinzi. Mobilierul jumătate de la oraș, restul țărănesc. Biroul notarului cu cărți și registre. Deasupra, pe perete portretul împăratului Frantz Iosef, sub el două pistoale încrucișate și o pușcă. Alături telefonul. În colț altă masă. Laviță țărănească împrejur; o ladă și deasupra icoana Sfântului Niculaie, cu candela aprinsă. Cînd
10 se ridică cortina, în fața ușii, notarul împarte ordine la cinci jandarmi ungurești în ținută de serviciu. În fruntea jandarmilor, sergentul Gal Șandor. La biroul notarului, răsturnat pe un fotoliu, candidatul de deputat, dr. Ieronim Blezu, răsfoiește o carte.
15 Sîmbătă seara, orele opt. Lampa aprinsă.

S C E N A I

NOTARUL, SERGENTUL GAL, JANDARMII, CANDIDATUL

NOTARUL

(căt-re Gal)

20 De-aia am zis eu, trimeteți pe Șandor, vorbesc eu cu Șandor... Așa te-a trimis... Pentru că, înțelegi, alegerea de deputat nu-i glumă...! Aici trebuie om priceput... De aceea, cum ți-am spus, mai cu seamă pe popa Nicoară... înțeles? Doi inși să nu se miște de
25 la poarta lui. Cine intră, cine iese: la catastif... Dascălul tot așa... Auzi, Gal? Țștia trag sforile. Bagă bine

de seamă... Dumneata ești lup bătrîn. (*Rumoare Intre jandarmi.*) Domnul solgăbirău spune că te pricepi__ ai?

JANDARMII

(*zlbind*)

Ilăă...

GAL

Noa, eu, mă rog frumos, am muștruluit destul...

NOTARUL

10 Da' scurt... știi, fără vorbă multă...

GAL

Noa, eu mă rog frumos, la mine: aînț-țvai la ariște cu el... eu nu dau răgaz...

NOTARUL

»5 Că, vezi, acum în sara asta, la noapte se hotărăște..., Mîne la alegere, să meargă tot strună... Auzi? Și dacă se găsec de ăia de la Sibiu...

JANDARMII

Studenti...

20

NOTARUL

Așa, studentii... nici un pardon.

GAL

La țuhaus...

NOTARUL

25 Da... Ei, ați înțeles?

JANDARMII

Înțeles, domnu notar!

NOTARUL

5 Acum la inspecție! Și cînd o fi și-o fi, vă dau de veste cu Mitruț. (*Jandarmii salută și pornesc spre ușă. Candidatul, în ultimul moment, ridică ochii din carie și face un semn notarului. Notarul urmind.*) Gal, ascultă... Ceilalți puteți ieși... Fă-te încoace!... (*Gal se oprește, ceilalți ies.*)

hi,

*.

GAL

Porunca, domnu notar!

NOTARUL

Uite, măria-sa domnul candidat de deputat Bleza are o vorbă... Magnificență, domnul straja-meșter...

«5

GAL

Gal Șandor, cu supunere...

CANDIDATUL

(*se apropie de Gal și-i întinde o bancnotă*)

Așa de-o pālincuță... he... noaptea lungă...

ao

GAL

(*înfundă banii in buzunar, salută și se apropie de ușa*)

Trăiască măria-sa domnu deputat! Trăiți! La mine, mă rog, aînț-țvai, l-am ras...

•fi*

NOTARUL

25

Așa, așa, Șandor... (*Gal iese.*)

CANDIDATUL

Aînț-țvai, *sapristi*... Bine, bine, foarte bine...

S C E N A I I
NOTARUL, CANDIDATUL

NOTARUL

 „Asta e la roată, magnificență... Pumn bun de Ja
Kecikemet... acu după o hîrtie...”

CANDIDATUL

 Hm. O sută de coroane...

NOTARUL

 Foarte bine... Se întărește Șandor.

10

CANDIDATUL

 Mă rog frumos, astea-s emolumintele lor... *Primo
vivere, deinde filosofari.*

NOTARUL

 Adevărat.

15

CANDIDATUL

 Pentru că, mă-nțelegi, domnule Vălean, pe lumea
asta, plane astăzi tot vine după emoluminte... Da...
Orice-ar spune domnu avocat Florian, *sapristi*, vorbe
de gazetă, vorbe de cafană... Știu bine eu...

20

NOTARUL

 Așa-i, magnificență... Dar, vedeți, vin deăștia
noi, aici în casa mea, aici în cancelaria satului; chiar
ieri, vineri, au fost, cînd se vorbea că o să călcați
pentru prima dată în comuna Lunca pe ziua de astăzi
la cuvîntare de program, au fost, magnificență, doi
de la Sibiu, de la teologie, știți chiar proaspeți, cu
fumuri, pălăria mare, nasu-n vînt, vorbe de la Bucu-
rești; „Poporul, poporul...” Cu de astea vin... Eu,
iacă la Pesta, la cursul de notar am văzut multe... Mă

 știți de șase ani... înțeleg poporul foarte bine... Aș
putea zice: sînt chiar socialist... Adică așa...

CANDIDATUL

 Lasă-mă, domnule Traian, cu poporul... lasă-mă...
Poporul să-și vază de treabă, *sapristi*... *ergo*, să-și ție
gura... scurt... Să se facă cucuruzul, înțelegi, cucu-
ruzul... Să aibă ce băga-n gură, înțelegi, să-și zică
ocinașele sara, să se întoarcă cu fața către părete...
da... poporul... na... Iar domnișoriiăștia cu părul
vîlvoi, cari umblă de smintesc oamenii și *quasi* se iau
de gît cu baronii din casina magnașilor,ăștia trebuiesc
scuturați, o bătaie *prima classis, canis mater*, să le
treacă metrica... na...

io

NOTARUL

15 îi scuturăm acum..

CANDIDATUL

 Gal, ai?

NOTARUL

 Gal și alții... Ce altfel să vedem... (*Se uită la ceasor-
nic.*) Tocmai opt ceasuri. Pristavul e prin sat, de la
om la om. Trebuie să vie. Știți în sara din urmă s-alege.
La noapte nu-i mai schimbă. Prostul dacă apucă să
deie mîna, se ține. Am eu, printre ei, unu de încredere,
Hopîrtean Stan, fost zupaș la honvezi, se încurcase
cu niște cai; l-am scăpat și de niscai daraveri cu finan-
ții, patru căldări de rachiu pe nespuse... De șase luni
pentru-o iscălitură nu l-am putut limpezi... Le-a
făcut la Gherla... Da-i bun, bun de astea... i-am spus:
„Auzi, Hopîrtene, bani sînt: zece zloți votul și tu doi
de toată căciula... învîrtește-te...” Acuma el se sfarmă
cît poate... Trebuie magnificență, să trecem sara asta
și pe la el, să-i dați o vorbă, să-i spuneți că intră
negreșit la comitat...

”f
4

80

CANDIDATUL

Vai de mine, cum să nu? Bucuros, puiule, și două.
Sapristi... Putem chiar acum...

NOTARUL

A... nu... Se poate? Trebuie mai întâi oleacă de gustare. (*Intră Ana.*) Iaca tocmai vine soția mea... Fă-te încoace, Aneto, să te recomand...

S C E N A III

NOTARUL, CANDIDATUL, ANA

«0

CANDIDATUL

A, d-na Vălean... mă bucur din toată inima... Mă recomand doctor Ieronim Blezu, secretar în minister^ actualminte candidatul cercului Lunca...

ANA

15 Mulțumesc, domnule... mulțumesc.

CANDIDATUL

Acum am întâia oară onoarea...

ANA

îmi pare bine... Pofțiți, pofțiți, ocupați loc...

20

NOTARUL

Cum stăm cu masa?

ANA

(*aranjează masa*)

25 Se gătește... Să ne iertați, așa cu graba... Dumnealui ne-a spus numai după-amiazi... Vedeți, aici ca la sate... n-avem toate cele... Ba șofranu lipsește, ba... iaca s-at

16

«part și solnița... Lina asta... Și purcelu-i cam tinerel, de trei săptămîni...

NOTARUL

•5 Las-o acum cu nașterea... Mai repede, mai repede... Magnificență...

CANDIDATUL

A, mă rog, lăsați, doamnă Vălean... Știm noi... la sate se gătește... Aa... mă rog...

ANA

10 Păcatele noastre, am uitat și piperul... Așa-i cu graba... Odată suntem gata... (*Iese.*)

S C E N A IV

NOTARUL, CANDIDATUL

NOTARUL

Scuzați, magnificență.

CANDIDATUL

Poftim?

NOTARUL

Soția mea...

30

CANDIDATUL

Cum?

NOTARUL

Vorba ei, ca la sate.

17

CANDIDATUL

Da' mă rog... e foarte bine... cum: scuzați? *Sapristi...*
e foarte bine... Și frumoasă, domnule Traian... da....
da... și gospodină... ai?...

5 NOTARUL

De... dacă m-am așezat în Lunca... patru poște de-
la Aiud... îmi trebuia...

CANDIDATUL

Da, negreșit, un sprijin...

10 NOTARUL

Da, vorba vine, sprijin... Socru avea partid mare...

CANDIDATUL

înțeleg.

NOTARUL

15 Aici așa merge... Știți: ai partid?... Da' de ce nu se
grăbește? Aneto!

CANDIDATUL

Lasă, mă rog. Avem vreme (*De afară glasul Anei:-
„Viu, viu!”*)

20 NOTARUL

El avea partid mare... bătrînul... om ciudat... ca și
ceilalți. Cioban colțos... Ce să te-nțeleagă el?... Ce
știe el de cărți, numeri, rubrici în patru protocoale...
Cu răboju-n grindă și cu amnaru-n buzunar...

25 CANDIDATUL

Bătrînii, domnule Vălean... Calul bătrîn... *sapristi....*

NOTARUL

Adevărat... nu mai învață buiestru...

CANDIDATUL

Ei, vezi.

S C E N A V

NOTARUL, CANDIDATUL, ANA, LINA

(*Ana, cu un sfeșnic cu două luminări aprinse, intră urmată
de Lina, care aduce într-o tavă mare un purcel aranjat
frumos.*)

ANA

Să iertați de așteptare. (*Către Lina.*) Aici la mijloc.
Trage la o parte florile... Dincolo... Să iertați... Așa...
Poftiți la masă... (*Lina iese grăbită.*)

CANDIDATUL

(*încet către notar, arătînd spre lina*)

Mititica?

NOTARUL

Slujnică la noi...

CANDIDATUL

«0 Bună bucățică, *sapristi...*

ANA

Poftiți, dumneavoastră aici...

NOTARUL

Vă rog, magnificență...

CANDIDATUL

A... dar știi că-i frumos, *sapristi*, foarte bine... (*Se așează la masă.*)

ANA

5 Sărăcuțu... așa cu nuca-n gură... da' mic... trei săptămîni... Urechiușa stîngă s-a pîrjolit de tot... Să trec și vinu de pe laviță...

CANDIDATUL

10 Nu... așa-n tîgaie e admirabil... Vă felicit, doamnă... Serios...

NOTARUL

Borviz, Aneto!

ANA

15 L-am pus să se răcească în vedriță. Pofțiți... Poate vă place capul?...

CANDIDATUL

Mulțam... Lăsați... Da' de ce numai două tacimuri? Ei, asta nu merge... Ne supărăm așa... Placă aici și dumneavoastră... Placă... Nu, nu...

20

NOTARUL

Pofțiți pulpa, magnificență... Salata, unde-i salata?

ANA

25 Mulțumesc, noi avem de lucru pe-afară... Numai cu Dumnezeu... Pofțim salata... Iaca pînea... (*îi face cruce și o taie.*)

CANDIDATUL

Nu, doamnă Vălean, îmi pare rău... De ce?...

20

NOTARUL

(Repede. Lasă crucea acum... Lasă crucea...

ANA

Dacă așa-i legea... Pofțiți... Poftă bună! (*Iese.*)

S C E N A VI

NOTARUL, CANDIDATUL

CANDIDATUL

(*mingînd cu poftă*)

10 Mulțam frumos... da, da, legile trebuie ținute... Știi că am o poftă...

NOTARUL

Uite, vedeți, legi de astea mă fierb pe mine... Legile lor, magnificență...

CANDIDATUL

15 De, drăguțule, *dura lex, est lex*...

NOTARUL

Grozav de greu mă potrivesc eu între oamenii ăștia...

CANDIDATUL

«0 Șoarece de oraș... *Sapristi*...

NOTARUL

15 Apoi ce credeți?... Toată copilăria la Aiud... Tata vicenotar la comitat, după mamă înrudit de departe cu Varvareștii din Odorheiu... Pîn-am isprăvit cursul de notar, n-am fost niciodată la sat... Tata mai spunea

4

21

cîteodată de moşu, fost birău în Mihalţ... Nu l-am cunoscut... In colegiul reformat de acolo şase clase... pîn-a murit tata... mama s-a dus mai demult... Şi eu, eu nu eram ca ăia cu cămaşa scoasă...

5 CANDIDATUL

Băiat de domn, *sapristi*...

NOTARUL

Umblam si în familii...

CANDIDATUL

10 Sigur...

NOTARUL

Poftiţi... Mai poftiţi, magnificenţă... La mulţi ani deputăţia!

CANDIDATUL

15 Să vedem. Vorba lui Gal cum or fi muştruluiţi, ai? Mă rog, la Aiud sunt multe familii de nemeşi... Ce s-a ales de viţişpanul Şarkozi?... Eram prieteni buni...

NOTARUL

20 Da... Şarkozi... cum nu... foarte fain om... a murit... Şi Deneş, protopopul reformat... poate-l ştiţi... Belavari de la temniţă, inspectorul, am umblat regulat la el în familie, cînd eram student pe-a şasea la *collegium*... Hm... avea o fată, Irma...

CANDIDATUL

25 A... na... na... bibi... na! *Filia hospitalis*... ha, ha!... *Sapristi*...

NOTARUL

Mă rog...

CANDIDATUL

Lasă că le ştiu eu, domnule Vălean... De ce-am rămas holtei? *Caniş mater*... Unguroaicele, nene, au draci...

NOTARUL

Ha, ha! Da' încă cum, mă rog!

CANDIDATUL

Cînd le-apucă, domnule, cînd le-apucă... ai? ce zici? (*Închină.*)

NOTARUL

Da, da... (*închină.*) Da. Şi Irma asta o nebună... De cîte ori ieşeam sara pe malul Murăşului... Mă lua aşa de braţ, repede... Strîngea, magnificenţă...

CANDIDATUL

Mie-mi spui, *sapristi*, mie-mi spui?

NOTARUL

Strîngea de lăsa urme... Să ştii că mă mărit cu tine... Şi ne înfundam în trestiş...

CANDIDATUL

30 *Sapristi*...

NOTARUL

Ea de cincisprezece, eu de optsprezece... cînta din gură... frumos ... şi la clavir... învăţase la Cluj... Parc-o aud... (*Fredonînd.*) *Maros vize fölyik cendeşen*...

CANDIDATUL

Bravos... Păi dumneata eşti meşter, *caniş*... Ei... bravos... să trăiască... să trăiască!... Da... Irma... (*închină.*)

NOTARUL

S-a dus, magnificență... S-a dus... Are patru copii cu Darvai de la scaunul orfanal... S-a măritat, cînd eram diurnist... Ehe, grea viața...

CANDIDATUL

Nu dubitez, puiule...

NOTARUL

Pîn-am ajuns aici...

CANDIDATUL

10 De, pînă te-ai potrivit...

NOTARUL

15 Doamne păzește... Ce potrivit? Mă rog să vedeți și să rîdeți... Cu socru-mieu o pățanie... na... potriveala noastră... Vine odată vorba de-un clavir... Ascultați... ciobanul... Vorbeam așa... Zic eu, nu știu cum, zic: „Asta vine frumos din clavir”. Da' el: „L-am văzut și eu odată, să-mi fi spus n-aș fi crezut... Gîndeam așa, o fi ca o fluieră, ca o ceteră... cînd colo, el cîi un lădoi... Și are două părechi de măsele...”

20 CANDIDATUL

Colosal..

NOTARUL

25 Mă rog... Două părechi de măsele... Unele negre,, altele albe... Și spunea un neamț la tîrg, zice: „Dacă vrei să cînte, îl calci pe picioare și-l atingi la măsele... alea albe de joc, alea negre de jale... așa... așa vorbeste... potrivește-le...”

CANDIDATUL

30 Ei, asta-mi place... Asta-i colosală... îl atingi la măsele... ha... ha... *sapristi!*... am s-o spun în minister... rîde Geza sefu... rîde colosal...

24

NOTARUL

5 Da, magnificență... așa... ce să mai zic? Iaca nevasta, mă rog... cît am muncit eu aci... pînă s-a îmbrăcat nemțește... Ținea la ce-apucase de la mă-sa... răposata... cum o fi fost, că n-am cunoscut-o... Nu lăsa... așa morțiș... iaca, vedeți, icoana acolo în colț... Sfîntu Niculaie... Arde candela? Arde... Prostii băbești... Da' n-o pot scoate din casă... Ține una: apără casa... Prostii...

10

CANDIDATUL

Da' le știu, frate... Și la noi pe Someș... (*Intră Ana.*)

SCENA VII

NOTARUL, CANDIDATUL, ANA

ANA

15 Nu știu, dacă se poate...

CANDIDATUL

Poftiți... Poftiți.

NOTARUL

20 Ce-i?

ANA

„Asta... Mitruț... A venit... E cu noi în casuță. I-am spus s-aștepte. Zice că-i grabă. Știi vorba lui': să vie la raport...”

25

NOTARUL

Pristavul care a umblat prin sal.

CANDIDATUL

Da, da... Să vie.

25

NOTARUL
Zi-i să vie..

ANA
Să-i zic. (*Iese.*)

NOTARUL
Mare hoț ăsta... Trebuie luat de sus...

CANDIDATUL
(trece la biroul notarului, se așează în fotoliu și ia o carte)
Lasă pe mine... *Sapristi...* Eu mă trag la o parte.
Ciocănește-1 dumneata. (*Intră Mitruț.*)

S C E N A VIII

NOTARUL, CANDIDATUL, MITRUȚ

MITRUȚ
Bună sara, bună sara...

NOTARUL
Ei?

MITRUT
Așa-așa.

NOTARUL
Repede!

MITRUȚ
Cum să zic, nici prea-prea, nici foarte-foarte.
Vorba ăluia...

NOTARUL
Ce vorba ăluia, vorba ăluia? Spune: ce-ai isprăvit?
Ce zic? Nu vorba ăluia...

MITRUȚ
Ce să zică, domnule? Parcă s-au tresărit de tot...
Mai demult, tot mai puteai spune două vorbe la crîșma
lui Caiafa... Acuma, pace bună.

NOTARUL
N-o lungi, înțelegi! Spune, să ne facem socoteala...
Nu vezi, mă? *Teremtete...* magnificența-sa aici!... Ai
vorbit cu Hopîrtean?

MITRUȚ
Bună sara la măria-sa... n-am văzut... Să iertați...

CANDIDATUL
Să trăiești, frate! Spune înainte.

MITRUȚ
Am vorbit cu Hopîrtean... tocmai la cruce, la
Șipotul Sasului... Să vedeți...

NOTARUL
Dă-i odată!

MITRUT
Mă duceam așa de capu meu... Colo, pe la plopii
Mărgineanului, aleg niște vorbe aruncate de departe...
ca de adunare de oameni...

CANDIDATUL
Eh... ce-i?

NOTARUL

Spune!

MITRUT

O iau mai repede să văz ce-i... mă rog frumos... la larmălaie... strigau și nu-și dau rînd. Aleg așa vorbe rupte: [...] „Florian să trăiască”...

CANDIDATUL

Florian... bine.

NOTARUL

Mai repede!...

MITRUȚ

M-apropiu... Ei chiote...

NOTARUL

Spune, mă, ce vrei!...

MITRUȚ

Adică minunea dracului... Hopârtean... îi făcuse roată vreo doisprezece inși. Ștefănuță al lui Potop și ficioru-so... ăștia mai viteji. Toți cu frunză verde-n pălărie... Cît îi lua gura: „Du-te la honvezi strajameșter, la ciubăru varmeghiei...” El roșu, cu pieptaru desfăcut... Știi, atunci îl făcuse scăpat. Acuma ce zici dumneata... Și Negu al rotarului cu căciula pe-o ureche: „Du-te, mă, de-i spune notarășului multă sănătate de la Oprea din Spini”.

NOTARUL

Bestia. Zi-nainte.

MITRUT

Și pe mine m-au sucit de vreo două ori... Așa să mă bage la spaime... că-mi fac apa...

NOTARUL

Și tu, slabule, coada colac, ha?

MITRUȚ

Vai de mine, domnule notar... Se poate? Slujba mea? Nu, nu... I-am luat cu vorba, așa și așa... Oameni buni, dacă vrei pășunea dintre piscuri... dacă vrei să se sloboadă dările, mă, să se deie drumul în pădurea grofului... Așa...

CANDIDATUL

Aha... *sapristi*... fain corteș... bine vorbește...

NOTARUL

Nagy kutya /cerem...

MITRUȚ

Cam știu eu cum umblă vorbele, mă rog de iertare... Da' nu prea prinde, măria-ta.

NOTARUL

Cum, nu prinde?

CANDIDATUL

Cum asta?

20

MITRUT

Uite așa: nu mai prinde... Zău! Oameni proști... Zice că tot așa-i îmbată... că s-au săturat, că acum a bătut ceasu... tot atîta, ce-o fi, o fi... măcar să-i potopească cu reghimentul, să vie sîngele lor deasupra acum odată... O viață are omu...

25

NOTARUL

îi moaie Șandor.

CANDIDATUL

Spune, frate.

MITRUȚ

5 Zice că așa-i în toate părțile, domnule... Volbură mare... Veneau asară doi inși de la moara din Boian... Spun că groful nu îndrăznește să treacă prin sat, că i-au tăiat hamurile la podul din Gura-Vâii și l-au bătut muierile cu ouă clocite...

CANDIDATUL

10 Mă rog, nu umblă așa *aghitatorii*?

MITRUȚ

Cum adică? Jandarii? Ba umblă tot câte patru!

NOTARUL

15 Nu așa, mă! Nu pricepi. Ce jandarmi? Studenții, înțelegi...

MITRUȚ

20 Știe-i Maica Precista. Nu s-aude. Spune Ioana, legiuită-mea, că zice că s-ar fi arătat trei inși în deal la curmătură, așa cătră sară, la niște fomei în clacă s-ar fi arătat... erau îmbrăcați rumânește și cu sapa-n spate, da' aveau mînilor de domn ca spuma laptelui, se vedea cît de colo... Și-ar fi zis că-i trimete Dumnezeu cu vorbă de sus să nu-și lepede oamenii legea, că vine Antihîrț... Ce-o fi și asta?!...

25 CANDIDATUL

Da, aghitatori, *sapristi*, aghitatori, aia vreau eu!...

MITRUȚ

De ăia nu s-aude, măria-ta.

NOTARUL

Păi cum s-a pornit așa deodată, ha?

MITRUȚ

Mai anțerț, cînd a ars satu jumătate la Mihălț. Din care amnar a căzut scînteia? Iac-așa prinde: nici nu știi și-o vezi volbură mare... Așa-i' lumea asta, cum se zice: poporu...

CANDIDATUL

Să se facă cucuruzu *caniș mater*...

NOTARUL

Ce popor, mă? Și-a băgat coada popa, înțelegi... A căzut candidatul lor acum trei ani, cînd cu domnul Iloșvai; acum nu se lasă...

CANDIDATUL

Eo ipso.

NOTARUL

Nu spun și de temniți și de domnii noștri, ha? De alea nu spun?

MITRUȚ

Cum să nu, rogu-te? Zice Oarță, ăsta, Ilie fonfu... ieri la Caiafa-n prag, zice: „Ăia-s domni de rumân, mă, cari stau în temniță să ne aducă dreptatea — cum spune la gazetă, mă...”

CANDIDATUL

25 L a gazetă, da... *Sapristi*, la gazetă...

MITRUȚ

Cum spune la gazetă, mă... Zic: „Ce dreptate, mă Cirmoiag, că dreptatea-i la împăratu...” Da' el:

„Acolo să se ducă, mă, să-i spuie vorbă oarzână, că el săracu nu știe, mă, că-i bătrîn și bea cafeia acolo la casa lui... Și-l poartă cu minciuna, mă...”

NOTARUL

S Vedeți, magnificență, le sucește capu...

CANDIDATUL

Pardon... Păi bine, mă, cum îți zice?

MITRUȚ

Mitruț, măria-ta, Mitruț pristavu...

10 CANDIDATUL

Bine, mă Mitruț, eu nu mi-s domn de rumân, ha?

MITRUȚ

Ei ca proștii, măria-ta...

CANDIDATUL

15 Spune noa...

NOTARUL

Vorbește, cînd poruncește magnificența...

MITRUȚ

Păcatele lor, săru mîna, oameni proști... dumnea-voastră...

20 CANDIDATUL

Spune, na, *sapristi*... Spune iute... Scurt.

MITRUȚ

25 Păi... să ierți... zic că ești ungur... acum vedeți, ei ca omu?...

NOTARUL

Da' nu vorbește ca noi magnificența?

CANDIDATUL

Pardon, pardon, mă rog frumos. Spune!

5 MITRUȚ

Vorbește, vorbește; da' alta răspunde... acum eu spun ce zic ei: „că cine plătește, ala poruncește... Șt dacă d-ta te-ai dat cu unгурii, nu mai ești rumân sărac...”

11' NOTARUL

Idiot, taci!...

CANDIDATUL

Mă rog...

MITRUȚ

15 Că zice că d-la ai vîndut. pădurile de pe valea Someșului... Și dacă vin oamenii acolo la Pesta îi iei cu *rictai* și că mai tare mușcă... Oameni proști...

NOTARUL

Idiot. Ține-ți gura!... Spune, ai umblat prin sat?...

80 CANDIDATUL

Aia-s bolînzi, mă... Zi așa: bolînzi...

MITRUȚ

Așa, așa... nebuni... (*Către notar.*) Umblat cu Hopîrtean...

35 NOTARUL

Cîte voturi? Repede!

MITRUȚ
Am adunat unsprezece, cu mine doisprezece
Hopârtean...

CANDIDATUL
5 Cum? *Sapristi*, fain lucru...

MITRUȚ
Treisprezece...

CANDIDATUL
Fain-frumos!...

10 NOTARUL
Și zi treisprezece dintr-o sută douăzeci!... Lasă că
vă învăț eu...

MITRUȚ
Domnule, eu slujba mea...

15 NOTARUL
Taci!

MITRUȚ
Dacă nu vreau, domnule... că nu-și lasă legea să-i
ajungă blăstăm, să nu le putrezească oasele în copîr-
șeu... Nu și nu!

20 CANDIDATUL
Colosal!... Spune, *sapristi*, spune, că-mi place..*

NOTARUL
Prostii, magnificență...

CANDIDATUL
Nu, nu... Lasă... lasă să spuie... *Rustica natura,
servat sua iura*...

MITRUȚ
Și muierile, mă rog... a... greu de tot!... S-a repezit
a lui Toader Stanciu la mine: „Ieși afară, piază-rea,
că în rîndul trecut tot din pricina ta [...] ne-a murit
bou de dălac... și ne-a spintecat ursu trei noateni în
Purcăreți...” Eu: „Nu te burzului, tu muier: asta-i
slujba mea...” Și așa. Asta-i ca la patruzeci și opt,
domnule, răzmiriță mare...

CANDIDATUL
Bine... Om vedea noi mîne... Cînd vin din toate
părțile... Și voturi *vin* și cătane *vin*... *Sapristi*... și
16 regiment vine...

MITRUȚ
Aș crede cu supunere...

NOTARUL
Taci! Ascultă!

MITRUT
Poftim.

NOTARUL
La socru-meu ai fost?

CANDIDATUL
A... S-auzim.

MITRUȚ
Fost... Să vedeți...

NOTARUL

Scurt! Ce zice?

MITRUT

Așa către vecernie, asară... Sta pe podmol... Știți, cu ciasiovul... ochelarii întorși spre el... ce gîndea, ce nu gîndea... împătura o năframă... „Bună sara, bade Niculaie"... „Bună să-ți fie inima, Mitruț, auz că umbli din casă în casă după voturi, ai?...” Așa m-a luat... Zic: „Să iertați...” Zice: „La mine să nu-ți mai răcești gura...”

10

NOTARUL

Asa.

MITRUȚ

Așa. Zic: „Să iertați, viu de la domnu notar...”

15

NOTARUL

I-ai spus, care va să zică?

CANDIDATUL

Eu?

MITRUT

20

Spus

NOTARUL

Si?

MITRUT

Mă rog... Și-a așezat năframa alătura, ochelarii pe nas... „Domnu notar, ginere-meu?” m-a întrebat. „Dumnealui”, răspund eu... „Bine, bine”... Atît a mai zis, și-a început să cetească o ectenie...

25

CANDIDATUL

Cum? Ce?

MITRUȚ

O ectenie... știți, de la docsologia mare.

CANDIDATUL

Rustica natura, sapristi...
Iți dau eu ceaslov...

MITRUȚ

Acum, eu slujba mea...

Î

NOTARUL

Iesi afară!...

MITRUȚ

Săru mîna, măria-ta... Săru mîna frumos...

CANDIDATUL

"ti Lasă, frate... Cine rîde la urmă... *Sapristi...*

MITRUȚ

Așa, așa... Drept așa...

NOTARUL

10 Stai! Ascultă aici. Să pleci acum în minutu ăsta și să te duci la socru... înțelegi... Să-i spui că-i trimit vorbă... și-l poftesc să vie repede la mine...

MITRUȚ

Am înțeles. Să vie negreșit acuma... poate-l mai muiiați d-voastră.

NOTARUL

Ieși... Și-auzi, mă, la noapte învîrtește-te, mă-nțelegi!..

MITRUȚ

Vai de mine... Slujba mea, domnule... Sara bună, sara bună... *(Iese.)*

S C E N A IX

NOTARUL, CANDIDATUL

NOTARUL

Nagy kutya kerem...

CANDIDATUL

Nu-i cunosc eu? *Sapristi...*

NOTARUL

Ei, vedeți, magnificență... vedeți ciobanul... Socru...

CANDIDATUL

De, puiule...

NOTARUL

A, da-l ciocănesc... De doi ani n-a fost aici... Treceam acum pe la Hopîrtean. Și-apoi mă întorc eu, să-l iau în coarne...

CANDIDATUL

Cine știe... Cine știe? *Rustica natura...*

NOTARUL

Lăsați pe mine, magnificență... Aneto! Anico!... *(Se gătesc de plecare.)*

S C E N A X

NOTARUL, CANDIDATUL, ANA

ANA

(intră grăbită)

5 De ce vă grăbiți? A, mai poftiți... Zău așa... Tocmai făceam clătitele...

CANDIDATUL

Mulțam frumos... doamnă... mi se pare c-om mînca noi mine plăcinte... ha, ha!...

10

NOTARUL

Avem treabă...

ANA

Domnul nu pofteste la noi peste noapte? Am făcut...

NOTARUL

15

Magnificența-sa doarme la Winkler, la curte...

CANDIDATUL

V-am conturbat destul, doamnă...

ANA

Ba de loc... Nu ne-ați turburat de loc... Poftiți..

20

NOTARUL

Are să vie tat-to pe-aici... Spune-i s-aștepte...

ANA

Cum? Vine tata?

NOTARUL

25

Da. Spune-i s-aștepte...

CANDIDATUL

Noapte bună, doamnă Vălean... Mo reeomînd...

ANA

Noapte bună, domnule...

5

CANDIDATUL

Așa seara, pe-aici, *sapristi*... niei-o primejdie?...
(*Ies amindoi.*)

S C E N A XI

ANA, LINA

10

ANA

(*Orînduind pe masă.*)

Lino! Lino! (*Lina crapă ușa și bagă capul.*) Hai, tu, proasto! Hai, că s-au dus!

LINA

15

Au ieșit... Nu știu cum, parcă mi-e frică...

ANA

De ce?

LINA

Știu eu? Cu cratița aia-n cap, parcă-i ucigă-l toaca!

20

ANA

Ce cratiță?

LINA

Tutoiu ăla din cap... N-ai văzut d-ta?

ANA

25

Ăla-i țilindru, tu... Așa poartă domnii ăi mari...

40

LINA

Țilimindru... Gol dracii cu cîrnățaru-n cap... Așa zice că-i domn mare... Vine din Pesta de la țara ungu-rească... Vorbea lumea... să vezi ce-i pe uliță... Jan-dari tot cu părechea...

ANA

De ce?

LINA

Ca să silească oamenii... Știi, să-l facă dipotat... da' nu-l vrea nime... [...].

ANA

Știe-l păcatele... da' vorbește ca noi...

LINA

Spunea Stanca lui Potop, la fîntina... că zice că ar fi fecior de pripas, dintr-un sat de pe-aci-ncolo... Știi, nu-i chiar curat...

ANA

Cum nu-i curat?

LINA

Nu-i în toată legea... L-a făcut mă-sa cu jidovu...

ANA

Auzi, auzi!...

LINA

Zău!... Și nu-l vrea nicidecum. Pe domnu Ioniță îl știe toți... Ehe!... domnu Ioniță... mîne, duminecă-s trei săptămîni... juca în hora în Cărpeneș...

41

ANA
Hai, tu, fată... să isprăvim...

LINA
Are și scrisoare de la București... Vine cu peceți de acolo... îl vrea și boierii pe domnu Ioniță... Spune la gazetă, zău!...

ANA *i*
Repede, lu fată, că dă domnu peste noi... *s*

LINA
Ziceai că la Winkler, spunea ăl cu tutoiu... mal *
este... da' de domnu știi...ce zic?

ANA
Cine?

LINA
Toți, așa... Satu...

ANA
Ce?

LINA
Zic... Eu spui să știi... [..]. Și badea Niculaie
s-a dat cu oamenii...

ANA
Vorbești și tu fleacuri...

LINA
Cum fleacuri? Păi știe toți... dumneata nu-l vrei
pe domnu Ioniță?

ANA
Taci, tu, proasto...

LINA
Dumneata ții cu Blezu? Să-l auzi pe Nițu popii cum
cîntă: „Blezu, Blezu, huhurezu"... Ce mai nume și
ăla, Blezu... Dumneata nu-l vrei pe domnu Ioniță?

ANA
Taci tu! îl știu doar... Acum zece ani, cînd trecea
tat-so cu căruțu pe aici, de-I ducea la Blaj, trăgea la
noi... Parcă-i văz... avea la ceas așa ca un fluieraș de
argint... Frumos băiat...

LINA
Atunci de ce nu-l vrei?

ANA
15 Cum să nu-l vreau, tu? Da' ce-i vorba mea? Doar tu
știi că dumnealui poruncește...

LINA
10 Poruncește, poruncește... S-o mai lase dumnealui
cu porunca... știi, mai domol!... Asta acum, odată
vine din politică... văz eu... da' totdeauna... în toată
bună vremea... Tot cu porunca... Că de cînd v-ați
luat de trei ani și stau aici în casă... Eheh!... Parcă eu
nu văz...

ANA
85 Ce vezi tu?

LINA
Văz eu... Bine văz... Dumneata nu plîngi destul?
Așa viață...

ANA

Lino!

LINA

Si badea Niculaie de doi ani nu dă pe-aici.

ANA

Lino!

LINA

Parcă eu nu știu... Toți vorbesc...

ANA

10 Toți vorbesc... Taci, tu fată... Ce vorbesc?

LINA

Ce-i pe-aici...

ANA

Ce?

15 LINA

Ei... lasă... Parcă dacă stai-nchisă-n casă, lumea-i surdă... lumea-i oarbă... vede, leliță Anico... vede... tot cu ochii roșii... se cunoaște... N-ai ce-i face. O dată duci mîneca la ei... Tot așa singură ca-n peșteră...

20 Barem de-ar fi un copil la casă... săraca lelea Saveta... Prostii... prostii... toate-s prostii... parastas prostii, lumină-n progadie prostii... numa dumnealui... cum mai rabdă Maica Precista!...

ANA

25 E... viața... viața, tu fată hăi... haide... lasă...

LINA

Și-apoi vorba ceea, a Ilincii, atunci... Lasă-l pe dumnealui, poamă bună, mă rog, lasă-l...

ANA

Ce vorbă?

LINA

Colo la Oprea din Spini, în capu satului... Otilia!... madama... cum adică? Lumea doar...

ANA

Acum s-a isprăvit... Minciuni nu-mi trebuie... Nici o vorbă!... ia taeîmurile și pleacă... ai înțeles? iese afară !...

LINA

Păi, la fîntînă.

ANA

Ieși! *(Lina iese. Ana rămîne singură, citeva clipe dusă pe gînduri. De departe se aude un cinice de lăutari și un glas cam răgușit. Trece pe uliță, tot mai aproape. Se deslușește cîntecul:*

80 „Doi mă leagă, trei mă-ntreabă
De doi cai și-o iapă neagră...
Iapă neagră de furat,
Clinii să te fi mîncat,
Cînd ți-am pus căpăstru-n cap,
86 Că-n temniță m-ai băgat..."

*Ana tresare- Fuge la fereastră. Cîntecul nu se mai aude.
Lina reintră.)*

LINA

Auzi... auzi, leliță?

ANA
Săracii!...

LINA
Așa-i legea lui acum.

ANA
Vai de steaua lui!...

LINA
De nu murea Oana, bătrîna. Il mai trăgea ea de la
10 crișma Vențeloaii... Acolo începuse el... Cum îl spo-
vedea sub strașină, dimineața cînd scotea ciurda:
„Hai acasă, Toderăș!”...

ANA
Oana... S-a dus și Oana...

LINA
15 El acum s-a mutat la Caiafa. Din Păresimi una
ține. Cu trei țigani pe cuptor. „Inc-o lele, Barbă-putredă,
că te raz”. Jidovii ce să facă? Că dacă nu, sparge tot
și plătește... Peste vreo trei săptămîni... la Sînziene
zice că se duce...

ANA
20 Unde?

LINA
La America... Vorba ceea: „Cine-a scornit jalele\$
Mislăr cu vapoarele...”

ANA
25 Săracii Toderas...

LINA
Știi... trei ani și jumătate, de cînd l-au dat la tunari,
în cetatea Bălgradului...De nu-l ducea...

ANA
Cum ti-e scris...

LINA
Cum ti-e scris...

ANA
Așa ajungi, crede-mă... îți spui eu ție, ca la o A^eri-
f.-iO șoară-n lege... Stau cîteodată sara singură, colo pe
laviță... așa...

LINA
De jele, dragă, de jele... *(Pe ușa deschisă se aude
tușind cineva.)*

ANA
Vai de mine, auzi... dumnealui...

LINA
Vai de mine!... *(Intră Niculaie Borza.)*

ANA
A, tata... uite tata...

LINA
Bade Niculaie...

ANA
Bună sara, tată...

S C E N A XII

ANA, LINA, NICULAIE BORZA

BORZA

5 Bună vă fie inima, fetelor... Harnice, harnice?
Acasă-i ?

ANA

Trebuie să vie. Poftim, tată.

BORZA

M-a chemat.

10

LINA

Șezi, bade Niculaie... *(li întinde un scaun.)*

ANA

Șezi tată.

BORZA

15

Nu m-aș fi mișcat de-aeasă... Sînt ostenit. Primă-
vara dor încheieturile.

LINA

N-ai mai fost pe la noi...

BORZA

20

Pe la voi.

LINA

Pe la cănlilerie.

BORZA

25

Ce să fiu, tu fată! Tot omu cu cocioaba lui... Așai
rînduiala... Ce vrea cu mine? Mi-a trimes vorbă cu
Mitrut să viu...

ANA

Spunea. Nu șt iu. Poftim un pahar de vinars. *(Toarnă.)*

BORZA

Sufletu-i slobod...

5

ANA

Vii de acasă!

BORZA

Nu. Am fost dus... Acum am nimerit... Cum zic:
sufletu-i slobod... Nimeni nu poate pune stăpînire...

10

ANA

Unde-ai fost?

BORZA

A murit Stoia căpraru. Am fost să-1 văd.

LINA

15

Stoia?

ANA

A murit?

BORZA

Murit.

ANA

Beteșug?

BORZA

Nici un beteșug. Bătrînețele... Optzeci și doi de
ani... *(Se așează.)*

LINA

Săracu !.

BORZA

Lasă, fată... Nici o supărare... Și-a făcut rostu... Plinirea vremii — cum spune la carte. I s-a stins jaru din pipă... Și a închis ochii... gata!... *(Bea. Ana li toarnă din nou.)*

ANA

Suflet ușor la Dumnezeu...

LINA

Om glumeț... păcat, zău!...

BORZA

Ce păcat? Om sărac, tu copilă, om necăjit... Ehe, draga badei... *(Bea.)* Moartea pe seama omului sărac, nu vine cu coasa... îl ia cu moale, îl oblojește-n țol. Culcă-te bine și tu o dată, om de omenie... Pune capu pe perină de mătase... Așa-l ia...

ANA

Glumești și dumneata..

LINA

Bade Niculaie.

BORZA

Ba nu. II aud ca acum pe Stoia: „Sîntem săraci Niculaie, noi mîncăm de cap trei ferdele de pămînt pe an... Știi, așa ne vine-n tărîță. N-avem sîtă deasă la casă. La mine își aprinde sărăcia pipa, cînd apucă-n sat...” Ș-avea două medalii de la împăratu... Vorba lui: „Am doi bani de la împăratu, da' banii ăștia nu umbă...”

50

LINA

De ce avea medalii?

ANA

Din cătane...

BORZA

Din cătane... Doisprezece ani în Italia pe vremea verbuncului...

ANA

Tată...

io

BORZA

Ce-i?

ANA

Știi cînd s-a întors el... O spuneai dumneata. cum vine?...

BORZA

Poveste veche, draga tatii... A trecut vremea poveștilor... Nevastă bătrînă... doamnă.

i

ANA

E... trențele astea...

io

LINA

Spune, bade Niculaie, uite, mă rog eu...

BORZA

Mă copii, mă...

ANA

•85

Tată...

4*

51

BORZA
Mă copii, mă, cum mă topesc eu... mă! *(Bea.)*

ANA

LINA

Lasă, bade...

BORZA

Nu calc aici de doi ani și când colo... dau peste voi și încep la povești... Ar trebui altfel... altfel... da' 10 știe Dumnezeu, când vă văd așa două fete curate, parcă se pune înaintea mea un păienjeniș și nu mai știu ce-i dincolo de el...

ANA

Sîngele apă nu se face...

15 LINA

Tot o rădăcină, bade Niculaie...

BORZA

Pe semne fiindcă nu mai am pe nime... Spița de pe urmă din neamu Borzeștilor... Mă plimb așa printre zidurile mele acolo în Gruiu... N-ați mai fost pe la mine... prin hambarele goale... s-a cuibărit șorecăria... cîntă greierușii în cămară ; cum calc așa, poc-poc, trosnește podina, cîte-o grindă, scîrț... țuști, sare-o nevăstuică...

20 ANA

Vai, tată...

BORZA

Și-atunci iau ceaslovul... Miluiește-mă, Dumnezeule, după marea mila ta... pînă se întunecă... Stau așa la

vatră... parcă-i simt pe toți dinainte vreme... pe tata... pe moșu... pe Costache Borza spînzurat de unghiuri la patruzeci și opt în Coasta Furcilor... *(Bea.)* Eh...

ANA

Prea ești singur, tată...

LINA

Jelea, dragă, jelea.

BORZA

Nu-i nimic, copii. S-abate gîndul tulbure cîteodată peste mintea omului și vîjiie așa întunecat, știi, ca huhurezu peste biserica din deal, da' trece... Numai bătrînețele nu trec... Haideți încoace, la moșu... na... la moșu... așa... ce... unde-s furcile?...

5 LINA

Aduc eu din căsuță. *(Iese și revine cu două furci.)*

ANA

Așa-i că spui?

BORZA

.10 Bine... mai aproape... Voi toarceți, eu spui... Eu-s Stoia căpraru, voi fete în șezătoare... Așa... *(Ana și Lina se așează pe scăunele și torc; Borza pe laviță începe povestea.)*

LINA

15 Un tăciune și-un cărbune...

BORZA

Se făcea că eram căprar la a șasălea companie în Mailand, după bătaia de la Solferino... Și era o jele mare, că ne bătuse teleanu de ieșise cintecul:

5 „La Solferino, devale,
Merge-un ghinărar călare
Și strigă-n gura mare:
împărate, împărate,
10 Pune pace, nu te bate,
Că-ți pierzi cătanele toate..."

LINA

„împărate, împărate, pune pace, nu te bate..."

BORZA

15 Și așa s-a pus pace la Vilafranca... și s-a făcut *abla-*
zân, că adică plecăm acasă... Acolo este o biserică
mare la Mailand... are povestea ei. O sută de ani a
ținut ridicarea zidurilor... știi, se tot surpa... pîn-a
făcut meșteru tîrg cu dracu... Și l-a prostit pe dracu
20 că zicea că face crîșmă, nu biserică... Mamonu l-a
ajutat, vezi, ca să încurce lumea... cînd la urmă, ce
să vezi? Se pomenește cu crucea în vîrfu turnului...
Dracu atunci a sărit', mă vere, și cînd i-a pus mîna în
ceafă l-a despoiat de piele, l-a încremenit așa în piatră
și s-o dus, știi de cruce... Așa stă pînă-n ziua de astăzi
25 acolo meșteru...

LINA

Săracu...

ANA

(își face cruce)

30 Ducă-se pe pustii...

BORZA

(bea)

Și ne-am dus acolo în slujbă papistășească, și ne-am rugat rugăciune cu temei... așa am plecat... Du-te

64

azi, du-te mîne prin țara teleanului cu compania... eram holtei bătrîni — cîte zece-doisprezece ani zu-pași... și mergeam așa, mă copii... Ajungem, la o casă mare... aici am făcut popas... Zice strajameșteru Pro-țavuța, o greblă de om din țara moravețului, zice: 5 „Să curățiți tipicii, *sacrament* la mare loc am ajuns... aici e Vilafranca, aici s-a pus pace..." Și ne bagă, mă frate, într-o casă cît o biserică, cu chipuri pe părăți și cu ferești cît ușa... Și goală casa... Numa colo-n fund, o masă și două scaune... Zice unu, Toader Mînzatu, de pe țara Oltului. „Știți, ce? — Ce? — Vezi colțu mesei, Stoio, la stînga dat la vale? Asta-i masa la care s-a pus pace... Aici ședea craiul teleanului și-n față, al nostru, împăratul... Da' craiul teleanului 15 bătut, da' cătane mai am... — Punem pace, nu punem? Da' împăratu zice — să mă mai socotesc... " Și sta și se gîndea, mă vere, mă, și-l durea inima de cătane. (Pe ușa deschisă a intrat notarul. Se oprește 20 în prag nebăgat în seamă.) Și-atîta s-a gîndit, de s-a lăsat colțu mesei la vale, unde apăsa cu cotu împăratu...

S C E N A XIII

ANA, LINA, BORZA, NOTARUL

25 NOTARUL

Na, frumoasă companie... Șezătoare, ha? Ca la Vilențu-n Gruiu... (Tresar toți.)

BORZA

80 A, bună sara... Le spuneam la copii... Să treacă vremea...

ANA

De săracu Stoia.

S3

LINA

A murit.

NOTARUL

Ei și dae-a murit, ce-ți pasă ție? Bine-a făcut... Așa se lasă masa? Vrei să te scriu pe păreți? (*Lina adună de pe masă și iese.*) Ieși afară!

BORZA

O întâmplare așa... poveste de-a lui Stoia... Să treacă vremea...

NOTARUL

Avem noi altă poveste... (*Anei.*) Treci dincolo... Avem o vorbă. Nu mai intrați...

ANA

Bine. (*Iese.*)

S C E N A XIV
NOTARUL, BORZA

NOTARUL

Uite, vezi, te-am chemat...

BORZA

A fost Mitruț...

NOTARUL

Să vorbim limpede... Iaca ce-i... Eu mă și grăbesc, plec în sat... E vorba de alegerea de mâine...

BORZA

Stiu.

56

NOTARUL

Știi... Bine... Vezi, trebuie votul lui domnu Blezu; domnu Blezu are să iese deputat în tot chipul... Și nu s-ar cădea să nu-i dăm votul tocmai noi... Ce zici?

BORZA

Eu nu pot.

NOTARUL

Cum nu poți?

Și

BORZA

Nu pot. Am făgăduit lui Florian, lui tat-so... suntem prieteni vechi...

NOTARUL

Nu-i nimic, are să te ierte, înțelege el... nu se poate... Domnu Blezu iese deputat...

BORZA

Dac-am făgăduit...

NOTARUL

Eh, făgăduit, făgăduit... O lasă el mai domol..

B@RZA

Noi ne ținem de cuvânt...

NOTARUL

Care: noi?

BORZA

Noiăștia, plugarii...

im

M

I S

57

NOTARUL

Da' noi? Cum adică? Sunt două feluri de oameni?

BORZA

De... Haine albe, haine negre...

NOTARUL

Tot cum te-am știut... Greu la vorbă, închis la inimă... Om închis...

BORZA

Omul nu se mai schimbă... Cum ne-a lăsat Tatăl ceresc...

NOTARUL

Lasă-l pe Tatăl ceresc... Totdeauna cu scriptura și cu ceaslovu... Acolo toată buba are leac... Nu mai umblă cărțile alea acum... S-au pus jos... da, da... Vezi, sunt acum altele nouă, cu table roșii și verzi, cu paragrafi... Legi: pentru dare, pentru păduri, pentru beteșugu vitelor... Nu-i mai pasă la nime de viața sfântului Cucuzel... Auzi, socrule?... De ce? Ai? Nu te întuneca... De doi ani n-ai mai pus picioru aici... de când cu cearta aia... Da, din pipă ni s-a tras... Iaca poftim... Ia-ți... *(il îmbie ca țigări, Borza nu primește.)*

BORZA

Mulțumim.

NOTARUL

Nu primești... Bine. Ce supărare mare. N-ai mai venit... Doi ani. Acuma treci pragul și tot așa încordat.

BORZA

Fiecare la casa lui..

NOTARUL

Știi ce, facem pace... închidem tot. Dă votul lui Blezu... Asa-i că dai?

BORZA

5 Nu se poate.

NOTARUL

Cum asta?

BORZA

Ți-am spus.

10

NOTARUL

De ce, omule?

BORZA

Eu îl cunosc pe Florian, om învățat, om de omenie, îl știu de când era mic. Acum o săptămână m-a întâlnit, i-am dat mâna... Pe celălalt, pe... cum îi zice?

NOTARUL

Blezu.

BORZA

Pe Blezu nu-l știu. Nu l-am mai pomenit...

NOTARUL

Vine din minister.

BORZA

De-acolo vin toate primejdiile.

NOTARUL

Ține cu stăpînirea.

BORZA

Stăpînirea nu ține cu noi.

NOTARUL

Ei vezi, astea, astea-s prostiile popii Nicoară.

5

BORZA

Nu. Sînt ale mele. Prostiile mele.

NOTARUL

10 Cu de-astea mă scoți din țîțîni pe mine. V-au împu-
iat urechile... V-au sucit, v-au învîrtit... studenții,
advocații, protopopii... Trîntori cari cred că pot bat-
jocori legile, ministeru... A, da' mîne le bate ceasu.
Am să pun să-i îmblătească, să le treacă pofta... Da.
15 Și dumneata cu aștia te sfătuiești, te învoiești; de
dai cu anii...

BORZA

N-avem nici o potriveală...

NOTARUL

20 Și acuma cînd te chem și-ți spun: auzi, omule, nu
mă lăsa în baltă, eu, notarul din Lunca, trebuie să
fiu omul stăpînirii... acum te lași greu, ciobănește;
nu putem, nu putem... Știi, cînd te văd așa întunecat,
pămîntos... îmi vine să întorc capul, să plec, să nu
25 mă mai uit îndărăt... Cînd vă văd așa pe toți, pe voi,
cu cămașa scoasă, cu pletele năclăite duminica, prav-
oslavnici, cum ziceți voi... unsuroși... cu ochii la
icoana Precistei... acolo la biserică, în colț de strană...
Cantoru și popa... și sfinții de pe părăți... Mi-e urît
30 de voi... Sînteți închiși în întunec... Sînteți proști...
proști...

60

BORZA

Mă duc. Sănătate bună!

NOTARUL

Nu! Acum nu pleca.

BORZA

Eu n-am venit la ceartă, de doi ani...

NOTARUL

De doi ani trimiți numai slujnica cu cărticica...
Bani de la lada satului...

10

BORZA

Banii-s ai mei, lada a satului, numai peana-i a
dumitale.

NOTARUL

- cu voi? Ți-am călcat pragul de dragul tău? Ha? Al
? am Atît poti da_ Attecy a nai avu...
pamint. Atîta. Acum ți-am cerut odată...

BORZA

Lasă-mă! Plec...

NOTARUL

Stai aci. Să-ți spui încai! Să mă limpezesc odată.

BORZA

Mie nimic. Auzi! Destul!

NOTARUL

Să-ți spun că mi-e scîrbă de voi, de pipa voastră...
Neam de neamul meu... Mi-e scîrbă...

BORZA
Te-am știut mai mic odată...

NOTARUL
Ce? Eu? Eu mic?

BORZA
Dumneata... atunci când ai venit erai mic... acum î
crești, te ridici ca cioara-n par...

NOTARUL
Eu mic? Auzi, țărănoiul! Vezi de pleacă...

BORZA
Cum, așa mă iei? Erai mic, da... slugă plecată,
atunci când ai venit cu cufăru în căruțu c-un cal...

NOTARUL
Să pleci!

BORZA
Atîta aveai... Și peana, după ureche... Așa veniți
toți: lăcuste în grîu plugarilor...

NOTARUL
Ieși odată, înțelegi!...

BORZA
Unde vi-s rădăcinile? Vîntul vă ia și vă duce...

NOTARUL
Iesi din casa mea... auzi!

BORZA
Ce? De trei ani, de cînd stau acolo în bîrlogu meu
din Gruiu. Mă plimb și tac și mă dospesc. Acum...
Acum mă spovedesc... Spuneai de moșie. Unde-î
moșia? De la tata... Vîndută jidovilor după vorba
ta... „Să pui banii la lada satului, socrule, dragă tată
socrule...” așa ziceai...

NOTARUL
Nu vreau s-ascult... Nu vreau! Du-te!

BORZA
Acuma mă usuc fără rădăcini pe lume... Mi-au tăiat
rădăcinile... Tu... Și n-am om în sat... M-am depărtat
de ei... M-am domnit, m-am muiat... Se cotesc muie-
rele cînd mă văd așa buhav... Mă dor oasele, mi s-au
umflat picioarele de trîndăvie...

NOTARUL
Acum s-a isprăvit...

BORZA
Carnea... carnea putrezește pe mine... Primăvara
— vremea ogorîtului — și eu stau așa, scos la pensie...
ha... Nu suflă bou în ograda mea...

NOTARUL
Destul... destul, nebune... Ieși de-aci!...

BORZA
Mi-ai luat pămîntu... Lasă-mă... pămîntu... tu cu
învățătura ta, cu cărțile tale, cu table roșii... D-acum,
s-a rupt lanțul... Ne limpezim, am scăpat... ies la
larg... *(Se deschide ușa și bagă capul Ana.)*

ANA
Tată, vai de mine, tată!

NOTARUL

Afară, sărăcie! *(Ana se retrage. Notarul închide ușa.)*

BORZA

Așa... Așa... Acum răsuflu...

5

NOTARUL

Ieși!

BORZA

Mă duc între ei...

NOTARUL

•10 Du-te! Repede! Du-te!

BORZA

Mă pun eu, Niculaie Borza, în frunte... Haideți mă, după mine, să curățim hotaru de lăcuste...

NOTARUL

15 Afară, ori...

BORZA

Stai! *(Își aprinde pipa cu iasca cu cremene[^].)* Ies acum. Așa! Da' ne-ntîlnim. Și mine și altădată... Eu cu proștii mei; tu cu domnii tăi... domni vîntură țara... Știți voi ce-i moșia? Neam de neamul vostru n-ati avut'atîta pămînt cît jar pun eu în pipa asta, care-ți pute ție, domnule. *(Din ușe.)* Domnule... *(Iese.)*

20

NOTARUL

25 Canalia!... Canalia!...

C o r t i n a

ACTUL II

5 Trei ceasuri mai tîrziu, noaptea la 11 ore. Ograda țărănească a lui Oprea Sfetea în capul satului. În fund, în colțul drept al scenei, casă cu pridvorul spre scenă. Curtea despărțită de stradă cu uluci. Pe stradă, la colțul casei, un felinar aprins. În depărtare se vede satul și printre plopi biserica din deal. Noapte cu lună pe care lumina felinarului de la poartă o face mai limpede. Din depărtare se aude petrecerea la circiuma lui Caiafa și cite un fragment din cintecul alegătorilor: „Ioniță Florian, neam de viță de roman"... Pe uliță trec doi jandarmi cu baioneta pe pușcă. După cîteva clipe de tăcere se deslușesc două umbre cari se apropie de portiță; Niculaie Borza cu un felinar în mîină și Toderaș, fecior de sat. Vin pe furiș și în urmă deschid portița cu îngrijire. Conversația începe din stradă. Din atitudinea lor se vede că vin de la circiumă. Toderaș a gustat mai mult.

5

10

15

SCENA I

20

BORZA, TODERAȘ

TODERAȘ

35

Tu-1 bagi în casă pe șoacăț, așa-i... Tu-1 bagi pe ușe și el te scoate pe fereastră... Așa-i șoacățu... că dacă n-are el lege... na: ăștia n-au lege, ăștia-și fac cruce-n barbă... Vorba ăluia: „botezați cu lapte acru..."

BORZA

Mai repede, mă Toderăș, hai odată...

TODERAȘ

Zicea... iceda Miia: „Ducă-se el opt cu-a brânzii... De ce s-o iei tu peste apă cu dășaga la America, ca colindreții... Să lași douăsprezece livezi și fînațu de la podu Șolierului...” Da' io zic: „Foc să le arză, Miio hăi... n-am coraje de viață, na, n-am coraje s-o văz. cu papistașu...”

BORZA

Uite, vezi, taci. iaca, iaca.. lumină este, hai... f 10

TODERAȘ

Acuma dumneata nu crezi, stai numa, stai... Să fi zis atunci așa... să fi zis, te scapă și cu doi ani strajameșteru, la Bălgrad... ăla mustăciosu... Witmann... pe optzeci de zloți... știe el regula... regulament...

BORZA

Haide, mă Toderăș, mă... hai...

TODERAȘ

Stai o țiră... Ș-apoi, vorba, doi ani ce-s? O viață, ha? Da' pe alții-i lasă cu șase săptămîni, că sînt de se fac schilavi, ori știi așa bea oțet și se dă *marod* la companie...

BORZA

Lasă, mă, lasă... Ce-o fost o trecut... Să nu-mi faci una nefăcută, mă... om bătrîn, să mă porți calea mînzului, în curtea lui Oprea din Spini... acum la miezu nopții... hai...

TODERAȘ

Păi dacă-ți spui eu, bade Niculaie... Urlă tot satu... Zău! Dacă azi dai întii la crișma lui Caiafa... Acolo cine să vie în Gruiu la dumneata, cum să zic, la raport. Trăiți, bade Niculaie, notărașu se ține cu madama lui Oprea din Spini... Vine cu rușine asta... he...

BORZA

Și-acum, acum, aici... zici tu?

TODERAȘ

Acasă nu-i... parcă ne-am uitat...

BORZA

Nu-i.

TODERAȘ

Aci vine el în toată sara pe vremea asta, la ibomnică, știi, în șpațir, ha...

BORZA

Mă Toderăș, să nu mi-o faci. (*Toderăș trece înainte și deschide porțița.*)

TODERAȘ

Haida-hai... lasă pe mine, bade... Eu-s cătană împărătească... așa... încet porțița, na, na... domol că scîrție... N-are Oprea său la casă... Încoace, așa vezi...

BORZA

Îi fac apa cînelui... îi fac...

TODERAȘ

Domol... că se bagă-n *șifoner*... ha... îl vîră, dă-l dracului!... îl vîră Opreana, Otilia...

BORZA

Repede, mă băietete... mă ia eu căldură...

TODERAȘ

Stai, stai...

BORZA

Ce-i de făcut? Mă duc în casă!

TODERAȘ

Vai de mine!... Cum asta? Stai, bade... stai...
farfluct... i-am făcut-o papistașului... (Vede o scară atîrnată pe pîrețe.)

BORZA

Ce?

TODERAȘ

Iacă scara, vezi, o pui sub fereastră; dumneata ții, eu mă sui... mă uit... I-aci? L-am prins... Nu-i? L-a trecut azi... așa... *(Așează scara sub fereastră.)* Da' nici o vorbă... Cu socoteala, știi... că fuge pasărea... na, na, pasărea... Era la noi, la regiment, tambor unu Luțu, țigan de la Abrud... Se ținea c-o slujnică la căpitanu... Și-ntr-o sară zice căpitanii...

BORZA

Nu mă seca, mă, hai odată...

TODERAȘ

Stai să isprăvesc... Zice căpitanu...

BORZA

Auzi, băietete, nu te juca... înțelegi, destul!

TODERAȘ

Iaca, na, poftim, ține dumneata, să nu-mi rup grumazu la fereastra jupînesei, să mă bage-n vorbe. Eu mă sui... Știi... să nu suflăm... pasărea... *(Urcă scara.)* Șiit... bade Niculaie... hă...

BORZA

Ce-i?

TODERAȘ

Lasă-mă să spui aia cu căpitanu...

10 BORZA

Dă-te jos acum. Mă sui eu... M-am săturat... hai...

TODERAȘ

15 Bine, na, poftim... lasă...așa... încet... aînț-țvai, ca-n manegură. *(Urcă. Joc mut. Toderăș se uită pe fereastră și face semn că notarul e aici. Arată că-i vede îmbrățișați. Spune numai cuvinte rupte.)* Aici... aici... pe după cap... vere... i-am făcut-o papistașului...

BORZA

20 Jos... hai jos... Toderăș! Dă-te, mă!

TODERAȘ

Stai. așa... așa. acum na... înc-o dată... al dra* cului..

BORZA

25 Repede, auzi...

TODERAȘ

Mă dau, tii, al dracului... *(Coboară.)* Papistașu. uite așa... pe după cap, ca mirii și pup-o... și pup-o.

BORZA

Ține, mă, să-l văz... pe cinele... *(Urcă repede.)*
Ha... spurcăciunea... aici mi-ai fost, domnule?... *(Se*
dă repede jos.) La el... hai la el... *(Cînd se coboară*
cade scara.)

TODERAȘ

Na... acum repede, că ne-am prins...

BORZA

Pe el, să-l însemn...

TODERAȘ

(îl trage de mîncă)

Hai, bade... Ce vrei acum? Știi vorba... hai...

BORZA

Bine... hai... da' ne-ntîlnim noi... într-un minut...
bine... *(Ies în stradă.)*

TODERAȘ

Repede...

BORZA

Ți-o coc, cîne... ți-o coc...

TODERAȘ

Nici o vorbă...

BORZA

Ți-o coc... *(Dispare.)*

70

SCENA II

OTILIA, NOTARUL

(Toderaș ieșind a tras portița. Scara a rămas lungită
la pămînt. Se deschide ușa care dă în pridvor și iese Oti-
lia, femeie către treizeci de ani, în haină de casă, de-
coltată, coafată cu turn, pudrată, cu eleganța mahala-
gioaicelor de la București. Se uită împrejur cu grije,
lăsînd ușa întredeschisă. Scena se luminează mai bine.)

OTILIA

Nu se poate, bibicule... Ce larmă să fie? Tata vine
numai dimineața de la moară... Te miri ce... vreun
cîine... Nu s-aude... Nu-i nimic... *(După o mică*
pauză.) Titi... puiule...

NOTARUL

(răspunde din casă)

Dragă..

OTILIA

Ah, ce noapte... ce noapte!... Și luna uite sus...
amoroasă... ah, și-un miros, tuberoza ta... să înnebu-
nești... Ieși, puiule... ieși și tu să vezi...

NOTARUL

(Iese în pridvor. Pe ușa rămasă deschisă pătrunde lumina
din casă și luminează pridvorul.)

Mai bine în casă... Știi, în noaptea asta... Mîine
cu alegerea... nu doarme nime... umblă mulți...

OTILIA

A, nime, dragă, în capu satului... pe-aici, absolut...
Stai... am eu o idee... Un moment... admirabil, admi-
rabil!... Stai... *(Intră în casă și iese cu două scaune.)*
Așa, porumbelule... bibicuțule... Ne așezăm... Mai
aproape... Eu-mi las capu pe umăru tău, tu-mi dai
mînuța... așa... și stăm așa... Vis și amor... și tăcem...
și visăm...

.90

NOTARUL

Till...

OTILIA

Știi, în casa mea *er&sanfazon...* de... la țară, puiule... a-a... auzi... *(Bin nou pătrunde o undă de cântec: „Să-l alegem deputat, că-i rumân adevărat”.)*
De n-ar țipa așa nebunii ceia ai lui Florian... Auzi... cum răcnesc.

NOTARUL

10 Eh...

OTILIA

Mă mir, zău, Titi, uite ți-o spun, mă mir cum poți tu s-o duci aici... Tu nu ești pentru mojici, frate... zău, nu ești...

NOTARUL

15 Patru poște de la Aiud, ha-ha...

OTILIA

Ba nu, zău...

NOTARUL

20 Cu tine pot, drăguță... numai cu tine... hai... mai încoace... așa... înc-o dată... unu-doi-trei... *(Osărută.)*
Unu-doi...

OTILIA

Ce frumos... ce frumos!...

NOTARUL

25 Frumos.

OTILIA

Uite, vezi, popu colo, cum bate luna... Titi dragă.

NOTARUL

Puiule...

OTILIA

Plopu acolo-n colț.

NOTARUL

Peste sură.

OTILIA

10 Da.

NOTARUL

Văd...

OTILIA

16 *Parol doner...* ca la Flora... cum cade umbra, parcă vine încolo boschetu și p-ormă chioșcurile... Ah... la Flora...

NOTARUL

Unde? unde?

OTILIA

[SO La Flora, pisule... *(Fredonează.)* „Aseară-n grădină, mi-a spus o vecină, că cu altu...”

NOTARUL

Cine-i aia?

OTILIA

r85 La București, bibilicule...

NOTARUL

Parcă eu am fost la București?

OTILIA

Stai să vezi, pisule. Așa (*il sărută.*) Știi, seara, pe vremea asta, la șosea... perechi, perechi... cu muscalu... ce de lume... ce de lume!... Și pălării... și conchiste... Repede, gaspadin!... Repede... la Flora!...

NOTARUL

Așa, *varoșlighet* ca la Pesta, o grădină...

10

OTILIA

Ce grădină, dragă, grădină? Separeuri, puiule, lăutari, glume, și Costică nebunu, cu crizantema-n piept... Așa făcea... (*Cintă. Ton de romanța sentimental-gutural.*)

15

„În ora nunții tale,
Va fi-ngroparea mea,
Ah, m-ai trădat, Didino,
Dar nu mă vei uita...”

20 Aici o aducea sus... sus... stringea din buze și chio-rea nițel, numai o idee, da' nu-i ședea rău, parol...

NOTARUL

Cine?

OTILIA

Costică.

25

NOTARUL

Cine-i ăla Costică?

OTILIA

Cine-i ăla Costică?... *teremtete*... Lăutaru, pisule... Costică de la Flora... Ești gelos, ai? E gelos Titicuță?

30

Pusi, pusi... așa... (*il sărută.*)

NOTARUL

Hm... credeam că.

OTILIA

(*surprinsă*)

Stai, nu te mișca... un moment... nu te mișca..

NOTARUL

Ce-i?

OTILIA

Extraordinar.

10

NOTARUL

Ce-i, Tili?

OTILIA

Da' știi, leit...

NOTARUL

Ce s-a întâmplat?

OTILIA

Să moară cine minte... Uite, uite, cum stai așa, erai, zău, gol Bijucă Constantinescu, cum stai așa...

NOTARUL

Cine?

OTILIA

Bijucă de la roșiori, locotenentu, dragă... așa cum bătea lumina și tu cu fruntea nițel adusă, când ți-am dat pusi-pusi... leit Bijucă... atît că el avea ochii *bleomaren*... Da' ce-i? De ce întorci capu? S-a *tupălat* băiatu?

NOTARUL

Eh...

OTILIA

Titi...

NOTARUL

Lasă.

OTILIA

Titi, ce-i?

NOTARUL

Lasă, să nu mai vorbim... Spune... Pofitim.

OTILIA

Ce-i, pentru Dumnezeu? Ce va să zică asta? Așa deodată... Ce-i?

NOTARUL

De, mă gîndesc și eu... acolo la București... singură... atîta vreme...

OTILIA

Ei si?

NOTARUL

Cine știe?...

OTILIA

Cum?

NOTARUL

Așa...

OTILIA

Ce?

NOTARUL

Cîți... așa...

OTILIA

Pardon, puiule, nu mă ofensa...

NOTARUL

Nu, da', știi, mă gîndesc...

OTILIA

10 Nu mă ofensa, te rog...

NOTARUL

Nu, dragă, placă și nu te supăra... da' vezi, omu... bănuiala... de cîți spui tu... cîți ai cunoscut acolo în familie, la domnu Popescu... ă-ă... Constantinescu... Bijucă... Bijucă... Costică... Eu foarte sunt gelos... Știi... drept... păcatul meu... n-am ce face...

OTILIA

Titi...

NOTARUL

90 Să mă pardonezi...

OTILIA

Ți-am spus, Titi, de-atîtea ori, să mă tratezi cu mînuși... te rog... da'... să nu mă ofensezi... Nu! Lasă... eu sunt femeie onestă... da... eu nu sunt de alea...

NOTARUL

Dragă.

OTILIA
De alea ca la Pesta.

NOTARUL
Nu te supăra; ei, vezi, na, n-am vrut...

5 OTILIA
Ba mă supăr. (*O apucă plînsul.*) Mă supăr. Ți-am spus și ți-o repet... Când a venit văru lui madam Popescu, șefu din minister, și m-a întrebat: „Domnișoară, de ce ești tristă?” — „E fasonul meu, domnule...”

10 așa i-am răspuns... Și când s-a apropiat și mi-a strîns mîna, așa ca' vas'zică să mă ciupească, am făcut scandal... „Fii la distanță, musiu, și la locul dumi-tale...” Și mi-am făcut bagaju... Ți-am spus că numai o dată Ionel, mizerabilu, atunci cînd mi-a cerut mîna

15 după baiu funcționarilor... (*Plînge.*)

NOTARUL
Ei vezi, te-am supărat... Să mă pardonezi... zău...

OTILIA
Și cum mă ruga madam Popescu: „Iartă-1, Tili-
20 cuțo... Așa e Mache, mucalit"... — „Scuzați, madam, zic, sunt femeie onestă...” Și-am plecat. Gîndeam, stau două zile în Transilvania, la tata... Ș-așa e sin-gur... Il vizitez și p-ormă plec... Ce mă mai potrivesc eu cu ei? Sunt mojici, da, mojici... opt ani tot în case

25 bune...

NOTARUL
Vezi, mai bine tăceam... Tili...

OTILIA
Și cum îmi scria madam Popescu: „Tilicuțo, sufletu
30 meu, întoarce-te, mergem la Slănic...” Așa-i dacă sunt proastă...

NOTARUL
Iartă — uite, acum odată...

OTILIA
Dacă sunt proastă, să te iubesc pe tine, familist.

5 Desigur, tu crezi... tu crezi...

NOTARUL
Da' nu cred nimic... Tili... uite, nu zău... las' acum.

OTILIA
10 Iacă a trecut anu... Tot așa o seară ca asta, cînd te-am întîlnit atunci, în căruța poștei, la Aiud... Nici nu mai știu... Era lună și pe drum așa... cu tine...

15 singură... Și tu te jurai... te jurai... mai știu eu? Am cedat... am cedat atunci în căruța poștei... dacă am fost proastă...

NOTARUL
Noa, vezi, dă mîna... Mă iubești... așa-i?

OTILIA
Da' asta nu merge, așa... toată viața. Nevasta ta...

20 NOTARUL
Eh...

OTILIA
Da, are să-nțeagă.

NOTARUL
85 Eh...

OTILIA

Și-o să facă scandal... Sunt sigură...

NOTARUL

Ei, fii pe pace, fii pe pace... unu-doi-trei. pusi...
(*O sărută.*) Unu-doi...

OTILIA

Răule..

NOTARUL

Unu-doi...

OTILIA

Ce crezi tu... (*Se aude portița. Vine Mitruț grăbit. Cum trece în pripă se împiedică de scară. Otilia și notarul tresar.*) Vai de mine... ce-i? Ai auzit?

NOTARUL

Vine cineva.

SCENA III

OTILIA, NOTARUL, MITRUȚ

MITRUȚ

(*împiedicându-se*)

Crișu lor... Mult mă poartă...

NOTARUL

Ăsta-i Mitruț... Tu ești, mă?

MITRUȚ

Eu, domnule...

NOTARUL

Al dracului... înjuri, ha?

MITRUȚ

Bună sara, domnule, m-am împiedicat... Nu știu ce-i pe aici... scara... astăzi toate-s cu făcătură.

OTILIA

Aoleo... Nu ești vrednic, mă Mitruț, parol... cum ne-ai speriat... zic: te pomenești...

MITRUT

10 Păi, să iertați...

NOTARUL

Ce-i? S-a întâmplat ceva? Ce-i asta? Raport lamiezu nopții?

MITRUȚ

Nu bun lucru, domnule, nu bun.

OTILIA

Auzi...

NOTARUL

Ei, repede!

MITRUT

Viu de la crîșma lui Caiafa. M-am băgat în furnicar, domnule, acolo între ei. După ce-ați plecat cu măriia-sa, de la Hopîrtean am luat-o noi laolaltă. Acum — zic — colindăm ca la Bobotează, pe la toți... Zice Stan: „Hai în Ștează la Oancea, are el patru jogăreni, să vorbim — zice — că-i rupem de la Florian...” Zic: „Hai...” Și ne-am dus.

NOTARUL

Ei.

MITRUȚ

...Să vedeți... am rupt doi... Cîrnu și cu Făgețel... s-au dat la vorba lui Oancea, au luat arvuna... Na tu cinci, na tu cinci... Al Fetoaii nu vrea... așa, dinco-lea... are în parte două delnițe în cînepiște, de la popa... hîr, mîr... se codea... l-am lăsat... Mai rămă-sese Stan Guran... Hai la Stan...

10

NOTARUL

Bine, bine... da' ce-i? Ce cauți aici?

OTILIA

Spune, spune.

MITRUȚ

15 Mă rog... Stan nu era acasă. „Unde-i Stan, tu muie-re?” Zice: „La crîșmă cu asta... cu Bădițoiu și ficio-ru-so”... — „L-o luat”, zic... Da' Oancea, zice Oancea: „Duceți-vă acolo la Caiafa, du-te tu, Mitruț, trage-l la o parte și spune-i așa: Oancea zice să te dai cu nota-
20 ru... Și dacă teșește, spune-i la ureche: Oancea îți trimite vorbă că s-au prăpădit doi cai săsești în tăie-tura Dobriții...” Zic: „Ce-i asta?” Da' el: „Las-o-n-curcată...” Și-am plecat... Hopîrtean, că nu se bagă: „Du-te tu, că ești mai meșter...” zic...

25

NOTARUL

Al dracului, o lungești... iar spui cazanie... Nu vezi, mă? Repede!

OTILIA

Lasă-l... frate, ee!... Spune Mitruț, spune...

MITRUȚ

Lasă, domnule, că nu-i glumă... Să vezi... Să vedeți cum vine... Zic: ți-l moi eu pe Guran — și m-am dus la Caiafa. Acolo adunare mare, și cîntece, și lăutari... băutură, și, cum să zic?... studenți...

NOTARUL

A... Ce studenți?

OTILIA

Cum?

MITRUȚ

Erau acum... am văzut, trei erau, unu cu ochelari... Mă vîr eu încet pe poartă, trec frumos pe sub fereastră, mă uit în dreapta, în stînga... Iaca Stan... la masă, către frunte îl pusese... „Miio — zic — păcatele lui, cheamă-l pînă în curte pe Guran... Da' nu spune, tu, nu spune cine... Auzi?...” Se duce Miia... Aștept, zic: „vine, nu vine? Vine, nu vine?... Ce-a făcut ce n-a făcut... Spusu-le-a slujnica dracului? Văzutu-m-a careva?” Destul că iese Urdea... iese, și cum ma vede... se repede, domnule...

OTILIA

Ei comedie!...

MITRUȚ

Huzdup, la mine... mă ia în cîrcă, așa într-una...și oblu-n crîșmă... Al dracului urs, tare, tare... mă purie pe masă: „Iacă cățelu pămîntului...”

OTILIA

Săracu Mitruț... Vezi mojicii, domnule...

NOTARUL

Te-au bătut, mă?

MITRUȚ

Nu, domnule, nu. Da' așa ca dracii: cu batjocura. Nu mă lăsa de pe masă. Mă ținea smirna că să beau, așa se cade dac-am venit lătorean... da' să nu mă dau jos, să fac cuvîntare de sus, că m-aleg pe mine... Prostii...

OTILIA

Auzi, mizerabilii!...

NOTARUL

10 Canalii.

MITRUT

Și cum mă posodeau ei, mă ciufuleau, iacă se deschide ușa și nimeresc... pac în casă, patru inși, jandari cu sulitele...

NOTARUL

15 Foarte bine.

OTILIA

Zi, că-mi place... Zi, că-mi place.

MITRUȚ

20 Lăsați, mă rog, că de-aci s-a tras...

NOTARUL

Ce?

OTILIA

Cum? S-a întîmplat ceva?

MITRUȚ

25 Intii așa cioro-boro ungurește între ei... Urdea, Urdea... n-am priceput... arăta la Urdea... că pentru

că face scandal... Ce-o fi zis Urdea... știi că vorbea și el... n-am luat seama... Bem din pungă de la noi, nu de la altu... Atîta să fi zis, că n-a apucat să isprăvească, domnu Gal, mă rog, i-a ars două palme... și gata...

NOTARUL

Ce?

MITRUȚ

L-au dus cu ei...

*10 OTILIA

Lasă că era prea mojik Urdea, prea era mojik, frate...

NOTARUL

Foarte bine... Bine i-a făcut...

MITRUȚ

Nu-i bine, domnule, că-i rău...

NOTARUL

Ce, mă?

OTILIA

Cum?

MITRUȚ

Că vezi așa s-au tulburat ei... într-un minut... cît sufli... Cum au plecat jandarii, toți în picioare... Trebuie scăpat Urdea... îl dășală hoții [...]. Și așa s-a hotarît ei să vie la dumneata...

NOTARUL

La mine?

OTILIA
La Titi?

MITRUȚ
La dumneata. Știi, au trimis după popa... dascălu.
5 fierbeau așa...

NOTARUL
Și, și?

MITRUȚ
Zic: să văz ce fac... Acum eu știam că dumneata
10 esti aici...

NOTARUL
Bine... bine...

MITRUȚ
Și când clocoteau așa... iacă pică Toderăș... cam
15 beat... făcut bine... dă un chiot... să ierți: „I-am
făcut-o papistașului!... Haideți după mine, că-i la
Oprea din Spini...”

OTILIA
Vai de mine!

MITRUȚ
20 Atîta a trebuit. Haideți pînă-s jandarii la cazarmă...
Să-i luăm cu satu... Să ne scape pe Urdea...

OTILIA
Vai de mine!

NOTARUL
25 De unde știi că-s aici?

MITRUT
Toderăș..

OTILIA
Cum Toderăș, tontule?

MITRUȚ
Te-a văzut el... cu badea Niculaie...

NOTARUL
Cum?

OTILIA
10 Cine?

MITRUȚ
Badea Niculaie Borza... socru dumneavoastră...

OTILIA
Auzi, Titi...

NOTARUL
Cum, e la crîșmă? Ce vorbești?

MITRUȚ
Da, domnule, spuneau toți că fusese pe acolo... Azi
mai întii. Nu știu ce s-a întîmplat... S-a dat cu oamenii
|4 de tot, da' știi în lege... Băutura... Caiafa... zece
părechi...

NOTARUL
El la crîșmă?

OTILIA
,15 Ce-i asta, Titi?

S C E N A V

NOTARUL, MITRUȚ, OTILIA

OTILIA
Chiar azi...
MITRUȚ
Dacă ți-a plăcut băutura dulce...

OTILIA
Taci, mă, nebunule!

MITRUȚ
Ba nu, zău.

OTILIA
Taci!

MITRUȚ
Ei, lasă, le știu eu astea...

OTILIA
Ce știi tu?

MITRUȚ
Ehe, sufletu badei, pe vremea mea...

OTILIA
Pe vremea ta...

MITRUȚ
Nu mă seca, Oprenuțo... Cum adică? Cum adică? Stai... Opt, nouă... nu... zece... Ba nu... așa... doisprezece ani... Ce-i asta, o viață, ha? Bine, da' cine poate ținea cu voi? Tot ca spuma laptelui, vere, tot ca spuma laptelui...

NOTARUL

Așa, na. Acuma să poftească. *(Lui Mitruț.)* Vezi scrisoarea asta? Pleci cu ea la cazarmă, la domnul Gal. îl cauți, i-o dai, înțelegi? Cum o primește, într-un minut să deie porunca și să vie aici cu doisprezece jandarmi... înțelegi? Iaca! *(îi dă scrisoarea.)*

MITRUȚ

io Să vie.

OTILIA

Titi, ce faci, pentru Dumnezeu?... Să nu cumva...

NOTARUL

15 Lasă, dragă, mă rog frumos, ți-am spus, știi, vorba noastră, la politică să mă pardonezi...

OTILIA

Bine... bine..

NOTARUL

Asta-i treaba mea.

OTILIA

Bine, cum crezi tu...

NOTARUL

Așa cum am scris acolo... Pleac-acum... Aici nu-i de stat. Repede! înțelegi! O iei prin grădina lui Isaia, sai gardul. Dacă te prinde pe tine, nu-i nimic. Ii dai scrisoarea... Și-apoi să poftească cu satu...

MITRUȚ
 Bine, domnule, numa...
 NOTARUL
 Nici o vorbă, pleacă!
 15 MITRUȚ
 Numa să nu fie rău...
 NOTARUL
 Haide!

OTILIA
 10 Titi, un moment... Iaca Mitruț.
 MITRUȚ
 Mă rog, eu slujba mea...
 NOTARUL
 Am isprăvit...
 15 MITRUȚ
 Sara bună! (*Pleacă murmurind.*) Crișu lor!
 OTILIA
 Noroc, Mitruț... (*Notarului.*) Bine că s-a aranjat
 și asta... (*Citeva clipe de tăcere.*)

20 SCENA VI
 NOTARUL, OTILIA
 NOTARUL
 Așa... (*Pe gânduri.*) Ha... ha... pravoslavnici...
 OTILIA
 (*distrată*)
 Ha...

NOTARUL
 Ce-i?
 OTILIA
 O prostie...
 NOTARUL
 Ce?
 OTILIA
 Mi-a trecut mie, așa, prin cap.
 NOTARUL
 Ce? Spune!
 OTILIA
 O prostie, frate... Așa-ți vine, când nici nu gîndești... Uite, mă gîndeam eu așa, cum aș putea să te dezvăț pe tine de *teremtete* ăsta... [...].
 NOTARUL
 Ei, vezi, iară, iară... Te rog... Ți-am spus de atîtea ori... N-ai altă grijă acum?
 OTILIA
 Bine, pisule... bine... Nu te supăra... Da' știi, cînd îi vād așa, cum zici tu, *teremtete*, cu mustața unsă... Parol, ți-e frică... Stai să vezi, așa ceva mai rar... Era unu în vamă la pașapoarte, acum cînd am venit... Zice Fometeasca — țigancă, da' a ajuns bine, se ducea cu grecu la Nisa — zice: „Mai acanâ, soro, că împunge...”
 NOTARUL
 Pardon, vezi, asta-i politică... De ce? Ți-am spus...
 OTILIA
 Politică, nepolitică... Dracu-i pune să le crească mustăți așa, ca loboda... Și p-ormă, vezi...

NOTARUL

Ce?

OTILIA

Te strici cu toată lumea... Cu satu... pentru ei..
5 iaca...

NOTARUL

Eh.

OTILIA

Iaca, ce pățești... Aoleo... Titi... Să nu dea Dumne-
10 zeu să vie mojiicii... Zău, Titi, mie-mi vine rău... Mie
din asta mi se trage, eu amețesc... Când s-o repezi,
nebunii... Eu, eu mă stric...

NOTARUL

Nu-i nimic, vine Șandor... Știe el rînduiala...

15 OTILIA

Ce rînduiala?

NOTARUL

Mă rog, cum zicea Matrai de la comitat: „Vorba-i
bucătură domnească, nu-i pe seama proștilor...”
20 Unu-doi... *baionet auf*... gata... Nu vorbă trebuie
aici... Bătaie, înțelegi, bătaie!... Tăiați, felii, sare și
piper... Și storsi să le iese simburii, ca la castraveți.
Te...

OTILIA

25 *remtete*... Titi, ce vorbești!

NOTARUL

La Mărgineni cum a fost? Tot așa frunză verde-n
pălărie. A tras în ei... în grămadă... Cît bați în palme

a curățit locu... *(De departe se aude zgomot.)* Stai
ce-i... auzi...

OTILIA

Vai de mine!.

NOTARUL

Cum dracu? *(Se uită la ceas.)* Așa repede...

OTILIA

Vin, auzi...

NOTARUL

10 Tac!

OTILIA

Vin, da... vin...

NOTARUL

Mitruț a plecat.
*(De departe zgomotul crește. Se deslușesc accente dl
cinteculectoral.)*

OTILIA

Titi, ce-i de făcut?

NOTARUL

Un moment... Să vedem...

OTILIA

Auzi, cum țipă...

NOTARUL

Beți.

OTILIA

Vine tot satul... auzi...

(Zgomotul se întetește, se alege strigăte: „Să trăiască Florian’.)

NOTARUL

Nu știu... nu știu...

OTILIA

Cu sutele... bibicule... săraca de mine, mor, mor,
nu mă lăsa!...

NOTARUL

Te rog.

OTILIA

Hai în casă, pentru Dumnezeu!

NOTARUL

15 Stai, stai; ce-i de făcut? Stai...

OTILIA

Hai în casă. Ne încuiem, facem întuneric. (Strigătele mai aproape.) Stai... Tu mă iei în brațe, Titi..., Titi dragă... mă iubești?

NOTARUL

Ei, las' acum, te rog, o, Iștenem...

OTILIA

Și să murim așa... Dacă n-am avut parte de noroc pe lumea asta... (Plînge.) N-am avut noroc.

25

NOTARUL

Taci! Ce vrei? Taci!

OTILIA

Să ne găsească îmbrățișați... Cum spune la *Universu...* Titi dragă, puiule... Opt ani tot în case bune...

NOTARUL

Ei, hai în casă odată... (*O trage după dînsul și încuie ușa, se stinge luminarea din casă.*)

SCENA VII

(Scena se întunecă un moment. Se luminează apoi deodată brusc, fiind inundată de mulțime de țărani cari vin repede, vociferînd și umplu ograda lui Oprea. Țăranii vin cu felinare aprinse. Toți au frunză verde la pălărie. Unii aduc afișe mari pe cari e tipărit apelul către alegători al lui Florian. Afișele sînt unele roșii, altele galbene și albastre. În mulțime se văd și femei și copii. Se alege popa și dascălul, în mîină cu un beți-gaș de trestie. I i popor e și Caiafa, circiumarul. Cuvintele ce urmează se rostesc repede și se aleg din fierberea generală.)

ȚĂRYNI, POPA NICOARĂ, DASCĂLUL ILTUȚ, CAIAFA,
TODERAȘ, LĂUTARI.

DIN MULȚIME

(*cînd intră în scenă. Glasuri răzlețe*)

Pe-aici, copiii! Sus, Opreo! Unde ești, jupîneasă?
— Ieși la fereastră, domnule! — Vrem votul univ-
ersal... — Așa-i... Așa-i... Vivat!

(*Mulțimea în vremea asta strigă, ciulă, se mișcă.*)

UN COPIL

(*îțșind în fața scenei*)

Trăiască domnu deputat Ioniță Florian!

O FEMEIE

Taie popa limba... Diavole, taci!

POPA NICOARĂ

Pe pace, oameni buni! Fiți pe pace!

DIN MULȚIME

(glasuri răzlețe)

Să ne dea pe Urdea! Așa-i... Urdea... — Dorm. —
Asta-i nuntă, mă!

(Din mulțime se alege unul care-l trage pe Caiafa și-l
prinde în joc. îl învîrtește și-i cînlă: „Țop în sus și țop
în jos, joc de frică bucuros“.)

UNUL DIN MULȚIME

Noroc, Barbă-putredă! Cui dai votu?

CAIAFA

Așa să trăiesc iu... tomna Ioniță Florian...

ALTUL

Să nu mai calce nime pragul Vențăloaii, mă...
De-acî înaintea, numai la crîșmă lui Caiafa; să cîștîge
el săracu, că-i de-al nostru...

CAIAFA

Așa... așa... ha... tomna Ioniță Florian, la mulți
ani!...

(în vremea asta, /oța line sfat într-un colț cu ci.țiva
frunțași. Mai mulți se trag sub fereastră. Se vede că
plănuiesc ceva. Din mișcări lor se ațg cuvintele:
„Așa... așa vezi... Să doarmă ușor... Ca la nuntă...
ha... Chemați pe învățătorul... Poftim domnule învă-
țător“. Învățătorul vine între ci. Se oate un diapazon și-l
cearcă.)

CEI DE SUB FEREASTRĂ

Tăceți... Așa... Bine...

ÎNVĂȚĂTORUL

(face semn eu bețigașul că se poate începe cîntecul)

Acum!

(Se cîntă, pe aria cunoscută Hora Unirii -• cîntecul
electoral. Toți ascultă cu plăcere un moment, apoi
continuă, cu femei, cu copii.)

CORUL DE SUB FEREASTRĂ

„Foaie verde leuștean,
Ioniță Florian,
Neam de viță de roman,
Neam de viță de roman,
Să-l alegem deputat,
Că-i rumân adevărat,
Nu ca Blezu-huhurezu,
Nu ca Blezu-huhurezu...“

5

10

(De departe se aude glas de vioară și clarinet. Corul o
parte se oprește, alții mai cîntă încă: „Cine nu ține cu
noi, crească-i coarne ca la boi,... Un moment se face
tăcere, apoi iar strigăte răzlețe.)

DIN MULȚIME

15

Toderaș... Vine Toderaș... (De departe se aud chiote:
„Vivat! Vivat!“, se alege glasul lui Toderaș, care cîntă
acompaniat de lăutari: „Doi mă leagă, trei mă-ntreabă,
de doi cai și-o iapă neagră.“)

DIN MULȚIME

Ai noștri! Sus! — Vivat!

UN BĂTRÎN

Brava!

(Intră Toderaș cu șapte tovarăși, patru lăutari.)

TODERAȘ

Sus, papistașule! Nu dormi! (Smulge o sticlă de
rachiu din mina unui lăutar și-o aruncă în fereastră.
Geamul se sparge.)

OTILIA

(tipînd din casă)

Săriți! Săriți! Hoții! (Popa iese repede în fală.)

POPA NTCOARĂ

Băieți! Asta nu. Asta nu merge...

DIN MULȚIME

Bine! — Așa, vezi... — Sus, papistașule...

DASCĂLUL

Cu socoteală, mă rog, cu socoteală.

TODERAȘ

Să iese!

CAIAFA

Pi pace, pi pace...

NOTARUL
(*din casă*)

Ce vreți cu mine? Ce căutați aici?

OTILIA
(*tinguindu-se*)

Vai de mine!... Vai de...

DIN MULȚIME
(*unul cîntînd, alții după el*)

„Taci, mireasă, nu mai plînge, că la maică-tate-om duce...”

TODERAȘ

Ieși afară, papistașule!

DIN MULȚIME

Așa! — Așa! — Sus, vere!

POPA NICOARĂ

Tăcere, oameni buni! (*Arătînd spre Toderaș.*) Tra-geți-l la o parte. (*Mai mulți îl iau pe Toderaș și-l împing spre fund.*) La o parte! Mai în fund... Așa...

(*Către fereastră.*) Domnule notar! Avem o vorbă cu dumneata, domnule notar!

TODERAȘ

Eu-s cătană împărătească.

MAI MULȚI

Lasă, mă, lasă...

NOTARUL

Vreți să mă omorîți? Ha?...

TODERAȘ

10 Auzi șoacîțu, vere!

POPA NICOARĂ

Nici o teamă să n-ai!

DIN MULȚIME

Nimic! — La vedere! — Să iese!...

15 POPA NICOARĂ

Răspund eu cu cinstea mea! Nici un fir de păr, domnule notar! Ieși un minut să te vadă oamenii... (*Se face lumină în casă.*)

NOTARUL

20 Pe vorba dumatăle?

DIN MULȚIME

La vedere! Să-l vedem!

POPA NICOARĂ

95 Pe vorba mea! (*Tăcere un moment, murmur apoi. Notarul iese în pridvor.*)

S C E N A VIII
CEI FOȘTI, NOTARUL, OTILIA

NOTARUL
(*înfricoșat*)

Aice sunt. Ce vreți de la mine? (*O secundă tăcere generală.*)

COPILUL DE MAI ÎNAINTE
(*iese repede în față azvîrlindu-și pălăria în aer*)

Trăiască domnu Ioniță Florian, deputatul nostru, deputatul nostru!...

MULȚIMEA
(*izbucnind*)

Să trăiască domnu] Ioniță Florian! Vivat!... (*Lăutarii dau semnalul obișnuit. Notarul stă obidii.*)

POPA NICOARĂ

Fiți pe pace, oameni buni!... Stimate domnule notar!

DIN MULȚIME

Jupîneasa, domnule!... Unde-i Jupîneasa?

MAI MULȚI

Taci, Praleo! Taci, mă!

DIN MULȚIME

S-auzim! S-auzim! (*Se potolesc și se face tăcere.*)

POPA NICOARĂ

Stimate domnule notar, cînd am plecat cu toții la dumneata... durere, aici... aici... în capul satului...

#

DIN MULȚIME

Așa-i! — La Oprea din Spini! — Tăceți!...

POPA NICOARĂ

...mi-au venit în minte cuvintele strămoșilor noștri: „*Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur...*”

DIN MULȚIME

Asa-i!

MAI MULȚI

Taci, mă!

POPA NICOARĂ

...că datorința dumitale, domnule notar, domnule notar... de frunțaș al satului, ales de votul nostru...

DIN MULȚIME

Noi te-am ales! Noi!

POPA NICOARĂ

...de votul nostru al tuturor... esă nu semeni vrajbă și să împărțești în două poporenii necăjiți, ci dimpotrivă, cum spune poetul... (*Otilia crapă un moment ușa și scoate capul. Mulțimea murmură. Unul strigă: „Iaca mireasa, mă”... Alții: „Nea... hoo...” Otilia repede închide ușa.*)

POPA NICOARĂ

„...Unde-i unul nu-i putere, la nevoi și la durere...” (*De departe se aude un chiot. Popa își curmă cuvîntarea.*)

S C E N A IX

CEI FOȘTI, BORZA, ANA

BORZA

(Intră repede trindu-și fata după sine. Netărcșita se vede că a fost ridicată repede din pat. E cu capul gol, părul despletit puțin.)

Ha... Spurcăciunea... Spurcăciunea... Să-l vezi... aici...

DIN MULȚIME

Niculaie Borza... Iacă Borza!

TODERAȘ

(din fund.)

Aici, bade Niculaie!

O FEMEIE

Vai de mine...

ANA

Tată! Tată!

BORZA

(intrând în ogradă se repede spre pridvor și-o împinge pe Ana în dreptul notarului.)

Aici... Aici... acuma-l vezi...

ANA

(plângând)

Rușine! Rușine! Să-ți fie rușine! *(Tăcere.)*

NOTARUL

Ce vrei? Ce vrei acum?

MULȚIMEA

Ho... *(Toți se mișcă.)*

POPA NICOARĂ

Oameni buni!

5

TODERAȘ

(vrea să se smulgă din mîna mai multora care îl țin.)

Lăsați-mă! Și eu-s aici...

MULȚIMEA

10

Huideo! Pe el! Să-l rupem!...

BORZA

15 Ce vreau? Vreau să-ți spun... să te întreb, domnule... unde ți-s cărțile alea cu table verzi și cu table roșii... paragrafii... cinstea ta domnească? *(Din fund se aude un glas de comandă: „Înainte !” Intră Gal, revede urmat de 15 jandarmi.)*

S C E N A X

CEI FOȘTI, GAL, JANDARMII

GAL ȘANDOR

20

La o parte! La o parte! Înainte marș! *Kutia terem-tete !*

JANDARMII

(urlînd împing mulțimea)

La o parte! La o parte!

25

MULȚIMEA

(îngrozită)

Vin jandarii!...

MAI MULTE FEMEI

Jandarii... vai de noi!... Fugiți!...

NOTARUL
(răcnind)

Gal Sandor!

GAL
(salută)

Cu supunere, domnu notar...

BORZ/V
(continuind)

Cinstea ta domnească... La Oprea din Spini..
Cine...

ANA
(plînge înfundat)

Rușine!...

NOTARUL
(arătînd spre Borza)

Luați-1! Luați-1! Repede! Canalia! Repede!

BORZA
(buimac)

Pe mine? Pe mine? A... voi sunteți prietenii lui..

ANA

Tată! Tată!

NOTARUL

Umflați-1! (Jandarmii, după un moment de ezitare,
îl prind pe Borza.)

POPA NICOARĂ

Domnule notar! Bagă de seamă, domnule notari
(Mulțimea murmură.)

NOTARUL

5 Taci, popo! Ia-1! înainte! Ia-1! Du-1!

TODERAȘ

Tot atîta! (Vrea să se smulgă. Nu-l lasă.)

BORZA

10 Haideți, mă! Haideți! I-arăt eu cînelui... Spurcă-
ciunea... i-arăt...

JANDARMII

înainte! Marș! (îl smulg.)

ANA
(tipînd se leagă de Borza. Poporul fierbe.)

I
w 15 Tată! Tată! Duce pe tata...

NOTARUL

Canalia... afară!... așa...

BORZA
(întoarce capul dintre jandarmi)

20 Ne vedem, domnule...

C o r t i n a

lit

A C T U L III

5 Se petrece a treia zi după actul II. Scena reprezintă cancelaria notarului ca în actul I, lipsesc însă mobilele de) rovenien ă țărănească. Din ele a rămas numai lada de zestre a Anei, încuiată, gata să fie mutată. Pe părete în colț icoana Sf. Niculaie cu candela aprinsă. Mobilele de la oraș toate la locul lor neatins: biroul notarului, două fotolii, portretul lui Franz Iosef, pușca, pistoalele etc. Interiorul prezintă aspectul unei case din care se mută; pe jos lurtii, jurnale etc. Când se ridică cortina, în colț stau de vorbă Mitruț, Caiafa și Hopârtean.
10 Ziua înainte de masă.

S C E N A I

15 CAIAFA, MITRUȚ, HOPÂRTEAN

CAIAFA

20 Pentru că dacă n-am licență de crîșmă, iu ce ma fac? Că iu am spus: „Tomna notar... tomna notar, iu cu popor, lasa-ma cu popor... da' tomna notar a zis: „Rad barba, jidove, și iau crîșmă...” și dac-a vrut să-mi ia crîșmă, am dat votu lui tomna Bleză... iu... acum... ce mă fac?

MITRUȚ

25 Du-te acasă, jupîne... auzi... du-te acum... că n-are vreme de dumneata... alte griji mai mari... du-te acasă.

108

CAIAFA

Bini, da'...

HOPÂRTEAN

5 Lasă că vorbim noi cu domnu notar să-ți grijască cojocu... îi spunem noi... da' nu-ți face nime nimic, Cairafo... Iac-așa vorbe...

CAIAFA

Ba mi prăpădește.

MITRUȚ

10 N-avea nici o teamă.

CAIAFA

Mi prăpădește satu.

MITRUȚ

Nu... nu... du-te acasă.

15

HOPÂRTEAN

Pleac-acum să nu te găsească aici... repede... auzi..., ieși, jupîne.

CAIAFA

(*dcpăi tindu-s,*)

20

Bini... iu... ma duc... da'... dacă satu... iu... ce ma fac... mi prăpădește... vei... tomna Bleză. (*Iese.*)

S C E N A II

MITRUȚ, HOPÂRTEAN

MITRUȚ

I 25

Vezi și ăsta, vai de capu lui... ce stare să mai aibă el aici? Nu, Hopîrtene, așa nu merge... frate... degeaba...

109

HOPÎRTEAN

De ce adică?

MITRUȚ

5 De ce? Iaca de ce... Scoli lumea, mă... ridici satu... se face răzmiriță... moarte de om... și te bate D-zeu de nu-ți mai putrezesc oasele... înțelegi?

HOPÎRTEAN

10 Eh, Dumnezeu, D-zeu, de ce o încurci? Vorba: ajungi deputat? Ajungi la lingura a mare? Ajungi la domnie? Ha? Ajungi...

MITRUȚ

Așa deputăție... las-o.

HOPÎRTEAN

15 Ce așa deputăție? Păi așa... Ce crezi tu, că acolo în Pesta... ori în altă parte... la boieri, mă, acolo în țară, unde vrei să pleci tu, crezi că are cineva grije că la împușcat pe Urdea, ori pe Corcea din deal, ori pe ăla, pe cum îi zice, pe Toderaș, ha? Crezi tu? ha?...

MITRUȚ

20 Da' sufletu tău... mă... sufletu?... nimic?...

HOPÎRTEAN

Olio, vere... sufletu.. lasă-mă... Dacă-ar fi cum zici tu — după suflet... ehei — multe s-ar schimba pe lumea asta...

25 MITRUT

Cum?

HOPÎRTEAN

Apăi, așa — lumea — da', vezi, aici nu-i vorba de suflet, aici care-i mai tare, mă... care are putere mai

multă. Cine se uită: vine pe drept, vine pe strîmb? Țal mare pe ăl mic, așa-i legea, cala companie. Știi, obișteru îl ia pe maior, maioru strigă la căpitanu... căpitanu înjură pe strajameșter... și strajameșteru
5 Hopîrtean... rade-o palmă lui Ion Baciș din Călvașăr: „Legea ta, cine... capu sus!” Acuma, cine știe de unde vine greșeala, cine s-o caute? Ha? vine pe dreptate? Ha? Vorba... ai putere? Bine. N-ai? Du-te și te culcă.

10 MITRUȚ

Vezi eu... nu pot așa... înțelegi... altă socoteală... nu pot.

HOPÎRTEAN

Păi, dacă nu poți, ia lumea-n cap.

15 MITRUȚ

O și iau...

HOPÎRTEAN

S-ajungi la bătrînețe pe drumuri... Traistă-n băț...

MITRUȚ

20 S-ajung...

HOPÎRTEAN

Vezi, mă Mitruț, nu ne potrivim noi...

MITRUȚ

Nu.

25 - HOPÎRTEAN

Nu... nu... eu am altă minte... altă curaje.

MITRUȚ

Îi fi avînd de-acolo, de la honvezi... da', vezi, eu patrusprezece ani de cînd port eîrja pristăvească, înțelegi, vorbă legănată n-am avut... cu nime... Auzi? De slujbă am fost? Am făcut slujba. Mi-au dat poruncă? Am făcut porunca... Da' mi-am tras seama, mă... zece ani sub notarul Busuioc, am dus pecețile la oameni, și-n toată bună vremea nimic...

HOPÎRTEAN

10 Sub Busuioc...

MITRUȚ

Sub Busuioc...

HOPÎRTEAN

Altă socoteală.. eh... altu... d-ăi de legea veche.

15

MITRUȚ

Om curat, mă, înțelegi... Spunea *Credeu* dumineca-n strană... Om curat. Și eu nimic... pîn-a venit ăsta... De-atunci făcătura... Cine-s eu azi în Lunca? Ha? „Cățelu' pămîntului!...”

20

HOPÎRTEAN

Ee...

MITRUȚ

Prostu s-asculte, unu-doi-trei, rictai... Bine, bine... s-asculte.

25

HOPÎRTEAN

Ca la companie...

MITRUȚ

Nu merge așa... iacă~ce-ai pățit... nu-i nime cîne, mă... Ăștia... poporu... omenia lor. I-am spus și

alaltăieri, atunci, sîmbătă sara, acolo la Oprea din Spini... zic...

HOPÎRTEAN

H el Drept, de-acolo s-a-nceput. Săracu Oprea, ce-i cu

MITRUȚ

Ce să fie? Cînd a venit azi de la moară, casa dărîmată, urla cinele.

HOPÎRTEAN

Da' jupîneasa?

MITRUȚ

Madama a fugit azi noapte Ia Aiud. Eu i-am spus: „Bagă bine de seamă, d-le notar, că jandarmii, știi, cini nu oameni... abia apucă să tragă cocoșu”.

HOPÎRTEAN

Da' el de colo?

MITRUȚ

Păi nu l-ai văzut? Parcă-nebunise... „Ia-1! Du-1!” Și l-a umflat pe Borza. Era trăsnit în lege... smintit... Așa l-a ținut si noaptea și ieri, duminică, toată ziua Ia alegere... apucat, știi... ai văzut. Cînd veneau după masă ăi diu Zimbru și mai rămăsese satu... o sută cinci voturi a lui Florian, din Lunca, parcă turbase... „Încoace, Gal... încoace... Bagă de seamă, Gal... Bate... bate... bate, Șandor! Să nu cază domnu Blezu !...” Ai văzut... așa din senin... că n-a apucat Urdea să zică nimic...

HOPÎRTEAN

De zis, n-a zis...

MITRUȚ

Nici Toderăș... cioro-boro... că bătaie n-a fost cind a dat cu pușca... în două rinduri... Acum du-te la ei, că-s morți cîteștrei... Și atîția schilavi... Și Clopoșel, săracu... Urlă tot satu... Muierea lui Corcea se cîntă de-ți ia auzu — m-a blestemat și pe mine: „Să n-ai parte...” Bine, ce-am greșit eu? înțelegeți, slujba mea... Și Borza bătut, socru-so... ce rușine... ce... Vezi ce-i pe-aici prin casă...

HOPİRTEAN

Dacă te-ncurci cu domnii...

MITRUȚ

A, da-i spun... Gata... eu am isprăvit.

HOPİRTEAN

Acu trebuie să pice de la Winkler.

S C E N A III

MITRUȚ, HOPİRTEAN, ANA, LINA, DOI ȚĂRANI
(Intră Ana cu Lina și doi țărani cu mîneșle suflecate.
Ana îmbrăcată țărănește, gata de drum.)

ANA

(privind împrejur. Către oameni-)

Iacă lada asta... da' băgați de seamă, să n-o indu-mol...

LINA

Știi că sunt de spart.

MITRUȚ

(lui Hopîrtean)

Se mută. (Către Ana.) Bună ziua, doamnă nolăiă-sită.

ANA

Nu mai sunt doamnă, Mitruț. (Către oameni.) Poate s-o întoarceți la stînga, dacă iese mai bine.

UN ȚĂRAN

S-o petrecem peste mijloc... bagă bine de seamă... Așa de la spate, de la spate...

CELĂLALT

Grea ladă.

LINA

Dacă-i de zestre, Simioane...

ANA

S-o așezați în car la mijloc... trageți la o parte lavi-tele... s-o puneți între perini...

UNUL DIN OAMENI

Altceva nu mai este?

ANA

Nu. Așa. (Oamenii ridică lada, Mitruț sare să le ajute.)

OAMENII

Aa... da-i grea... ține, Simioane. Bine... așa... acum... ho-o-rup!

MITRUȚ

Stai c-aiut si eu !

S C E N A I V

(În momentul cînd ies cu lada, intră notarul. În uşe se întîlneşte cu Ana şi rămîne o clipă mirat, cînd o vede în haine ţărăneşti. Mitruţ şi Hopîrtean se trag în colţ. Cei cu lada ies.)

MITRUT, HOPÎRTEAN, ANA, LINA, NOTARIIL,,
OAMENII

NOTARUL

(cătore oamenii cu lada)

În lături, prostule, că te plesnesc... Ce te bagi în mine?

OMUL

Domnule...

NOTARUL

Repede, afară. (Oamenii ies cu lada. Cătore Lina.)
Şi tu, sărăcie?

LINA

Ne mutăm, domnule... (Iese.)

NOTARUL

(vede pe Ana)

A, iacă şi d-ta... cu şorţ... şi cu năframă... ai? Ştii că-mi place? Acum la şezătoare, la Vilenţu în Gruiu...

ANA

(potrivind nişte lucruri într-o legătură)

Mai bine nu le lăpădam niciodată.

NOTARUL

Vezi, aici ai dreptate.

ANA

Celelalte le-am lăsat... poate aveţi lipsă.

NOTARUL

Cumpărăm noi ce ne trebuie, puiule... nu te supăra. Ridici capu şi tu?... Ei, ți-ai luat tot? Lăzile, laviţele... ţoalele, procoviţele... zestrea... ai?

ANA

Tot ce s-a cuvenit.

NOTARUL

Ni s-a isprăvit socoteala...

ANA

Isprăvit, eu nu mai am nici o treabă... vine tata, dumnealui are ce are...

NOTARUL

Tilharul să nu-mi vie, să nu-mi calce aici, înţelegi! Să nu-l întîlnesc... Ieşi... afară... ieşil

ANA

Sănătate bună, Mitruţ!

MITRUŢ

Doamne ajută! (Ana iese.)

S C E N A V

NOTARUL, MITRUŢ, HOPÎRTEAN, UN OM

NOTARUL

(abia acum observă pe Mitruţ şi Hopîrtean)

Voi aici? Ce-i? Ce vreţi?

MITRUȚ
 O vorbă, domnule notar.

NOTARUL
 Ce vorbă? N-am vreme...

5 HOPIRTEAN
 Mitruț ar avea o vorbă...

NOTARUL
 Ce vrei? *(în momentul ăsta intră unul din oajncnir cari au dus lada.)* Ce cauți aici?

10 OMUL
 Mă rog, icoana cu Sf. Niculaie... am uitat-o colo, în colț...

NOTARUL
 Ieși afară... blegule! *(Omul iese.)* Ce vrei?

15 MITRUȚ
(înduioșai)
 Domnule notar... d-le notar...

NOTARUL
 Ce-i, mă? Ce bâlbâi? Spune-odată.

20 MITRUȚ
 Domnule notar... să ierți... am venit să spui)... că eu... eu plec... și-am adus-o... aici... poftim.

NOTARUL
 Cum? Ce?

MITRUȚ
(îi întinde cîrja)
 Asta... cîrja... patrusprezece ani și două luni.

NOTARUL
 Ce?

MITRUȚ
 Atîta am purtat-o... acum o las.

NOTARUL
 Cum lași cîrja, tontule? Spune ce vrei? Esti beat... ha?

MITRUT
 Plec...

HOPÎRTEAN
 Se duce!

NOTARUL
 Unde?

MITRUT
 Plec în țară, domnule notar... las slujba... nu mai pot... nu mai pot rămînea... mă duc din Lunca...

NOTARUL
 Ha... ha... pricep... adică te duci... mă lasi... slabule... ha... slabule.

MITRUT
 Nu... domnule... nu sînt slab, da' dacă satu nu mă mai vrea?... Eu ce să fac?

NOTARUL
 Ce-ți pasă ție de sat... ha?... Ce-ți pasă?

HOPÎRTEAN
 Așa zic, și eu, ce-i pasă lui? Leafa-i umblă...

5 MITRUȚ
 Mie-mi pasă, domnule.

NOTARUL
 De ce, ha?

MITRUȚ
 10 Că eu cu satu am trăit... neam de neam... și dacă
 satu nu mă mai vrea... nu mai am nici o putere... nu
 mă încreastă nime... mă blastă mă muierile... Ce-s eu
 azi? „Cățelu' pământului"... Și copiii pe uliță: „Ăsta-i
 15 Mitruț!" Eu nu mai am rădăcini aici... mă duc, dom-
 nule... să nu mă știe nime de unde sînt... Mă duc în
 țară... mă bag slugă... s-a isprăvit... și de aceea am
 adus cîrja, să i-o dai lui Hopîrtean... ne-am învoit...
 el poate... știe... altă socoteală...

NOTARUL
 20 Am înțeles... pleacă...

MITRUȚ
 Domnule notar.

NOTARUL
 Du-te.

25 MITRUT
 Acuma, cînd îmi iau rămas bun... aș mai avea o
 vorbă...

NOTARUL
 Eu am isprăvit.

MITRUT
 Domnule notar...

NOTARUL
 Ce vrei?

MITRUȚ
 Nu-i bine așa... știi... numai cu puterea...

NOTARUL
 10 Curăță locu, înțelegi?... Cum adică? Tu să mă-nveți
 pe mine?

MITRUȚ
 Domnule... trebuie ș-o leacă... de, cum să zic...
 ăștia... poporu... trebuie... să iertați... eu nu vreau
 nici un rău... sănătate bună... și dac-am greșit...

NOTARUL
 Bine, bine.

MITRUȚ
 Să iertați. *(Pleacă spre nșe.)*

NOTARUL
 Am isprăvit. Noroc bun! Du-te-n țară... Du-te-n
 țară... la București... auzi, mă... la București...

MITRUȚ
(din ușe)
 Și tu, Hopirtene... cu socoteală, mă... cu buna...
 Doamne ajută!... *(Iese.)*

HOPÎRTEAN

Lasă pe mine.

S C E N A VI

NOTARUL, HOPÎRTEAN

S

NOTARUL

(plinibindu-se prin rasă)

Al dracului omul slab... mă lasă... se duce... cind bate vintul... toți la fel. Cind veneam de la Winkler, stau cvî pălăria-n cap, canaliile. Nu-i nimic... Bine...

-10 bine... Hopîrtean! *(Ridică cîrja.)*

HOPÎRTEAN

Porunca, domnu notar.

NOTARUL

Hai încoace.

15

HOPÎRTEAN

Poftim.

NOTARUL

Ți-o dau ție... Am vorbit cu măria-sa domnu deputat Blezu...

20

HOPÎRTEAN

Să trăiți...

NOTARUL

Ieri sara cînd a plecat, am vorbit... te bagă la comitat...

25

HOPÎRTEAN

Sărut mîna.

122

II

NOTARUL

Cînd s-a face loc, te bagă, pîn-atunci te pun pristav aici... da', știi, la mine, după regulament... înțelegi... vorbă scurtă... porunca. Prostu n-are cuvînt în cancelaria notarului Traian Vălean... auzi?... Eu-s popa aici... aici eu...

5

HOPÎRTEAN

Ca la companie, mă rog.

NOTARUL

Așa.

10

HOPÎRTEAN

Am înțeles.

NOTARUL

Să știi că trăsnește... înțelegi, să știi că...

S C E N A VII

NOTARUL, HOPÎRTEAN, CANTORUL

(Se deschide ușa, și intră cantorul Tioplea, pe nebăgate-n seamă.)

NOTARUL

Iaca... Aici? Ce cauți?... Ce?

CANTORUL

Domnule notar...

NOTARUL

Dă-l afară.

123

CANTORUL
 Părintele Nicoară m-a trimis să spun...
 NOTARUL
 Dă-l afară, înțelegi!...
 HOPIRTEAN
 Afară!... Repede!... Porunca... *(îi împinge de spate.)*
 CANTORUL
 Ho, mă... Ce te repezi? Ești nebun, Hopîrtene?
 Stai... Părintele...
 NOTARUL
 Afară...
 HOPIRTEAN
 Porunca... Ieși! *(îl împinge cu putere spre use.)*
 CANTORUL
 Păi... lasă că vedem noi. Cum adică? Bine, am să
 spui, bine... *(Iese.)*
 HOPÎRTEAN
 Afară... Afară... *(îl scoate afară.)*

S C E N A VIII
 HOPÎRTEAN, NOTARUL

NOTARUL
 Așa... Canaliile... Așa... ha... vin asupra mea?...
 Nu le-a fost destul... iar ridică capu, cum au plecat
 jandarmii. Ce cred?... Peste-o săptămână-i gata ale-
 gerea de la Vinț... iar se-ntorc. Am să-l cer pe Gal
 aici... înțelegi, pe Gal... Cum adică?...
 HOPIRTEAN
 Cît mai degrabă ar fi mai bine, domnule notar, cît
 mai degrabă... aici vedeți...

S C E N A IX
 CEI DINAINTE, MITRUȚ
(Intră Mitruț repede cu fața speriată.)

MITRUȚ
 Iar mă întorc, domnule notar, cu veste...
 NOTARUL
 Păi nu ești Ia București, mă? Ce vrei?
 MITRUȚ
 Vin cu veste... nu bună, domnule... fierb oamenii...
 S-a ridicat satu, d-le notar. Când am ieșit din curte
 10 de-aici... să dau la Mărgineanu-n colț, toți adunați...
 Și bătrîni... și copii... toți. S-a nimerit muiera lui
 Pavel Corcea, răposatu, și se cînta și țipa... și nu mai
 este nici o rînduiala.
 NOTARUL
 15 Să i se ușureze sufletu... Să se cînte... Bine face...
 HOPIRTEAN
 Spune, mă..
 MITRUT
 Și-am fugit să spui că vine... vine părintele Nicoară,
 Ia trimis lumea. Ce chiote, ce văicăreală, că ți se
 rupe inima... Să băgați de seamă, că nu-i a bună,,
 domnule...
 NOTARUL
 Tacii... auzi... să poftească... Pleacă și tu... ce cauți
 la mine? Am isprăvit-o laolaltă.
 HOPÎRTEAN
(lui Mitruț)
 Ce-i, mă?
 MITRUT
 Știi, lume... n-am mai văzut așa.. *(Intrăpopa Nicoară
 îmbrăcat în haine de sărbătoare.)* Iaca părintele.

S C E N A X
CEI DINAINTE, POPA NICOARĂ

POPA

Bună ziua.

NOTARUL

Sănătate.

POPA

A? avea ceva.

NOTARUL

Mă rog.

POPA

Fără martori.

NOTARUL

Ieșiți!... Tu Hopârtean... stai la ușa. nu te
irJsa... înțelegi...

HOPİRTEAN

Am înțeles (*iese cu Mitruț*).

S C E N A X I

NOTARUL, POPA

NOTARUL

Poftim.

POPA

D-le notar, după cele petrecute ieri la alegere, n-aș
mai avea de ce să calc în casa d-tale, adică în casa
satului pînă stai d-ta în ea.

NOTARUL

Cum poștești...

POPA

Dar nu vin atit din voia mea. Ce s-a mtîmplet
ieri... ce s-a întîmplat... a mai adăugat o nedreptate...

NOTARUL

Mă rog... lasă cuvîntarea... Ce poștești?

POPA

Da, domnule... o nouă nedreptate, care și în țara
•AO asta trebuie să se răzbune... fiindcă sistemul d-voas-
tră, dați-mi voie, e păcătos... Să-i fie rușine d-lui
Blezu, mandatul lui e plin de sînge... Să-i fie rușine?

NOTARUL

Ce vrei, părinte, spune, ce vrei?

|fi5

POPA

De sînge românesc...

NOTARUL

Mă rog, aici nu-i adunare să faci agitație... Am să-mi
însemn vorbele astea...

iO

FOPA

Da... da... da... de sînge românesc nevinovat!...
să-ți însemni vorbele astea... da... Ar trebui să ți se
miște ceva și d-tale sub haina ceea nemțească... Nepo-
tul birăului din Mihalț... da... da, ai căzut departe...
D-tale ce-li pasă? Și lui Blezu, acolo pe malul Dună-
rei... D-voastră v-ați rupt... ați ieșit din popor, nu
vă mai uitați înapoi... Da' noi simțim... avem o>
inimă, d-le notar... avem suflet...

NOTARUL

Lasă-mă cu sufletu... Lasă-mă că vă știu... vă cunosc... Mă rog... ce poftești?

POPA

5 Da... da... suflet... noi n-avem inima-n buzunar. Pe noi ne doare, ne arde... cînd vedem... lumea asta chinuită, care mînîncă pămînt și plătește dare ca să hrănească pe d-alde Blezu.

NOTARUL

10 Domnule, n-ai dreptul să insulti pe deputatul cercului. Am să fac arătare... auzi... cum adică?

POPA.

Fă arătare cît poftești... N-am dreptul... n-am? Ha?... Da' el a avut dreptul să cadă aici asupra noas-
15 Lră... așa din bun senin... cu husari, cu jandarmi?... El a avut?... Cu bani... da... da... hîrtii de zece și de-o sută tot din șerparul lor... Pe coroanele astea se razimă țara dumneavoastră... Să vie să-l facă deputat... Ce minciună! Nu-l cunoaște nime... nu l-a văzut
20 nime... Cu puști... deputat... cu sînge... Ce minciună!... Ce tară!... Ce lege!... Ticăloșie!...

NOTARUL

Domnule părinte! Să părăsești cancelaria ia moment! Aici în oficiu, în casa legii!... Am să comunic
25 d-lui solgăbirău vorbele dumneatale... Cum adică... crezi ce poți... Mă rog... mă rog să părăsești la moment...

POPA

30 Adevărat, trebuie să fiu eu cel potolit... da... Da' nu-i mirare după cele petrecute... Tot satul e în picioare, domnule... atîția morți și schilavi... ce vrei?... Cum pot să-mi mai păstrez eu liniștea?... Da...

128

NOTARUL

Nu-mi pasă... Dacă s-au răscolat... Treaba lor... Mă rog să părăsești...

POPA

5 Ce răscoală? Nu-i adevărat! N-a fost nimic, înțelegi, nimic... Să vă ferească Dumnezeu odată de răscoala lor, că nu s-alege piatră pe piatră, ca la Aiud în patruzeci și opt...

NOTARUL

10 Ce-mi pasă mie? Nu-i vina mea... Mă rog...

POPA

Ba-i vina dumitale...

NOTARUL

Mă rog, ce vrei? Spuneai că ai ceva? Mă rog, ce vrei?

15

POPA

Da, am, tocmai de aceea viu... Da, e vina dumitale, o știu toți... te rog să m-ascuți... apoi treaba dumitale.

NOTARUL

20 Poftim.

POPA

25 Domnule notar... ce-ți spun eu acum, nu-i vorba mea... E vorba satului... După ziua de ieri nu poate fi altă scăpare... Te rog lasă-mă să vorbesc... Nu poate fi altă scăpare... Dumneata trebuie să pleci... Altfel eu nu iau nici o răspundere...

NOTARUL

Cum? Ce?

g _ ootavian Goga, Opere, III

129

POPA
Să pleci...

NOTARUL
Unde?... Eu?

POPA
Da... dumneata.

NOTARUL
Să plecî

POPA
Da... trebuie... să-ți dai demisia... azi să pleci...
uite acum... altfel... aici se face... se face revoluție...
înțelegi... Eu trebuie să duc veste la poporul adu-
nat... Mă rog... mă rog... nu te tulbura... gîndește-te...
M-așteaptă cu răspuns... numai atît așteaptă. Iaca
am făcut aici scrisoarea... Demisia... să iscălești...
(Scoate din buzunar o hîrtie și începe să citească.)
Eu notarul Traian Vălean, din Lunca, declar...

NOTARUL
Ei, acum nici o vorbă mai mult... Să ieși d-aici...

POPA
Domnule notar...

NOTARUL
Da, repede...

POPA
înțelege, domnule, poporu... întreg...

NOTARUL
Repede... Să ieși!... Cum adică?... Auzi canaliile!...
demisia... ha?... Voi să-mi porunciți, să-mi dați dru-
mul... ca la slugi?...

POPA
Al nostru ești, domnule, slujbașul satului...

NOTARUL
Cum? Eu-s cantorii Tioplea... ha? Mîtrut... pris-
tavu... ha? Să ieși!

POPA
Mîtruț e om de omenie... el a plecat.

NOTARUL
Ei, eu n-am să plec... auzi... auzi... n-am să plec!...
Am isprăvit.

POPA
Domnule notar!

NOTARUL
Am isprăvit... afară!

POPA
Cu mine degeaba strigi... degeaba... Nu... nu...
mie nu mi-e frică...

NOTARUL
(ia pușca de pe părete)
Afară, popo! Afară! Ori îți zbor creierii... Afară!...

POPA
A... Așa... D-ăia-mi ești... Stai, domnule... stai
să vedem...



NOTARUL

Afară!... Afară!... Hopârtean! (*Intră Hopârtean.*)

POPA

5 Mă duc, domnule... da' să știi că pe urma mea vine potopu... te duce... te mătură... potopu...

NOTARUL

Afară cu cinele!

HOPÂRTEAN

Părinte... domnule părinte... (*Se apropie de popa.*)

10

POPA

în lături... nu ți-e rușine obrazului?... Plec... da' vin alții... Nu ți-e rușine!... (*Iese.*)

S C E N A XII

NOTARUL, HOPÂRTEAN

15

NOTARUL

Cinele... A... așa... va să zică revoluție. Vin cu satu... demisia... bine... Ieși afară... (*Hopârtean pleacă.*) Nu, stai... (*Hopârtean stă.*) Bine... să vedem. Ieși acum... la ușa să te oprești... Ai auzit? Nimeni să nu cuteze să puie picioru aici, înțelegi, nime... altfel... o pățești cu mine... Să-l iei de gît pe cinele care vrea să vie... Să te bați cu el, să-i rupi grumazii... înțelegi... Ieși... Canaliile!

25

Cum porunciți... (*Iese.*)

HOPÂRTEAN

132

S C E N A XIII

NOTARUL

(*Se aruncă Intr-un fotoliu și-și razimă capul în palme câteva momente.*)

Uf... canaliile! Bine... vă dau eu demisie. (*Se ridică și trece grabnic la telefon.*) Hallo... hallo... vă rog, domnișoară... Da, Vălean... notarul... da... mă rog douăzeci și trei pe cinci... douăzeci și trei pe cinci... Da... Canaliile! V-arăt eu... Hallo... Cine? Domnu Nagy? Aici notarul din Lunca... Bună ziua... Mulțumesc... greu... foarte greu: alegere... rog la telefon să vie domnul solgăbirău... da' imediat... E urgent... foarte urgent... Mă rog... domnu solgăbirău?... Vălean... Vă rog, d-le solgăbirău, în Lunca e revoluție... Poporul răsculat după împușcăturile de ieri..', da... da... popa... acum a ieșit de aci... agită... Ați făcut foarte rău că ați dus jandarmii... Eu nu sunt în siguranță... Da... vă rog... da... în câtă vreme?... A, nu, e prea mult... Dați ordin să vie cu automobilul... Intr-un ceas... Foarte bine... Desigur... Se face... se face... Da... cu jandarmii... Sigur... Să-i împuște... Da... da... Lăsați...

†
i^m ^55

ao

H

S C E N A XIV

(în vreme ce notarul spune ultimele cuvinte la telefon, la ușa se deslușește ceartă, care ia proporții tot mai mari. În urmă ușa se deschide cu violență și intră deodată Borza și Hopârtean hărțuindu-se. Borza are capul bandajat pe urma loviturilor de alaltăseară.)

NOTARUL, BORZA, HOPÂRTEAN

BORZA

(*de afară*)

La o parte... auzi!...

HOPÂRTEAN

Poruncă... am poruncă...

133

BORZA

Feri la o parte... Cum? Asta-i treaba mea, n-am să mă spovedesc ție, sărăntocule...

HOPÎRTEAN

Domnu notar..

BORZA

Mie nu-mi poruncește... *(Intră In casă. Notarul în acest moment a lăsat telefonul.)* Invață-ți slugile la omenie, domnule...

NOTARUL

Cum? Aici? Aici? Ce cauți aici?... Cum ai intrat... ha?... Cum? *(Către Hopîrtean.)* Ce-am poruncit, bestie, ha?... *(Ilscutură de mîneacă.)* Ha? Ce-am poruncit?

HOPÎRTEAN

Domnule... m-a împins...

NOTARUL

(il împinge afară pe Hopîrtean)

Ieși afară!... *(Hopîrtean iese. Către Borza.)* Ce vrei... ce vrei cu mine... ce vrei?...

S C E N A X V

NOTARUL, BORZA

BORZA

Avem o socoteală...

NOTARUL

Nici o socoteală... Ce socoteală? Nici o socoteală!...

134

BORZA

Avem o socoteală.

NOTARUL

Alaltăseară Gal ți-a făcut socoteala. Am isprăvit... ieși afară... iese de-aci!...

BORZA

Taci, stîrpitură.

NOTARUL

10 Da... da... Gal e de voi, să vă moaie oasele... sa va rupă... să vă facă castraveți... să vă stoarcă... să vă iese sîmburii... Bine ți-a făcut, cine bătrîn... Trebuia...

BORZA

Taci... auzi... taci.

NOTARUL

Trebuia să-ți farme țeasta capului... căpățîna aia colțuroasă de cioban... pravoslavnic...

BORZA

Nu mă face... Taci... înțelege... taci!...

ao

NOTARUL

Cum?... Ce... vezi pușca? Te repezi? Da... da... să-ți umple gura de pămînt... să te saturi... Ce te uiți la mine înholbat? Cu ochii ceia ca două ascuțișuri de secure... ce vrei?

BORZA

Mi-a trecut prin minte... cine... că... să mi se tragă din altceva... Fă socoteala repede... să plec...

135

>1

NOTARUL
Ce socoteală?

BORZA
Scoate cartea...

NOTARUL
Cum, care? Ce carte?... N-am nimic... pleacă.

BORZA
Din lada satului... scoate odată... Repede... auzi...
să plec... să-mi... să nu te văd... Repede...

NOTARUL
N-am nici o carte... ieși!...

BORZA
Dă-mi banii...

NOTARUL
Pleacă... vezi... și-a dus tot... și laviți... și scaune...
și țoale... mărit-o... ha... mărit-o după bețivul... a,
nu, că l-a mâncat fript...

BORZA
Tu l-ai mâncat... tu, cîne...

NOTARUL
Spune-i să-l bocească... ca pe mă-sa... laprogadie...
Să-l bocească ha... ha...

BORZA
Dă-mi banii... banii... Scoate banii... repede...
auzi?...

I

NOTARUL
N-am bani...

BORZA
Banii mei.

NOTARUL
Nu-s.

BORZA
Cum? Banii!

NOTARUL
Da... banii... banii tăi... **ai tăi... s-au dus... dacă**
vrei să știi...

BORZA
Ce?

NOTARUL
Banii... Atîta ai putut **să dai... bani... cu ei ți-a**
răscumpărat prostia, a ta... și **a fetei... a satului...**
banii... ciobane... M-ați **cumpărat** pe mine... **Ți-am**
mîncat banii... da... banii tăi... i-am băut la Aiud...
cu domnii... cu țiganii... banii...

*(In acest moment se aude la biserică din deal clopotul tras
într-o dungă... Pînă la sfîrșit răsună clopotul cu mici
întreruperi.)*

BORZA
Ai mei... Moșia mea...

NOTARUL
A i... tăi... dă-mă în judecată... **Ieși afară... afară...**

BORZA

Moșia... cerșitor... m-ai făcut cerșitor... *(Clopotul.)*
Auzi... auzi... clopotu... Dumnezeu... te bate D-zeu.
Spurcăciune... *(își face cruce.)* Moșia... auzi...

NOTARUL

Judecată... hai la judecată... Lasă-l pe D-zeu...
Nu-mi pasă de Dumnezeul tău... al vostru de la bise-
rica din deal... nu-mi pasă...

BORZA

10 Taci... taci..

NOTARUL

De sfinții voștri... zugrăviți acolo... de D-zeu...
(Se aud din depărtare murmure cari cresc și se prefac
într-un strigăt general.) Nu este Dumnezeu... cio-
bane... vezi... cartea... aici... spune...

BORZA

Carte...

NOTARUL

20 Da... tu roagă-te... du-te... să-ți deie el banii.
moșia... să-ți-o dea... ha... Dumnezeu.
(Strigătele au ajuns sub ferești. Se aud chiote: „Nu
vrem... Jos... Peel... Înainte... Cu toții...”)

NOTARUL

25 Canaliile... auzi.. Ori roagă-te lui Sf. Niculaie.
uite-l colo în colț.. să-ți deie el...
(Afară chiot general: „Să-l rupem... Pe hoțu... Pe
hoțu”... Glasul lui Hopârtean: „Eu nimic”... Strigătul
popii: „Oameni buni”... Altglas: „Lăsați-l pe Hopârtean”
...Fierbere.)

138

NOTARUL

Du-l de-aici... du-l... e-al tău. du-l... Atîta țî-a
mai rămas...

(Se repede și lovește cu cravașa icoana și candela Sf.
Niculaie, cari se rostogolesc la pămînt. In acest mo-
ment se sparg dinafară geamurile cu pietre.)

BORZA

(care în toată vremea tiradei notarului s-a zîrcolit cu.
pumnii strînși. în momentul cînd a căzut icoana se
repede urlînd asupra lui, îl ia de gît, îl strînge repede
și cad împreună pe icoană. Urlînd):

Ha... Dumnezeu. ha... cine.

SCENA XVI

CEI DINAINTE, SATUL CU POPA

(în momentul cînd Borza a căzut cu notarul, mulțimea
înarmată cu coase, furci, topoare, sape, inundă scena.
Strigăte: „Pe el... Să-l rupem... Aici”. Glasul popii
potolindu-i: „Oameni buni... Pe pace. Fiți pe pace...”
Poporul se oprește înmărmurit. Muțenie generală.)

No

BORZA

(prostît se ridică de pe notarul mort)

Oameni buni... am căzut la păcat... *(Brațele cad.*
Poporul stă mut.)

POPA

SS Ziceți, oameni buni, cu toții: Dumnezeu să-l ierte.

MULȚIMEA

(descoperindu-și capetele și făcîndu-și cruce)

Dumnezeu să-l ierte...

C o r t i n a

139

MEȘTERUL MANOLE

PIESĂ ÎN 3 ACTE

PERSOANELE:

IANCU BALTEȘ, scriitor	60 ani
VLAD BRÂNEANU, proprietar	45 „
ANA, nevasta lui	25 „
D-NA ELENA CARAMFIL	30 „
ANDREI GALEA, sculptor	35 „
EMIL SCARLAT, arhitect	35 „
COLONEL DABIJA	
PRINȚUL BIBI MUȘAT	
GOLDMAN, bancher	
RAINER, administratorul lui Brăneanu	
ADOLF, chelner la hotel	
ȚAȚA ILINCA	
GHEORGHE	
UN MINISTRU	

A C T U L I

5 înainte de ridicarea cortinei se aude fraza ultimă din
aria *Moartea Isoldei* cântată cu acompaniament de
pian. Holul unui hotel la Sinaia cu terasă în fund.
La stînga, scară care conduce la etaj. Pelîngă mobilierul
obişnuit un pian. La ridicarea cortinei Ana e la pian, a
terminat să cînte. In jurul pianului, d-na Caramfil,
Balteş şi Scarlat. în partea dreaptă, la masa de cărţi,
10 Brăneanu, prinţul Bibi Muşat, colonelul Dabija şi
Goldman. într-un colţchelnerul Adolf. Acţiuneasepetrece
în zilele noastre.

S C E N A I

ANA, D-NA CARAMFIL, BALTEŞ, SCARLAT, BRĂNEANU,
COL. DABIJA, MUŞAT, GOLDMAN, ADOLF

15 BALTEŞ: Clopotul de argint. închid ochii şi parcă-l
aud într-o pădure fermecată. Decît... decît...

ANA: Decît nu poţi să-l suferi pe Wagner.

BALTEŞ: Nu, termenul e cam aspru.

20 D-NA CARAMFIL: Nu-i poţi ierta pe nemţi, nene
Iancule.

BALTEŞ: A, nu, conişă, te înşeli. Numai dragostile
mele se aranjează în raport cu eternitatea, urile
nu rezistă. Ce zici, Scarlate?

25 SCARLAT: Are dreptate nenea Iancu. La Iaşi, în refugiu,
era furios pe grădinarul lui, pe Iohan. Cînd ne

plimbam seara pe Lăpușneanu, din spion nu-l scotea și spunea la toată lumea că are să-l împuște.

BALTEȘ: Păi da, conică, doisprezece ani îl ținusem la mine la țară pe escroc și când au trecut nemții la Tîrgu-Jiu s-a făcut nevăzut, s-a dat cu ei.

ANA: Ei, și cum te-ai răzbunat, nene Iancule?

SCARLAT: Să vedeți cum. La vreo cîteva luni după ce am venit acasă, stăteam împreună la țară, la dînsul. Casa prăpăd, grădina la fel pe urma nemților.

BALTEȘ: Ei bine, spune dacă vrei să-mi dezvelești toate slăbiciunile.

SCARLAT: Da, jucam table în cerdac, nenea Iancu își plimba ochii a jale împrejur. Judeca pe pielea proprie invazia țării. Deodată îl văd îngălbenindu-se. Stai, zice, iaca spionul! Adevărat, era Johan, venea din dreptul porții cu pălăria în mîină, mofluz... S-a apropiat de noi. Începuse o cuvîntare pe limba lui: *gekommen... zu Haus...* Nenea Iancu roșu! îl umflă, zic. Când colo, doamnele mele, știți cum s-a terminat revederea? O scurtă înjurătură și-un surîs resemnat: „Marișo, fă-i o ciorbă spionului și dă-i un kilogram de vin că s-a rebegit de tot...” Așa se răzbună dumnealui. Da, i-a iertat. Fiți liniștite. Vă asigur că i-a iertat pe nemți...

ANA: înțeleg, domnule Scarlat, nenea Iancu, fire generoasă de artist, cu Johan s-a împăcat repede, cu Wagner însă, de...

BALTEȘ: Cu Wagner mai greu, aveți dreptate.

ANA: Suntem într-un conflict de temperament cu concepția de la Bayreuth, așa spuneai mi se pare în articolul dumitale. Pasiunile noastre sunt mai puțin elementare, sunt mai perfide, nu strigă totdeauna, lucrează cu dedesubturi. Așa scriai, nene Iancule. Vezi că mi-am însemnat.

BALTEȘ: Da, extrem de măgulit de memoria dumitale. Colocviul Isoldei cu Tristan... mi-aduc aminte. A, dar e de-o violență obositoare, conică, o cascadă vijelioasă, o Niagară la contrapunct... Mă doare aici. (*Arată la frunte.*) Patima latină,

scumpe prietene, nu-i așa? nu se rezumă numai în erupțiuni. E mai variată. Joacă pe o claviatură mai largă...

ANA: Dar de proporții mai puțin monumentale.

BALTEȘ: Ei vezi, asta nu! Profundă eroare, ar zice amicul meu Blagomir, profesorul de estetică, profundă eroare. Apropo de proporții. Scarlate, știi pățania noastră cu baronul prusac acum doi ani.

10 SCARLAT: Da, la Roma în San-Pietro în Vincoli. A fost delicios neamțul.

BALTEȘ: Da. Eram, Scarlat, cu mine și cu Andrei. Sălbatecul ăsta unde-a dispărut?

D-NA CARAMFIL: Domnul Galea e pe terasă.

15 ANA: Domnul Andrei nu apreciază exhibițiile mele muzicale.

SCARLAT: Nu, nu, vă înșelați. Ascultă de pe terasă, ascultă cu smerenie. Omagiile mari se exprimă de la distanță...

BALTEȘ: Ei bine, eram tustrei în biserică. Galea ca totdeauna în fața unei marmori clipea din ochi, își mușca buzele și mă strîngea de braț ca un nebun. Stăteam învinși, copleșiți ca de o primejdie mare. Moise al lui Michel-Angelo apăsa asupra noastră, conitele mele, cu toată maiestatea tragică în care-l îmbrăcase geniul vijelios al florentinului. Era tăcere împrejur, Andrei se oprise la cinci pași de soclu și noi în urma lui, ca într-o prosternare. Trei beduini din deșert în închinare la Mecca, la sicriul profetului. Atunci ne-am pomenit cu neamțul. O namilă de om mare, arămiu, cu tăieturi pe obraz, cu ochelari, cu Baedeker-ul în mîină, m-a tras de mîinecă: *Mein Herr, das ist Mikel-Angelo original.* Am tresărit: — *Ja, Mikel-Angelo... original...* Așa ni s-a pornit vorba susținută, firește, fără multă prestanță de nemțeasca mea. Fiindcă o copie, explica el', din cele mai reușite, se găsește în Vatican, a treia cameră de lîngă stanzele lui Raffael pe mîna stingă. Neamțul era un enîdit, baron delaKonigsberg: Herr von Gmundeneck, stia istoricul fie-

căruia tablou în parte, câți proprietari schimbase în cinci sute de ani: Casa de Ferrara, Casa de Urbino, Ludovico il Moro, îi știa pe toți... Decît ce să vă spun? Era neamț... Vedea cu ochelarii lui minunile Mediteranei. Plasa și în arhitectură și în sculptură teoria proporțiilor de la el de acasă.

D-NA CARAMFIL: Atunci Isolda de dăunăzi i-ar fi plăcut, fiindcă era enormă.

BALTEȘ: L-ar fi cucerit, desigur, din primul moment. Iaca cespuneavon Gmundeneck: e frumoasă negreșit statuia lui Moise, dar prea minusculă, domnilor! O idee monumentală nu se poate exprima într-o marmură de trei metri înălțime. Cînd i-am răspuns că dimensiunile mari nu sunt tocmai condițiile cele mai esențiale ca să fie *mdnumendal*, cum zicea el, a avut o grimasă: Ați fost dumneavoastră la Hamburg? Nu, zic, n-am fost. El: — Acolo să mergeți să vedeți statuia lui Bismarck în port ăpre Marea Nordului. Treizeci de metri, meine Herren, și se umfla baronul de parcă crescuse și el... E colosal... sprinceana de un metru: ăsta, Moise, o jucărie...

ANA: Sprinceana de un metru, ce zici, Eleno? Strașnică încurcătură... Nene Iancule, de unde l-ai scos pe baron?

SCARLAT: E exact, doamnă Brăneanu, nu-i o invenție. Pare că-l văd. Andrei s-a uitat așa de cumplit la el. Avea aerul că atunci ieșise din tranșee la Mărășești și m-a întrebat cum se zice pe nemțește tîmpit?

BALTEȘ: Da, doamnă, sprinceana de un metru. Asta e rețeta lor. Ce vreți, eu o văd în toate alcătuirile nemțești. O văd și dau doi pași înapoi, că de, mă doare aici... (*Arată la frunte.*) în sculptură sprinceana lui Bismarck, în Zepelinuri sprinceana lui Bismarck, în tun sprinceana lui Bismarck, în ariile lui Wagner sprinceana lui Bismarck. Mă obosește, conită, iartă-mă! Sunt un om sensibil, un om slab, un om cu tabieturi și cu mare slăbiciune pentru vocea dumitale...

ANA: Va să zică sprinceana lui Bismarck... Nene Iancule, ești extraordinar. (*Riset general.*)

D-NA CARAMFIL: Bravo, nene Iancule! Era să mă duc peste o săptămînă la București să văd *Lohengrin*... S-a isprăvit. Trimit biletele înapoi. Nu vreau să văd sprinceana lui Bismarck!

BRĂNEANU: Ce-i, Iancule? Iar bagi în frică cucoanele ca azi-dimineață la urlătoare? Ce ai cu Bismarck?

BALTEȘ: Am trecut la politică, dragă Vlade! Ne-a antrenat discuția de la masă. Nevastă-ta nu mai vrea să știe de partid. Zice că s-a plictisit de democrație și vrea un Bismarck să facă rînduiala în țară.

ANA: Nu-i adevărat, dumnealui e reacționar.

D-NA CARAMFIL: Dumnealui e cu sprinceana lui Bismarck.

SCARLAT: Nenea Iancu s-a dat cu nemții.

BRĂNEANU: Păi dacă vrea un Bismarck, atunci e cu colonelul. El ținea una la masă că vrea să puie regulă în Dealul Mitropoliei.

COL. DABIJA: Eu, nene Vlade, ce să zic? Dacă m-ar trimite pe mine cu ordine de la divizie, s-ar isprăvi repede... I-aș evacua pe toți la urma lor și și-ar vedea lumea de treabă. Ce zici, prințule?

PRINȚUL MUȘAT: Eu, monșer, eu mai întîi zic pas. Și al doilea, eu țin cu domnul Goldman care mă împrumută de la bancă. Domnul Goldman e...

GOLDMAN: Omul poporului, prințule, omul poporului. De trei ori potul. Bancherul, popa și doctorul sunt oamenii poporului...

*10

BIBI MUȘAT: Vedeți, eu sunt omul poporului, *par exemple*...

BRĂNEANU: Deschid, domnule Goldman.

COL. DABIJA: De șase ori... Acum să te vedem, cucoane.

BALTEȘ: Bine, Goldman, dar dacă vine Bismarck?

GOLDMAN: E, domnule Iancule, dacă vine Bismarck? Atunci stînga-mprejur cu colonelul. Ne dăm cu Bismarck.

BALTEȘ: Așa, da! Să trăiești Goldman!

SCARLAT: Aferim democrație...

D-NA CARAMFIL: Omul poporului...

COL. DABIJA: Iar ne-a ars, domnule... Ce dracu! Mi-a mâncat chinta, cacialma a patra oară!

BALTEȘ: Ei, vedeți,conițele mele, tot Goldman mai deștept ca noi... El primește toate sprinčenile. Azi cu sprinceana democrației, mâine cu sprinceana lui Bismarck... Are el intuiția lui, simte care se-ncruntă mai tare și-i face cu ochiul, domnul Goldman.

SCARLAT: Și-i trage cacialmau, domnul Goldman.

ANA: Foarte bine, nene Iancule, să trăiești. Îți dau o bomboană și-ți spun că te iubesc. Dumneata lămurști situațiile oricât de încurcate! Vezi, cum ne-ai lămurit preferințele la toți! Fiecare știm de cine ține. Eu sunt cu Wagner, colonelul e cu Bismarck, prințul Mușat e cu Goldman, domnul Goldman e omul poporului... Toți s-au lămurit! O întrebare însă: de ce împingi discreția prea departe, de ce acest exces de eleganță, de ce te dai în lături? Cu cine ții dumneata, nene Iancule? Dumneata, care ești mai interesant ca noi toți, dumneata scriitorul, dumneata...

BALTEȘ: Vai de mine, conia, oprește-te, pentru Dumnezeu! Să nu mă faci filozof, că amețesc! Imediat mă declar pentru Bismarck!...

ANA: Ei bine, nu filozof, dar omul problemelor intelectualei

SCARLAT: Al problemelor sufletești.

D-NA CARAMFIL: Omul complicațiilor sentimentale, ziceai odată, nene Iancule...

BALTEȘ: Așa da, doamnă Caramfil, primesc. Din nenorocire însă toate s-au conjurat împotriva mea să mă simplifice: părul alb, profesorul Blagomir, guta, editorii, Goldman. A, vă rog să-mi descifrați un rebus pe care îl descifram destul de des, Goldman și cu mine: Ce crește scăzând și ce scade crescând?

SCARLAT: Ei bine, asta o știu. Tot domnul Goldman m-a învățat.

ANA: Ce?

D-NA CARAMFIL: Vîrsta?

SCARLAT: Nu, doamnă, polița! Scade crescând, dacă nu plătești dobînzile.

BALTEȘ: Bravo ție, Scarlate! Te știam liber și independent. Cu cine țin eu, mă întrebă doamna Brăneanu? Dar ce importanță are votul meu? Eu sunt cel mai insignifiant între dumneavoastră. Iaca Scarlat își are rezonul lui de existență. El e arhitect, face case... în casele construite de el se instalează menajuri, se petrec îmbrățișări, se nasc copii. Și ceilalți la fel, oameni cu rosturi. Vlad e stîlp al partidului, are electori, are o formidabilă recoltă de rapită anul ăsta! Ei! și te are pe dumneata... Colonelul are cel puțin cinci nemți pe sufletul lui în lupta de la Neajlov, prințul are strămoși, Goldman? Ei bine, Goldman ne are pe toți. Dar eu cu cărțile mele pe care se va așeza praful anticarilor? Ce sunt eu? Un biet călător care trece, un accident ciudat de naștere prematură în munții Gorjului, o unealtă de lux într-o societate mînată de o sănătoasă sevă primitivă, un Robinson minus instinctele coloniale anglosaxone, un nenorocit fost mare proprietar de talent prost exploatat... Ce vreți, opinia mea?

ANA: A, nene Iancule! Verva strălucitoare, ca totdeauna. Vorbești și cuvintele dumitale țîșnesc ca vîrfuri de florete. Te înțeleg așa de bine cînd văd că fugi de grațiile greoaie ale nordului. Vreau însă să știu cu cine ții dumneata, sub ce umbrar te adăpostești? În ce culcuș te retragi seara? Vezi, nene Iancule, dumneata mă cunoști de mult. Știi că după o fațadă de seninătate se pot frămînta întrebări și ascunzișuri. E școala dumitale. Am învățat-o și o practic cu oarecare îndemănare. De aceea te chestionez acum. Dumneata spuneai că sinteza unei conștiințe se poate prinde mai ușor dintr-o glumă aruncată la desert unei femei, decît dintr-o spovedanie în două volume... Iaca te-am prins acum și-ți reclam patronul...

BALTEȘ: Ei bine, dacă vreți, eu mă execut, vi-l spun. Să știți dinainte, nu vă fac o descoperire veselă. Este un meșter crud patronul meu, un arhitect,

Scarlate, care n-a cruțat materialul, o fire ciudată și grozav de exigentă. De la el am învățat eu meseria și lui mă închin, coniață, seara când mă trag în bîrlugul meu de holtei bătrîn cu o coală de hîrtie albă. A, nu, nu-i un wiking scandinav care cîntă din trombon în operele lui Wagner, nu-i nici din imperiul celest al lui Budha, un fakir cu ochii de migdală înfipti în neant... Nu! E indigen, doamnele mele, a purtat căciulă de oaie pe tîmplele sub care s-au chinuit cele mai cumplite friguri românești din cîte au ars vreodată. E get-beget al nostru, o flacăra răzleață din vîgăunele munților, la Argeș, îmbinată cu străluciri fugare din cupolele Bizanțului... îl ghiciți acum... I-ați ghicit, nu-i așa? E Meșterul Manole...

ANA: Meșterul Manole!

D-NA CARAMFIL: Curioasă poveste!

ANA: Vedeți, n-am înțeles niciodată balada mînăstirii de la Argeș. Ce zici, domnule Scarlat, dumneata arhitectul, ești tot în tradiția predecesorului dumitale?

SCARLAT: Nu, doamnă Brăneanu, profesorii mei de la Berlin nu mi-au explicat formula Meșterului Manole. Arhitectul modern se menține la pură geometrie și nu-i cere nevestii decît o colaborare mai puțin primejdioasă.

ANA: Dumneata, pozitivul, fugi de mister, crezi numai în var și cărămidă. Ce nu înțeleg eu în povestea Meșterului Manole e ideea sacrificiului dusă la absurd, nene Iancule. De ce duhurile rele i-au cerut tocmai dragostea în schimb, de ce a primit Manole acest tîrg ingrat, de ce n-a coborît de pe schelă cu tovarășii lui nouă, să lase zidurile în ruine și să-și mîngîie nevasta? De ce opera de artă să sugrume o viață și să se ridice pe o îngropăciune?

BALTEȘ: De ce? Fiindcă artistul, coniață, ține minte vorba mea, înainte de a fi creator, e întotdeauna un călău. A, dacă Manole ar fi fost burghez ca noi, lucrurile s-ar fi aranjat... da... da... N-ar fi fost nici o complicație... Ar fi trimis la plimbare pe

Necuratul, desigur, din primul moment. L-ar fi luat de sus: „Domnule diavol, ești un obraznic când vii cu astfel de propuneri nesăbuite. Eu vreau să-mi țin diseară consoarta pe genunchi, vreau să-mi iau halatul și papucii, s-o prind frumușel de bărbie și s-o rog să-mi cînte o romanță”. Dar Manole, coniață, a fost unnebun, un zănatec, scumpe prietene. El vrea ziduri boltite de mînăstire, visa linii și arabescuri care îi zvîcneau în ochi și în sînge. Manole era otrăvit... Manole era artist, coniață... și arta e totdeauna o înviere după îngropăciune. De cîte ori văd un tablou ori un bronz, de cîte ori citesc o carte, am o senzație bizară, îmi miroase a mort... Pe cine o fi îngropat nenorocitul? mă gîndesc... Fiindcă, vedeți dumneavoastră, în secta asta de besmetici legămîntulcu dracul ține de tagmă, e o condiție indispensabilă. Dracul are registru, poartă contabilitate, coniațele mele, înseamnă tot. Trebuie să plătești pe măsură ce cioplești în piatră sau scrii pe hîrtie și firește opera cea mai mare se plătește mai scump. (*Intră de pe terasă Andrei Galea.*) A, uite unul din familia lui Manole. E tînăr încă, poate nici nu știe secretul de atelier... Eu sunt scorbura veche în care au bătut toate vînturile. Eu am plătit, coniațele mele. Cu diavolul suntem chit, a mai rămas Goldman.

SCENA II

ACEIAȘI, GALEA

GALEA: Iar ții conferință, nene Iancule?

BALTEȘ: P, pielea ta, nenorocitul. Ia vino încoace! Ce-ai în mîna?

GALEA: Plastilină. O silabă din gîndurile mele, cum ai zice dumneata.

ANA: Nenea Iancu a fost macabru, nu te-a cruțat de loc, domnule Galea.

BALTEȘ: Vedeți, doamnele mele, vedeți-l cât e de primejdios. Plastilină. Cine știe, dacă nu avansează o fărâmitură din marmura în care va face el îngropăciunea cea mare? In muzeul din Vatican
5 când ne plimbam amîndoi acum doi ani, se proptea de cîte un sarcofag roman, ori atingea o pulpă de granit și-i străluceau ochii. Am înțeles atunci. I-am vizitat de atîtea ori atelierul. I-ați văzut expoziția din urmă?

10 D-NA CARAMFIL: Admirabilă...
GALEA: De ce mă persecuți, nene Iancule?
BALTEȘ: Lasă-mă să te spui, babacule... Așa sunt eu indiscret și flecar... Mi-a vorbit, coniață, într-o noapte la Herăstrău de ideea lui, de Atlantida...
15 GALEA: Ei asta...
BALTEȘ: Da, Atlantida, cum o vede răsărind albă cu brațele ridicate spre cer... Da, da, e de-ai lui Manole, feriți-vă de el, coniațele mele, ăsta face tîrg cu dracu, ăsta îngroapă... Hai încoace să te pup, sălbatecule!
20 SCARLAT: Te-a pus la catastif nenea Iancu.
D-NA CARAMFIL: Te-a afiliat Meșterului Manole, domnule Galea!
GALEA: De ce? Eu nu fac minăstiri, eu fac bustul doamnei Brăneanu și sunt pe isprăvite. Mai avem două ședințe, soclul nu s-a surpat, modelul e mai vesel ca oricînd. Nu-i așa, doamnă?
25 ANA: Da, dar nenea Iancu ne-a explicat pe Manole cu o ciudată teorie a compensației.
30 GALEA: Eu nu fac literatură.
D-NA CARAMFIL: Cum se plătește tot...
GALEA: Eu gîndesc în piatră, doamnă, sunt un manual nu un cerebral, eu nu înțeleg teoriile lui nenea Iancu.
35 BALTEȘ: Nu e nevoie să le înțelegi, ca să le verifici, dragul meu... Odată, cîndva, cine știe, poate-l vei pricepe și tu pe Meșterul Manole... In orice caz să așteptăm, s-o așteptăm pe Atlantida...
40 ANA: Uite, ce e, domnule Andrei, să ne înțelegem! Cît ne-ai părăsit dumneata și-ai stat pe terasă ca un ursuz ce ești...

GALEA: Mă durea capul, doamnă.
SCARLAT: Îl durea capul. Vedeți-l, ce plăpînd e bietul băiat.
GALEA: Da, mă durea capul. Numai cînd mă doare îmi simt, altfel nu, că n-am nevoie de el.
D-NA CARAMFIL: Vrei un piramidon?
BALTEȘ: Nu, un coniac, Adolf. Un *fine champagne*, să alungăm tenebrele lui Manole. (*Chelnerul Adolf vine cu buteliile și toarnă.*) Așa. Să nu fie Ersatz nemțesc c-o pățești...
10 ADOLF: Se poate, coane Iancule?
ANA: Mie o chartreuză. (*Gustă din lichior.*) Da, cât ai stat pe terasă, nenea Iancu ne-a lămurit patronul la toți. Fiecare cu cine ține, cine l-a impresionat mai mult, cine l-a zguduit mai tare. Iacă eu, de pildă, am fost categorisită pentru Wagner, colonelul s-a declarat alături de Bismarck fiindcă ține la maniera forte, nenea Iancu e cu Meșterul Manole... Aici te-a pus și pe dumneata,]a Meșterul Manole.
15 GALEA: De ce la Meșterul Manole?
ANA: Fiindcă Meșterul Manole e simbolul artei crea- toare, al artei care devorează și învie.
GALEA: A, arta și iar arta... Cunosc discuțiile astea, doamnă Brăneanu. încep totdeauna la orice masă copioasă, de obicei la șampanie cînd sunt două cucoane nostime... Arta... Nenea Iancu își bate joc de noi.
20 BALTEȘ: Ba de loc. Habar n-ai. Am fost foarte serios, aproape funerar.
ANA: A fost foarte serios. Ne-a făcut să înțelegem ce egoism feroce e într-un laborator de artist, cum creațiunea e o patimă fără frîu.
GALEA: Patimă fără frîu?... Literatură...
ANA: De ce?
GALEA: Sunt patimi mai mari, doamnă.
BALTEȘ: Ce patimi mai mari cunoști dumneata, domnule?
GALEA: Bine, știu eu? Foamea, ar zice un cerșetor, ura, ar răspunde un proletar... Eu, doamnă, nu-l accept pe Manole, nu-l accept fiindcă nu-l pri-

cep... L-aș fi priceput atunci cînd ar fi îngropat între zidurile lui o ființă fără devotament... O răzbunare, așa da... dar încă o dată sunt pasiuni mai mari. Mai bem un coniac, nene Iancule?

5 Afară e un concert de broaște omeric.

BALTEȘ: Mai bem, puiule! Da' de ce fugi tu, mă băiete, de Manole? Atlantida, babacule...

GALEA: Iar?

ANA: Un subiect de demult...

10 BALTEȘ: Da, Atlantida, de trei ani o plimbă și nu se mai isprăvește... Nu ți se pare că semeni cu Manole?

GALEA: Atlantida... Am s-o sfarm cu ciocanul într-o seară. Nu fug de Manole, cum zici dumneata, dar spun că altul m-a impresionat mai mult.

15 ANA: Cine?

GALEA: E o poveste simplă și brutală.

ANA: Cine?

GALEA: Dacă dumneata mi-o ceri, eu v-o spun...

BALTEȘ: Cine? Să-l vedem.

20 SCARLAT: Praxitel?

D-NA CARAMFIL: Canova?

GALEA: Nu, doamnă, popa din Mestecăniș...

BALTEȘ: Bravo, neică! (*Rid toți.*)

SCARLAT: Ce-O mai fi și asta...

25 BALTEȘ: E formidabil... Nu vă spuneam eu că-i sălbatec. Ei bine, ce-i cu popa din Mestecăniș?

GALEA: Nu m-a întrebat doamna Brăneanu cine m-a impresionat mai mult?

ANA: Desigur că da...

30 GALEA: Cine m-a zguduit mai tare în viață? Imediat n-o să mai rîdeți... Nu cumva credeți dumneavoastră că pasiunile mari au nevoie de-un plastron și de un smoking ca să poată fi invitate la masă? Eu, doamnă, le-am urmărit des în plin aer, mi s-au părut mai vii și mai plastice... într-un sat de țărani uscățivi și ațoși găsiți toată galeria marilor chinuiți... și pe Hamlet, și pe Polonius, și pe Ofelia, pe toți... Sunt îmbrăcați în ițari, sau în cămașe cu altiță, mai barbari poate, dar sunt ei,

35 așa cum trăiesc în toate mințile... Eu nu pot potrivi vorbele, dar sunt totdeauna gata să-i

40

apăr... Mîine nenea Iancu va spune frumos povestea mea... Ei bine, Mestecăniș e un sat în Vrancea, sub o muche de deal, cu o biserică veche, zidita de Vasile Lupu. Acolo trăia, acum douăzeci de ani, un haiduc de popă vădov pe care-l vedeam des în copilăria mea. Trăgeam la el cu tata de cîte ori treceam cu trăsura de la Focșani spre Soveja. Era înalt și spătos ca un Ercule din Vatican, doamnă. Avea vin bun și cîntece lumești de la munte. într-o vară făceam iar drumul obișnuit, ne oprisem în capul satului să potrivească vizitiul o curea la hamuri. Trei țărani au sărit să ne dea ajutor: — Să trăiți, coane Costică. — Ce mai e pe la voi? a întrebat tata. Oamenii au pus capul în pămînt: — Rău, boierule, am ajuns de rîsul lumii cu părintele. Tata cu mirare: — Ce s-a întîmplat? Un moșneag cuvios ne-a spus pacostea lor... S-o vedeți... Eu îl ascultam din fundul trăsurii unde mă zgulisem de bătaia vîntului... Ne-a făcut de rîs, zice. S-a încurcat cu Rafira, cîrciumăreasa de la Moinești. Și-a adus-o în casă, o muiere cu ochi ca jarul și cu farmece, boierule... Tata zîmbea: — Și nu-i dă drumul? Țăranul și-a făcut cruce: — De-un an fierbe satul, coane Costică, de-un an ne spurcă grijania... Le-am făcut pe toate, ca să-l scăpăm... Degeaba... Ne-am dus bătrînii la el și l-am rugat s-o lase... Ce credeți? A ieșit cu pușca în ceardac și ne-a alungat... S-a răscolit toată lumea... Nimic... într-o zi, cînd a plecat la iarmaroc la Panciu cu ibovnica, i-am pus gînd rău... Ne-am luat cu mic cu mare și i-am dărîmat casa... Ziceam, acum s-a isprăvit: unde se aciuiește popa? L-am așteptat la întoarcere: — Nimeni nu te primește în curte, părinte, dă-i drumul strigoaicei și-ți zidim casă nouă... Tata i-a tăiat vorba: — A lăsat-o? — Aș! s-a mutat în pivniță, boierule, sub pămînt... — Cu ea? — Cu Rafira! Vizitiul potrivește hamurile și-am pornit... Am ajuns la casa popii, nene Iancule...

10

to

ho

Era o jale, zidurile sparte, grinzile căzute, cope-rișul de șindrilă în mijlocul curții... Tata a oprit, păre-că-l văd cum se încruntase: — Părinte Onu-frei! A ieșit din gîrliciul pivniței încadrat în mușchi și buruiene ca un triton. — Rău ai ajuns, părinte! i-a aruncat vorba tata. Popa s-a uitat o clipă întunecat la noi și-a întors capul spre pivniță: — Rafiro! Ce să vă spun? Doi ochi negri s-au ivit peste umerii haiducului care a ridicat fruntea și ne-a sfidat: — Bine-am ajuns, domnule Costică, bine-am ajuns! Tata n-a răspuns nimic și a dat bici cailor... Eu din coșul trăsorii m-am uitat pe furiș înapoi. Doamnă, apunea soarele pe ruine, pe barba albă și pe basmaua roșie... N-am văzut de atunci tablou mai impresionant... Ei, vedeți că nu mai rîdeți... Pe mine m-a mișcat, doamnă Brăneanu, eu sunt cu popa din Mestecăniș...

BALTEȘ: Știi că-i strașnică povestea ta, Andrei!

ANA: E pitoresc.

D-NA CARAMFIL: Impresionant...

SCARLAT: Adevărat haiduc...

GALEA: Nu era vorba cine m-a impresionat mai mult? Pitoresc ziceți dumneavoastră, omenesc zic eu, o pasiune barbară, îndărătnică și sănătoasă, ca un legionar roman.

BALTEȘ: Cum ziceai? Apunea soarele pe ruine, pe barba albă și pe basmaua roșie... Să-l iertăm, conia, a vorbit frumos. Decît un lucru, măi Andrei, stau și mă gîndesc eu acum: Iacă Manole și popa din Mestecăniș, doi rumâni ca noi. Fiecare din doi iubea o femeie, și unuia și altuia i s-a cerut s-o sacrifice... Care din doi o iubea mai mult?

ANDREI: Desigur că popa.

SCARLAT: Evident că popa.

D-NA CARAMFIL: Da, părintele...

BALTEȘ: Nu pricepeți nimic... Nu pricepeți mînăstirea de la Argeș... Nu-l pricepeți pe Manole...

S C E N A III

BRĂNEANU (*se ridică de la masă. Ceilalți îl urmează.*):
Știți că e ora 12, domnilor. Exact miezul nopții.
O jumătate de ceas și-mi intră trenul în gară'.

ANA: Adevărat, cum a trecut vremea. Nenea Iancu, Vlade, a fost admirabil ca întotdeauna.

10 BALTEȘ: Eu sunt un fel de lăutar, conia, să nu mă luați în serios pentru Dumnezeu. Aștept să mai îmbătrînesc puțin și-mi schimb numele. Iancu lăutaru, cînt pe la ospețe...

BRĂNEANU: îți mulțumesc, Iancule. Toată vara la Sinaia, dacă nu erai tu, cu ploile astea, mureau cucoanele de plictiseală.

15 BALTEȘ: Sunt extraordinari proprietarii, domnule. Cînd plouă se plîng de plictiseală, cînd e secetă se plîng de rapiță. Numai Goldman nu se plînge. Ce zici, Goldman? Dacă nu curge, pică.

20 COL. DABIJA: Cinci cacialmale dumnealui, omul poporului. Dacă n-am ordin de la divizie, *mon cher*...

PRINȚUL MUȘAT: Colonel Dabija, monsieur Goldman e sub protecția mea...

GOLDMAN: Reciproc prințule, reciproc!

25 BRĂNEANU: Domnilor, vă mulțumesc la toți. La masa mea de bun rămas ați fost la înălțime. Regret că trebuie să vă las, dar plec la datorie. Vă las pe nevastă-mea încă o săptămînă, două. Eu, Iancule, am devenit din nou agricultor. Știi că am întîrziat cu treieratul. Un lucru însă, domnii mei. Angajamentul de la masă nu se uită. A, nu! Suntem paroliști. Peste o lună exact, la 3 octombrie, seara, ne revedem cu toții la mine la țară, la vînațoare de mistreți. Nu-i așa? Cu toții. Ne-am înțeles.

BALTEȘ: La ordin! La Brănești cu toții la 3 octombrie! Nu-i vorbă, eu mare pagubă în mistreți n-am să fac. Poate Goldman...

GOLDMAN: Nu mă ierți, domnule Balteș...

BALTEȘ: Vedeți ăsta e ticul lui... De câte ori se supără îmi zice domnule Balteș. Asta înseamnă că și-a pus redingota.

GOLDMAN: Nu, coane Iancule, Doamne ferește, zic așa, ești mata crud câteodată. Nu vrei să mă ierți...

BALTEȘ: Da' dumneata mă ierți, Bibicule, când vine termenul la bancă?

BRĂNEANU: Ei, la revedere, dragii mei! Exact peste o jumătate de ceas îmi pleacă trenul. Ano, să ne grăbim. La revedere la București.

ANA: Da, să urcăm.

PRINȚUL MUȘAT: Venim și noi. E târziu. Noapte bună, doamnă Caramfil.

D-NA CARAMFIL: La revedere, prințule.

ANA: Pe mâine, nene Iancule. (*Colonelul și Goldman salută.*)

BRĂNEANU: La revedere domnule sculptor. S-a făcut, s-a făcut?

GALEA: încă două ședințe și am terminat. Bună seara, domnule Brăneanu! (*Toți urcă scara hotelului, afară de Balteș, Galea, Scarlat și doamna Caramfil.*)

SCENA IV

BALTEȘ, GALEA, SCARLAT și D-NA CARAMFIL

SCARLAT: Nu l-ai iertat pe Goldman nici azi, nene Iancule!

D-NA CARAMFIL: Credeți că s-a supărat? Mi se pare foarte puțin supărăcios.

BALTEȘ: Supărat Goldman? mofturi! ăsta înghite mult,coniță. *Hippotamus felix*, stomac de bronz, măruntaie de oțel... și la urma urmei de ce să so supere? Micile răutăți, înțepături de țințari istoviți, atîta ne-a mai rămas, Scarlate! Plătim polițele și ne răzbunăm cu un calambur, proastă afacere... In lumea noastră dragii mei, se intră ușor... Pe fereastră, da, mai ales pe fereastră... Nu suntem o cetate închisă în care pătrunde numai alesul care știe parola... Un tramvai, băieți, ai

cinci lei, plătești biletul, te urci... Așa și Goldman, înainte vreme îi ardea lui de vînătoare? Azi e om subțire, trage cu pușca. Sunt sigur că trage bine. L-a învățat Mușat... Ce m-a exasperat însă a fost dăunăzi când a venit la Sinaia. Ei, atunci l-am înjurat... L-am întâlnit aci în hol, la hotel... Costum de sportsman de la Birmingham... zic: — De unde vii, Goldman? — Din Ardeal, zice. Eu glumesc: — Ce, iar chereștea, zahăr, hîrtie, țințina ușii? Da' el de colo: — Nu, domnule Iancule, n-am fost pentru afaceri... Caut o ruină... — Ce, întreb eu speriat... — O ruină, face Goldman... M-a trăsнит. Mă gîndeam... n-o fi nebunit ovreiu! O ruină, răspunde el tacticos, un castel vechi. Știi, nevastă-mea romanțioasă, îi plac grozav ruinele... A văzut la o gară la frații de dincolo și ține că vine frumos cum cad umbrele seara pe ziduri... Ține la poezie, domnule Iancule. Ține la poezie... De ce să nu-i fac plăcerea? M-am uitat în obrazul lui, vorbea cu candoare... Auzi dumneata, căuta o ruină... Să nu-l înjuri? Ce zici, Andrei? Tare povestea ta cu popa din Mestecăniș, o baladă barbară care se cere pe hîrtie... Ce e? pari cam dus de acasă.

25 GALEA: Am o migrenă idioată. Mă mai plimb pe terasă. Noapte bună, doamnă Caramfil! la revedere, Scarlate! Noapte bună, nene Iancule, și mâine cu bine, fără Manole... (*Iese pe terasă.*)

UO BALTEȘ: Fii pe pace. Meșterul ăsta se ține de noi, ori vrem ori ba. Noapte bună! La vîrsta ta și eu ascultam broaștele. Bun băiat, apă mare, turbure, mîna bolovani grei... Mă duc și eu coniță, mă trag labîrlog... Noapte bună! Noroc, Scarlate. (*Urcind pe scară.*) Știți cum e camera de holtei bătrîn? 95 Ca o mînăstire fără clopot, nu se mai ține nici o liturghie... bolborosesc sfinții între ei și duc dorul de tîmîie... Noapte bună! Să trăiești, Scarlate!

D-NA CARAMFIL: Mîine, nene Iancule!

S C E N A V

D-NA CARAMFIL, SCARLAT

D-NA CARAMFIL: încă două clipe, domnule Scarlat. Aștept pe Ana, vreau să-i spun ceva pentru mine. Prepar o surpriză lui nenea Iancu. Am o idee. Nu-i așa, că e extraordinar? Un amestec ciudat de glumă și de melancolie. N-ai văzut? Cu un ochi râde, cu celălalt plînge... Ana îl iubește cu un atașament absolut. E cel mai bun prieten al ei. O cunoaște de pe cînd îi trăiau părinții.

SCARLAT: Doamna Brăneanu e o fire sensibilă.

D-NA CARAMFIL: E o artistă. Și prin temperament și prin talent. Ne cunoaștem, aș putea zice, din copilărie... E mult mai mică decît mine, are 25 de ani. S-a măritat cînd a murit Nicu. Eram în doliu, mi-aduc amînte. Da, e o ființă adevărat excepțională. N-o vezi agitată de întrebări și de vîrtejuri. Ca un arc întins, de cîte ori nenea Iancu aruncă vreo săgeată! La conservator, la Paris, a luat premiul de canto. Are o voce fenomenală. Mama ei, separe a fost o femeie superioară, din neamul Sorocenilor. A murit din naștere. Tată-său, profesorul Ranta, a crescut-o el, cu cărți, cu flori și cu muzică italiană, pasiunile lui. Sunt convinsă că dacă trăia, Ana nu s-ar fi măritat, îl iubea așa de mult. Ar cînta poate undeva la operă în străinătate și bătrînul Ranta i-ar potrivi șalul pe umeri, să nu răcească... Ce vrei însă, singură, orfană, săracă. Viața unei femei, domnule Scarlat, e de obicei o poveste banală, nu ca ale lui nenea Iancu... începe cu fantezii de pension, continuă cu un măritiș pripit...

SCARLAT: Și isprăvește cu un divorț.

D-NA CARAMFIL: A, nu, domnule Scarlat. Ana nu e ușuratecă. Dumneavoastră bărbații sunteți totdeauna simpliști cînd ne judecați pe noi. Crezi că sufletul unei femei nu e mai complicat ca un proiect de arhitectură?

SCARLAT: Comparația e bună, fiind vorba de compartimente secrete și cîteodată de mai multe etaje. Nu, glumesc. Am toată considerația pentru doamna Brăneanu. E inteligentă, frumoasă, plină de talent, deși talentul, la drept vorbind, mi se pare un sfetnic inoportun într-o căsnicie.

D-NA CARAMFIL: De ce? Ce ciudat vorbești.

SCARLAT: Vorbesc ca un burghez fără probleme. Zic un sfetnic inoportun, fiindcă se interpune, totdeauna prezent, ca un al treilea între bărbat și nevestă. E, cum să zic, un factor extraconjugal talentul... Iaca Brăneanu, ce crezi?

D-NA CARAMFIL: E un om foarte cumsecade. Firește, el cu politica lui, cu moșia, cu consiliile de administrație; nu se cheltuiește în emoții de interior. Cît despre probleme, cum le-ai zis dumneata complicațiilor sufletești, el nu le cunoaște. Îți dau un exemplu, mi l-a spus dăunăzi Ana. Foarte curios. Știi că pînă azi nu i-a văzut bustul la care lucrează Galea de două luni în camera de alături. Cînd l-a chemat să i-l arate, a mîngîiat-o pîrintește pe frunte. — Știi că mie nu-mi placi de bronz... Ciudat, nu-i așa? Dar e bun, are o bunătate paternă, un devotament onest și definitiv. De aceea Ana ține la el, cu toată deosebirea profundă de caracter și de vîrstă. I s-a atașat printr-un sentiment de cuviință, de respect... știu eu? Ce păcat că n-au copii, copiii simplifică...

SCARLAT: Andrei, ce zice în fața unei astfel de atitudini puțin complicate a omului politic în materie de artă plastice?

D-NA CARAMFIL: Îmi închipui că nu știe. N-ar fi fost delicat să-i spuie. Te joci cu amorul propriu al artistului? Te pomenești că-și ia plastilina și pleacă.

SCARLAT: Dar, doamnă Caramfil, te înșeli. Andrei înregistrează cu o seninătate exasperantă opiniile bune și rele ale de-apropelului în meseria lui. Te întrebam adineauri numai fiindcă m-ar fi interesat răspunsul lui. Are cîteodată o ripostă care lovește la mir. Știi ce i-a spus nu demult unui

ministru care i-a vizitat expoziția și, firește, habar n-avea de Praxitel, vorbea platitudinii. I-a spus: — Domnule ministru, oamenii politici nu apreciază sculptura, decît cînd sunt în rai. — De ce? I-a întreat ministru jenat. — Fiindcă atunci partidul vine la noi cu o fotografie proastă să le facem bustul. A, e un tip Andrei, un fanatic în artă, un nepăsător în viață... Doisprezece ani a rătăcit în străinătate prin muzee. A cheltuit o avere bunicică rămasă de la părinți. De obicei e tăcut, cum zicea el, gîndește în piatră. Nu se spovedește decît lui nenea Iancu, noaptea la Herăstrău, la ore mici, între trei și cinci...M-am mirat azi, cînd l-am auzit cu povestea din Mestecăniș. Curios, foarte curios. De felul lui e scurt la vorbă. Azi părea contrariat, aproape agresiv, în timpul din urmă îl văd pe gînduri... Are ceva! Migrena e un pretext caraghios! Cînd îl aud îmi vine să rîd. Nu vezi ce spete de uriaș...

S C E N A V

D-NA CARAMFIL, SCARLAT, BRĂNEANU, ANA, ADOLF

BRĂNEANU (*coboară scările în costum de voiaj. Valetul îi aduce geanta. Ana îl însoțește pînă în hol.*): A, o conspirație, ori un tete-â-tete, scumpa mea văduvioară?

D-NA CARAMFIL: O conspirație, domnule Brăneanu, împotriva lui nenea Iancu. O așteptam pe Ana.

SCARLAT: Știți că eu sunt numai planton, nu m-a introdus în secret.

BRĂNEANU: Ei bine, să vă văd, să-mi scrieți. Nu-l păcăliți prea tare că se războiește pe Goldman. Da' știi că trebuie s-o șterg repede. Adolf, mașina!

ADOLF: Gata, conașule.

ANA: Hîrțiile cu devizul sunt în geantă. La revedere, Vlade.

BRĂNEANU: La revedere. Sărut mîinile, doamnă Caramfil. Cu bine, domnule Scarlat. La Brănești la vînătoare. (*Anei.*) Îți scriu de la Brănești cînd termin cu lucrătorii. La revedere!

ANA: Noapte bună, Vlade.

D-NA CARAMFIL: Bun voiaj, domnule Brăneanu.

SCARLAT: La mistreți, da, la revedere, domnule Brăneanu! (*Brăneanu pleacă.*)

S C E N A VII

10

SCARLAT, D-NA CARAMFIL, ANA

SCARLAT: Acum s-a terminat rolul meu de asistent la o conspirație în care n-am fost inițiat. L-am îndeplinit cu discreție. De la nenea Iancu, meșterul nostru al tuturor, eu am învățat codul bunelor maniere pentru candidații de holtei bătrîni.

D-NA CARAMFIL: Oameni fără probleme, domnule Scarlat. (*Anei.*) Știi că dumnealui pozează în burghez fără probleme.

ANA: Atunci, Eleno, ia seama. Domnul arhitect e un candidat de însurătoare.

SCARLAT: Care riscă uneori să intre el în rolul nevastii lui Manole... Mă retrag acum. Mi se pare că pentru prima dată astăzi am încercat să fac un spirit. Contagiune. Și firește n-am reușit. Vă rog să mă iertați. Sărut mîna, doamnă Caramfil. Noapte bună, doamnă Brăneanu. Sărut mîinile...

D-NA CARAMFIL: Vezi că ești răutăcios.

ANA: E prevăzător.

SCARLAT: Nu, doamnă, cel mai inocent locatar al hotelului... Mă rezum la pură geometrie.

ANA:

D-NA CARAMFIL | Noapte bună, domnule Scarlat!

S C E N A VIII

D-NA CARAMFIL, ANA

D-NA CARAMFIL: Te-am așteptat, Ano. Bine eă s-a isprăvit. Te-am așteptat. Am inventat ideea unui complot împotriva lui Balteș, ca să-ți vorbesc. Vreau să-ți vorbesc. Știi, eu seara îmi fac bilanțul, un obicei de veche gospodină. Ei bine, l-am făcut și astă-seară.

ANA: La care rubrică m-ai pus: profit sau pierderi?

D-NA CARAMFIL: Ei nu, crede-mă, cinismul nu e rețeta cea mai indicată.

ANA: Iartă-mă.

D-NA CARAMFIL: Nu, dar câteodată ai vorbe stranii.

ANA: Iartă-mă sunt enervată, iartă-mă...

D-NA CARAMFIL: Ești zbuciumată, da...

ANA: Sunt caraghioasă, sunt enervată... Ai dreptate... înțeleg...

D-NA CARAMFIL: Enervată, da! Și ce e mai rău e că începe să se vadă. Crede-mă, sunt bucuroasă că Vlad a plecat, ar fi putut să observe. Toată vivacitatea asta intempestivă, alternările rezezi de umoare, trei păhărele de chartreusă după masă, tu care nu guști o picătură de lichior...

ANA: Aș vrea să-mi stăpînesc nervii, Eleno, e greu.

D-NA CARAMFIL: Azi-dimineață ai fost dezagreabilă, pur și simplu dezagreabilă cu Vlad. În definitiv poate să fie cineva om de seamă, fără să cunoască pînzele Renașterii. Când i-ai spus cu răutate și-ai repetat în fața tuturor: Sandro Boticelli a fost un mare agricultor în cîmpiile toscane, omul a plecat capul, n-a zis nimic, a luat pe colonelul de braț și a pornit-o înainte... L-ai blesat, ai fost crudă, aproape rău crescută...

ANA: Dacă nu înțelege nimic acest om liniștit... servabil... Dacă nu înțelege nimic... Eleno, sunt oboșită... Viața nu e numai club și rapiță, politică și vînătoare de mistreți.

D-NA CARAMFIL: Ei da, dar astea sunt descoperiri tardive, nu pot duce la nimic bun...

ANA: Desigur că da... decît sufletul e o coardă, Eleno, care se întinde și plesnește odată... Nu știi cînd, nu-ți dai socoteala... Te plimbi în întuneric și te lămurești deodată, ca la lumina unui fulger... Da, sunt străfulgerări de-o clipă care limpezesc adevăruri crude... Știu eu? Ani de-a rîndul mergi alături de cineva fără să înregistrezi că are urechile mari și-un punct de albeață la ochiul stîng... Le-ai înregistrat? Din ziua aceea nu-i mai vezi decît urechile... Nu te mira de vorba mea, așa e... Să nu crezi că sunt o apucată, că nu mă analizez... Eu îmi dau seama, eu mă chinuiesc, mă zbat...

D-NA CARAMFIL: Știu, Ano; tocmai de aceea-ți vorbesc. Acum că ai rămas singură, am impresia că trebuie să-ți fiu o protectoare...

ANA: Da. Îți mulțumesc, Eleno. Îți mulțumesc. Tu ești bună, ești echilibrată, ești înțeleaptă... ești prietena mea, Eleno... Explică-mi tu, cum se poate descifra o pervertire de temperament? Ai avut vreodată senzația asta penibilă că nu mai ești tu, că ești altă ființă, alți nervi, altă carne? Și toată transformarea bruscă peste noapte, ca de-o otravă... ca și cînd ai fi mîncat bureți nebuni culeși pe Caraiman?... În definitiv, Eleno, eu am trăit șapte ani cu Vlad, mi-am făcut o concepție de viață din căsnicia mea, am trăit împăcată, fără zguduirii mari, adevărat, dar mulțumită... normală... Și-acum dintr-o dată, un fulger... o destrămare... Și eu țin la el și azi, pricepi, țin... îl respect... da... Ce dedublare stupidă... Nu-mi dau seama... Aș vrea să-l întreb pe bătrînul Balteș, să-mi explice el, nenea Iancu, boala asta grozavă dintr-un tratat de patologie...

D-NA CARAMFIL: Draga mea, nu-i nevoie de Balteș... Are un nume simplu. E bine să nu-l rostim acum. Ar putea să ne-audă de pe terasă.

ANA: Cine?

D-NA CARAMFIL: E pe terasă...

ANA: Andrei e pe terasă?

D-NA CARAMFIL: Toată seara s-a plimbat ca un luna-
tic. Ei bine, omul ăsta este fără cumpăt; un mare
artist, desigur, dar un mare copil... De vreo două
5 săptămîni s-a întunecat de tot... Crezi că lumea
n-a remarcat? Cînd ai cîntat astă-seară aria Isol-
dei, s-a ridicat de pe scaun și a ieșit repede din
hol ca un somnambul... Crezi că Balteș cu ageri-
mea lui de fin observator nu l-a înțeles? Poves-
tea lui Manole, nu-ți dai seama c-a fost cu tîlc,
10 o subtilă șarjă de circumstanță? Și el, neîndemî-
natec, n-ai văzut cum s-a prins cînd a ripostat cu
tabloul lui de la țară, o apoteoză barbară a dra-
gostei, o ripostă stîngace, provocatoare.

ANA: Da, e tulbure...
15 D-NA CARAMFIL: E elementar...
ANA: Eleno!
D-NA CARAMFIL: Ce este?
ANA: Eleno, am o idee...
D-NA CARAMFIL: Ce vrei?
20 ANA: Cheamă-l te rog de pe terasă, cheamă-l aici.
D-NA CARAMFIL: De ce asta?
ANA: Cheamă-l, vreau să am o explicație cu Andrei.
D-NA CARAMFIL: Nu e riscant aici, la ora asta?
ANA: Nu, vreau să-i pun capăt... Ai dreptate, e o
25 stare imposibilă. Voi fi scurtă, tranșantă...
D-NA CARAMFIL: Ai să fii rezonabilă?
ANA: Da, îmi dau toate silințele. Iți făgăduiesc.
Cheamă-l, te rog, și lasă-ne singuri! Am să-ți
spun mîine... Iți mulțumesc, Eleno... *(D-na*
30 *Caramfil iese pe terasă. Se aude: D-le Galea!*
Răspunde Galea: Doamnă Caramfil. Reintră îm-
preună.)

S C E N A IX

ANA, D-NA CARAMFIL, GALEA

35 D-NA CARAMFIL: Un moment, te rog... Sper că s-au
culcat și broaștele. Am rămas noi... vino! Ana
vrea să-ți spuie un cuvînt pentru ședința de mîine.

Da', știi, pe mine, să mă ierțați. Excursia de azi,
masa de astă-seară, discuțiile m-au dat gata. Să
mă ierțați.

GALEA: Da, doamnă.

5 ANA: Un cuvînt numai, așează-te, te rog... Mîine nu
cred să pot poza. *(D-na Caramfil pleacă.)* Mă urc
și eu imediat, e așa de tîrziu! La revedere, Eleno!

D-NA CARAMFIL: La revedere, domnule Galea!

GALEA: Noapte bună, doamnă. *(Urcă scara.)*

10 ANA: Nu e vorba de bust. Vreau să-ți vorbesc. Nu de
ședința de mîine... Stai, te rog...
GALEA: Nu e nevoie.
ANA: Totuși.
GALEA: Orice explicație e deplasată.

15 ANA: De ce ești tulburat?
GALEA: Nu. Orice cuvînt e o notă falsă... O tulburare
mai mult... Cît despre ghemul de lut din camera
37, te rog să-i spui feciorului că nu mai trebuie
să-l ude dimineața. Nu mai lucrez. Sunt două
fiO luni de cînd faimoasa operă o simt slujindu-se
sub mîinile mele. Te rog să-l arunci în Prahova.
Da, da, e cel mai potrivit omagiu ce-l putem aduce
acestei vilegiaturi de la Sinaia, cu preocupări de
artă, cu poker, cu politică economică, cu toată
ilustra pletoră a acestui hotel... A, cîtă banali-
tate, cîtă banalitate...
ANA: Ești prea agitat.
GALEA: Nu, sunt ridicol.
ANA: Ești dezlănțuit.
GALEA: Sunt ridicol.
ANA: De ce-ai plecat pe terasă, cînd am început să
cînt astă-seară? A fost un gest rău plasat, l-au
simțit toți, a fost o imprudență...
GALEA: Te-asigur că ultima.
ANA: De ce spui așa?
GALEA: Da, ultima. Crezi că nu mi-am dat seama?
Dar mă strîngea de gît... Aveam în minte scena
de azi-dimineață... în creier, în mîini, în degete;
întelegi, în degetele astea, care n-au mîngîiat
decît piatra, e un cutremur, e o revoltă. Plătesc
scump dezertarea de la muzeu... Da, sunt un

exilat, un dezertor... Și când fiecare atom din mine se risipea ca de-o prăvălire surdă, dumneata atingeai clapele pianului, cu o impecabilă liniște mondenă. Cîntai cu măiestrie, cu stăpînire, cu prestanță...

5 ANA: Ce copilărie... Dar n-ai priceput...
GALEA: Erai a tuturor...

ANA: Dar n-ai înțeles... Alesesem aria Isoldei... Era un gînd ascuns, era un val — știu eu? — era o mărturisire.

10 GALEA: Da, aria Isoldei. Să nu crezi că în sufletul meu n-au răsunit acordurile ca într-o biserică părăsită, că nu mă flagelează, că nu mă răscolesc. Să nu crezi că din prima zi când te-am auzit, vocea dumitale nu mi-a dat acea senzație cotropitoare pe care trebuie s-o fi resimțit bestiile lui Orfeu. Din clipa însă când aici s-a deschis o rană, fiecare accent e un pumnal care se înfige și doare... Eu nu mai sunt auditoriu, înțelege-mă, eu vreau să fiu stăpîn... Nu pot? Plec! Toți acești indivizi, care stau cu brațele încrucișate în fotoliul lor și sorb revărsarea melodiei, mi se par niște intruși odioși... Cîntecul se risipește tuturor, ca o voluptate a simțurilor cu ferestrele deschise...

15 Fiecare își smulge partea lui, o gamă, o înfloritură, un tril... Unul zîmbește, altul plescîie din buze, altuia i se umflă vinele Ja frunte... Se împart asupra lui, asupra d-tale... E o impietate, e o orgie, e obscen...

20 ANA: Andrei!
GALEA: De-aceea spectacolul este peste puterile mele. De aceea am plecat!
ANA: Andrei, ar fi mai bine...
GALEA: De aceea am să plec definitiv...

25 ANA: Să pleci definitiv...
GALEA: Da, să plec... Să mă înfund din nou între ciopliturile mele de piatră, undeva departe, lîngă un amfiteatru la Taormina, la Amalfi, într-un sat în Sicilia. Singur și pribeag, fără nume, fără tară... Tortura asta continuă m-a desconcentrat...

30
35
40

lilt

E pentru întia oară în viață când nu mă mai ascultă creierul, nici mîna... Iartă-mă.

ANA: Andrei, sunt sfîrșită, Andrei!

5 GALEA: Iartă-mă... nu ești vinovată cu nimic... Sunt brutal, ai dreptate... Sunt eu, iartă-mă, n-am înțeles jocul realităților... Sunt un nebun... Brazii... Prahova... *(îi ia mîna.)*

ANA: Da, brazii... Prahova... Andrei sunt slabă...
GALEA-. Ano... e o prăpastie...

10 ANA: Vroiam să-ți spun... să mă smulg... dar simt și eu prăpastia... e un vîrtej... E o goană... e un vîrtej, Andrei... *(Izbucnește în plîns.)* Brazii...
GALEA: Vino să-i ascultăm... Cîntă simfonia cea mare... Nu! Cîntă aria Isoldei... acolo... afară, în noapte... Vino... *(O Urăște aproape spre terasă. Scena rărnîne cîteva momente goală. Apare Adolf somnoros și nevăzînd pe nimeni, ia sticlele, închide pianul, stinge electrica și pleacă. Pe scenă pătrunde numai lumina temperată a luni care luminează terasa. Se deslușesc umbrele lui Galea și Ana îmbrățișați. Ease desface, revine pe scenă. Galea o urmează.)*

-15
F-20 ANA *(șoptind)*: Te aștept... *(Dispare repede pe scară. Galea rărnîne pierdut, răzimat de ușa terasei.)*

ACTUL II

La conacul moșiei Brănești. Salon mobilat cu gust. Covoare, tablouri, o marmoră, pian. Când se ridică cortina d-na Caramfil e la telefon.

5

SCENA I

D-NA CARAMFIL, ȚAȚA ILINCA

D-NA CARAMFIL (*la telefon*): Alo, da... înțeleg... A plecat cu mașina azi-dimineață de la București și-a avut o pană. Cum? Nimic? Nici un accident?

10 Nimic. Ei, atunci suntem liniștiți. Mersi. Da. De câtă vreme? Atunci trebuie să sosească imediat. Mulțumesc. (*Depune receptorul, intră țata Ilinca.*)

ȚAȚA ILINCA: închipuiește-ți, conică, nu se găsește»

15 Nici șampania, nici șvaițerul, nici sardelele. Tot pachetul de la Ciobanu a intrat în pământ. L-am pus în pivniță eu cu mâna mea.

D-NA CARAMFIL: Unde crezi că s-a ascuns?

ȚAȚA ILINCA: Unde, unde? Lică, cine altul? El le-a

20 sfeteresit și pe astea. Al dracului țigan, minte de îngheață apele: — De unde să-l văd eu, țată Ilinco, poate a rămas la mașină, poate l-au dus boierii azi-dimineață când au plecat la vânătoare... Și se jură țigănește... Așa bucătar, halal...

D-NA CARAMFIL: Ana nu l-a întrebat?

ILINCA: Dumneaei ca și dumneata. Ce vă pasă? Citește o carte de i-a dat domnul Balteș; că și dumnealui, om bătrîn, tot de cărți se ține.

D-NA CARAMFIL: Lasă, țăto Ilinco, să mai bea boierii și vin, nu-i nimic, lasă.

ILINCA: Cum nu-i nimic? La urmă tot eu trag ponosul... al dracului țigan...

D-NA CARAMFIL: 'Unde-i conică?

10 ILINCA: în ceardac.

D-NA CARAMFIL: Cheam-o încoace. Spune-i c-o rog să vie în salon. Am să-i spun ceva.

ILINCA: O chem, dar pe Lică tot îl prind, să nu credeți că scapă. Al dracului țigan... (*lese.*)

15

SCENA II

D-NA CARAMFIL, ANA

ANA: Ce-i, Eleno? S-a întimplat ceva? M-ai chemat.

D-NA CARAMFIL: O veste bună. Vine Scarlat. Acuma am vorbit la București cu biroul lui. Cum mă gîndeam eu, așa a fost. A plecat azi-dimineață din București cu mașina. A avut o pană la carburator în drum spre Pitești. Nici un accident. I-au trimis alt automobil. Trebuie să pice dintr-un moment într-altul.

85 ANA: Ei, vezi, că nu-i nimic... Mă bucur de bucuria ta. Ce om cumsecade!

D-NA CARAMFIL: Da, echilibrat, corect...

ANA: Mi-e tot mai simpatic.

D-NA CARAMFIL: E simplu. Cum repetă el totdeauna'

'80 om fără probleme. își vede de treabă. Știi c-a terminat casa Irimeștilor? A avut puțin bucluc cu antreprenorul, dar e pe sfîrșite. Ce bine-mi pare că n-a pățit ceva. Aveam palpitații. Vedeam că s-a făcut 11 și nu mai vine... Mă gîndeam: un

accident. Ar fi fost așa de stupid. De la moartea lui Nicu am rămas cu o groază în nervi. Lucrurile cele mai neînsemnate iau proporții și-mi dau emoții.

ANA: Când vă cununați?

D-NA CARAMFIL: Ce copilă ești... Dar nici nu ne-am logodit încă... La iarnă, târziu... Scarlat trebuie să isprăvească întâi planurile pentru construcțiile de la anul, ca să putem pleca în străinătate. Ce vrei, dragă Ano... viața... Crezi că ți-ai făcut un drum de la care nu te mai abați, și deodată o surpriză, o excursiune în munți, un om... Ce ciudat...

ANA: Da, da, totul e întâmplare, Eleno...

D-NA CARAMFIL: întâmplare, adevărat... Să-mi fi spus cineva astă-vară, când am plecat la Sinaia, că peste trei luni voi avea gândurile de azi, i-aș fi rîs în obraz... Așa era de departe mintea mea de orice complicații. Mă resemnasem în singurătate. Șapte ani de văduvie. Îți poți da seamă, făcusem o școală... Și la Sinaia, îți aduci aminte, nici un moment, dar nici un moment nu mi-aș fi închipuit: arhitectul ăsta care mi se părea rece și îngrădit într-o corectitudine de cifre... îmi făcea societate, îmi vorbea desigur ca tuturor... Mă întreba liniștit de trecut, de moartea lui bietul Nicu. I-am spus tot, firește... Era gentil, măsurat, nici cele mai inocente aparențe de flirt... Un buchețel de violete, da, mi-a dat o dată, așa în treacăt, fără nici o semnificație... Nici nu m-a mirat... Și-n ziua din urmă, exact, în ziua din urmă, către seară, veneam din parc spre hotel. Ne-am oprit la un chioșc, și-a luat jurnalul. Avea o ezitare în vorbă, părea îngîndurat, era palid... Atunci mi-a spus simplu, cuviincios, limpede, parc-ar fi fost vorba de-o afacere... *(Intră țața Ilinca.)*

S C E N A III

ANA, D-NA CARAMFIL, ȚAȚA ILINCA, RAINER

ȚAȚA ILINCA: Coniță, vai de mine, coniță, să-i vedeți...

ANA: Ce-i, țață Ilinco, ce va să zică văicăreala asta?

ILINCA: Sunt trei, mari ca urșii, niște matahale să-ți faci cruce...

ANA: Ce?

D-NA CARAMFIL: Hoții cu pachetul de la Ciobanu?

ILINCA: Nu, coniță. Vai de mine, trei mistreți, i-a adus domnul Lorenț cu caru... și vulpi... și iepuri... da, mistreții... Sunt de pomină... Pachetul nu s-a găsit. Te pui cu țiganul?

ANA: Cum, a venit administratorul? Trimete-l imediat încoace... Poate are vreun cuvînt de la Vlad...

ILINCA: Așa dihăanii n-am mai văzut. Îi spui lui domnul Lorenț... *(Iese.)*

ANA: De ce-o fi venit așa de repede? De obicei își aduceau seara vînatul...

j|0 D-NA CARAMFIL: Acum tu ești neliniștită. Ce să fie? Nimic.

B* ANA: Nu, dar mă întreb.

D-NA CARAMFIL: Desigur, ne spune ceva. *(Intră administratorul.)*

§|5 RAINER: Sărut mîna, doamnă!

ANA: Bună ziua, domnule Rainer. E ceva?

RAINER: Nimic deosebit, doamnă. Domnul Brăneanu m-a trimis să vă spun că nu sosesc decît seara târziu. Am vînat pînă la 10 în Muncelul și după-amiazi trecem spre Vlădeasa, la cerbi. De aceea ne vom întoarce probabil numai noaptea.

||0 ANA: Foarte bine. A fost cu noroc?

RAINER: Da, a ieșit bine. Domnul Brăneanu în frunte ca totdeauna.

re ||S D-NA CARAMFIL: Ce-a împușcat domnul Brăneanu?

RAINER: Doi mistreți, doamnă, două vulpi și un țap.

f D-NA CARAMFIL: Colonelul?

RAINER: Domnul colonel Dabijaa împuşcat un mistreţ, un exemplar foarte frumos. Il veţi admira. Surit toţi jos în faţa ceardacului.

5 D-NA CARAMFIL: Unde-i nenea Iancu, să întrebe de domnul Goldman... Domnul Goldman a împuşcat ceva?

RAINER: Da, un iepure, doamnă. Stătea la pîndă cu prinţul Muşat.

D-NA CARAMFIL: Ei, bravo!

10 ANA: Nenea Iancu e în grădină, a ieşit de azi-dimineaţă. Bine, domnule Rainer. Apropo, domnul Galea a avut şansă?

RAINER: Nu, doamnă. Domnul Galea n-a împuşcat nimic. Adică nici n-a tras. Am fost alături multă vreme. Aşa ne-a împărţit de dimineaţă domnul Brăneanu. A trecut mult vînat pe dinaintea noastră, mistreţi, capre... N-a vrut să tragă. Eu am plecat cu gonacii înainte, pe urmă l-am pierdut din vedere. Domnul Brăneanu ne-a întrebat unde

20 e. I-am spus că a rămas înapoi.

ANA: Bine, domnule Rainer. Spune-i bărbatului meu că-l aşteptăm cu masa. Dumneata te întorci curînd?

RAINER: Plec imediat. Un moment să odihnim caii.

25 D-NA CARAMFIL: Uite ce e, domnule Rainer. Te rog să mai stai un sfert de ceas. Vine domnul Scarlat. Să-l conduci. Plecaţi împreună.

RAINER: Da, doamnă, aştept. (*Iese.*)

S C E N A IV

30 ANA, D-NA CARAMFIL

ANA: A iauzit?

D-NA CARAMFIL: Ce?

ANA: Andrei.

D-NA CARAMFIL: Iar tulpure, ca de obicei.

35 ANA: Da, dezlănţuit, fără control, afişîndu-şi dispreţul.

D-NA CARAMFIL: Nu exagera. Poate nu e vînat.

ANA: Cum nu? Pasionat. Dar e întunecat, e într-o tensiune continuă... Eleno, starea asta e insuportabilă, e peste puterile mele. Simt, uite am o presimţire sinistră... Simt furtuna aproape, tot mai aproape... Pare-că văd valurile cum mă ridică. Pare-că e un vifor pe mare, la farul de la Tuzla, şi-o luntre care joacă azvîrlită în nebunie. O luntre care se cufundă. Luntrea mea, Eleno...

10 D-NA CARAMFIL: Eşti agitată, calmcază-te. Nori care trec...

ANA: Nu, situaţia asta mă exasperează. Jocul ăsta frivol nu-l mai pot duce înainte... Sunt o vinovată, desigur...

D-NA CARAMFIL: Ano?

15 ANA: Sunt o cinică. Crezi că nu văd? O femeie căzută...

D-NA CARAMFIL: De ce te chinieşti?

ANA: Sunt o fiinţă rea, ieşită din calea normală... Şi-ţi jur că am luptat, că am vrut să scap din vîrtej. Acolo la Sinaia, în noaptea aceea, cînd

20 ţi-am dat cuvîntul meu, eram hotărîtă. Vedeam clar primejdia, înţelegeam consecinţele... Ştiam, ştiam, că un pas încă şi cad în abis. Ei bine, nu m-am putut smulge. O forţă necunoscută mă împingea de la spate, o gheară de fier mă strîngea de şira spinării, de păr, de braţe... Am fost laşă, Eleno. Am căzut înfrîntă ca o cîrpă, ca o femeie de stradă...

D-NA CARAMFIL: Ano, pentru Dumnezeu, linişteşte-te-te!...

80 ANA: Şi de atunci e un chin, o dualitate dezonorantă. Am senzaţia că joc pe-o coardă întinsă la circ, că sunt pe muchea cuţitului. Omul acesta plin de pachete de nervi, încins în negură, ca fruntea unui vulcan, înfrigurat ca un rîu de lavă, mă

35 domină... În mîinile lui mă pierd... Voinţa mea se frînge... Mă stăpîneşte, da, mă stăpîneşte cu conştiinţa omului superior. Ochii lui se aţintesc ca două sulii asupra mea, mă ard...

D-NA CARAMFIL: Biata fetiţă... Ce friguri grozave au dat peste tine...

(0

ANA: Și când îl văd pe Vlad privindu-mă întrebător,, cu o căutătură necunoscută sub gene, atunci înțeleg mai bine realitatea și mă cutremur. El nu zice nimic, nu mi-a spus un cuvânt, dar atitudinea lui nouă, o cută parcă ivită în colțul buzelor, toate îmi dau impresia chinuitului care scrutează. Și eu mă simt așa de slabă, așa de neputincioasă... Înțelegi, într-o zi o lacrimă neștearsă, o silabă care-mi scapă și va desluși tot... Are să fie o nenorocire...

D-NA CARAMFIL: Bine, Ano, nu poți pune capăt acestei torturi?

ANA: Știu eu, e prea greu, e prea târziu. Știu eu... Valul m-aruncă între două stînci, mă balansează încă și-o să mă sfarme, Eleno... *(Se aude sirena unui automobil.)* Ascultă... da... vine Scarlat...

D-NA CARAMFIL: El trebuie să fie.

ANA: Trec dincolo, Eleno. Nu-l pot primi în halul ăsta. Inventează un pretext, o durere de cap. Primește-l tu... te rog...

D-NA CARAMFIL: Desigur că da, dar calmează-te, Ano, potolește-te... Surescitarea asta trebuie să înceteze...

ANA: Da, da... îmi dau silința... la revedere...

D-NA CARAMFIL: Vom vorbi de altfel după plecarea lui Scarlat. *(Ana iese.)*

SCENA V

D-NA CARAMFIL, ȚAȚA ILINCA, SCARLAT

ILINCA: Aici, conașule. Pofțiți. Ne-ați băgat la griji. Conița Elena a bătut telegraful... pofțiți...

SCARLAT: Ei, nu-mi dau eu ortul popii cu una, cu două... A, bună ziua, Eleno. Adevărat, te-ai speriat?

D-NA CARAMFIL: Bună ziua, Emil. Bine-ai venit. Firește că da. Era vorba mai întâi că sosești aseară. Ne-ai vestit apoi că numai dimineață...

Trecea vremea... Credeam, Doamne ferește, un accident... Am telefonat la biroul tău...

SCARLAT: Ei, atunci știi, nimica toată... Atîta c-a fost plicticos și-am întîrziat.

D-NA CARAMFIL: Stai, te rog. Nu-i nimic, pleci cu administratorul. Nu iei ceva?

SCARLAT: Poate un ceai. M-aș grăbi.

D-NA CARAMFIL: Un ceai, țată Ilinco, pentru conașul. Tosturi, marmeladă, unt proaspăt...

10 ILINCA: Toate bunătățile, coniță, toate bunătățile...

D-NA CARAMFIL: E nostimă baba. Doica Anii. Stăpînește aici la Brănești. Se ceartă cu bucătarul, cu slugile...

SCARLAT: Doamna Brăneanu?

15 D-NA CARAMFIL: Ai s-o vezi diseară cînd veniți de la vînătoare. E în camera ei, indispusă pentru moment. Nimic grav. Da', știi, cum mă bucur că ai venit Emil... Aseară cînd au sosit toți fără tine, m-am bosumflat... La masă eram distrată, începuse glumele pe socoteala mea, îi știi prietenii tăi... Colonelul nesuferit: — Crede-mă, doamnă, face chef la Flora cu meșterii... Nenea Iancu mai galant, mă consola în genul lui: — Nu fi supărată, coniță, a întîrziat pentru cadou... în sfîrșit, telegrama ne-a liniștit...

SCARLAT: Da, trebuia să lichidez cu antreprenorul. Bine c-am scăpat. M-am convins, era escroc. *(Țăța Ilinca intră cu ceaiul.)*

ILINCA: Pofțiți, conașule. Am adus de toate... pofțiți... Iaca și urdă dulce de azi-dimineață... pofțiți...

D-NA CARAMFIL: Mersi, vezi ce gentilă e țăța Ilinca, Emil? Lasă să prepar eu ceaiul... lasă, țată Ilinco...

ILINCA: Dumnezeu să vă dea noroc! *(Iese.)*

SCARLAT: Să trăiești, băbătie! Știi că e admirabilă urda asta de la oile lui Brăneanu. Cît facem de aici pînă la munte?

D-NA CARAMFIL: Vreo două ceasuri... Apropo, Emil după ce-ajungi acolo, vezi nițel de Galea, antrenează-l, vorbește-i. E într-o stare de nervi curioasă.

SCARLAT: Ce face?

D-NA CARAMFIL: Nu face nimic... dar e continuu sub presiune. Mi se pare schimbat de tot. Curios om. Cîteodată morocănos din cale-afară, retras în colț și răsfoind o carte, cînd toată lumea vorbește'.
5 Alteori, cuprins de-o veselie subită, golind trei pahare unul după altul și trecînd la o volubilitate fără rost. Lumea se întreabă: — ce e cu omul ăsta? Se pun, desigur, multe în contul temperameritului de artist, dar explicația asta nu mai e
10 suficientă. Și aseară la masă a avut două faze. Mai întîi tăcut, monosilabic, cu ochii în farfurie și pe la sfîrșit exuberant, angajînd cu prințul o conversație în doi peri despre grațiile negreselor din Algeria. A început să deteste artelile ca niște
15 îndeletniciri de degenerați și-a isprăvit printr-im fel de exaltare șarjată a virtuților cîmpenești: Trăiască agricultura!

SCARLAT: Desigur e o aluzie la Brăneanu.

20 D-NA CARAMFIL: Da, dar stîngace, plasată cu o răutate sumbră, nelalocul ei. Biata Ana, s-o fi văzut, schimba fețe, îi ardeau obrazii. Noroc cu nenea Iancu. Bătrînul e foarte șiret, prinde tot, nu scapă nimic și e totdeauna gata cu o glumă, c-un
25 paradox, c-un spirit să salveze conversația. Ana însă e zbuciumată. Mi-a vorbit adineauri, plină de presimțiri negre. Inchipuiește-ți, a venit administratorul de la vînătoare. Spune că Galea stă singur, nu participă la nimic, n-a tras nici un
30 glonț... Va să zică și-acolo își plimbă negura... De aceea îți ziceam, dragă Emil, ocupă-te puțin de omul ăsta, ia-l cu tine, spune-i două vorbe, atrage-i atenția. În sfîrșit, voi sunteți prieteni, agitația asta pe care o răspîndește în jurul lui
35 nu merge. La un moment Brăneanu are să reacționeze. Ce te faci atunci?

SCARLAT: Înțeleg, înțeleg. Dar ce pot eu? E o încurcatură din care se iese greu...

40 D-NA CARAMFIL: Desigur că da... Ana își dă seama, își face reproșuri, se învinovățește singură...

SCARLAT: Are dreptate. E vinovată de la început. Viața, dragă Eleno... Cunoști ideile mele. Viața e serioasă. Aparențele, spuma de deasupra îți dau
impresia că se poate pluti la suprafață. În fond totul se plătește, cum spunea odinioară bătrînul Balteș într-un'a din butadele lui. Prietena dumitale n-a înțeles acest adevăr, și plătește acum. Și
n-a mai înțeles încă ceva: pe Andrei. Ei bine, eu îl cunosc, îl știu de douăzeci de ani. Un fanatic al artei lui, un solitar, un suflet pur, incapabil de tranzacții, un leu din Sahara visînd infinitul... Ei bine! Doamna Brăneanu nu l-a priceput. Micile cochetării, jocul obișnuit din lumea noastră care frizează păcatul fără mari scrupuluri de conștiință, cum aș zice, gimnastica adulterului, nu e lumea lui Andrei. Foarte puțină îndemînare îi trebuia doamnei Brăneanu ca s-o puie în gardă, să nu intre în cușca leului. Ei bine, acum?

D-NA CARAMFIL: Acum?

'SO SCARLAT: Acum nu prea văd soluția. Lucrurile s-au încurcat. În Andrei s-au răscolit instinctele de stăpîn, care în raporturile noastre cu femeile îndrumă orice logică de bărbat și cer cuvînt la un moment dat. Nu văd decît o singură ieșire: ori-ori... dar repede, fără ezitare, dacă vrea să
înlătore catastrofa. Să-i vorbesc eu lui Andrei? Dar amestecul meu ar fi refuzat de la început ca o îndelicateță. Dînsa are inițiativa. Spune-i, vorbește-i, convinge-o. Intru cît mă privește, nu pot avea altă părere decît o ruptură bruscă care salvează trei oameni: Brăneanu revine din nedumerirea lui, prietena d-tale se retrage în căsnicie cu o rană care se vindecă și Andrei... Ei bine, Andrei se îngroapă în arta lui și-și urlă durerea în marmură. Crede-mă, Eleno, e cea mai bună soluție și cea mai onestă. Peste tot atmosfera asta e penibilă, tocmai acum în pragul fericirii noastre... Știu, o clipă nu-ți bănuiesc castitatea... Cum te ridici deasupra... ești intangibilă... ești o sfîntă.
(*îi sărută mîna. Intră țata Ilinca.*)

ILINCA: Iertați-mă,coniță, domnul Lorenț e gata-
 Dacă vrea conașul ca să nu întârzie, spune domnul
 Lorenț...

D-NA CARAMFIL: A, da, administratorul.

SCARLAT: Adevărat, uite că viu. Plecăm imediat.
(Iese Ilinca.) Are dreptate, dacă nu întârziem.
 Te las, dragă Eleno. Fii liniștită, văd eu de Andrei.
 N-are să fie nimic acum. De altfel femeile, sunteți
 totdeauna prăpăstioase. Dacă vorbești, desigur
 cu tact...

10 D-NA CARAMFIL: Firește, firește... îți urez noroc la
 vânătoare, Emil.

SCARLAT: Mersi. Nu cred să am noroc.

D-NA CARAMFIL: De ce?

SCARLAT: Eu mi-am luat prada și nu mai scapă din
 ghearele mele...

15 D-NA CARAMFIL: Da, sunt în cușcă Emil...

SCARLAT: Și te-am închis cu zece zăvoare...

D-NA CARAMFIL: Și nu mai vreau să ies... La revedere,
 Emil, la revedere...

20 SCARLAT: La revedere diseară. *(Iese.)*

S C E N A VI

D-NA CARAMFIL, ANA

ANA: A plecat, l-am văzut pe fereastră.

D-NA CARAMFIL: Da, s-a dus.

25 ANA: Ești fericită, Eleno?

D-NA CARAMFIL: Da, sunt mulțumită. Curios însă.
 Mă întrebi așa de bătrînește parc-ai fi o mătușă
 a mea. Tante Frossa, bunăoară. Am fost alaltăieri
 la ea s-o văz. S-a oprit la gherghef, mi-a luat amîn-
 două mîinile și vorba cea dintîi, exact ca tino:
 Ești fericită, Eleno? Cînd colo tu, o fetișcană abia
 ieșită din pension...

30 ANA: A, nu, Eleno. Ai sesizat bine că te-am întrebat
 bătrînește, fiindcă sunt bătrînă, foarte bătrînă. Că
 am mai puțini ani decît tine? Dar vîrsta, ce-are a
 face vîrsta? Într-o lună de zile ți se pot grămădi
 în suflet senzații, întrebări și experiențe cîte nu

35

acumulezi o viață întreagă. O furtună, un incen-
 diu, nu pustiesc mai mult într-un sfert de ceas
 decît o risipire înceată de decenii? De-aceea ai
 sesizat bine. Mă simt mult mai bătrînă și ni s-au
 intervertit rolurile. La Sinaia, eram, cum spui,
 un copil, tu o femeie matură, care-mi dai sfaturi
 și-mi arătai drumul. Aici, la Brănești, tu ești
 ființa senină, prinsă în farmecele tinereții, și eu,
 tante Frossa, vorbindu-ți de la poalele unei gră-
 mezi de cenușe... Să nu crezi că în tot zbuciumul
 meu n-am urmărit pas cu pas învierea ta. Dimp-
 trivă, m-am angajat mult mai mult decît dacă aș
 fi fost dezlegată de-o povară proprie. Mi s-a pus ca o
 problemă paralelă legătura ta, am înregistrat-o
 în toate amănuntele ei, pe furiș, am descifrat-o
 alături de povestea mea cu cruzime, cu migăleală,
 cum pui față în față două compoziții muzicale
 pe același subiect... Cîta deosebire, Doamne, cîta
 deosebire! De-aceea cînd te văd, cînd vă văd,
 fericirea voastră calmă, justă, legitimă, fericirea
 asta consacrată de legi și de canoane, îmi dă
 impresia că tu ești fetița de pension...

D-NA CARAMFIL: Ce frumos vorbești tu, dragă Ano...
 îți mulțumesc... Știu că nu este în tino nici un
 grăunte de meschinărie... Mulțumirea mea nu-ți
 trezește nici o protestare... Știu... E o mulțumire,
 Ano, cum spui tu, calmă, adîncă, un lac fără
 valuri... O vei cunoaște și tu, mai tîrziu, cînd
 va fi trecut viforul...

ANA: Eu?

D-NA CARAMFIL: Da, tu.

ANA: Crezi?

D-NA CARAMFIL: Scarlat, Ano, e un om chibzuit...

ANA: Scarlat?

D-NA CARAMFIL: Da, Emil...

ANA: Cum, i-ai spus?

D-NA CARAMFIL: Vezi că ești copilă iar, cu toate teo-
 riile tale... Dar crezi că nu simțise omul? Că două
 clipe petrecute în societatea voastră nu lămuresc
 totul? Crezi că un sentiment se poate ascunde ca
 un flacon de parfum într-o poșetă? Firește că știa.

în sffrșit, simțise atmosfera, fără detalii, fără indiscreției... Decît, el e atît de corect... Fii pe pace. Legătura noastră, îți dai seama, e suprema garanție. I-am atras atenția asupra lui Andrei, să-l urmărească nițel la vînătoare, să fie în jurul lui, să-l scutească de imprudențe...

ANA: Poate ai făcut bine... Tu poli judeca mai potrivit.

D-NA CARAMFIL: Da, trebuia să înlăturăm o surpriză.

ANA: Și ce-a zis Scarlat?

D-NA CARAMFIL: M-a liniștit, mi-a spus să nu fim prăpăstioase <ă nu se întîmplă nimic. De altfel el e prietenul lui Andrei, va fi tot în călcîiele lui.

ANA: Foarte bine. Dar ce zice el, cum vede? Ce zice? în definitiv în asemenea cazuri se pronunță totdeauna o sentință...

D-NA CARAMFIL: Dragă Ano, Emil, îl știi, e sclavul concepției lui de viață... Temperament egal, echilibrat și prin dispoziții și prin meserie, el detestă complicațiile ca și mine, ca și tine de altădată...

ANA: El e...

D-NA CARAMFIL: E pentru o situație clară.

ANA: O situație clară...

D-NA CARAMFIL: Da, o limpezire, o hotărîre eroică, o soluție.

ANA: Evident...

D-NA CARAMFIL: Da, Ano, altfel nenorocirea e inevitabilă... O ruptură bruscă, un efort ca și cînd prinsă de vârtej la înot, faci o supremă sfortare și ajungi la mal.

ANA: O ruptură bruscă...

D-NA CARAMFIL: înțeleg, da, va fi foarte greu... Mrejile sunt atît de puternice, otrava e aproape suverană, înțeleg... Decît gîndește-te: incertitudinea, ziua de mîine, deșteptarea, da, dimineața grozavă a deșteptării...

ANA: Andrei mă iubește, Eleno...

D-NA CARAMFIL: Nu mă îndoiesc, deși viața sufletească a artistului nu e un model de stabilitate, dar întreg felul lui de a fi dominator, împins de o personalitate care distruge tot în jurul lui, supus

impresiilor capricioase, ca orice fire de creator, Andrei e sculptorul pentru care suprema patimă se refugiază în atelier. Ano, Andrei e Meșterul Manole de care vorbea nenea Iancu într-o seară la Sinaia... A, cum l-am urmărit eu atunci pe bătrînul filozof. Ce înțelepciune perfidă era după cuvintele lui și cum le ascultam ca o lecție, ca o problemă nemiloasă de ecuație sentimentală...

ANA: Crezi, Eleno, crezi?

D-NA CARAMFIL: Și mai e încă ceva. Gîndește-te, Vlad. Ce s-ar alege de Vlad, de acest om normal și onest, care ți-a dat tot devotamentul dragostei lui tîrzii, care te-a ferit de orice atingere a vieții și-a pus tot la picioarele tale? La vîrsta lui, la patruzeci și cinci de ani, ar fi o prăbușire... Batjocorit, învins, să-și descarce în creier o pușcă de vînătoare, ori să se arunce în brațele celei dintîi ființe interesate, care să-l dezonoreze? Nu înțelegi, e o dramă aici, o tragedie ale cărei fire sunt în mîna ta... Iartă-mă...

ANA: Ai dreptate, Eleno, ai dreptate...

D-NA CARAMFIL: Iartă-mă... Eu ți-am vorbit din suflet, mai sincer ca oricînd, brutal chiar, împotriva obiceiului meu care mi-a impus, știi, o discreție exagerată totdeauna. Dar țiiu așa de mult la tine și mi se pare că propria mea fericire nu-mi dă dreptul să stau cu brațele încrucișate. Și mai e încă ceva: sunt aproape singură între acești oameni, singura care te știe din copilărie, care aud parcă cuvintele blajine ale profesorului Ranta. Ano, iartă-mă.

ANA: Nu. îți mulțumesc, Eleno. Liniștește-te, uită-te în ochii mei. Nu-i așa că sunt mai senini? Răscollirea asta a vieții, toate întrebările de pe pămînt și de sub pămînt, firele tragediei de care vorbeai, mi-au înfrînat egoismul. Mă simt mai ușoară. E poate prima clipă după Sinaia, că sunt mai liniștită, că m-am coborît mai adine... *(Intră Balteș cu un braț de crizanteme.)*

S C E N A VII

ANA, D-NA CARAMFIL, BALTEȘ

BALTEȘ: A, uitați-vă la ele...

ANA: Bine că te vedem, nene Iancule, dispăruseși de tot...

BALTEȘ: Uitați-vă, vă rog, nu sunt extraordinare? învoalte și totuși delicate, prodigioase și pline de gingășie, au o frumusețe ireproșabilă. Ce-are a face daliile, coniață. Sunt greoaie daliile, suni bucătărește între flori, violetele fete de pension, orchideele, ducese morfinomane... cîta vreme crizantemele, da, crizantemele sunt farmecul împlinit... Știți, m-am gîndit că ar trebui făcută o ierarhie grădinărească, un fel de protocol în botanică. Fiecare floare cu rangul ei, cu locul care i se cuvine. Un almanah de Gotha al florilor...

D-NA CARAMFIL: De azi-dimineață tot în grădină, nene Iancule?

BALTEȘ: Tot în grădină, coniață. Am trecut și pe la albine dar albinele, vă spun drept, mă plictisesc. Toată alergătura asta fără răgaz, pe principiul muncii care nu iartă. O societate mediocră, fără fantezie. Afară, dacă nu cumva trîntorii, ei să mai învîrtească ceva în capul lor, da-i omoară... A, la albine, o constituție burgheză implacabilă... De cîte ori intru la o prisacă, am impresia că am rătăcit într-un cartier de muncitori la Mannheim. De vreme ce florile... Știți că am rezolvit problema bătrîneții? O viață, coniață, înainte să isprăvească, are nevoie de un popas, de un *relâchc* al meseriei, de-o preocupare nouă, de-o Isola-Bella pe care stai singur și bei tutun... Un fel do anticameră a veșniciei în care aștepți termenul do plecare, cu hîrțiile în regulă. De aceea eu îl înțeleg și pe Cincinat la coarnele plugului și pe Carol Cvintul la Estremadura... decît...

ANA: Dumneata te-ai face grădinar...

BALTEȘ: Grădinar, coniață. Vreau să intru în eternitate nu pe un afet de tun, nu pe-o poartă de mînăs-

tire, pe-o cărare stropită cu flori. Dar dumneavoastră, ce-ați făcut toată ziua? Ce pot face într-un conac de al nostru la țară două femei frumoase și deștepte? Dulceață de gutui, ori muzică de Debussy?

D-NA CARAMFIL: De ce ori una, ori alta?

BALTEȘ: De ce? Fiindcă borcanul cu dulceață e un omagiu adus gospodăriei, și pianul un mare logofăt al trebilor dinlăuntru... N-aș putea zice că sunt un specialist, m-ar dezminți ofițerul stării civile din culoarea de albastru. Dar, așa cum văd eu de la distanță chestia, mi se pare că am dreptate. Viața unei femei e o balansare continuă, o luptă permanentă, omerică, tragică, coniață, da, da, recunosc, tragică, între două antiteze.

ANA: Să vedem cele două antiteze.

BALTEȘ: Păi, nu vi le-am spus? Borcanul cu dulceață și dumnealui... (*Arată pianul.*) Da, da, între astea două văd eu că se dă bătălia la dumneavoastră. Bărbații? Noi suntem, de obicei, psihologie puțin complicată, prizonieri ai meseriei care ne fasonează și ne clasează după rubrici. Noi, mergem fiecare pe drum bătut. N-avem nici cotituri, nici surprize. Un zumzet ordonat și monoton ca albinele de la prisacă. Excepție, bineînțeleș trîntorii, pentru care eu am toată considerația, fiindcă ei sunt creatorii. De aceea-i exploatează și-i omoară... Dar peste tot, psihologie de coșniță. La dumneavoastră? A, aici se schimbă, se încurcă, aici e lupta între cei doi poli, atroce, cu cîștig de cauză, o zi de-o parte, o zi de alta...

ANA: Și cînd se isprăvește bătălia asta, nene Iancule?

BALTEȘ: Niciodată, coniață, niciodată. Seara se îngroapă morții și dimineața începe din nou. Ai crede uneori că învinge borcanul cu dulceață. Pînă la ora 5, bunăoară, e gospodina deasupra... A făcut ordine în casă, a aranjat lenjeria, planuri gospodărești, sticle cu compot, înțelegere perfectă cu Costică la masă... E o plăcere... Aș! la ora cinci situația radical schimbată... O carte, un anunț la gazetă, vizita unei prietene — știu eu — dumnealui întră

în acțiune. Iaca m-am gândit de multe ori la bifureația asta de suflet care mi se pare tot mai frecventă: jumătate gospodărie, jumătate, cum să zic, frigurile artei; jumătate devotament casnic, jumătate visuri de libertate; jumătate castitate, jumătate păcat... N-am izbutit încă să le concentrez într-o definiție. Franțuzul când a spus: *demi-vierge* — cum mă bucur că limba mea nu poate traduce termenul lui inelegant — franțuzul s-a plasat pe un tărîm particular și meschin... Eu aș zice demi-artiste, jumătate artistă...

ANA: Jumătate artistă. Da, e o definiție interesantă. Decît într-un lucru te înșeli...

BALTEȘ: Mă înșel?...

ANA: Da, nene Iancule, cînd spui că lupta asta e fără sfîrșit.

D-NA CARAMFIL: Aici se înșeală...

BALTEȘ: De ce?

ANA: Fiindcă într-o zi, un efort, o hotărîre eroică și cade balanța într-o parte...

BALTEȘ: Iluzii,coniță. Iluzia clipei, cînd unul din cei doi adversari ireductibili e mai tare și șoptește la ureche povața lui. Iluzii. Eu am fost de atîtea ori pe acest cîmp de bătaie și dacă n-aș avea chirasa asta a părului alb, vă mărturisesc mi-ar fi teamă să nu fiu rănit din nou... În orice caz, la ora asta, la douăsprezece fără un sfert, dumneavoastră,conițele mele, în ce zodie vă găsiți?

D-NA CARAMFIL: în zodia borcanului cu dulceată, nene Iancule... Am fost gospodine toată ziua, am preparat masa de diseară cu țața Ilinca. Ana a dat rețeta pentru prăjituri, eu m-am devotat mezelurilor...

ANA: Da, gospodăria, nene Iancule, e poate singura noastră justificare.

BALTEȘ: Ei bine, atunci sunteți în ordine, atunci putem trece la marele logofăt. Trebuie să vă spun, că mai am ceva de adăugat la rețeta mea de bătrînețe, pe lingă grădinărie. Îmi trebuie, da, da, vreau negreșit și un pian acolo în anticamera

morții. Toate inutilitățile pe care mi le-a dat civilizația, de la cravată pînă la cărțile criticului Blagomir, le las la București... Numai pianul într-o casă cu tavan de grinzi,coniță, cu mobila de brad, cu ferestrele cît pumnul... Mi-aduc aminte acum... Lăsați-mă să vă spun o poveste,, o întîmplare de a mea... Odată într-o noapte, acum treizeci și cinci de ani, la Paris... E o viață de atunci. Eram băiețandru... Petrecusem înfundați într-o pivniță. Discuții literare, vin de Bourgogne, versurile lui Verlaine, ca o băutură de hașiș... Mă întorceam singur în Montmartre... Era tîrziu. de tot... Parisul se întindea la picioarele mele,coniță, ca un uriaș prăvălit în adormire-după o beție monstră. Treceam înainte pe caldarîm,, pac-pac, răsuna în noapte. Luminau felinarele-gălbui... Peste Sacre-Coeur se ivise o jumătate de lună bolnavă... Tăcere și gol împrejur. Mi-auzeam pașii cum răsunau sub arcadele de piatră... Atunci mi s-a deslușit, moale, catifelat la început,, crescînd întîi ca o undă... Ce se vă spun? ridi-cîndu-se ca un val, repezindu-se într-un muget apoi, o răscoală înfricoșată de patimi. M-am oprit locului, m-am uitat speriat în toate părțile... Dintr-o mansardă,coniță, de la catul al' patrulea se revărsa sonata... cu geamul deschis.. Cînta cineva la pian... Beethoven... Ce credeți că am făcut, scumpele mele prietene? Ca un somnambul am urcat scară după scară... Am pătruns în mansardă, am crăpat ușa hoțește... îl văd ca acum. Un băiat cu obraji de var, cu plete negre-căzute pe gîtul gol, atingea clapele în lumina lunei... Ochii închiși, pierdut, lunatic... Am stat pînă la sfîrșit la ușa întredeschisă și-am plecat, la acordurile din urmă... tiptil-tiptil... ca un hoț. Nu-i așa? un bandit,coniță, un haiduc din munții Gorjului...

ANA: Ce om admirabil ești, nene Iancule, ce om admirabil...

BALTEȘ: Coniță, lasă eufemismele... Scorbura veche, prin care-au bătut toate vînturile... Dacă vrei însă... Vrei să-mi faci o plăcere?

ANA: Din toată inima.

BALTEȘ: Ei bine, cîntă atunci *Sonata Lunii*.

D-NA CARAMFIL: Cîntă, Ano. Un omagiu lui nenea Iancu.

10 ANA: Din tot sufletul. (*Se așază la pian. Se aud primele acorduri din Sonata Lunii. Balteș se așază obidit în fotoliu. D-na Caramfil pe canapeaua din față. Intră țața Ilinca, avansează nedumerită spre pian. Atitudinea ei exprimă un amestec de șiretlic și neliniște.*)

S C E N A VIII

ANA, D-NA CARAMFIL, BALTEȘ, ȚAȚA ILINCA

ILINCA: Coniță!

ANA: Ce vrei? Cum dai buzna peste noi, ce vrei?

ILINCA: Domnul prefect, conită.

ANA: Cine?

20 ILINCA: Da, domnu prefect e afară, vrea să vorbească cu dumneavoastră.

ANA: Ce prostii îndrugi? Cînd a venit domnul prefect?

ILINCA: Acum... vrea să vorbească cu dumneavoastră, numai cu dumneavoastră.

25 ANA: Ei bine, spune-i că-l primesc... cu plăcere deosebită!

D-NA CARAMFIL: Primește-l aici, Ano. Trecem noi dincolo... E mai cuviincios.

30 BALTEȘ: Foarte bine! Are dreptate doamna Caramfil. Toată considerația administrației noastre, cu deosebire cînd vine să-și prezinte omagiile unui fruntaș din opoziție. Da, primește-l aici. Noi, conită, noi trecem la seră. O clipă, dacă vrei, să-ți arăt crizantemele, pasiunea mea cea mai recentă, ultima pasiune veritabilă.

35 D-NA CARAMFIL: Cu plăcere, nene Iancule.

ANA: Bine, spune-i să vie... (*lese țața Ilinca.*)

BALTEȘ: Iar d-ta ascultă-i cuvîntarea cu blîndețe și nu uita grația de circumstanță care șade bine unei viitoare ministrese... La revedere, conită...

ANA: Imediat, nene Iancule.

D-NA CARAMFIL: La revedere, Ano. Ce vrei, vizitele astea țin de pacostea celebrității. (*Balteș și d-na Caramfil ies. Un moment Ana rîrîne singură pe scaunul din fața pianului. Intră Galea.*)

S C E N A IX

ANA, GALEA

GALEA: Cer scuze că tulbur o senină audiție muzicală.

ANA: Andrei, pentru Dumnezeu...

GALEA: Un oaspe neașteptat, nu-i așa?

ANA: Andrei, ce va să zică asta?

GALEA: Nimic.

ANA: Ce s-a întîmplat? Vorbește! O nenorocire? Andrei spune-mi, nu mă chinui.

GALEA: Fii liniștită... Nu s-a întîmplat nimic. Soțul dumitale e mai întreg ca oricînd. Au trecut la vînătoare de cerbi, spre Vlădeasa.

ANA: Ei, și tu? Cum se poate? Da' e ridicol, e ignobil... Gluma cu prefectul, la care asociezi pe această babă... Da' mă faci de rîs, Andrei, e nedemn...

GALEA: Demnitatea de mult nu mai intră în obiceiurile mele... Lasă, te rog. Vreau să-ți vorbesc... Acolo sus în munte m-am lămurit. Azi-noapte eram tulbure, imprecis, haotic... Sus însă m-am dezmeticit. Acum văd limpede. Vreau să-ți arăt planul meu. Ascultă...

ANA: Dar cum ai venit? Cum te-ai desfăcut de societate? Au să bage de seamă, Andrei, ești un copil...

GALEA: Mofturi! Nu știe nimic. Au trecut cu toții spre Vlădeasa... Le-am spus să plece că vin în urmă... Nu-i nimic extraordinar, nu-i nici o bănuială. Ascultă, Ano! Vreau să-ți comunic hotărîrea ce am luat, planul meu...

ANA: Ce plan?

GALEA: Da, planul meu e făcut...

ANA: Ce?

GALEA: Plecăm...

ANA: Cum?

5 GALEA: Vii cu mine.

ANA: Unde? Unde vin, unde plecăm? Vorbești ca un halucinat... Ce sunt vorbele astea?

GALEA: Vorbesc ca un om cinstit, Ano, ca um om holărîl. Lucru e simplu, fără nici o greutali, absolut simplu. Îți pui pălăria și vii. Am vorbii.

10 cu unul din șoferi să ne ducă. Așteaptă în garaj ordinul meu, e gata. După-rnasă suntem la Buni rești. Pînă diseară avem toată vremea. Cînd so întorc de la vînătoare, atunci deslușesc totul...

15 Dacă vrei, n-am nimic împotrivă, lasă două rînduri... Nu interesează, lasă-i două rînduri...

ANA: Andrei, da' ești bolnav...

GALEA: De acord...'

ANA: Ești nebun, Andrei? Cum crezi tu că înlro clipă? Automobilul așteaptă în garaj ordinul...

20 Ce viziune simplistă, Doamne, ce imaginație elementară... Da, e o nebunie...

GALEA: O nebunie, se poate, dar e singurul lucru pe care-l mai văd limpede, singurul lucru, înțelegi, (ani mă poate smulge dintr-o fierbere pe care n-o unii suport. Luna asta de patimă și de chinuri a fost un iad, m-a risipit, mi-a mușcat în creier. Viața de duplicitate scîrboasă, cu concesiile idioate, cu umilințe degradante, mă strînge de gît... Și omul

25 ăsta bolovănos care mă privește din albul ochilor nemișcat și dîrz ca un buldog care-și ține prada... Nu mai pot, Ano. Te iubesc, Ano, înțelege-ma. Detestă-mă, zi că sunt nebun, dar vino... vino să plecăm... departe... în Sicilia... unde vrei...

-30 într-o colibă de munte.

ANA: Bine, Andrei, dar nu-ți dai seama...

GALEA: Nu văd nimic altceva, nimic...

ANA: Nu-ți dai seama. Sufletul nu-i o minge pe care o arunci copilărește... Sufletul meu se zbate plin

40 de întrebări, Andrei. Eu mă chinuiesc, mă întreb; mă flagelez de o lună necontenit... Tu vii ca un

uragan, ca o apă mare, vrei să sfarmi totul... ca un potop... E poate rostul tău de bărbat, e toată pornirea ta neîndurată de stăpîn... Eu, Andrei, eu sunt femeie, o ramură slabă în bătaia vuitului... Dumnezeu îmi vede zbuciumul, cît mă frămînt de cînd am căzut în brațele tale.

GALEA: Atunci ce-a fost întreg delirul nostru de pînă acum? Ce-a fost săptămîna de la Sinaia? Toate încleștările care mă urmăresc pretutindeni ca un fier ars în inimă? Ce-au fost? O aventură de ocazie, o consolație de vilegiatură? Ai mințit?

ANA: Oprește-te! Ești profund nedrept... N-am mințit, Andrei, și nu sînt o ființă ușoară... Ai dreptate însă cînd te întrebi, mă întreb și eu: — ce-a fost volbura care m-a azvîrlit ca pe o găoace? Din ce abis necunoscut s-a dezlănțuit? De ce fibră misterioasă s-a desfăcut deodată acest îndemn? Unde l-am purtat pînă atunci? De ce nu m-a cercetat niciodată în trecut? Cine l-a chemat din ascunzișul lui: vîntul, crestele brazilor, clocotul Prahovei, tu cu privirile tale, ori carnea asta blestemată? Andrei, n-am mințit, am fost sinceră cum sunt și azi...

GALEA: Ce te oprește atunci?

ANA: Deșteptarea, Andrei. Sunt buimăcită încă, sunt ca după o beție... Întoarsă acasă între lucrurile mele, am simțit ceas cu ceas o rețea nouă, care mă împrejmuie... O conspirație parcă a mobilelor, a aerului, a tablourilor de pe pereți... o conspirație împotriva mea... Din fiecare colț se ridică un reproș, pîndește o amenințare... Nu-ți închipui ce putere de persuasiune teribilă e într-un scrin unde șapte ani de-a rîndul ți-ai ținut scrisorile... Cum vorbește o perdea, un covor, un gherghef... Toate sunt împrejurul meu acum, toate mă trag de mîneacă. Lasă-mă, Andrei; dă-mi răgaz să înving conspirația asta. Voi lupta, Andrei; voi lupta... Tu ești cel dintîi om care mi-ai dezlegat misterul sfînt al pierzării. Înțelegi, cel dintîi; celalt...

GALEA: Celalt e mai tare ca mine...

ANA: Nu, Andrei, tăria e în mine...
GALEA: Celalt e stăpînul.
ANA: Nu, Andrei, celalt e victima care a căzut în drumul potopului... Eu sunt glasul care l-a împins pe valuri... Lasă-mă să îngrop victima, să arunc un bulgăre de țărînă... Cum crezi tu, cum crezi, Andrei, că nu sunt date cu nimic, cu un cuvînt, o explicație onestă acestui om? Cum vrei să fug ca o slujnică netrebnică din casa unde s-a depănat o viață fără adîncimi, dar o viață cu nenumărate tentacule de fiecare clipă... o căsnicie? Andrei, știi tu ce e o căsnicie? Așteaptă, pentru Dumnezeu, o zi, o lună... știi eu? Să mă dezmeticesc din frigurile groaznice care-mi spulberă mintea, să-mi aranjez gîndurile...
10
15
GALEA: Ei, nu! Așteptarea de care-mi vorbești e odioasă... e murdară... murdară, da, ca o conștiință de zaraf, ca o plapomă de hotel... Să aștept? Să te știi mai departe aici, sub ochii lui, în mobila lui, în patul lui? Să aștept, să înghit funinginea asta care mă îneacă? Să mă plimb pe sub ferești, să tresar cînd se închide o ușă, să suport glumele slugilor? A, nu, doamnă, te înșeli...
20
ANA: Andrei!
25
GALEA: Te înșeli. Eu nu sunt amantul suplu și îndemînatic, junele amarez, suplimentul de căsnicie.
ANA: Andrei, e o infamie!...
GALEA: Da, suplimentul de căsnicie care împlinește
30
triunghiul burghez. Nu sunt gigolo-ul care vine tiptil cînd soțul pleacă de acasă. Nu sunt, înțelegi, nu sunt... *(O ia de brațe și o zguduie. Ușa se deschide brusc și intră Brăneanu în costum de vînătoare cu pușca pe umeri.)*

S C E N A X

35 ANA, GALEA, BRĂNEANU

BRĂNEANU: A, va să zică, am văzut bine. Aici e vînătoarea dumitale, domnule!

ANA: Vlade, Vlade! Domnul Galea...

BRĂNEANU: Cu dumneata voi vorbi mai tîrziu. Treci, te rog, dincolo...

ANA: Vlade, un cuvînt...

BRĂNEANU: Treci! *(Ana iese.)* Cu dumneata voi vorbi altfel mîine, la București...

GALEA: N-am nici o lămurire de dat.

10 BRĂNEANU: Vreau să fie un pistol în mîna care sapă cu dalta. N-aș vrea să se spuie la club că Vlad Brăneanu, în ziua de 3 octombrie, a împușcat la moșia lui doi mistreți și o canalie.

GALEA: Adresa mea o cunoaște soția dumitale.

BRĂNEANU: Mizerabile!

16 GALEA: La dispoziția dumitale!... *(O clipă stă în fața lui Brăneanu, îi întoarce spatele și iese.)*

ACTUL III

Atelierul sculptorului Galea. Bronzuri, marmuri, covoare, totul aranjat pentru expoziție. Spre partea dreaptă, în tînd, o statuie mai mare acoperită cu pînă. Două intrări, în fund și spre stînga.

SCENA I

GALEA, GHEORGHE

GALEA (*se uită la ceas*): Ora trei, trecută... Pentru patru sunt trimise invitațiile. Atunci vine lumea. Bagă de seamă, Gheorghe. Împinge mai încolo bustul... mai... așa, în profil... Bine. Și florile, cum de n-au venit florile? Ai mai văzut expoziție fără flori?

GHEORGHE: Am fost de ieri, domnule Andrei, colț cu Academiei, la florărie și le-am comandat. Cum ați spus dumneavoastră crizanteme albe, galbene, ciclamene... Tot ce-ați spus. Am trecut și azi-dimineață, le aduce negreșit. Nu le-a adus pînă acum, ca să fie proaspete, să nu se ofilească.

GALEA: Bine, numai să nu întîrzie.

GHEORGHE: Se poate? Vin negreșit. Ce să fac cu scara asta, domnule Andrei? Rărnîne aici?

GALEA: Așez-o în colț, în dreptul statuei. Așa. Cum ți-am spus, cînd îți voi face semn.

GHEORGHE: Am înțeles. (*Se aude soneria.*) Sună.

GALEA: Da, e o doamnă. Vine să-mi vorbească ceva.

Întrebi: — Doamna Caramfil?... Și-o poștești aici, în atelier, nu în salon. Înțelegi, în atelier.

GHEORGHE: Bine, domnule Andrei, doamna Caramfil. (*Iese și revine cu doamna Caramfil.*)

SCENA II

GALEA, D-NA CARAMFIL

GHEORGHE: Pofțiți, doamnă. (*Se retrage.*)

D-NA CARAMFIL: Bună ziua, domnule Galea, bună ziua.
10 O veșnicie de cînd nu ne-am văzut.

GALEA: Sărut mîna, doamnă Caramfil. Aici, te rog...
Iartă-mă că mă găsești în haina asta, dar sunt
ultimele momente în care aranjez expoziția. Am
primit scrisoarea dumitale azi-dimineață. Mă bucur
15 că te văd...

D-NA CARAMFIL: Țineam mult să viu înainte de ce dă
lumea năvală, să-ți consacrez triumful.

GALEA: Mai întăi, lasă-mă să-ți string eu mîna și să
80 te felicit pentru triumful dumitale. E mai frumos, e
mai cald. A fost Scarlat pe la mine zilele astea.
I-am spus cu cîtă simpatie vă urmăresc... Cînd
e evenimentul?

D-NA CARAMFIL: Mulțumesc, domnule Galea. Ești
un om de inimă și un prieten sincer al lui Emil.
15 Ne cununăm peste opt zile, la 21 ianuarie. Da, e
admirabilă expoziția, atîtea lucruri... Ce bună
idee c-ai aranjat-o în atelierul dumitale, că le-ai
lăsat toate în intimitatea care le-a creat... Cîte
splendori! Aici la stînga?

*
10 GALEA: Un tors de centaur, reminiscențe din drumuri
depărtate.

D-NA CARAMFIL: Da... Un cap de domniță.

GALEA: Da.

D-NA CARAMFIL: Foarte delicată. Aici Hercule și Lika,
15 un faun... Cîtă mișcare, cîtă vigoare... Și colo în
fund, acoperită cu pînă, Atlantida, nu-i așa?

gloria dumitale, biruința cea mare de care vorbește toată lumea...

GALEA: Da, Atlantida. O inspirație de demult. Am terminat-o acum în urmă. Cîțiva prieteni au stăruiț s-o acopăr și s-o dezvelim numai în fața publicului cînd inaugurez expoziția... Un capriciu al lor. Cam copilăresc, recunosc, de un efect ieftin, dar, în sfîrșit, am cedat. Era atîta entuziasm curat în invenția cu care veneau... Vrei s-o vezi? Pot să ridic vîlul...

D-NA CARAMFIL: Nu. Nu acum. Vreau s-o vîd pe îndelete, cu liniște și cu pietate. Știi că de zece zile în toate saloanele din capitală e o adevărată revoluție. Atlantida e subiectul de conversație pretutindeni. Articolele din ziare neobișnuite, conferința lui nenea Iancu: *Un Rodin la Dunăre* cu vioiciunea, cu frenezia lui, care trezește un delir în auditoriu. E o revelație, cum spuneam, o mare biruință a dumitale. Are să fie un pelerinaj la expoziție, vei vedea... Trecem mîine cu Emil. El e așa de impresionat, cu toată firea lui puțin expansivă. Mi-a vorbit cu pasiune, mi-a făcut o lungă lecție de mitologie greacă... Venim mîine negreșit. Astăzi am venit eu, nu la sculptor, la prieten, domnule Galea, dacă-mi dai voie să-ți spun așa...

GALEA: Sunt fericit, doamnă Caramfil. A trecut atîta vreme... Stai, te rog, îți mulțumesc...

D-NA CARAMFIL: Da, domnule Galea, trei luni și mai bine... Și cîte nu s-au depănat în zilele astea... N-aș dori să le mai dezgropăm, dar, ce vrei, viața nu e totdeauna agreabilă... Dar dumneata acum te-ai înălțat atît de sus, ești așa de adăpostit la aureola unui triumf, încît poți primi cu seninătate un cuvînt de obidă...

GALEA: Da, doamnă, sunt liniștit...

D-NA CARAMFIL: Ai și toată siguranța că-ți vorbește un suflet care a luat parte cu multă îndurerare la zbuciumul dumitale... Cunoștința noastră nu tocmai veche, dar legată în împrejurări excepționale, prietenia lui Emil și devotamentul meu pentru



W
K

p 10

ii 5

I *

i; **
F

las

,40

o ființă care mi-a fost totdeauna scumpă, toate m-au făcut, domnule Galea, să particip personal la cele ce s-au întîmplat... Nu-ți poți închipui cum m-au zguduit și pe mine... Acum că-mi reamintesc și simt un fior rece în tot trupul.

GALEA: 6 furtună...

D-NA CARAMFIL: Da, o furtună care ne-a cutremurat pe toți. Gîndește-te ce-a fost în capul nostru... Ce griji, ce viitoare... A doua zi seara la București cînd a venit colonelul la mine să ne spuie rezultatul duelului... Eram așa de emoționată...

GALEA: Dar n-a fost nimic grav... o rană la umărul sting, s-a închis în trei săptămîni.

D-NA CARAMFIL: Da, dar putea să fie o nenorocire. Primele cinci zile treceam neconținut pe la sanatoriu.

GALEA: Ce gentilă... îți mulțumesc. Nici n-am știut. Exagerările doctorilor... m-au izolat de orice contact cu lumea. Poate c-au avut dreptate. Era și altă rană, mai jos de umărul stîng... Poate de-aceea...

D-NA CARAMFIL: Ce bine că s-au închis amîndouă, domnule Galea, ce bine...

GALEA: Da, doamnă Caramfil, s-au închis amîndouă. Sufletul e ciudat, ca și trupul, se vede, luptă cu otrava și-o infringe.

D-NA CARAMFIL: Unde-ai plecat imediat după ce ai ieșit din sanatoriu? Într-o bună zi ți-ai pierdut urma...

GALEA: La țară, în căsuța părintească din Moldova, în părăgînirea de acolo am stat pînă acum trei săptămîni, la mama. N-o mai văzusem de mult. Mamele de la o vîrsta încolo nu mai au decît beneficiul nenorocirilor noastre. M-am închis în casa ei, neștiut de nimeni, ca într-un azil... Într-o zi am început să lucrez. Știi, arta cîteodată e un azil pentru infirmii vieții.

D-NA CARAMFIL: Ce fericit ești, domnule Galea.

GALEA: Crezi?

D-NA CARAMFIL: Da, fiindcă ai două aziluri.

GALEA: Două aziluri?

D-NA CARAMFIL: Da, două... Și mama și arta... Una din două e de ajuns să mîngîie căpătîiul unui suferind... Cînd mă gîndesc că sunt ființe absolut orfane...

GALEA: Poate n-au răni de vindecăt, doamnă. Soarta a fost mai blîndă cu ele.

D-NA CARAMFIL: Nu, n-a fost blîndă deloc. Lasă-mă să-ți vorbesc sincer. Liniștea dumitale mă încurajează, domnule Galea... Ana...

GALEA: Ar fi mai bine să închidem paranteza, doamnă Caramfil, ar fi mult mai bine.

D-NA CARAMFIL: Nu-i o paranteză, e însuși scopul venirii mele la dumneata. Am o însărcinare care m-a adus aici.

GALEA: O însărcinare?

D-NA CARAMFIL: A, nu te speria, nu-i nimic grav. Slavă Domnului, momentele grele au trecut... Crede-mă, a fost sinistru. Ziua de la Brănești, noaptea următoare, ce grozăvie! Primele ceasuri de friguri în delirul Anei... Doctorul vorbea de o comotie cerebrală. Nici nu vreau să-mi mai aduc aminte!.. La trei zile, din fericire, temperatura a scăzut brusc.

GALEA: Acum?

D-NA CARAMFIL: Acum s-a restabilit. În sfîrșit e sănătoasă, nu mai are nimic. Stă mai mult la țară. Soțul ei, cu politica la București. Reconciliere, resemnare, pace... Știi, domnule Galea, pacea de după furtună... O pace tristă, o melancolie mută. S-a schimbat, s-a schimbat mult... E mai trasă la față... dar nu asta, o schimbare de interior... Ții minte, vioiciunea veche, exuberanța, pianul, vocea... vocea ei fenomenală.

GALEA: 'Mai cîntă?

D-NA CARAMFIL: N-a mai cîntat niciodată de atunci... Toate insistențele mele au fost în zadar... Veșnic același răspuns stereotip: — Lasă, poate mai tîrziu... Dar pe dumneata talentul Anei nu te prea interesează. Nu-ți aduci aminte, totdeauna plecai cînd începea să cînte.

GALEA: Asa a fost atunci...

D-NA CARAMFIL: Acum?

GALEA: Știu eu?...

D-NA CARAMFIL: Mai tîrziu?

GALEA: Mai tîrziu cred că s-o ascult la vreun concert... un loc în stal... hm... Sunt stări, doamnă Caramfil, prin care dacă ai trecut, ori îți frîngi gîtul ori rămîi imun.

D-NA CARAMFIL: Ei bine, atunci sarcina mea e mult mai ușoară. Domnule Galea, Ana vrea să te vadă.

GALEA: Cum?

D-NA CARAMFIL: Da, vrea să te vadă.

GALEA: Nu înțeleg, doamnă, nu înțeleg. În situația noastră, o revedere ar fi... Lasă-mă să-ți vorbesc sincer și eu... Cunoști totul, ai fost martoră, ai fost confidentă, desigur... O revedere ar fi ori o impietate, ori cum să-i zic, o credință deșartă, aproape frivolă, că poate învia un mort... Nu, doamnă Caramfil...

D-NA CARAMFIL: Cred că greșești, domnule Andrei. Așa-mi închipuicel puțin, fiindcă Ana în lunile din urmă e foarte închisă în gîndurile ei. Mi-acerut acest serviciu simplu, fără nici o explicație. Nu poate fi însă vorba nici de o impietate, nici de-o iluzie deșartă. Ana e o fire mult mai distinsă. Ce intenție? Nu știu... bănuiesc... La un mormînt se poate aduce o floare, domnule Galea... Din sufletul ei amintirea desprinde poate o floare veștedă și vrea s-o depeie la poalele altarului... Ultima'floare. Iartă-mă, domnule Galea... E o presupunere... în definitiv, ce alt rost ar putea avea convorbirea dumneavoastră?

GALEA: Înțeleg... înțeleg... adică bănuiesc și eu... Te asigur, nu vreau să fiu îndelicat, revederea însă... Cînd să mă vadă? Unde să mă vadă?

D-NA CARAMFIL: Acum. Aici la dumneata. Vine imediat.

GALEA: Cum?

D-NA CARAMFIL: Da, vine imediat. Trebuie să sosească. Eu am trecut numai să te anunț...

GALEA: Dar e imposibil, imposibil... tocmai acum...
Are să înceapă să vie lumea peste o jumătate de
ceas. E peste puțină...
5 D-NA CARAMFIL: Mai este pînă la ora patru. Va fi o
clipă numai. Gîndește-te... Dintre toți vizitatorii
expoziției dumitale, Ana are poate mai mult dreptul
de intrare în acest templu de marmură... Și-a
răscumpărat scump acest drept.
10 GALEA: Bine, dar sunt buimăcit... Sunt încurcat...
Tocmai acum...
D-NA CARAMFIL: La revedere, domnule Galea, recule-
ge-te... La revedere mîine, venim negreșit cu
Emil... La revedere.
15 GALEA: La revedere. Sărut mîna. Bine, dar... (*D-na
Caramfil pleacă. Galea, rămas pe gînduri, aprinde
o țigară. Intră Gheorghe încărcat de flori.*)

S C E N A III

GALEA, GHEORGHE

20 GHEORGHE: Vedeți că le-a adus. Sunt foarte frumoase.
Unde să le așezăm, domnule Andrei?
GALEA: Unde vrei tu... Da... Pune-le cum vrei...
GHEORGHE: Nu mă prea pricep.
GALEA: Nu trebuie nici o pricepere... Cum crezi tu... -n
toate părțile... lasă-mă...
25 GHEORGHE: Să mai aduc cîteva vase de dincolo?
GALEA: Adu, dacă e nevoie. (*Gheorghe iese și revine,
cu cîteva vase. Așează flori.*)
GHEORGHE: Crizantemele, nu le-amestec culorile...
Le pun fiecare separat. Astea aici pe masă, gal-
bene. Vine frumos. Astea roșii în dreptul boieru-
lui... (*Lîngă centaur.*)
30 GALEA: Ascultă, Gheorghe!
GHEORGHE: Poftim, domnule Andrei.
GALEA: Nu peste mult are să înceapă să vie lumea
35 pentru expoziție. Îi duci pe toți în salonul din
dreapta. Rămîn acolo pînă-ți spun eu... Expoziția
se deschide numai la ora patru, înțelegi?

III

GHEORGHE: Da, domnule Andrei. Îi duc în salon pe
intrarea din dreapta, și aștept să-mi spuneți.
GALEA: Se poate însă... (*Se aude soneria.*) Auzi că
5 sună. Dacă e o doamnă și vrea să-mi vorbească,
o conduci aici. (*Gheorghe iese și revine după un
minut.*)
GHEORGHE: Unu cu aparat de fotografie... Unu cu
ochelari, cu părul roșcat. Un fel de mînz. Îl știu
eu pe ăsta. Mai demult era la o curelărie în Lip-
40 scani. Acum e la jurnal...
GALEA: Nu i-ai spus că la patru?
GHEORGHE: Ba da, dar poți vorbi cu ăsta? De trei
zile ține morțiș să intre să facă fotografii... Era
să dea peste mine.
GALEA: Să aștepte.
GHEORGHE: L-am repezit. (*Sună.*)
GALEA: Știi, va să zică.
GHEORGHE: Da, dacă e o doamnă, care vrea să vă
vorbească... (*Iese și reintră cu Ana.*)

S C E N A IV

GALEA, ANA

GHEORGHE: Poftiți, doamnă. (*Se retrage.*)
ANA: Bună ziua, Andrei! Cred că ai fost prevenit.
GALEA: Da.
ANA: Nu te-așteptai, desigur.
GALEA: Nu.
ANA: Ești mirat?
GALEA: Sunt înmărmurit.
ANA: E o mare surpriză, deci, vizita mea...
GALEA: Doi spectri care ies din groapă și se întîlnesc
la o cruce în țintirim.
ANA: Poate era mai bine să nu vin.
GALEA: Poate era mai bine...
ANA: Întîlnirile din țintirim sunt totdeauna triste...
GALEA: Răscolesc zadarnic sub cenușe...

ANA: Să nu crezi că nu m-am gândit, să nu crezi...
Lasă-mă, te rog, să stau pe scaun o clipă. Am
umblat pe jos și sunt așa de trudită...

GALEA: Aici.

ANA: Da, m-am gândit. E o frământare îndelungă căreia
î se pune capăt acum. Am avut vreme, mi-am
făcut seama cu mine însămi... Din primele zile
cînd am auzit că ești la București doream să viu.
Am ezitat... am amînat... am ascultat toate
scrupulele de conștiință... Ieri, în sfîrșit, citind
le ziar că azi se deschide expoziția ta, mi-am zis:
e ultima zi... ultimul moment cînd sufletul tău
trăiește încă sub povăța singurătății... M-am
hotărît și-am trimis pe Elena...

GALEA: A fost doamna Caramfil. Acum a plecat de
aici. Iți spun drept, sunt așa de buimăcit...

ANA: Da, nu te-ai așteptat... Cum ziceai adineauri,
doi spectri în țintirim. Nu sunt spectru, Andrei.
Nu! Sunt mortul care a înviat!

GALEA: Mortul care a înviat...

ANA: Da, sunt mortul care a înviat. Nu e vremea să-ți
arăți azi cît am stat în groapă. Ce încordare crîn-
cenă și mută, ce zvîrcolire nevăzută de nimeni
mi-a dat puterea să împing la o parte lespeda
ce mi se așezase pe piept.

GALEA: Spunea doamna Caramfil că ești liniștită...

ANA: Da, sunt liniștită...

GALEA: Împăcată...

ANA: Elena... Dar ce poate ști Elena din lumea în
care am fost eu? Fiecare din noi vede pe celălalt
prin prisma propriei mulțumiri. Ea e ființa cu
care viața a fost mai milostivă. Ce vede Elena?
Nimic nu te leagă mai strîns la ochi, ca un vă!
de cununie. Și-apoi frământarea mea s-a dus în
tăcere, surdă' fără zgomot și fără mărturii.
Andrei... Sunt așa de copleșită acum. Cuvintele
mă ascultă greu, de mult n-am mai avut nevoie de
ele... Vedeam așa de limpede ce trebuie să-ți
spun... Mi le-am'orînduit de atîtea ori cao spo-
vedanie... Acum se amestecă... Iartă-mă... Am
un sloi de gheață sub limbă... Nu-i nimic, m-am

dezmeticit... Da, nu m-așteptai, te-a înmărmurit
venirea mea... Ce ciudată presupunere, Andrei, o
amuțire pe veci! Cum? Credeai după cele petre-
cute că totul s-a stins, că sufletul e o curte bine
îngrădită, în care nu mai pătrunde nimic după ce
ai închis poarta? Că toată povestea noastră s-a
evaporat din nervii mei ca paginile unei cărți
citite pe care o pui pe o poliță și-o uiți... Ai crezut
în nemișcarea asta, în împietrirea asta, Andrei?
M-ai putut judeca așa de aspru, spune-mi. M-ai
osîndit așa de nedrept?

GALEA: Nici judecată, nici osîndă din partea mea.
Viața e mai tare ca noi. Așa mi-am zis: ea și-a
spus sentința. Fiecare cu pedeapsa lui.

15 ANA: Ei bine, pedeapsa mea a trecut. Orice s-ar întîm-
pla de-acî înaintea, orice suferințe m-ar mai întîm-
pina în cale, lanțul lor nu mă mai doare. Sînt
purificată, Andrei. Am băut cupa de otrăvă, am
sorbit ultima picătură. Nu-ți dezvelesc acum decît
SO în treacă calvarul meu. Știu, poate am ales rău
momentul. Peste un sfert de ceas va veni lumea
aici, dar nu mai puteam. Andrei, nu mai putem
amîna... Mutismul meu îmi apăsa ca o crimă pe
conștiință, trebuia să-l întrerup.

GALEA: Vorbește-mi, Ano. Te-ascult...

ANA: După grozăvia despărțirii noastre, am rămas
țintită pe loc, ca o scîndură de corabie naufra-
giată, azvîrlită de furtună la mal... Un cuțit mi
s-a înfipt în inimă. Vîrtejul, Andrei, m-a aruncat
așa de adînc... așa de adînc... Pricepi tu oare pră-
bușirea asta? De unde vin eu? Am fost dincolo
de moarte, dincolo de infern, dragul meu... Nu
știu unde-ai fost tu, eu am fost în gol, în țara
neființii... Mă mir ce minune, ce capriciu, mă
mir ce fir nepriceput m-a ridicat deasupra. Cînd
am deschis ochii și am privit împrejur, eram alta.
O străină, un călător nou venit, pe-o țarină proas-
pătă. Am lăsat acolo jos toate poverile unei vieți,
tot balastul unui trecut... pricepi, tot!... gînduri
vechi, inconveniente de demult, prejudecăți, îndă-
toriri... S-au rupt cătușele, Andrei. Am înviat,

toate au rămas la fund. Mă uit în ochii tăi ca
într-o oglindă, să deslușesc dacă vezi învierea
mea... fiindcă am înviat... Nu s-a ridicat cu mine
de-acolo din adâncime decât sufletul, lumina albă
5 care se ivește departe... Lumina asta îmi strălu-
cește de atunci. O clipă n-a mai adormit, m-a
chemat, m-a îmbărbătat. M-a adus aici ca pe o
roabă umilă... m-a adus... Acum știi, Andrei.
GALEA: Acum știu... da...
10 ANA: Trebuia să te văd...
GALEA: Să mă vezi...
ANA: Simt nedumerirea ta... da, să te văd, să-ți spun...
Să te întreb: în ce lume ai fost, Andrei? Din ce
lume vii tu cu obrajii aștia palizi și cu buzele
15 strânse? Din ce lume vii tu?
GALEA: Să-ți spun din ce lume viu eu? Ano, am ascultat
în liniște mărturisirile tale. Fiecare cuvânt m-a
căzut apăsat în minte, ca un bulgăre pe un sicriu.
Crede-mă, nu mă așteptam la întâlnirea asta.
20 Despărțiți, era mai bine așa. Distanța e un paravan
care apără, distanța e un adăpost. Nu-mi închi-
puiam că se vor mai încrucișa cărările noastre.
Suferința e un rău profet, recunosc! De unde să-mi
desprind eu acum vorba care să-ți despice un
25 întuneric? Cine ar fi crezut că azi vom sta din
nou unul în fața altuia cu hîrlețul în mînă, fiecare
la groapa lui...! Din ce lume viu, mă întrebi tu,
care mi-ai trecut pragul adineauri, chemată de o
lumină albă? Din ce lume? Să-ți spun, mă întrebi.
30 Să-ți ridic perdeaua o clipă, ca să-ți acoperi ochii
în fața ei și să te înfricoșezi, sărmana mea pri-
beagă?...
ANA: Spune-mi, Andrei, spune-mi! E dorința mea fier-
binte, e răspunsul unei tăceri care m-a chinuit.
35 GALEA: Ei bine, dintr-o lume mai grozavă decât a
ta... Mai depărtată, mai adîncă, mai tulbură decât
țara neființei... Neantul, Ano, e gol. Neantul e
liniște și repaus. La mine sunt umbre care joacă,
sunt friguri care ard, sunt strigăte și patimi...
40 Din ce lume? Cine ar putea să-ți-o înfățișeze lumea
asta zbuciumată de chinurile facerii, lumea în

care creierul, mîinile și fiecare atom din mine se
lupta cu piatra și vrea s-o supui? De-acolo vin,
Ano! E lumea în care cine știe ce blestem ascuns
m-a surghiunit de la început și din ale cărui gheare
nu este scăpare. Cînd am fost cu tine am evadat,
dar m-a prins din nou, acolo sub tavanul căsuței
din bătrîni... Mi-a cerut ca un vameș la poartă
să arăt rănile pe care le promisem afară. I le-am
arătat și-a zgîrîiat unghiile în carnea mea...
10 înțelegi tu? Am dat bătălia cea mare, cu toată
zvîcnirea timpurilor... Am dat-o împreună... N-am
fost singur acolo...

ANA: M-ai dus cu tine, Andrei? Ai dus amintirea noas-
tră, farmecul nopților care mă cheamă? Le-ai
dus?

GALEA: Da, te-am dus cu mine în călătoria grozavă.
A fost o viitoare neagră la început, o uruitură în
adîncuri... Pe urmă a început hora... hora păgîină...
Ce limbă să-ți spuie ție încleștarea fără milă
între om și piatră? Știi tu ce e această dușmănie
sinistră, în care se scurge toată flacăra din'vinele
noastre de atîtea mii de ani? Ei bine, te-am dus
cu mine. Erai zăvorîtă în sufletul meu ca o boală
cumplită de sînge. Cu fiecare cioplitură de daltă
se desfăcea un strop din clocotul meu... În fiecare
fibră a materiei cu care luptam, lăsam o silabă
din cîntec... Mă împingea ispita înainte, zi și
noapte, fără răgaz. Eram un demon care stoarce
viață din piatră — știu eu? — eram un călău
care ucide necontenit... Degetele ca niște clește
drăcești smulgeau ceva din mine, din tine, din
dragostea noastră... Da, dragostea noastră... da,
dragostea noastră... Acum îți dai seama de lumea
în care am fost?

85 ANA: Dragostea noastră, Andrei, mă cutremur... Ea
e lumina albă care m-a adus... Unde-i? Ce-ai
făcut dragostea noastră?

GALEA: Dragostea noastră, Ano? Unde-i dragostea
noastră, mă-ntrebi? Acolo, sub perdeaua de stambă
închisă în piatră, ferecată cu mii de lacăte.

ANA: Andrei!
 GALEA: Am sugrumat-o acolo... Peste-un sfert de ceas vor veni grămadă să-i simtă toți arterele sub poleiul de marmură... Neștiută de nimeni, le va străluci tuturor... Va fi a lor... Vor pune stăpânire pe ea...
 5 De ce-ai vrut să știi?... Ți-am spus acum... Mi-e milă de tine, mi-e milă de mine... Sunt zdrobit...
 ANA: Andrei, noi ce suntem? Andrei, am rămas orfani...
 GALEA: Doi spectri în țintirim...
 10 ANA: Andrei, eu n-am înviat, Andrei? M-au înșelat toate simțurile mele, toate speranțele revederii m-au înșelat?
 GALEA: Nu, nu te-au înșelat... Ai murit aici, ai înviat acolo...
 15 ANA: Atlantida!...
 GALEA: Nume de expoziție, firmă pentru mulțime, etichetă de țîrg, cursă pentru nepricepuți... Ești tu, înțelegi... E tot din tine, toată ființa ta, tot fluidul de viață care se ridică peste vreme... tot ce mai trăiește... Restul e cărbune stins, zgură de atelier, cenușă spulberată în vînt...
 ANA: I-ai dat tot ei?
 GALEA: Tot!
 ANA: Ție, mie! Nu ne-a mai rămas nimic?
 25 GALEA: Nimic.
 ANA: Andrei, Atlantida... Te înțeleg, Andrei... Ai dreptate... îmi dau seama acum... E povestea bătrînului Balteș, care m-a urmărit neconținut. Groaznica poveste... Andrei... Povestea lui Manole...
 30 GALEA: Povestea tuturor.
 ANA: Rămas bun, Andrei!
 GALEA: Rămas bun, Ano!
 ANA: Nu ne mai vedem...
 35 GALEA: Plec în străinătate...
 ANA: Eu mă întorc în neant... *(Pleacă. Andrei rămîne cu capul între palme, uluit. După cîteva momente se ridică, apasă butonul la sonerie. Intră Gheorghe.)*

S C E N A V
 GALEA, GHEORGHE

GHEORGHE: Pofțiți, domnule Andrei.
 GALEA: Gheorghe, a venit lumea?
 5 GHEORGHE: Da, e o mulțime și mai e vreun sfert de ceas. E plin în salon și în sufragerie. Gazetari, cucoane de la teatru, Pincovici, Goldman, Episcopescu de la Finanțe... E domnul Balteș... A telefonat acum, vine și un domn ministru.
 10 GALEA: Cum, domnul Balteș e aici?
 GHEORGHE: Da, face haz într-un colț. Nu știu ce spunea de ministru, rîdeau toți...
 GALEA: Du-te Gheorghe și roagă-l să vie încoace, trimite-l aici!
 15 GHEORGHE: Da, domnule Andrei! *(Iese.)*

S C E N A VI
 GALEA, BALTEȘ

BALTEȘ *(intrînd)*: Gata, gata? Se deschide prăvălia? Să vezi ce buchet de amatori, ce admirabilă pleiadă de devotați ai artelor frumoase. Bună ziua, Andrei.
 20 GALEA: Bună ziua, nene Iancule... Stai, te rog... Am auzit că ești aici... Sunt agitat... Stai, te rog...
 BALTEȘ: Ce e cu tine, ce-ai pățit? Pari speriat, plin de nervi... Ce e? Nu cumva frica în fața examenului? Haida, de, dragul meu... Suntem sus de tot. Ridică fruntea, vino-ți în fire. Nu înțelegi că toată forfoteala asta nu face cît copita unui centaur? A, Hercule, omoplatul ăsta de taur...
 25 curba violentă într-o tensiune... Da' ce e cu tine? Ce văd, Andrei? Ești stins, îți ard mîinile, ce e?...
 GALEA: Sunt sfîrșit...
 BALTEȘ: S-a întîmplat ceva?
 80 GALEA: Sunt desconcentrat, de aceea te-am chemat...

BALTEȘ: Spune-mi, dragul meu. Iartă-mă, nu pricep nimic.

GALEA: Nene lancule...

BALTEȘ: Vorbește-mi cu inima deschisă. Sunt bătrînuț
5 tău prieten, vorbește...

GALEA: O vizită, nene lancule...

BALTEȘ: O vizită?

GALEA: Da, Ana...

BALTEȘ: Cum, doamna Brăneanu?

10 GALEA: Da, da.

BALTEȘ: A fost aici?

GALEA: Acum a ieșit... în clipa asta.

BALTEȘ: Ciudat...'

GALEA: Da, mi-e sufletul prins ca de-o moarte nouă...
15 Mi-e frig... Sunt ca o holdă bătută de grindină...
Și totul astăzi, tocmai astăzi... Dumneata mă
înțelege... Dumneata... iartă-mă... știi... ai văzut...
Ești singurul om în țara românească al cărui creier
a pătruns zbuciumul meu... Cum să nu mă
20 zguduie? Trecutul care nu vrea să moară și când
l-am îngropat de-a binele... Spectri pe care-i
trimite... Sunt zdrobit...

BALTEȘ: Înțeleg, înțeleg... Liniștește-te puțin, Andrei.

GALEA: Da, da, mă liniștesc, mă voi liniști... Tot
25 tremură în mine încă... Sunt răscolit de întâlnirea
neașteptată. Când totul s-a sfîrșit, când am gîtit
toată patima asta, de ce mi-a bătut la poartă azi?
Eram după îngropăciune... îți dai seama... O
închisesem acolo, o ferecasem în piatră... Totul
30 s-a sfîrșit aici. De ce mai strigă din cavou? De ce
apariția asta nouă, cu ochii halucinați, ca o
mustrare care se ridică din pămînt? I-am spus...
da... am lămurit vârtejul... S-a isprăvit, s-a ispră-
vit... Și-acum după plecare îi aud încă glasul
35 înghețat de groază. Meșterul Manole, povestea
bătrînului Balteș... Și-a amintit balada de la
Argeș — știi eu? — unadinparaboleledumitale...
A fost tulburător... A fost inoportun... Acum...
Acum, în clipele astea... Nu puteam să tac când
40 te știam dincolo... Trebuia să-ți spun... Iartă-mă,
nene lancule...

BALTEȘ: Pricep emoția ta...

GALEA: Iartă-mă!

BALTEȘ: Îți mulțumesc. Pricep. Îți mulțumesc. Trecu-
5 tul, dragul meu, trimite totdeauna solii neaștep-
tate. E un oaspe crîncen, un dușman care nu
uită... îmi dau seama de tot ce mi-ai spus. O
știam de mult... Am prins fiecare accent de dramă,
am urmărit-o în toate fărămiturile ei... Fii liniș-
tit acum. Ai în mine un prieten, un tovarăș...
10 Îmi ești un frate, Andrei. Tu tai în marmură
visul meu înecat în cerneală... Potolește-te! Viața
noastră are aceeași albie, aceeași viitoare! Noi
plătim scump, plătim pentru toți, Andrei... Sun-
tem paratonerul în care se descarcă fulgerele.
15 Liniștește-te! Povestea bătrînului Balteș, așa
spunea?

GALEA: Povestea lui Manole.

BALTEȘ: Povestea lui Manole... Avea dreptate, biata
fată... E vechiul cîntec al nostru, al tău și al
20 meu... și-al altora care au săpat o piatră, au zămis-
lit un gînd... Avea dreptate... La noi totul se
răscumpără... Un legămint tainic ne-au făcut
ursitoarele... Au furișat în vinele noastre un fir
din lutul care a rămas în mîinile lui Dumnezeu
15 când a zidit lumea... E o zestre grozavă și trebuie
s-o plătim scump cu toții... Înțelege, fie că ne
cheamă doctorul Faust, Meșterul Manole, Ion
Balteș sau sculptorul Galea... Tu, Andrei, ești
tînăr... Ești la început... Ești la cea dintîi plată
80 mare...

GALEA: Cea dintîi plată mare...

BALTEȘ: Da, cea dintîi plată mare, cea dintîi îngro-
păciune pe care o simți și te doare... In Atlantida
ai zidit pe Ana... Trei ani ai purtat gîndul care
5 s-a izbîndit numai în ziua când aveai pe cine să
îngropi... Femeia trecută prin sufletul tău ca o
grindină de vară... Mîine vei zidi o iluzie, poi-
mîine un copil... Meșterul Manole... Da, vei plăti
înainte pînă în ceasul din urmă... Orice dragoste
40 țî-o va fura dalta, din inimă va trece pe nesimțite
în piatră ca să-i sufle viața... Se va prelinge prin

degete, te va despuia neconținut... Ascultă-mă, pricepe-mă, pricepe-te pe tine... Ți-o spune un vechi platnic care a dezlegat secretul tagmei și se duce acum spre veșnicie cu zîmbet pe buze, ca să-și ascundă lacrimile...

GALEA: Nene Iancule, îți mulțumesc. Eram așa de singur...

BALTEȘ: Singurătatea culmii, Andrei... O vei simți totdeauna... Și-acum, dragul meu, să tăcem...
10 Afară așteaptă cei mulți, cei norocoși... Arendașii lacrimilor noastre... Sunt cei săraci cu duhul, pe care-i ferește scriptura cu drept cuvînt... Stomacul lor e plin de cărți, de pînze, de bronzuri, nemistuite... In aluatul lor n-a rățăcit nici o
15 arsură din frigurile noastre... Peste cîteva clipe vor fi aici grămadă. O turmă de berbeci care paște iarbă pe ruinele templului lui Dionis: miniștrii zarafi, negustori de ață și de vorbe... Ce simt ei din îngropăciunea noastră, din fiorul Atlantidei?
20 Să-i primim, Andrei. Să ne punem masca, să ne aranjăm surîsul, să plasăm etichetele pentru tarabă: — începe reprezentația, domnilor! Du-te acum, îmbracă-te de sărbătoare, ia-ți redingota și vino între ei! Pîn-atunci eu voi fi amfitrionul
25 politicos și vesel, saltimbancul de circ, bufonul pentru galerie... Du-te, Andrei, du-te, Meștere Manole...

GALEA: Mă duc! Mă duc... *(Iese precipitat. Balteș, cîteva momente singur. Sună. Intră Gheorghe.)*

30

SCENA VII

BALTEȘ, GHEORGHE, MULȚIMEA, UN MINISTRU,
GALEA, ANA

GHEORGHE: M-ați sunat, domnule Balteș?

BALTEȘ: Dă-le drumul, Gheorghe!

35

GHEORGHE: Da, domnule Balteș. *(Gheorghe iese. După cîteva momente se deschid ușile în fund. Mulțimea intră și umple atelierul. Balteș politicos face reve-*

rente în toate părțile: Bună ziua... Bine-ai venit, domnule Pincovici. Bună ziua, domnule Goldman... Bună ziua, domnule Episcopescu... Poștiți, domnilor! Sculptorul Galea vine imediat... Poștiți...

Se aud exclamații de admirație în public: Ce frumos! E admirabil! Ce mare talent... Cine-o fi urîtul ăsta? Al de a avut duelul cu Brăneanu. Ai văzut-o, ma chere, e cu tipul... Atlantida o descoperă acum.

10

După ce s-a umplut atelierul intră Galea în jachetă. Mai mulți: Iacă ministrul. Ministrul intră, strînge ceremonios mîna lui Andrei. Se face tăcere. Ministrul tușește. Balteș s-a retras extenuat în partea stîngă...)

15

MINISTRUL: Sunt fericit, domnule Galea, că pot să string mîna unui mare artist care face cinste țării! Opera dumitale, Atalanta... da, Atlantida... e pe buzele tuturor... Ca o recompensă, mi-am făcut plăcerea să-ți aduc medalia celor aleși.

20

GALEA: Mulțumesc, domnule ministru... *(Gheorghe lasă să cadă vîlul de pe Atlantida. Murmur general de admirație: Aa...)*

25

(In vremea asta Ana a venit pe ușa din stînga, Balteș speriat se grăbește spre ea, îi ia mîna.)

115

ANA *(aiurită, proptindu-se de brațul lui Balteș):* Manole, Manole, zidul rău mă strînge...

C o r t i n a

E M E R I C M A B Â C H

TRAGEDIA OMULUI

POEM DRAMATIC

Traducere în versuri de

Octavian Goga

PREFAȚĂ

Veacul al nouăsprezecelea e veacul marilor întrebări.

Revoluția franceză, cea mai violentă zguduire seismică a continentului, s-a dezlănțuit ca un adevărat cataclism, primenind pînă în temelii toate rosturile omenirii. Au căzut imperii, s-au prăbușit concepții de stat, s-au prăvălit de-a valma într-o uruitură surdă: tronuri, teorii filozofice, așezări sociale, idealuri de artă. O groaznică hecatombă a cerut molohul înnoirii care stăruie în umbra sufletului Omenesc. Pe deasupra ruinelor rămase în urmă au năvălit întrebările «a un taifun fără milă. Omul smuls din pacea formulelor de odinioară a căzut pradă aceluși vârtej amețitor. Ca săgeți otrăvite s-au înfipt în conștiința lui din toate părțile îndoieli fără număr. Literatura, firește, s-a resimțit la tot pasul de acest cutremur de atelier. De prin . tre grămezile de altare dărîmate în ea, și-au găsit ecoul strigătele cari porneau de departe:

— Cine suntem noi? De unde venim? Unde mergem? Ce e viața și moartea? Ce e bărbatul și ce e femeia? Ce e dragostea și ura? Atîtea și atîtea nedumeriri chinuite băteau la fereastră cu figurile lor creatoare. Această efervescentă n-a fost un fenomen local, ci s-a repercutat pretutindeni, mai curînd sau mai tîrziu, în toate colțurile Europei .

În gîndirea românească creierul care aprimit toate fulgerele acestui vifor e Eminescu, la unguri e Madách.

*

O viață fără mult zgomot și fără frămîntare exterioară, în schimb plină de zbucium sufletesc și de-o adîncime lăuntrică necunoscută în Mialele literare ale poporului maghiar.

Născut la 1823, în satul Also Sztregova, dintr-o familie nobilă, care de sute de ani se ilustra în funcțiunile administrative ale comitatului Nogrâd, Emeric Madâch n-a călcat pe urmele strămoșilor săi. Adolescent plăpînd, crescut cu multă îngrijire de-o mamă intelectuală îmbibată de literatura franceză și germană a vremii, a trăit mai mult retras sub zidurile boltite ale castelului părintesc. Sfios și contemplativ, Madâch n-a luat parte decît în treacăt la luptele politice care urmăreau independența Ungariei de-atunci față de Austria, cu toate aceste însă după înfrîngerea de la 1849 a lui Ludovic Kossuth, în era de represiune a revoluției ungurești a fost încarcerat un an și jumătate. Sensibilitatea lui maladivă cu înclinări pesimiste a fost susținută de-o căsnicie nenorocită, care a picurat venin în cupa lui de amărăciune, înfășurat în singurătate și revoltă mută, acest spirit înclinat spre abstracțiune, cu orizonturi largite de studiu și cu-o sete de infinit hrănită de propria lui suferință, a avut foarte puține puncte de întîlnire cu viața curentă.

O veche boală de inimă care l-a urmărit din tinerețe l-a doborît la 1864.

Tragedia omului e singura operă de înaltă valoare literară a lui Madâch. Tot ce-a scris înainte n-a fost decît o preparație pentru marele cîntec ce se urzea în umbră și nu interesează decît în măsura în care poate contribui la înțelegerea lui.

S-au publicat nenumărate studii asupra acestui poem dramatic și nu e cîtuși de puțin rostul acestor rînduri să înmulțească numărul lor. Ce trebuie stabilit însă pe seama cetitorului român care pentru întîia oară se găsește în fața chinuitei tragedii, e înalta semnificare filozofică a subiectului și mijloacele artistice neobișnuit de ingenioase prin cari autorul și-a realizat intențiile. Madâch, împrejmuț de atmosfera literară a vremii, influențat în mod evident de Faust al lui Goethe, de Cain al lui Byron și pe ici pe colo de Shelley, dar păstrîndu-și independența de concepție nealterată ca și strălucirea geniului care i-a deschis drumul, și-a pus ca problemă de dezlegat însăși soarta omenirii, însuși rolul existenței acestei planete în nemărginita armonie cosmică. Ca și *Faust*, care tinde spre același mister, drama lui Madâch se clădește pe aceeași dualitate etică a binelui și a răului, a credinței și-a tăgădei menite să determine lupta fără odihnă a eternului omenesc.

În deosebire însă de alți autori, Madâch încadrează în cronologia umanității principiul acestei războiri și înșiruind fragmente din paginile cele mai caracteristice ale trecutului ca și accente profetice pentru viitor, el proiectează ca la lumina unui fulger un curs de istorie universală.

Tragedia omului e una din cărțile mari ale veacului trecut.

Tradusă în peste douăzeci de limbi, ține și astăzi afișul pe scenele din străinătate, unde se urmăresc operele de înaltă valoare literară. La Viena s-a dat în serie la Burgtheater anul trecut, cînd a apărut a opta traducere germană.

În românește acum se tipărește întîia oară, într-o traducere care păstrează forma originalului, tinzînd să reoglindească ideea îmbrăleată în haina limbii noastre.

Cetitorii vor aprecia cu judecata lor năzuințele traducătorului.

O. G.

T A B L O U L I

în cer

(în cer. Dumnezeu împrejmuit de slavă, pe tron. Cetele îngerești îngenunchind. Cei patru arhangheli la poalele tronului. Lumină.)

CORUL ÎNGERILOR

Pămîntu-ntreg și cerul fără margini
S-aducă laudă Domnului mărit,
Cel ce cu-o vorbă totul plăsmuit-a
Și cu-o privire-i poate da sfîrșit.
Puterea-i El, lumina întrupată,
Pe noi, drept umbre, raza-i ne-a născut.
Lui ne-nchinăm, că-n mila fără margini,
Măririi Lui, părtași El ne-a făcut.
E închegată vecinica idee,
Și facerea și-a plăsmuit hotar,
Azi orice suflet trăitor în Domnul
Prinos să ducă sfîntului altar.

DOMNUL

Da, s-a sfîrșit marea-nfăptuire.
Se mișcă roata, meșterul adastă
Și mii de ani în osie se-nvîrte
Pîn' înnădesc o spiță sfărîmată.
Deci, v-arătați, a lumii mele duhuri,
Vă-ncepeți cursul fără de zăbavă.
Vreau să ascult cu inima senină
Cum larma voastră-mi curge la picioare...

(Spiritele protectoare ale stelelor se avîntă pe dinaintea tronului, rostogolind globuri și comele de diverse mărimi și culori. Muzica lină a sferelor.)

CORUL ÎNGERILOR

Minunat glob de văpaie
S-a ivit plin de mărire
Și-ntr-un cerc sfios de stele
El slujește fără știre.
Tremurind ca un opaiț
De departe-o stea lucește,
Pe când lumea-i fără margini,
Mii de inimi ocrotește.
10 Două globuri pleacă-n luptă,
Răsărind din depărtări,
Goana lor orînduiește
Ale lumilor cărări.
15 Iată, urlă unu-n drumu-i,
Tu-l privești de groază plin;
El la milioane-mparte
Fericire și senin.
Cît de blind s-aprinde-acolo
20 Astrul închinat iubirii,
Mîna bună s-o păzească,
Mîrigîierea omenirii.
Iată lumi ce se vor naște,
Iat-o altă lume moartă,
25 Celui îndrăzneț muștrare,
Scut celui lovit de soartă.
Iată aducînd pierzare
O cometă vine-acum,
Dar c-un semn stăpînul face
Din căderea ei un drum.
30 Vino, dulce înger tînăr,
Cu-al tău glob în multe fețe;
Din lumină și-ntunerec
Sunt a hainei tale crețe.
Ocrotit mergi înainte,
De al cerurilor har,
35 Mari idei dura-vor luptă
Pe îngustul tău hotar.
Zîmbete și lacrimi fi-vor,

Iarnă-vară pe pămînt,
Rază-umbră arăta-vor
Voia Domnului preasfînt.

ARHANGHELUL GAVRIL

Tu, ce-ai pus mărginire-n haos,
Ca să-l încheși în humă vie,
Măsură-n lumi fără repaos,
Din glasul tău măreț învie,
Te preamărim: *Idee!*

(*Se prosterne.*)

ARHANGHELUL MIHAIL

Tu, ce de-a pururi schimbătorul
Cu neschimbatul împreună,
Zidind și vremi și infinituri,
Popoare răsădind în lumi,
Noi te slăvim: *Putere!*

(*Se prosterne.*)

ARHANGHELUL RAFAIL

Tu, care dăruie fericirea,
Știință ferecînd în lut,
Făcînd înțelepciunii Tale
Părtașă lumea ce-ai născut,
Osana: *Bunătate!*

(*Se prosterne.*)

DOMNUL

Și tu zîmbești, tăcînd cu îndîrjire,
Ți-e scumpă lauda și o păstrezi, Lucifer,
Ori plăsmuirea, munca mea nu-ți place?

LUCIFER

Să-mi placă mie? Cîteva materii,
Cu alte forme, alte însușiri,
Cu noima lor de tine nevisată,

Sau dacă da, tu fără de puterea
Schimbării lor, acestea vrei să-mi placă?
Materii seci în globuri plămădite,
Ce-acum s-atrag, s-alungă-n calea lor,
Și-n câțiva viermi deșteapt-o conștiință,
Pîn'totul plin, răcit, pieri-va iarăși,
Lăsînd în urmă drojdii fără vlagă?...
Și omul doar simțindu-ți șiretlicul
în colțul lui va plămădi la fel.
10 Tu-n uriașa ta bucătărie
L-ai pus pe el; nepăsător și-n tihnă
îl urmărești în searbădă lui trudă,
Cum năucit el Dumnezeu se crede.
15 Și-apoi cînd el, ce-ai pus la foc tu, strică,
Atunci te-a prins mînia ta tîrzie
Și-l pedepsești pe bietul ucenic...
La ce ți-e doar întreagă plăsmuirea?
Spre slava ta ai scris o poezie,
20 Ai prins-o-ntr-o mașină hîrbuită
Și nu știi cum, dar nu ți-e greu s-asculți
De mii de ani cum scîrție flașneta
Același cîntec fără de-nțeles...
Moșnege! vād că te-a robit un joc
Ce-ar încălzi un creier de copil.
25 Un joc de rîs: scînteia-năbușită,
Stinsă-n noroi, văpaie n-o să fie,
Ursită, libertate, s-alung-una pe alta,
Dar nu-i aci țărnuitoarea minte!

DOMNUL

30 Nu vreau cuvînt, ci mută închinare!

LUCIFER

Așa mi-e firea, alta ce să-ți dau?
(Arătînd spre îngeri.)
35 Te laudă o ceată de neghiobi
Ș-așa-i cu cale, ei să te slăvească;
Tu i-ai născut ca raza, umbra moartă,
Dar eu trăiesc de vecii-vecilor!

DOMNUL

Nemernice! Materia ți-e mamă, —
Unde ți-a fost puterea mai-nainte?

LUCIFER

Și eu pot doar la fel să te întreb!

DOMNUL

în mintea mea din vremei făr'de-nceput
Trăiește chipul celor întrupate.

LUCIFER

10 Si n-ai simțit că făurirea mintii
De-un haos ți-e puternic priponită,
Ce-i slăvilar oricărei firi pe lume?
Eu, Lucifer, sunt stavila eternă,
Eu întruparea veșnicei tăgade!
15 Tu m-ai învins, căci soarta mi-e de-așa,
Ca-n lupta mea să cad întotdeauna,
Dar întărit din nou să mă renasc.
Materia îmi primenește forța,
Cu viața ta e moartea mea alături,
20 Cu fericirea deznădejde-amară!
E umbra mea cu raza ta vecină,
Credința ta o sap cu îndoială,
Oriunde ești, mă vezi, îți calc în urmă,
Eu, ce te știi, eu ție să mă-nchin?

25

DOMNUL

Piei, duh potrivnic, du-mi-te din cale!
Nu te zdrobesc, dar dezlegat te las
De înrudirea spiritelor sfinte!
30 Jos în noroi, pierdut și huiduit,
Străin să fii ș-amarnic să te zbați,
Muncit pe veci de nesfîrșitul gînd
Că în zadar faci lanțul tău să sune,
Ți-e mică truda: Domnul e puternic!

15 _ octavian Goga, Opere, III

225

LUCIFER

A, nu așa! Vrei să mă-rnpingi în praf?
Acum îți par netrebnică unealtă.
E în zadar! Legat ne fuse traiul:
Eu parte cer!

DOMNUL

(Ironic.)

Deci, fie voia ta!
Vezi pe pământ doi pomi cu roadă vie,
Ce-n mijloc chiar își mlădie tulpina,
I-am blestemat, ai tăi fie de-acum!

LUCIFER

Zgîrcite-ți sunt azi mîinile, Stăpîne,
Dar locul tău, ce-ai măsurat cu cotul,
Va fi pe veci lăcaș tăgăduirii,
Ce lumea ta va răsturna odată!

(Pleacă.)

CORUL ÎNGERILOR

Duh blestemat! Te-alungă Cel-de-sus!
Osana! Domnul lege ne-a adus!

T A B L O U L II

în paradisi

(în paradisi. La mijloc pomii cunoașterii și nemuririi.
Adam și Eva; dobitoace de tot felul îi înconjoară cu
blîndețe și încredere. Pe poarta cerului deschisă străbat
razele slavei divine și armonia lină a cetelor îngerești.
Zi cu soare.)

EVA

A, — să trăiești... Ce dulce-i, ce frumos...

ADAM

Și să domnești asupra tuturor.

EVA

Să simți plutind cu tine ocrotirea
Și jertfa laudei tu s-aduci răsplată
Aceluia ce harul și-l revarsă.

ADAM

Simt rostul tău, femeie: — ascultarea.
Mi-e sete, Eva! Roadele din pom
îmbietor privesc asupra noastră.

EVA

Eu rup un măr.

Wtmt

ADAM

La sînul tău îl mai aud, îmi pare...

EVA

Eu, cînd în cer va fi umbrită slava,
In ochii tăi o regăsesc, Adame.
De ce, dar, s-o mai caut în alt loc?
M-a întrupat dorința ta fierbinte,
Ca soarele puzderia de raze...
Vezi, soarele... Nevrînd să fie singur,
In fața apei chipu-și împînzește,
Sărută dulce-obrazul de tovarăș,
Uitării dînd că vede umbra moartă:
Din focul lui, văpaie pururi vie,
Și umbra moare cînd apune raza...

CUVÎNTUL DOMNULUI

Oprește-te, Adame!

Grădina ta e-ntreg, întreg pămîntu]!
De alte duhuri stau împrejmuiți
Acești doi pomi! Ferește-te de ei!
De vei gusta, cu moarte vei muri.
Roșite-atîrn' ciorchinele de struguri,
Din umbra lor molatec te îndeamnă,
Cînd raze cad, din ceruri, arzătoare!

10

io

ADAM

15

ADAM

Mă miră, dar porunca-i de aievea.

EVA

Dar ăști doi pomi de ce par mai frumoși,
De ce-s opriți?

15

ADAM

De ce-i albastră bolta
Și lunca verde? Impacă-te cu soarta.
Să ascultăm cuvîntul, vino, Eva!
(Se așează într-un boschet.)

20

EVA

Așează-te la sînul meu, iubite!
(Vint puternic, Lucifer apare din frunziș.)

ADAM

25

Ce glas aud, necunoscut, femeie,
Parc-un dușman a tăbărit...

EVA

Eu tremur,
Duiosul cînt din cer a amuțit.

Te-oprește, Eva, glasul tău mă mustră,
Cuvîntul ce-i, cînd surdă e urechea?
Și raza ce-i, cînd undă nu-i s-o prindă,
Și ce-aș fi eu, de nu m-ar învia
Ca pe-un ecou făptura ta de floare,
Să mă renasc spre-o lume mai curată,
Pe veci în tine eu să mai iubesc?

LUCIFER

De ce ascult dulcegăria asta?
Mă-ntorc, nu voi să pat rușinea lumii.
Ca mintea rece, netedă, gîndită,
Să pizmuiască-un creier de copil.
(O păsărică începe să ciripească pe-o ramură din apropiere.)

EVA

Ascult-un cîntec... înțelegi, Adame,
Un ciripit de dragoste?

229

ADAM

Izvorul
îl ascultam cum murmură aproape
Și șoapta lui avea același rost...

EVA

Iubitul meu, ce armonie sfântă —
în mii de vorbe-același înțeles.

LUCIFER

Ce mai aștept? Doar jurămînt mă leagă
Că am să-i pierd, și stau la îndoială?
La muncă, deci, căci n-am să lupt zadarnic
Cu armele științei și măririi
în contra lor, ce au lăcaș al vieții,
Apărător al inimii-n obidă
Și ocrotire numai: simțimîntul.
La luptă, deci, cîștigă îndrăzneala.
*(Din nou vînt puternic. Lucifer apare în fața perechii
îngrozite. Nimbul de slavă se întunecă. Lucifer rîde.)*

LUCIFER

Ce vă mirați?

(Spre Eva, care a luat-o la fugă.)

Oprește-te, femeie!
O clipă stai, vreau ție să mă-nchin!

*(Eva se oprește și încet prinde curaj.)
Aparte.)*

Ăst chip din nou de mii de ori s-o naște!

(Tare.)

Adam, te temi?

ADAM

De tine, nevoiașe?

230

LUCIFER

(Aparte.)

Ce potrivit strămoș al omenirii!

(Tare.)

Fîrtate, bun ajuns!

ADAM

Tu cine ești?

Cobori de sus, ori vii de jos la noi?

LUCIFER

E tot atît, tu zi precum îți place.

ADAM

Nici nu știam că oameni ar mai fi...

LUCIFER

Ehei, ehei... Tu multe nu știi încă
Și nu vei ști. Moșneagul cel cucernic,
De-aceea crezi că trupul din țărînă
Ți l-a dospit, ca lumea să-mpărțiți?
Tu-l proslăvești; el ție-ți dă povață,
Poruncă-ți dă: te luptă, ori te teme,
Te-ndrumă el ca păcurarul oaia...
Ca să pricepi tu n-ai nevoie mare!

ADAM

Cum, nu pricep? Nu mintea-mi dă povață?
Nu simt eu doar din ceruri raza caldă,
A existenței bucurie dulce?
Și mila Domnului din înălțime,
Ce pe pămînt pe mine Domn m-a pus?

LUCIFER

Credința ta o poartă și-acel vierme
Ce-l vezi rozînd în simburii de măr,
Și vulturul ce-o pasăre sfișiel

Asupra lor prin ce tu te ridici?
Trăiește-n voi o palidă scînteie,
Ecoul surd al forțelor vînjoase:
Ce-n unda clară-a rîului de munte,
O clipă doar lucind la fața apei,
Recade iar în matca mohorîță...
Da, ochii tăi *gîndirea* i-ar deschide,
Ce-n bietul cap pitită zgriburește;
Puterii tale razim făurindu-i,
10 Ți-ar arăta și binele și răul,
Ca singur tu să-ți fii cîrmaciul sorții,
Scăpîndu-te de jugul providenții...
Dar poate-așa, ca viermele-n gunoi,
Să te tîrăști în cercul tău neghiob,
15 Mai bine ți-e... Ușoară-i împăcarea,
Dar nobilă și grea e libertatea!

ADAM

Spui lucruri mari, mă prinde amețeala.

EVA

20 Eu le admir, sunt nouă și frumoase.

LUCIFER

Dar ca ideea falnic să se-ntrupe,
Ți-e fără rost, nu ți-e de-ajuns știința,
îți trebuie și haina nemuririi —
25 La ce ți-e traiul scurt și măsurat?
Vezi aști doi pomi? Ei țin întreg misterul
Ce vă ascunde meșteru] bătrîn.
De guști, vei ști ca Dumnezeu, iar celalt
Pe veci te ține-n vraja tinereții.

30 EVA

Vezi, ce tiran ne fu făptuitorul!

ADAM

Dar dacă minți?

(Zarea se luminează puțin.)

CORUL CERESC

Amar de tine, lume,
Tăgada-ncearcă!

CUVÎNTUL DOMNULUI

Omule, fii treaz!

ADAM

Ce glas aud?

LUCIFER

Prin vreascuri bate vîntul l

10 Puteri ascunse,
M-ajutați!
De vreți pe om
Să-l cîștigați!

(Val de vînt, zarea se întunecă.)

Vezi pomii mei?

ADAM

Dar cine ești? Răspunde!
Căci firea ta asemuită-i nouă!

LUCIFER

Privește-un șoim ce-n nori își taie cale,
Ori un sobol cu botul în țărîină:
Pe amîndoi alt orizont îi leagă!
Deci mintea ta nu poate să cuprindă
Al duhurilor minunat lăcaș,
Căci omul ți-c cea mai înaltă treaptă.
Si cîinelui, un cîine-i idealul
Și vede cînte în prietenia lui.
Dar precum tu lui Dumnezeu îi ești,
Dîndu-i blestem sau binecuvîntare,..
Astfel privim asupra noastră noi,
Ai lumilor de spirite părtași.

ADAM
Și tu, cum zici, de-acolo vii la noi?

LUCIFER
Da, între tari eram cel mai puternic,
Vegheam la tronul Domnului de sus,
Și parte-aveam din slava lui!

ADAM
Atunci,
De ce n-ai stat în cerul de lumină
Și-ai coborât în lumea de noroi?

LUCIFER
Mi s-a urît c-un loc de-a doua mână,
Cu viața scrisă-n legile nătîngi,
Și îngerii cu creier de copii
Ce veșnic numai lauda cunosc.
Vreau fierbere și vreau deștelenirea
Puterilor ce nasc o lume nouă,
În care-un suflet poate crește mare!
Mă va urma acela ce cutează!

ADAM
Dar Dumnezeu, eu cred, ne pedepsește
De nu-i urmăm cărarea rînduită!

EVA
De ce? De ce? Cînd calea ne-a croit-o
Și ne-a-ndrumat pornirile vieții,
Pedeapsa lui de ce să ne ajungă?
Doar n-o fi pus în preajma firii noastre
Negru păcat și-a răului ispită?
Sau dacă da, de ce ne-a aruncat
La marginea prăpastiei eterne
Cu cap năuc, păcătuirii pradă?
Ori dacă-n gînd el a purtat păcatul

Ca viscolul de dup-o zi cu soare, —
De ce-ar greși acesta, cînd mugește,
Mai mult ca ziua care dă căldură?

LUCIFER
Iată,-apăru întîiul filozof!
Un lung șirag va mai veni, surată.
Tot acest gînd gîndind în mii de chipuri,
Mulți vor pieri în casa de nebuni,
Mulți s-or sfărma fără s-ajungă-n port...
10 Lăsați-vă de veșnica socoată —
În orice chip apar atîtea fețe,
Încît privind tu rostul tuturoră
15 Știi mai puțin ca-n clipa cea dintîi;
Să hotărăști doar nici atunci n-ajungi,
E moartea faptei orice chibzuință!

EVA
Adam, eu... eu rup un măr... Ce zici?

ADAM
Le-a blestemat!
(Lucifer ride.)

Dar totuși rupe tu,
Căci vreau ca Dînsul știutori să fim.
(Din pomul științei gustă mai întii Eva, apoi Adam.)

EVA
Și tineri, tineri mai presus de toate!

LUCIFER
Grăbiți acum! E pomul nemuririi
Aici, aici...
*(li trage spre celalt pom, un cheruvim cu sabie de foc
le aține calea.)*

ti
tio
CHERUVIMUL
Mișeilor, în lături!

LIUVINTUL DOMNULUI

Adame! tu credința mi-ai călcat,
Te las și eu să-ți vezi puterea singur!

EVA

Ne-am prăpădit!

LUCIFER

Ce? Deznădăjduiți?

ADAM

Nu, nicidecum, doar groaza deșteptării
E ce vezi tu! Deci să plecăm, femeie,
Străin, pustiu e locul ăst acum!

CORUL ÎNGERILOR

Muiați-vă de azi în lacrimi cîntul,
A-nvins minciuna, s-a pierdut pămîntu!f

T A B L O U L III

Afară din paradis

(Un minunat ținut afară din paradis. O colibă de scînduri. Adam împlîntă parii unui gard. Eva sădește viță. Lucifer.)

5

ADAM

E partea mea. In loc de lumea largă,
Mă-ndestulez c-o mică moșioară,
Ce-o apăr eu de fiare stricăcioase;
Să-mi deie roadă tot eu o silesc.

10

EVA

Eu îngrădesc, Adame, o colibă
Ca cea de-odat'... demult... mai ții tu minte?
Pierdutul rai l-aduc jos pe pămînt.

15

LUCIFER

Ce vorbă mare ați rostit în treacăt.
Aceste două: casa și moșia
Vor îndrepta pe veci rotirea lumii,
Născînd și chin și blînde reverii.
Vor crește-apoi pe rînd, ca să se-ntrupe:
In patrie și-atîtea meserii.
Vor plăsmui tot ce-i frumos și nobil
Și-o să-și înghită propriii copii.

20

ADAM
Nu te-nțeleg, ți-e vorba-ntunecată,
Mi-ai prevestit cunoașterea a toate
Și-am aruncat seninul neștiinții.
Ca greu luptînd să mă ridic în slavă,
Răsplata ce-i?

LUCIFER
In tine tu n-o simți?

ADAM
Eu simt și văd că de cînd Dumnezeu
M-a părăsit, așa cu mîna goală,
Nu-l mai cunosc. Trăiesc de-acum cu mine
Și singur eu sunt dumnezeul meu.
Iar munca mea o să-mi rodească mie.
Vezi, asta mi-e puterea și mîndria.

LUCIFER
(*Aparte.*)
Sărman năuc! Azi mic îți pare cerul,
Să te vedem cînd fulgeră și tună!

EVA
Mîndrie, da, atîta am și eu:
întreaga lume să mă cheme mamă.

LUCIFER
(*Aparte.*)
Frumoasă țintă-n inima femeii:
Să-nveșnicești și chinul și păcatul.

ADAM
Cu co i-aș fi dator Lui? Că exist?
Doar firea mea, de-i vrednică de greul
Ce-l pot purta, e roadă osteneții,

Căci voluptatea dulce-a băuturii,
Cu chinul setei, tot eu mi-o cîștig.
Un schimb e tot. Și prețul sărutării
E-n înșelarea care vine-n urmă.
Dar dacă astăzi lanțul providenții
S-a rupt și-n schimb am dobîndit puterea
De-a-mi făuri ori de-a-mi strica eu soarta,
Cu mintea mea purtată-n pipăire,
Puterea mea era-ndestulătoare
Și brațul tău nu-mi aducea folos.
Tu nu m-ai smuls din grelele obezi
Ce m-au legat cu trupul de țărînă
Și simt, deși nu știu ce e anume,
Un fir de păr, mai nevoiaș, se poate,
Ce-mi stăvilește vrerea fără margini.
Aș vrea să sar, să zbor, dar trupu-mi cade,
Urechea, ochii nu-mi ascultă gîndul
Cînd vreau să știu misterul depărtării.
Și sufletul de-n alte lumi mă poartă,
Iar mă silește foamea bătărană
Să mă cobor la moartele materii.

LUCIFER
Ăst fir, ce spui, mai tare e ca mine...

ADAM
Așa? Atunci ești duh neputincios,
Cînd pînza asta de păianjen, mică,
Acest nimic, ce mii și milioane
Nu-l văd, puterea să ți-o-înfrîne poate.
Ăst vâl ascuns împrejmuie mulțimea
Ce îmbătată tropote pămîntul,
Crezînd năucă-n basmul libertății
Și prea puțini îi simt abia rețeaua.

LUCIFER
Aceasta e ce-n cale mi se pune,
Căci duh cu mine deopotrivă este;
Ori tu socoti că stăruind în taină

E slabă doar? A, nu! În umbră șade
 Cel ce frământ-o lume și zidește.
 În fața lui ai ameți! Căci numai
 Fapt omenesc străluce și dă zgomot...
 5 Hotarul lui e măsurat cu palma.

ADAM

Mă știi, sunt tare! Toată-nvălmășala
 Arată-mi-o o clipă! Vreau să văd
 10 S-atinge oare rostul firii mele,
 Ce despărțit și singuratec sunt!

LUCIFER

Cuvînt nebun e *sunt*. Ai fost, vei fi.
 Viața e o trecere eternă,
 Privește-n jur cu ochii luminați.

ADAM

(Tot ce spune Adam în cele următoare apare pe rînd.)

Ce suflu simt în jurul meu? Se zbate,
 Din înălțimi s-avîntă, se desface
 20 în două părți și capetele lumii
 Ca viforul le saltă-n drum.

LUCIFER

Căldura-i

Ce-ntinerește țările de gheață.

ADAM

Dar aste două rîuri de văpaie,
 Ce-alături urlă-n goană de pierzare,
 De cînd le văd o groază simt în mine
 25 Și viață simt... Răspunde-mi, cum le cheamă?

LUCIFER

30 E magnetismul...

ADAM

Tremură pămîntul,
 Tot ce-am crezut nețărmit, vîrtos,
 S-a prefăcut materie ce fierbe;
 5 Urmîndu-și calea ei nebiruită,
 Cere cuvînt și cere întrupare
 Ici în cristal și dincolo în mugur.
 Unde va fi în zarva asta mare
 80 Ființa mea în mine îngrădită?
 Tu, trupul meu, vînjos tu mi-ai părut,
 Cu gînd nebun unealtă te credeam
 Dorințelor și planurilor mele...
 Tu, trupul meu, în ce-o să te prefaci?
 Tu, răsfățat copil aducător
 45 De zile dulci, de patimi și necazuri,
 Te va cuprinde-o mîină de țărîină,
 Cînd alte părți, și apa și suflarea
 Ce-au îmbrăcat viața firii mele,
 S-or răzleți în norii de azur...
 Cuvînt și gînd, orice idee-n creier
 Din rostul meu o parte cheltuiește
 Și mă tolesc... iar focul ce mă arde
 L-a întărit vreun duh cu-a lui suflare,
 Peirea mea lui împăcare dîndu-i...
 50 Țst chip e-amar, Țst chip mă nebunește!
 înconjurat, în lupta ta stîngace,
 Să stai pe veci de mii de brațe tari,
 Să lupți cu sute luptă nențeleasă...
 Grozav! De ce? De ce cu ușurință
 Am rîs atunci de arma providenței,
 Ce mi-o punea pe-ascuns în mîini instinctul,
 Și n-o știam... Dar azi că-s treaz și-o văd
 55 Și-o simt, și-o cer și... totuși... e-n zadar!

EVA

Așa-i! Tot astfel simt și eu,
 60 Cînd tu luptînd cu fiarele-n pădure,
 Eu ostenită voi plivi grădina,
 Mă voi uita în lumea asta largă,

Pământu], cerul nu ne vor cunoaște
Și-om fi străini, lipsiți de-apărător?
Era altfel în vremile mai bune!

LUCIFER

5

(Ironic.)

Ei, fie! Dacă sufletul pitic,
Neîncălzit de alții, se-nfioară,
Căutîndu-și lui pe veci slugărnicia,
Vă plăsmuiesc eu vouă Dumnezeu,
10 Mai blînd ca-n cer moșneagul încruntat.
Peste pămînt domnește acest duh —
Un blînd copil din ceata cea de îngeri.

Te-arată, duh, te-arată!
Iți poruncesc venirea.
15 Mai tare sunt ca tine,
Căci sunt tăgăduirea!

*(Din pămînt țîșnesc limbi de foc, un curcubeu răsare
deasupra unui nor negru, gros. Tunete înfricoșate.)*

||0

LUCIFER

20

(Pășind înapoi.)

Tu cine ești, vedenie grozavă?
Căci spiritul pămîntului e blînd.

SPIRITUL PĂMÎNTULUI

25

Cel ce era smerit sus între îngeri,
în cercul său, puternic e și mare.
Azi am venit, căci glasul unui duh
L-am ascultat, dar te vestesc să știi
Că vorba ta poruncă n-o să-mi fie.
A tulbura și-a porunci e alta!
30 Cînd îmi îmbrac eu chipul meu, tu piei,
Iar aști doi viermi striviți cad la pămînt.

LUCIFER

Dar spune-mi tu, primindu-te stăpîn,
Cum te-a găsi pe tine omul, spune!

SPIRITUL PĂMÎNTULUI

Voi fi-mpărțit în ape, nori și cîmpuri,
în orice loc își va purta privirea
Cu gînd înalt, cu sufletul cucernic.
*(Dispare. Săltînd ușor, nimfe vin să împrejmuie lunca
și izvorul.)*

EVA

Privește-aceste fețe de surori,
Cu drag le văd uitîndu-se la noi.
S-au dus de-acum urîtul și necazul,
Și fericire-asupra-ne coboară!
Cuvînt dau ele blînd nădăjduirii
Și îndoielii sfaturi bune dau.

LUCIFER

Adevărat e gîndul tău, femeie!
Cînd mintea voastră va dori povață
Rugați-vă acestor arătări!
Răspunsul lor la fel e cu-ntrebarea.
Privesc zîmbind spre inima, curată
Și groază-s celui deznădăjduit.
In mii de forme-n drum vă vor petrece,
în mii de fețe și-or schimba vestmîntul...
Vor fi microase umbre la-nțelepți
Și tinerelor inimi ideal...

ADAM

Eu nu pricep întreaga jucărie,
De ce lucește-n fața mea? De ce?
Cu un mister mai mult eu m-am ales.
A fost destul! Nu mă-nșela, Lucifer,
Arată-mi tot, să-ți văd făgăduința!

LUCIFER

(Aparte.)

Amarnică ți-a fost odat' știința,
Neștirea ta o voi cerși din nou...

(Tare.)

EVA

Și eu să văd, eterna primenire
Nu-mi va răpi, nu-mi va fura din farmec?

LUCIFER

i

Să fie, deci! în vâl vrăjit îmbrac
întregul rost al celor viitoare,
în chip de vis cu jocuri și icoane...
Cînd veți vedea zădărnicia țintei,
Cînd grele munci vă vor opri în cale,
Ca-nfricoșați să nu fugiți din luptă,
Cu sufletul gonit de deznădejde,
O rază las asupra lumii voastre,
Citind din ea — un joc apare totul!...
O arătare... Dau speranța vouă!

:10

*t15

*(Între timp conduce pe Adam și Eva în colibioară, unde
ei ațipesc.)*

Răbdare! Clipa oricărei plăceri,
Cu brațul tău luptînd tu ți-o cîștigi...
La mulți să-nveți, cu multe înșelări,
Pîn' mintea ta va înțelege totul...

ADAM

Tu poți ușor vorbi despre răbdare,
Căci mintea ta străbate-o veșnicie,
Dar eu din pomul vieții n-am gustat,
Deci pripă cere traiul măsurat.

10

LUCIFER

Egală e măsura viețuirii
La viermi de-o zi, la cedrul secular,
Trăiește, crede, luptă și-apoi cade
Cînd e-implinită munca de ziler!
Nu vremea trece: *noi* călătorim!
Un veac, o zi, măsura-i deopotrivă!
Și ținta ta, tu ai s-o vezi ajunsă,
Dar să nu crezi că-n trupul de țărîină
încătușat e rostul tău de om!
Nu vezi furnica, roiul de albine,
Năuci aleargă mii de muncitori
Ce-orbecăind grăbesc și cad și pier...
Dar neamul lor eternități trăi-va
Și într-un duh s-a zbate mai departe,
Cu repezi pași înaintînd spre țintă...
Și haina ta de lut va cade astfel,
Dar primenit din nou te vei renaște.
Nevoie n-ai a-ncepe luptă nouă,
Căci de-ai greșit, ți-a ispăși copilul
Păcatele din nopți de tinerețe.
Ce vezi și simți și-nveți din lumea largă
Pe mii de ani cărările-ti îndrumă...

15

20

25

30

ADAM

Acesta-i glasul minții de moșneag,
Dar pieptu-mi tînăr alt dor ocrotește:-
In viitor să-mi adîncesc privirea,
Să văd la ce mi-e truda și necazul...

35

T A B L O U L I V

în Egipt

5 țin Egipt. Peristilul unui palat. Adara ca faraon tînăr..
pe tron. Lucifer, ministrul lui. La distanță, gardă
strălucitoare. în fund sclavii muncesc la ridicarea unei
piramide, sub supravegherea zbirilor cari țin ordinea
cu biciul. Zi limpede.)

LUCIFER

10 Mărite Domn, norodul îngrijat,
Ce fericit s-ar stinge pentru tine,
Se-ntreabă azi ce taină-ți întristează
Slăvitul chip pe tronul tău de aur.
De ce jertfești al zilei dulce farmec,
15 Al nopților molatec joc de vise,
Și nu lași grija planurilor tale
Pe umerii de sclav, cum se cuvine?
Cînd ale tale sunt pe lumea asta
întreaga slavă, cinstea și domnia
Și desfătarea omului supusă.
20 Stăpîne-ți zic comori din țări o mie
Și florile potirul ți-l deschid
Și roadă lor bogată ți-o aduc...
Oftatul dulce ție ți-l trimite
Plăpîndul sîn a sute de fecioare,
25 Chipul bălai cu ochi rătăcitori,
Pierduți, duioshi, o blîndă arătare
Și oacheșă cu buza înceștată,
Cu patima păgîină-n ochi aprinsă
Sunt ale tale...-n ochii tăi li-e soarta



Și simt și cred că-și împlinesc chemarea
Vreo două clipe-odată-nseninîndu-ți...

ADAM

în pieptul meu nu le găsesc răspunsul,
De silă-mi vin, o poruncită dare...
Nu brațul meu, nu lupta mea le-aduce.
Dar opera aceasta ce se-nalță
Socot acum că va deschide calea
Măririi mele, gloriei eterne...
I-a proslăvi și firea măiestria
Și mii de ani îmi vor purta cuvîntul!
Azi omul e ca Domnul mai puternic.

si o

LUCIFER

Și totuși, astăzi inima nu-ți spune
Că acest gînd te fericește, Doamne?

ADAM

în inimă? Nemărginit mi-e golul,
Dar taina mea norodul să n-o știe —
Nu m-ar slăvi în clipa cînd m-ar plînge.

LUCIFER

Dar dac-odat' vei înțelege însuți
Că gloria-i un joc deșert, de-o clipă?

ADAM

Nu cred!

LUCIFER

Dar dacă?

ADAM

Atunci m-aș prăpădi,
Blestemul meu lăsîndu-l moștenire.

LUCIFER

Va fi așa, dar tu nu vei muri:
 începi din nou cu vechea ta ispravă.
*(Pe unul din sclavii cari muncesc supraveghetorii îl bat
 așa de mult, încît acesta, văicărindu-se șiurmărit de zbiri,
 fuge pînă înaintea tronului, unde se prăbușește.)*

SCLAVUL

Ajută-mi, Doamne!
*(Dintre muncitori se smulge Eva, nevasta sclavului, și
 cu un țipăt îndurerat se apleacă asupra bărbatului ei.)*

EVA

Ruga ți-e-n zadar!
 Durerii noastre el n-a fost părtaș.
 Nu înțelege! Prea e slab oftatul
 Și tronu-nalt! Pe mine să mă chemi!
 Cu trupul meu te-acopăr eu, iubite!

ADAM

*(Către slugile care năvălesc și vor să-l Urască afară pe
 sclav cu nevasta lui.)*

In lături, voi! Lăsați-l și plecați!
(Slugile pleacă.)

In inimă necunoscut fior
 Mi-a străbătut. Femeia asta cine-i?
 Ce-i farmecul ce sufletul mi-l leagă
 De chipul ei căzut în praf? Răspunde!

LUCIFER

Mai smulgi un fir din tortul de păianjeni
 Cu cari gJumind te-a-mprejmuit stăpînul,
 Să-ți vie-n minte soarta de omidă
 Cînd încrezut ca flutur vrei să zbori.
 Dar firu-acesta subțirel e tare,
 Tu l-ai văzut, mi-alunecă din mină,
 Nu pot să-l rup...

ADAM

Nici să n-o faci! Nu vreau.
 Mă doare, dar obida lui e dulce.

LUCIFER

i Dar nu-i cu rost un rege,-un înțelept
 Să-i fie sclav...

ADAM

Deci, spune-mi ce să fac?

LUCIFER

[10 *(Ironic.)*

Tăgăduirea minții tale limpezi
 Să-nfrunte taina firului ascuns,
 Materia să rîdă și puterea!

ADAM

[t5 Nu pot să rîd, nici să tăgăduiesc.

EVA

I | Stai să-ți opresc șiroaiele de sînge,
 I I Iubitul meu! Ți-e greu? Te doare? Spune-mi!

SCLAVUL

? jSO Mi-e grea viața, pătimirea scurtă...

EVA

I , I A, nu! Atunci pîn-azi de ce-ai trăit,
 I I Acum să mori, în ceasul întîlnirii?

SCLAVUL

I MB La ce bun traiul omului sărac?
 | Să care pietre-n braț la piramidă,
 ; Să dea urmaș de jug viitorimii
 I Ș-apoi să moară: mia pentru unul...

ADAM
 A, Lucifer, ce grai înfricoșat...
 LUCIFER
 E aiurarea omului cînd moare.
 ADAM
 Dar, ce spune?
 LUCIFER
 A, Faraon, ce-ți pasă?
 în adevăr, pot zice, e-o minune
 Că-n lume azi un sclav e mai puțin!
 EVA
 Tu pierzi un sclav, dar mie-o lume-mi moare..j
 De-acuma spune-mi cin' mă va iubi?
 SCLAVUL
 Eu nu! Pe veci mă poți uita, femeie!
 (Moare.)
 ADAM
 Te voi iubi eu! Duceți-l pe mort!
 (Duc cadavrul.)
 EVA
 O, știu, mărite Doamne!
 Destinul meu e glasul gurii Tale.
 Te-ascult! Te-ascult! Dar dă-mi răgaz o clipa
 Și-apoi supusă-ți împlinesc porunca.

ADAM
 Las' ăst cuvînt! împărăția mea
 Niciicînd n-o trece marginea poruncii?
 EVA
 Greșești, acum porunca nu mă doare.
 Dar, rogu-te, îngăduie-mi să plîng
 întîia clip-a morții-acestui om!
 Ce mort frumos, ce mort frumos e, Doamne!
 (Se apleacă asupra mortului.)
 ADAM
 Frumos și mort. Ce-mpotrivire crudă.
 Pornirii noastre pacea lui un rîs e,
 încrederii, un zîmbet dureros.
 LUCIFER
 Un sclav fugit, vezi, nu te mai ascultă
 Și zice-acum: de jugul tău nu-mi pasă.
 ADAM
 Cu pace morții. Viii cu norocul...
 El nu mai simte lacrimile tale,
 Iar eu nu pot fără surîsul tău.
 (Îl duc pe mort. Adam o conduce pe Eva pe tron.)
 Te-așează, deci, la dreapta mea, femeie!
 Odihna, simt, la sînul tău e dulce.
 (Vaier între muncitori. Eva tresare.)
 Ce s-a-ntîmplat?
 EVA
 Vai, nu-l auzi, stăpîne?
 Poporul plînge.
 ADAM
 întîi acum aud.
 Nu-i muzică frumoasă, s-o lăsăm.
 Sărută-mă și uită lumea-ntreagă.
 (Lui Lucifer.)

Te amuțește vaierul de-afară!

LUCIFER

Nu pot! Nu pot! Il are-n drept prostimea,
L-a moștenit cu jugul împreună!

(Din nou vaier prelung. Eva țipă. Adam se ridică.)

ADAM

Tu suferi greu, nici nu știam, femeie!
Cum să-ți ajut? Prin inima ta trece
Și-n creier simt ca fulgerul ăst vaier,
Ș-aud că lumea-mi strigă ajutor!

EVA

A, Faraon, zdrobește-mă, dar iartă-mi
Cînd strigătul poporului mă doare.
Eu bine știu că sclavă-ți sunt eternă
Și ca să-ți plac e ținta vieții mele,
Deci totul uit ce-n jurul meu se zbate:
Amar, mărire, vis... frumosul mort...
Ca să zîmbească buza mea-n văpaie.
Dar cînd ăst neam — un trup cu mii de brațe
Se vaieră cu șalele zdrobite,
Eu, fata lui — sărmanul schingiuit —
În mine simt durerea lui întregă.

ADAM

O simt și eu: — „o mie pentru unul...”
Așa zicea!

EVA

Mărite Faraon!
Ești trist acum și eu te-am supărat,
Alungă-mă, ori, dacă poți, mă-nvață
Să asurzesc...

252

ADAM

Mi-ai fost mai bun maestru,
Căci plînsul lor tu m-ai făcut s-aud,
Să nu-l mai vreau! De-acu-nainte-i slobod
Cel ce-a slugit... La ce e slava mea,
S-o simt, s-o văd de-a pururi înfrățită
Cu plîngerea a mii și milioane,
Să plîng-o mie, unul să zîmbească,
Un frate bun al celor asupriți?
De mii de ori mai mare mi-e durerea!

LUCIFER

Prea te-nfierbînti; mulțimea, Faraoane,
E-un cal de ham bătut de legea firii
Să tragă-n șir la carul tuturoră.
Alt rost nu are! Dă-i azi libertatea
Ce tu arunci, lui de cîștig nu-i este,
Își va căuta ca mîine alt stăpîn.
Ori socotești că-i apăsai grumazul
De găzduia în piept o conștiință?

20

ADAM

De ce atunci se văietă de parcă
O doare-amar că-i cer să mă slujească?

LUCIFER

O doare! Da! Deși nu știe ce,
Căci orice om rîvnește stăpînirea.
Ăst simț e vechiul îndreptar al lumii
Ce-mpinge spre drapelul libertății
Mulțimile... Nu-i nicidecum frăția...
El se trezește vag ca presimțirea,
Se zbate fără-a fi o conștiință
Și-i zbiciuit de noutăți ce sunt
Tăgăduirea celor ce există,
Așa, văd eu, nădăjduiește vulgul
O întrupare visurilor sale.

25

80

Poporul, da, e o adîncă mare —
Nu orice rază-i trece printre valuri,
Adîncul ei rămîne-n întunerec...
Lucește-un val la suprafața apei,
Și valu-acum din întîmplare tu ești.

ADAM

De ce chiar eu?

LUCIFER

Ori altul dintr-ai tăi
Ce, întrupînd instinctul popular,
Ca un erou al sfintei libertăți,
Se va urca pe tronul tău de aur;
Pe cînd cei mulți nimic n-au să cîștige,
Ei schimb-un nume, despotul rămî'ne.

ADAM

Ce uliță cu multe ascunzișuri
E mintea ta! Din ea nu pot să scap.

LUCIFER

Scăpare e! La cîțiva muritori,
Ce-i vezi aici, tu dă-le jucării,
Un lanț le dă, sau, dacă vrei, inele,
Și zi-le lor: Pe voi v-am ridicat
Peste mulțime, voi să fiți aleșii.
Vor crede ei disprețuind poporul
Și vor tăcea cînd tu-i disprețuiești.

ADAM

Nu mă momi cu ispitiri deșerte!
Slugi nu mai vreau! Cu toți să fie liberi,
Tu spune-le... Le dă degrabă vestea,
Să-ntîrziu cu părerea mea de rău.

LUCIFER

(Aparte.)

Pe drumul tău de-ncredere, te du,
Și crezi că mergi, cînd te răpește valul..

(Pleacă.)

ADAM

Iar acest dîmb neisprăvit să steie,
Un hîrb pe veci aducător aminte
Celor ce bat la porțile mării —
Al slăbiciunii semn și al puterii...
*(Afară—zgomot și veselie. Muncitorii se răzlețesc.
Lucifer revine.)*

Te bucură, prostime! Fără silă,
Ți s-a-nchinat mărirea...

EVA

Dragul meu,
împacă-te! Ce-i slava înghețată,
Ce ca un șarpe se tîrăște-aproape?

ADAM

Dar mare e!

EVA

Noi s-o uităm! Nu simți?
E plînsul mut! Seninul clipei noastre
Nu-l tulbura... Ce dor mai ai acum
La sînul meu cînd te-odihnești...

ADAM

Femeie!

Cît de deșert și-ngust îți e hotarul,
Și poate chiar aceasta-i vraja care
înlănțuie mîndria de bărbat.
Puterea, vezi, iubește slăbiciunea,
Părintele, din fii, pe cel mai crud
II mîngîie cu braț ocrotitor.

255

! *
I 1 15

10

20

25

80

EVA

A, Faraon, cu grai nepriceput
Poate-am greșit, ori ți-am mărit urâtul!
E în zadar, nu sunt mai înțeleaptă.

ADAM

Nici nu dori, frumoasa mea, să fii.
Căci minte am, în adevăr, destulă!
La sînul tău eu nu putere caut,
Mărire și știință mai puțin!
Le-nvăț din slova cărților aceste!
Vorbește tu, duios mlădie-ți glasul,
în inimă să-i simt cutremurarea,
Zi orice vrei... Vai, Doamne, cine-ntreabă
Ce cîntă-n codru pasărea și totuși
în ciripit e-o presimțire dulce.
Tu floare fii, o nestemată scumpă,
Frumoasă, dragă, fără de folos...

(Lui Lucifer.)

Dar simt un dor, mă smulge din beție,
Poate-i nebun, te rog ascultă-l însă.
Peste plinirea veacurilor lasă
Cutezător s-arunc o dată ochii,
Să-mi văd povestea...

LUCIFER

Pin' vă sărutați,
Tu n-ai simțit un vînt ușor și cald
Ce-n zbor atinge fața ta și fuge?
Un fir de praf în urma lui rărnîne
Și crește-un an cît negru e sub unghie,
Un veac apoi de-un cot, de doi îl face...
O mie-ngroapă piramida ta
Și numele ți-l năruie țărîna.
Se tînguiesc șacalii pe alee
Și cerșetorii năpădesc pustia...

(Tot ce spune Lucifer devine vizibil-)

256

Și tot ce vezi nu săvîrșește-un vifor
Cu groaza lui de tremur și pierzare.
— O adiere caldă și ușoară.

ADAM

Ce chip grozav!

LUCIFER

(Ironic.)

Dar duhu-ți pierie numai
Trupul rărnîne mumie, minunea
Băieților și fetelor de școală,
Și spală vremea de pe fața ștearsă
Un semn ce-arată: slugă-ai fost sau Domn..
*(Lovește cu piciorul o mumie care se ivise lingă tron și
de lovitură se rostogolește pe trepte.)*

10

ADAM

(Sărînd în sus.)

Te du și piei, vedenie din iad!
Tu, gînd nebun de slavă și domnie...
Ș-acum aud: — „o mie pentru unul”.
Vreau miilor să le cîștig un rost
în altă țară, razim libertății.
Să piară insul, cei mulți să trăiască
Și sănătos întregul să rămîie!

20

EVA

25

Mă lași acum, iubirea ta o lași?

ADAM

30

Te las! Te las! Și tronul las și totul...
Pe alte căi pornesc spre-o țintă nouă!
Prea multă vreme scumpă am pierdut
Pe lăturalnice cărări, Lucifer!

(Pleacă trăgînd spadn.)

EVA

Cînd înșelat în multe speranțe
Vei reveni, te-așteaptă sînu-mi, Doamne!

ADAM

A! Da! Eu simt eă-n drumul meu, odată,
Te voi vedea din nou, dar primenită!
Vom fi la fel, și brațul cînd m-o strînge
Va asculta iubirea, nu porunca!

LUCIFER

10 încet! încet! Ți-ajungi ținta curînd!
Mai grabnic chiar decît o porți în gînd!
Vei blestema nădejdea ce te minte,
Voi ride eu... Ei bine! înainte!

T A B L O U L V

în Atena

(In Atena. Piață publică, la mijloc tribună pentru
retor. înfață templu deschis, cu statuile zeilor, coroane
de flori, altar. Eva e Lucia, nevasta lui Miltiade,
5 comandantul oștirii, cu fiul ei Kimon. însoțită' de mai
multe slave care aduc obiecte de jertfă, se îndreaptă
spre templu. Prin piață, răzleți, oameni din popor în
zdrențe. Dimineață strălucitoare.)

10

EVA

Pe-aici, pe-aici vin, dragul meu copil...
Te uită-ncolo, iutile corăbii
Peste hotar l-au dus pe tatăl tău!
Acolo este-un neam ce-a îndrăznit
15 Să ne izbească-n libertatea țării.
Să ne rugăm, să ne rugăm, copile,
S-ajute dreptul țării noastre cerul,
Să-ți vie iar părintele erou.

KIMON

20

De ce s-a dus așa departe tata
Pentr-un popor fricos și plin de zdrențe,
Cînd plînge-acasă scumpa lui nevastă?

EVA

25

Nu judeca pe tatăl tău! Blestemul
Lui Dumnezeu lovește-acești copii.
Numai femeii dragostea-i dă dreptul

17*

259

Să plîngă pașii soțului, pe cari,
De nu i-ar face, ea s-ar rușina.
Ca un bărbat lucrat-a tatăl tău!

KIMON

Ți-e teamă doar că-i slab și-l bat dușmanii?

EVA

Nu! Tatăl tău viteaz e și va-nvinge,
Un lucru e de care-l tem, nu cumva
Pe el să nu se poată-nvinge...

KIMON

Cum?

EVA

Este-un îndemn stăruitor în suflet,
Copilul meu — e dorul de mărire,
în cercu-i strimt e frate cu păcatul,
Dar, încălzit de-al libertății sînge,
Virtute e de cetățean. Frumoase,
Mărețe fapte cheamă la viață,
Dar, prea-ntețit, în mama lui lovește,
Lupi înd cu ea, din doi pîn' cade unul;
Cînd acest glas l-ar covîrși pe dînsul
Și-ar fi în stare patria să-nșele,
L-aș blestema... Să ne rugăm, copile!
*(Se apropie de templu, în vreme ce mulțimea crește
piață.)*

PRIMUL DIN POPOR

N-aude omul nici o veste, parcă
Nici un dușman nu ne-ar mai sta în cale.

AL DOILEA DIN POPOR

Ș-aici acasă toți pică de somn;
Pesemne nimeni nu mai face planuri

La întruparea căroră să-și deie
Plămîinii săi, poporul suveran;
Din zori tot bat pe-aici necontenit.
Și nu-i un om să-mi cumpere azi votul.

5

PRIMUL DEMAGOG

Ce-i de făcut? Urîtul ne omoară.

AL TREILEA DIN POPOR

Zău, n-ar strica o mică-neurcătură.
*(Eva a aprins focul din fața altarului și, spălîndu-și
mîinile, s-a pregătit pentru aducerea jertfei. Sclavele
încep un imn care se întretese în cursul scenei. Piața
s-a umplut de cetățeni și popor; doi demagogi luptă
pentru tribună.)*

10

PRIMUL DEMAGOG

în lături! Fugi! E locul meu aici.
De nu vorbesc, e patria-n pericol.
(Mulțimea urlă; aprobare.)

15

AL DOILEA DEMAGOG

Primejdie-i dacă vorbești! în lături!
(Poporul rîde și aplaudă.)

20

PRIMUL DEMAGOG

Tu n-ai misiți să-ți cumpere gîtlejul.
Mi-e strîns de jale glasul, cetățeni,
Căci inima cea nobilă o doare
Văzînd cum cade uriașu-n praf.
Pe-un mare om dăm jos în fața voastră
Din carul de triumf...

25

AL DOILEA DEMAGOG

începe bine
Canalia, împodobește mielul
Și-apoi l-aduce jertfă.

30

PRIMUL DEMAGOG
 La o parte!

DIN MULȚIME
 Ce-i, fraților, de ce-ascultăm batjocuri?
(îl îmbrînoesc pe-al doilea demagog.)

PRIMUL DEMAGOG
 Oricit mă doare inima, vorbesc,
 Căci eu pe tine, glorios popor,
 Te prețuiesc chiar mai presus decît
 Pe comandantul tău.

AL DOILEA DEMAGOG
 Pe-acești flămînzi
 Cu sufletu-n arîndă, care-așteaptă
 Ca niște cîini să cadă fărmitura
 De la stăpîn?... Netrebnice, nu pot
 De gustul tău să tac din gură.

DIN POPOR
 Jos!
 E vînzător și el! Nu-l mai lăsați!
(îl imbrîncesc și mai tare. Eva jertfește pe altar tămîie și doi porumbei.)

EVA
 Ah, Afrodita, fumul jertfei mele
 Primește-l tu și-ascultă-mi rugăciunea,
 Nu lauri verzi cer frunții lui de soț,
 Ci împăcarea blînd-a căsniciei.
(Eros, zîmbind, apare în fumul de jertfă. Charidele îl înconjură și aruncă trandafiri asupra lui. Tot grupul e în pioasă rugăciune.)

SCLAVELE
 Ascultă-ne-o!

EROS
 Ai binecuvîntarea
 Curatei inimi.

CHARIDELE
 Să fie cu tine
 Paza Charidelor!

SCLAVELE
 Lăudată fii!

- INTÎIUL DEMAGOG
 Iubit popor, acuz pe Miltiade,
 Ca vînzător de țară.

AL DOILEA DEMAGOG
 Minte! Minte!
 Nu-l ascultați, de nu vreți să v-ajung
 Batjocura muștrărilor tîrzii!

PRIMUL DIN POPOR
 Mișelule! Coboară-te de-acolo!
(îl împing în mulțime.)

PRIMUL DEMAGOG
 E floarea tinerimii-n mîna lui;
 C-o lovitură Lemnos a cuprins
 Și-acuma stă la Păros. L-au plătit!

AL TREILEA DIN POPOR
 Moarte lui!

PRIMUL CETĂȚEAN
(Poporului.)
 Strigați, ori dacă nu
 Cărați-vă din solda mea degrabă!

EVA
(*Ridicându-se.*)

Ce larm-aud! Vin, dragă, să vedem!

KIMON

5 Pe-un trădător îl judecă.

EVA

10 Mi-e frică,
De câte ori asupra celor mari
Văd judecata vulgului flămînd.
Cînd strălucirea cade în noroi,
Cei întinați o văd cu bucurie,
Parc-ar vedea îndreptățirea lor.

AL DOILEA DIN POPOR

Sunt răgușit și-aș vrea să strig, stăpîne!

15 AL DOILEA CETĂȚEAN

Aici să ai gîtlejul uns din gros!

AL DOILEA DIN POPOR

Și ce să zic?

AL DOILEA CETĂȚEAN

20 Tu strigă: moarte lui!

DIN POPOR

Să moară! Moarte!

EVA

Despre cine-i vorba?

AL DOILEA DEMAGOG
(*Pășind spre Eva.*)

De-acel ce e c-un cap mai mare ca
Tovarășii ce nu pot să i-o ierte!

EVA

E Miltiade? Zeilor puternici!
Și tu? Și tu, bătrîne Crispos, strigi,
Cînd dintre sclavi el te-a scăpat?

CRISPOS

1 I țin

Vai, doamnă,
Iertare-ți cer! Dar astăzi dintre noi
Se duce unul! Trei copii îmi țin
Acel ee-acum îmi poruncește votul.

EVA

Vai, Crispos, soarta-n praf cum te Urăște...
Deși te iert, cînd spui că ești flămînd.
Dar Thersites, și tu, și voi cu toții
Ce dormitați în plin și-n bunătăți.
Căci soțul meu a alungat dușmanii
De pe la porți? Nerecunoscători...

THERSITES

Da, doamna mea, deși ne cade greu,
Ce-i de făcut? Așa e astăzi valul.
Cine să-și pună-n cumpănă averea,
Ca să nu-nfrunte volbura?

PRIMUL DEMAGOG

Vă spun

Să știți cu toți ce-a hotărît poporul!

(*Lucifer, luptător, cu fața îngrozită, vine fugînd.*)

LUCIFER

Vestesc pierzarea! E la porți dușmanul.

PRIMUL DEMAGOG

Nu-i cu putință! Căpitanul nostru
Îvingător nu stă-mpotriva lui?

LUCIFER

Chiar dînsul e dușmanul. I s-a spus
Ce fierbeți voi, în inimă minia
S-a răscolit și pînă ce vorbiți
El vine-aici cu sabie și foc.

AL DOILEA DEMAGOG

10 Mișeilor, vedeți ce ne-ați adus!

DIN POPOR

Să-l omorîm, trăiască comandantul!
E vai de noi, fugiți care-ncotro!
Tot s-a sfîrșit.

15 PRIMUL DEMAGOG

Nu! Nu! Să ne-nchinăm,
Veniți la porți!

EVA

20 Ah, zeilor, a fost
Atît de crudă judecata care
Voia să-mi piardă soțul, dar acum
Răscumpărarea, simt, e mai amară.

PRIMUL DIN POPOR

Să-i prindem noi nevasta. De ne-atinge
Orașul, ea să moară și copilul.

EVA

Eu, soțul meu, cu drag mor, dar copilul
Blestemul țării nu vreau să-l ajungă.

266

KIMON

Pe mine, mamă, nu mă teme; vino,
De orice rău ne apără altarul.

(Se urcă spre templu dinaintea grupului care-i urmărește; două nimfe coboară asupra lor ghirlande de trandafiri, în fața mulțimii care se retrage. De afară se aud trîmbiți, poporul, văcărîndu-se, se retrage. Nimfele dispar.)

LUCIFER

(Ride frecîndu-și mîinile.)

Ce glumă bună! Minteă să petreacă,
Să rîdă-atunci cînd inimi se zdrobesc...

(întorcîndu-se spre altar.)

Numai frumosu-acesta, pururi tînăr,
De n-ar fi-n veci să mă neliniștească!
În preajma lui fiori de gheață simt
Și mi-e străină lumea lui, în care
Chiar chipul gol nevinovat apare,
Păcatul — sfînt, în vreme ce ursita
Cu trandafiri măreț încununată
Și cu sărutul dulce-al simplității
îmbată mintea! Unde mai întîrzii
Tu, lumea mea de chin și îndoială,
Ca să împrăști tremurul de vise
Ce-n lupta lui pe omul care cade
De-atîtea ori îl întărește iarăși?
Dar să vedem atunci cînd moartea neagră
Cu groaza ei va coborî-ntre voi:
Nu s-o sfîrși neputincios și searbăd.
Ăst joc pitic de umbre urcicioase?

(Adam, ca Milliade, e condus rînit în fruntea ostașilor, înaintea lui, demagogii și poporul cerșind iertare.)

DIN POPOR

Iertare! Să trăiască comandantul!

267

ADAM

Voi ce-ați greșit de cereți mila mea,
Ce poate da cel slab celui puternic?
Dar unde-mi sunt nevasta și copilul?
De ce nu vin? Doar n-au pățit nimic?

EVA

De ce mai vii? De ce, o, Miltiade,
întorcerea, cînd nici nevestei tale
în stare nu-i să-i fac-o bucurie?
Ajută-mă, copilul meu... Eu cad...
Nici nume bun nu-ți lasă tatăl tău.

ADAM

Nu înțeleg... Poporul cere milă,
Tu blestemi, iar eu sînger pentru țară.

EVA

E rana mea și-a patriei mai mare!
De ce te-ntorci în fruntea oștii? Spune!

ADAM

Se cade doar să mă-nsoțească ei!
Eu m-am întors, căci rana nu mă lasă
Pe mai departe-n slujba ce purtam.
În mîna lor, la cei ce m-au trimis,
în fața lor, poporul suveran,
Eu azi repun puterea ce-am avut.
Rămas bun, deci, tovarăși dragi, vă las.
Voi scump plătirăți pacea vetrei voastre.
Iar spada mea acum, Athene Pallas,
Sfințit-o pun lîngă altarul tău.
(E condus pe treptele altarului. Ostașii i se împrăștie.)

EVA

(Aruncîndu-se de gîtul bărbatului.)

A, Miltiade! Cea mai fericită-i
Nevasta ta! Ce bun esti tu și mare —

Copilul vezi cum seamănă cu tine,
Ce mare-i și frumos...

ADAM

Iubiții mei!

KIMON

Știam eu doar că ce va face tata
Va face bine!

EVA

Nu mă rușina!
De la-nceput eu trebuia să știu...

ADAM

Atîrnă-mi spada, dragul meu copil!

KIMON

(Alîrnînd spada.)

Primește scumpă spada mea, zeiță,
Pîn' voi veni odată să țî-o cer!

EVA

Eu dau tămîie jertfei îndoite;
Privește, Pallas, tu, din cer, la noi!

(Jertfește tămîie.)

PRIMUL DEMAGOG

Nu spuneam drept că-i trădător? Vindut
Lui Darie! Cu rana se preface,
Căci nu mai vrea să lupte-n contra lui.

DIN POPOR

Să moară deci!

ADAM
 Ce larm-aud afară?

EVA
 Vai, Milliade, ce cuvînt grozav:
 Din nou îți zice lumea trădător!

ADAM
 Cuvînt de rîs... Eu trădătorul, eu,
 Biruitorul de la Marathon?

EVA.
 Așa e!
 De lume rea ai dat, venind acasă!

PRIMUL DEMAGOG
 Ce-ntîrziți? Să-l prindem!

EVA
 Miltiade!
 Lîngă altar e adăpost, aice stai!
 De ce-ai trimis la vatră luptătorii
 Și n-ai dat foc acestui cuib de rele?
 E vrednică de lanț, spurcata gloată
 Ce simte că ești Domnul ei născut,
 Că te ridici asupra tuturor,
 Și te răpun cuprinși de-un gînd, mișeii:
 Să nu-ngenunche la genunchii tăi.

PRIMUL DEMAGOG
 Ați auzit cum glăsuie nevasta
 Unui vindut?

EVA
 Femeia are dreptul,
 Chiar vinovat bărbatul ei îiindu-i,

Să-l apere! Dar el e fără vină;
 Vrajmașii lui sunt putrezi de păcate.

PRIMUL DEMAGOG

Mărit popor, cum poți tu să te lași
 Astfel spurcat?

PRIMUL DIN POPOR

Dar dacă-i pe dreptate?

PRIMUL CETĂȚEAN

Sunt bănuți acei ce țin cu ei.
 Mișei! Strigați! De nu, crăpați de foame!

DIN POPOR

Să moară, deci!

ADAM

Acopere copilul,
 Nu vreau să-mi A^adă singele. Și pleacă,
 Să nu te-atingă fulgerul ce cade!
 Să mor eu singur, cum să mai trăiesc,
 Cînd văd cît de nătîngă-i libertatea,
 Cărei o viață-ntreagă i-am jertfit!

PRIMUL DEMAGOG

Ce vă-ndoți?

DIN POPOR

Să moară! Moarte lui!

ADAM

Nu blestem eu norodul nevoiaș,
 Nu-i vinovat, e firea lui de-așa:
 Necazul slugă să-l pecetluiască,

Din rob s-ajungă-unealtă-nsîrgerată
în mâini la cîțiva trufași răzvrățiți...
Dar mai nebun ca toți am fost eu însumi,
Crezînd c-aici e dor de libertate!

LUCIFER

(Aparte.)

Tu ți-ai cîntat troparul de-ngropare
Ce-i potrivit atîtor mari morminte!

ADAM

Ei, haidem, deci! Căci nu mai vreau altarul
Să m-apere!

*(Coboară treptele, lăsînd cu blîndețe pe Eva în brațele
sclavelor.)*

Ei, iată-mă! Sunt gata!

AL DOILEA DEMAGOG

Te apără, nimic nu e pierdut!

ADAM

M-ar arde rana, cînd aș încerca
O apărare.

AL DOILEA DEMAGOG

Fă-o! Doar poporul,
O clipă nu-i de cînd era-n țărîină.

ADAM

Tocmai de-aceea totul s-a sfîrșit,
Rușinea ei mulțimea nu și-o iartă.

LUCIFER

To-ai luminat, acum? Ce zici?

ADAM

Deplin!

272

»

D
1

5

LUCIFER

Pricepi acum că vulgului neghiob
Mai darnic domn i-ai fost ca dînsul ție?

ADAM

10

Se poate, dar prăpăd sunt amîndouă!
Alt nume e, ursita e aceeași,
Și-i gînd zadarnic să te lupți cu ea.
Nici nu mai vreau! Și-apoi, de ce, de ce
S-ar înălța un suflet către cer?
Trăiască-și sieși căutînd beția
Cu care umple traiul măsurat,
Și beat apoi să șchioapete spre Hades!
Da, du-mă iar, din nou mă du, Lucifer,
Vreau să privesc rîzînd virtutea altor
Și truda lor, pierzîndu-mă-n desfrîu.
Iar tu, femeie, care parc-odată
M-ai fermecat într-un lăcaș de frunze,
Demult... demult... tu ești nebună dacă
Din fiul meu vei crește cetățean.
Nebună ești, cu drept te rîde fata,
Sulemenita nopții din bordel,
Ce-așteaptă vin pe buze și săruturi...
Te bucură și cîntă... rîzi virtutea!
La eșafod acuma, drept pedeapsă
Nu că păcat am săvîrșit vreodată,
Ci c-o idee mare m-a-ncălzit!
*(între timp aduc un butuc, Ungă el stă Lucifer cu
săcurea. Adam își pleacă fruntea.)*

SI 25

30

PRIMUL DEMAGOG

Să-l omoriți! Trăiască patria!

LUCIFER

(Șoptînd.)

35

Ce bun-rămas frumos e, scumpe Domn!
Nu ți-e ciudată alintarea asta
A morții reci? Nu-ți cam zburlește părul?

18

273

EVA

Ah, Pallas, ruga nu mi-ai ascultat!
*(Din templu coboară spre Adam îngerul morții, un lînăr
cu fața blîndă, purtînd în mînă o faclă întoarsă și o
cunună.)*

ADAM

Te-a ascultat! Cu tine fie cerul!
Azi, Lucia, mi-e inima-mpăcată!

LUCIFER

Blestem asupra-ți, lume de iluzii,
Iar mi-ai stricat cea mai frumoasă clipă!

EVA

Fii blestemat, popor de slugi! Prostește,
Cu mînă rea, tu mi-ai strivit norocul,
Și floarea lui plăpîndă a murit,
Iar libertatea, știu, nu va putea
Niciînd să-ți fie ție-atît de dulce,
Pe cit de-amară mie ea mi-a fost!

15

T A B L O U L V I

In Roma

(În Roma. Galerie deschisă, cu privire spre Apenini,
împodobită cu statuile zeilor și vase în care ard mi-
resme. În mijloc, masă întinsă cu trei lectice. La orgie
e Adam reprezentînd pe Sergiol, Lucifer pe Milo și Catul,
trei fanți corupți. Lîngă dînșii, trei cocote îmbrăcate
sumar: Eva ca Iulia, Hippiași Cluvia. În fund se vede
lupta gladiatorilor. Sclavii stau așteptînd ordinele.
Muzică de flaut. Amurg, mai tîrziu noapte.)

10

CATUL

Vezi, Sergiol, ce mlădios se mișcă
Gladiatorul cu panglică rose.
Pun rămășag că-nvinge el
Și pun rămas că bate pe celalt.

15

ADAM

Pe Ercul, nu

CATUL

Ha! Ce te juri pe Ercul?
Cine-ntre noi mai crede azi în zei?
Pe Iulia! Si mai curînd te cred.

20

18*

275

LUCIFER

Ei, fie! Te-ai jurat pe bun temei,
Punînd doi idoli deopotrivă-n față,
Dar spune, cum socoti tu jurămîntul:
Iubirea, frumusețea-i să-nțelegem,
Sau poate chiar credința ce ți-o poartă?

CATUL

10 Tot farmecul e trecător și tocmai
De-ar rămînea ce *astăzi* te-a răpit,
E învechit în ziua cea de mîine!
Și-o dragoste mai fără de ispите
Te-mprejmuie cu vraja noutății.

ADAM

15 Credința, zic! Sau crezi că cheltuiește
Mai mult vreun om pentru amanta lui?

HIPPIA

Vai, ce copil! Dar fără de sfîrșit
Poți tu vreodată să îmbrățișezi?
Sau chiar de poți, cum ești de-a pururi dornic
De noi plăceri, zadarnic te căznești.
Căci o femeie plină de ispите
Din voluptate-ți dă doar o frîntură,
Pe cînd icoana farmecelor multe
Ca o himeră-n față ta plutește,
Și cine știe-o clipă, un capriciu,
Un vis răsleț, n-o prinde-n stăpînire?
Un luptător cu brațe ostenite...

ADAM

30 Așa-i! Așa-i! Destul e Hippias,
De ce mă mîină patimi ca pe Tântal,
Cînd îmi lipsesc puterile lui Ercul,
Ori ca Proteu la față nu mă schimb
Și-un sclav bătut e-n stare ca să guste,

Pe urma unei săptămîni de chinuri,
Un ceas dorit de domnul lui zadarnic...
Ori, e plăcerea băutură bună
Celui ce-o bea pe rînd, înțelepțește,
Si moarte-acelui ce s-aruncă-n valu-i?

LUCIFER

A, ce superbe-nvățături morale
Lîngă pahar, la sin de fete mari...
V-ați rămășit?

ADAM

De pierd, îți dau pe Iulia.

CATUL

Dar de cîștigi?

ADAM

15 E calul meu al tău.

CATUL

O lună-o țiu și poți s-o iei pe urmă,
Ori o arunc în lacul meu de pești.

LUCIFER

20 Ia, Lucia, din pește — e frumos,
Infruptă-te, căci ai să-ngrași un altul...

EVA

25 Ce crezi? Pe tine nu te-or roade viermii?
Să fie vesel cel ce azi trăiește,
Sau cel puțin să rîdă, dacă poate.

(*Bea.*)

ADAM

(*Către gladiator.*)

Te ține, mă

CATUL

Ia seama, nu te da!

5 *(Gladiatorul lui Catul cade și ridică degetele, implorînd grație. Adam vrea să facă semnul obișnuit al grațierii, dar Catul îi prinde mina și își îndreaptă pumnul 'strîns spre gladiator.)*

10 *Recipe ferrutn! — Stîrpitură lașe!
Am sclavi destui, de ce să fiu zgîrcit?
Cui ar putea să-i pară rău de-o scenă
Mai vie-acum — așa-i, frumoase doamne?
Mai dulce-i buza, dorul meu fierbinte
Cînd sîngele a înroșit arena!
(Pe gladiator l-a executat adversarul.)*

ADAM

15 Calul e-al meu, vin, Iulia, la sîn.
Duceți cadavrul. Vreau un dans acum!
Să mai vedem și alte nebunii;
Din ce-am văzut, destul e!

CATUL

20 Cluvia!
Vino și tu, nu pot privi prea mult
Cînd se sărută alții.

LUCIFER

Hippia!
Să nu urmăăm și noi frumoasa pildă?
Dar linge-ți buza, n-ai pe ea otravă?
Așa, acum ne veselim, drăguță!

ADAM

30 A, Iulia, simt inima cum bate,
Nu pot avea asupra ei odihnă.

LUCIFER

Vai, ce nebun! De *inimă* vorbește...

CATUL

Vezi, draga mea, eu-ți las inima-n pace.
Să faci cu ea ce vrei, dar să nu știi.
Sărutul numai ti-l doresc fierbinte.

CLUVIA

în sănătatea ta, mărinimie!
(*Bea.*)

CATUL

10 Dă-mi, Cluvia, și brațul... Mai aproape.
Și sînul tău cel moale ca mătasa...
Vezi, mi-a căzut cununa de pe frunte.
(*Către dansatoare.*)

Ce gingaș e avîntul vostru... Cît
Năvalnic foc și farmec laolaltă!

CLUVIA

15 Te leg la ochi de mai găsești o vrajă
în jocul lor, cînd eu alerg atîta,
Fără să pot un bun cuvînt să am.
(*Arătînd spre Lucifer.*)

20 Te uită! Omu-acesta hîd și acru,
Ce chip de fată lîngă el... De ce?
Cînd nici nu vrea să-i ia folosul altfel
Decît lăsînd-o-neet să ațipească.
25 Cînd el ne spune glume și nimicuri
Punînd miresme-n vorba lui de șagă,
Cu buze reci, cu ochi plini de dispreț.

CATUL

30 Adevărat! O față-așa îngheață
Chiar lumi întregi de poezie. Cine
Infringe vraja clipei și nu lasă
Să-i fure valul sufletul și mintea,
Nu e om bun! Să fi rămas acasă.

HIPPIA

Adevărat! Mi-e teamă că sărmanul
S-a molipsit de ciurma din oraș.

ADAM

Lăsați pe morți... Un cântec săltăreț
Aș vrea... Ușor... Care din voi îl știe?

HIPPIA

(Cântă.)

De dragoste și vin
Să-ți ții paharul plin,
Căci tot paharul
Alt farmec are.
Beția dulce ca-n povești,
Ca soarele morminte reci,
Ne-ntr-aurește traiul!

•15

De dragoste și vin
Să-ți ții paharul plin,
Căci orice fată
Alt farmec are.
Beția dulce ca-n povești,
Ca soarele morminte reci,
Ne-ntr-aurește traiul.

.20

GATUL

Nu-i rău. Nu-i rău. Tu ce știi, Cluvia?

25

CLUVIA

(Cântă.)

Erau pe-atunci nebuni în lume,
Cînd un boier de mare nume,
Lucreției i-a-nngenuncheat,
Cerîndu-i văduvitul pat,
Și-n loc să rîdă-n lupanare,
Ea se străpunge-n piept și moare.

280

TOȚI

Vă veseliți, lumea-i schimbată,
In ceas mai bun ni-e viața dată!

CLUVIA

(Cîntă.)

Nebune vremi umblau demult.
Din vila lui măreață, Brut,
Și-atîrnă sabia-i de brîu,
Ca un zănatec lefegiu,
Pleacă la luptă, moare-n chin,
Pentr-un popor de zdrențe plin.

TOȚI

Vă veseliți, lumea-i schimbată,
In ceas mai bun ni-e viața dată!

CLUVIA

(Cîntă.)

Nebune vremi demult umblau,
Eroii gînd nebun gîndeau,
Credeau că-i sfînt ce rîdem noi;
De-ar fi și azi așa eroi,
Eu zic că-n circ le-am face loc,
Cu turma tigrilor în joc.

TOȚI

Vă veseliți, lumea-i schimbată,
In ceas mai bun ni-e viața dată!

LUCIFER

Vezi, Cluvia, e Hippia învinsă.
Aș vrea să fiu poetu-acestui cântec.

ADAM

Și tu nu cînți? Ești tristă, Iulia;
În jur de noi e vesel, rîde totul.
La sînul meu nu-ți place adăpostul?

281

EVA

5 A, bine mi-e... Dar, uite, Sergiol,
Norocul mie-mi încrețește fruntea,
Căci fericirea-n adevăr nu râde,
S-amestecă și-n clipa cea mai dulce
Un strop din jalea nemărturisită,
Și mă gândesc c-această clipă-i floare,
Și moare deci...

ADAM

10 La fel cu tine simt...

EVA

15 Și-ndeosebi când chiu aud și cântec,
Eu trec hotarul vorbelor înguste;
Ca într-o luntre-n cântec eu mă leagăn
Și parcă dorm de visuri alintată,
Iar melodia spre trecut mă poartă...
Sub palmierii ce se scaldă-n soare,
Mă văd copilă veselă, curată...
20 Ce sfânt-a fost chemarea mea și mare...
Un vis nebun m-a tulburat în treacăt —
Vai, iartă-mă... sărutul mă trezește...

ADAM

25 Destul cu joc și muzică... Mi-e scîrbă
De veșnica dulcețarie. — Iarăși
In inimă amarul mi se cere.
Pelin în vin, pe buze roșii ghimpe,
Și vreau pierzare peste capul meu.
*(Părechile de dansatori se depărtează, de afară se aud
vaiere.)*

•30 Ce vaier e, de ne pătrunde-n creier?

LUCIFER

Vor răstigni cîțiva nebuni acum,
Care-au visat noi drepturi și frăție.

282

CATUL

Așa le trebui'. Să fi stat acasă,
Uitînd și bucurîndu-se de lume;
De ce-au vorbit de treburile altor?

LUCIFER

Pe cel bogat săracul îl vrea frate,
De-l schimbi, atunci te răstignește dînsul.

CATUL

Să rîdem deci: mizeria, puterea,
Și ciurma care zeciuiie orașul
Și tot destinul zeilor de sus.

(Din nou se aud vaiete.)

ADAM

(în sine.)

Eu parcă dorm, de visuri alintat,
Și melodia spre trecut mă poartă...
Ce sfântă-a fost chemarea mea și mare...
Așa spuneai tu, lulia?

EVA

Așa!

*(Se întunecă. Prin fața galeriei trece în pas domol un
convoi cu tîbii, cu torțe și femei care bocesc. Pentru o clipă
întreaga societate se cufundă în tăcere.)*

LUCIFER

(Rîzînd.)

10 Precum văd eu, se stinge veselia.
Nu mai e vin, ori gluma-i pe sfîrșite,
De e sătul și cel cu fața acră?
Ori poate frica vă oprește graiul,
Ori credeți chiar?

283

ADAM

(Aruncându-și paharul spre el.)

Să piei, de zici așa!

LUCIFER

Ei, dar aduc alt oaspe între voi,
Cu el revine cheful, să vedeți.
Hei, slugi! degrab' aduceți încoace
Pe cel plimbat cu torțe-n drum, aici!
Să-l îmbiem c-un păhărel de vin!

*(Îl aduc pe mort în sicriu deschis și-l așează pe masă.
Cei ce-l înșoțesc rămân în urmă. Lucifer închină mor-
tului.)*

Fîrtate, bea! Azi ție, mîine mie.

HIPPIA

Vrei poate chiar să-l și sărut?

LUCIFER

Sărută-l

Și pe furiș din gură ia-i obolul.

HIPPIA

De ce nu, cînd pe tine te sărut?
(Sărută mortul. Apostolul Petru se smulge din mulțime.)

APOSTOLUL PETRU

Oprește-te! E ciumă-n sărutare!
(Toți tresar îngroziți și se ridică de pe așternut.)

TOȚI

Grozav! E ciuma! Dați-vă în lături!

APOSTOLUL PETRU

Neam nevoiaș și laș peste măsură!
În clipa cînd norocul îți surîde,

Obraznic ești ca musca la lumină,
Bătîndu-ți joc de Dumnezeu și cinste.
Dar cînd pierzarea s-a ivit la ușă
Și degetul lui Dumnezeu te-atinge,
Te pleci fricos și groaza te supune.
Nu simți acum a cerului osîndă
Și greul ei? Rotește-ți ochii-n jur,
Orașul piere, neam străin călcat-a
Tot cîmpul tău cu holdele de aur.
Se duce țara! Nu-i poruncitor
Și lege nu-i! Cu fruntea ridicată
Purcede moartea printre cetățeni,
Și gîndul galben. Groază e în cer
Și pe pămînt nu-i chip de ajutor,
Nu poți — așa-i? — cu viforul beției
Să amuțești cuvîntul strigător
Ce-adîncul multor piepturi înfioară
Și în zadar pe-un drum mai bun te-ndeamnă!
Îndestulare — așa-i? — nu poți să afli,
Căci din beție greața-ți mai rărnîne.
Te uiți năuc și buza ta șoptește:
E în zadar! Neputincioși sunt zeii
Cu chipul lor încremenit în piatră!
(Statuile zeilor cad sfărîmate.)

Ei cad sfărmași și Dumnezeu tu n-ai,
Ca să-ți ridice rostul din noroi!
Privește-n jur cetatea ta străveche:
Ce-o zeciuiie ca ciuma mai puternic?
Din perne moi s-au ridicat o mie
Să plece-acum spre plaiurile Thebei —
Anahoreți, sălbăticiții pustnici
Cătînd acolo clipe de-nălțare
Vieții lor în patimi tăvălită...
Tu vei pieri, neam laș, corcit și putred,
De pe pămîntu] ce se primenește.

HIPPIA

(Prăbușindu-se în fața mesei.)

Amar de mine! Chinuri mă răpun,
Mă arde focul Orcului întreg,

E ciurma... ciurma... Mor, mă prăpădesc.
Nu-i să-mi ajute vreunul dintre voi,
Tovarășii atîtor clipe dulci?

LUCIFER

Drăguța mea! Azi ție, mîine mie!

HIPPIA

Zdrobiți-mă, de nu, vă blestem!

APOSTOLUL PETRU
(*Se apropie de ea.*)

Stai!

Nu blestema, copilă! Iartă-le!
Te-ajutor eu și Domnul cel de sus,
Eternul Domn al dragostei curate,
Înălță-te la dînsul! Sufletul,
Prin curățirea sfîntului botez,
Se va-ndruma spre cer!

(*O botează dintr-un vas de pe masă.*)

HIPPIA

M-am ușurat!
Îți mulțumesc, părinte!
(*Moare.*)

CATUL

Prea scîrbit
De lumea asta plină de păcate,
Eu azi pornesc pe cale, către Theba.
(*Pleacă.*)

CLUVIA

O clipă stai, Catul, să viu și eu.
(*Iese.*)

ADAM

(*Gînditor, păsește în față. Eva îl urmează.*)

Tu, Iulia? Tu ce mai cauți aici,
Unde de mult e moartă veselia?

EVA

Nu-i locul meu cu locul tău alături?
Vezi, Sergiol, ce patimă curată
Ai fi găsit în pieptul meu, dar tu
Numai plăceri răzlețe mi-ai cerut.

ADAM

Și-n pieptul meu... Păcat! E tot la fel!
Ce trai pitic, îngust și fără rost...
O, dacă este Dumnezeu în cer!

(*Ingenunche ridicînd mîinile spre cer.*)

Poruncitor ce poartă cîrma noastră,
Neam nou s-aducă-n lumea asta veche,
Ce-o prîmeni cu sînge epigonii.
Alt ideal! Un drum spre-o nouă țintă,
Mai nobilă, căci totul e tocit
Ce-a fost al nostru! Altă plăsmuire
Noi în zadar mai vrem, neputincioșii...
Ni-e brațul slab!... Ascultă-mi ruga, Doamne!
(*Pe cer apare împrejmuță de slavă: Crucea. De după
creștete de munți se ridică para orașelor aprinse. De pe
cuhni coboară cete de barbari. În depărtare răsună un
imn cucernic.*)

LUCIFER

(*în sine.*)

Îmi cam zburlește părul acest chip,
Dar nu sunt oare oameni luptătorii?
Ce nu pot eu, fac dînșii-n locul meu.
E glumă veche gluma asta-ntreagă.
După topirea nimbului de slavă
Rămîne crucea cea scîldată-n sînge.

APOSTOLUL PETRU

Cuvîntul meu plinit-a Domnul! Uite,
Pămîntul putred azi din nou se naște.

Acești barbari ascunși în piei de urs,
Ce-azvirl tăciuni în strașini de palate,
Al căror cal azi calcă cu copita
Ogor arat de plugul multor veacuri,
Aflindu-și ieslea-n templuri părăsite,
Vor gîlgîi un nou prisos de sînge
In vinele ce-s azi atît de scurse!
Iar cei ce cîntă imnuri azi în circ,
Cînd lei flămînzi le sfișie din carne,
10 Alt ideal aduc: frățietatea
Și dezrobirea omului din jug,
Ce vor mișca pămîntu-n temelii!

ADAM

15 Ah, simt că-mi cere sufletul și alta
Decît plăceri și lene-n perne moi,
Căci sîngele din inimă cînd curge
E cea mai sfîntă voluptate-n lume.

APOSTOLUL PETRU

20 Să ai, deci, țintă: Domnului mărire
Și muncă ție! Omul este slobod
A-și dezveli tot tortul lui de gînduri;
O singură poruncă e: iubirea.

ADAM

La luptă, deci! Cu-nvățătura nouă
O lume nouă să clădim, în care
Vor lumina virtuți de cavaleri,
Iar poezia-n umbră de altar,
Va proslăvi-n femeie: idealul!

(Pleacă răzimat de apostolul Petru.)

30 LUCIFER

Avîntul tău zadarnic e, Adame!
Și bărbăția vrednică de lauri.
Lui Dumnezeu îi place cînd te-ndrumă
Spre cer, iar dracul rîde bucuros
35 De cîte ori tu cazî în deznădejde.

(Îl urmează.)

T A B L O U L VII

în Bizanț

5 (În Constantinopol. Piața unde rătăcesc cîțiva cetățeni,
în mijloc palatul patriarhului, la dreapta mînăstire de
maice, la stînga parc. Adam, ca Tancred, în plină
bărbăție, vine cu alți cavaleri în fruntea oștirilor de
cruciați cari se întorc din Asia. Flutură steaguri în
sunet de tobe. Lucifer e purtătorul de arme al lui
Tancred. Seară, mai tîrziu noaptej

10 PRIMUL CETĂȚEAN

Priviți, iar vine-o ceată de barbari.
Să ne-ncuiem și ușile, și poarta,
Să nu le vie iar pofta de pradă!

AL DOILEA CETĂȚEAN

15 Femeile păziți! Acești sălbateci
Cunosc orgia din seraiuri bine.

PRIMUL CETĂȚEAN

Și ele știu ce-i dreptul biruinții.

ADAM

20 Opriți-vă! De ce fugiți de noi?
Nu ne vedeți voi semnul sfînt al legii,
Ce ne-a-nfrățit în drum spre-aceeași țintă?
în Asia am revărsat lumină
Și dragoste, ca miile de oameni
25 în tara căror leagănul credinții

A răsărit pentru întâia oară,
Să simtă bieții dreapta vindecare...
Și în!re voi, noi n-am găsi iubire?

PRIMUL CETĂȚEAN

Ni s-au mai spus astfel de vorbe bune,
Ca în curînd să ni s-aprindă casa!

(*Se împrăștie.*)

ADAM

(*Către cavaleri.*)

10 Vedeți-1? Iată rodu] blestemat,
Dacătilharicu gîndul lor murdar
Pornesc în lume flamura cea sfîntă,
Și, lingușind ale mulțimii patimi,
Din nechemăți ajung conducători.
Frați cavaleri! Pîn' cinstea fără pată
Și sfînta laudă a Domnului de sus;
Pîn' vitejia, sprijinul femeii
Le-avem pe spadă: noi suntem datori,
20 Să înfrînăm acest demon spurcat,
Croindu-i căi potrivnice cu vrerea,
Ca să slujească ținte mari, curate.

LUCIFER

Frumos vorbești, dar dacă vulgul, Tancred,
Nu va mai crede-n stăpînirea ta?

ADAM

Unde e suflet, e și biruință!
Îl fulger eu!

LUCIFER

30 Dar dacă are suflet
Și el, atunci vei coborî la dînsul?

290

ADAM

Mai nobil e ca să-l ridic la mine.
A părăsi o luptă sub cuvîntul
Că n-ai tovarăși, tot atît de mic e
Ca teama de prieteni lîngă tine,
Cînd împărțirea prăzii e la rînd.

LUCIFER

10 Vezi ce-a ajuns mărețul gînd cu care
Mureau demult martirii de prin circuri.
E bietul ins scăpat azi din obezi?
Ciudată e frățietatea asta...

ADAM

15 Nu-ți bate joc! învățătura sfîntă
Eu o-nțeleg, e dorul vieții mele!
Să stăruie cel cu scînteie-n suflet,
Cu drag primim în tagma noastră omul
Care și-a scris cu spada vrednicia.
Dar trebuie comoara s-o păzim
De clocotul mulțimii care fierbe.
20 A, de-ar sosi seninul ceas al vremii,
Plăsmuitor de dezrobire-aievea,
Cînd stăvili cad, căci totul e curat.
N-aș crede eu să văd această zi,
De n-am avea drept urzitor al muncii
25 Pe însuși Domnul Dumnezeu din cer!
Tovarăși! Voi primirea ne-ați văzut.
Suntem străini în zgomotul de-aici.
Să ne-așezăm, deci, tabăra-n livadă,
Cum la păgîni făceam odinioară.
30 Va fi mai bine altădată. Haideți,
Căci vin și eu. De ceata lui întregă
Răspunde fiecare cavaler.

(*Cruciații așează corturi.*)

LUCIFER

35 Ce paguba, că gîndurile tale
Rodesc numai povestea unui măr
La față rumen, dar putred la miez.

19

291

ADAM

Destul! Nu crezi nimic tu sfânt sub soare?

LUCIFER

Chiar dacă da, când neamul tău nu crede,
Nu-i de folos. Chiar cavalerii tăi,
De care spui că strălucesc pe valuri
Ca farul, tagma lor, pe care-o lauzi,
S-a strînge-odat', și-n drumul prăbușirii
Va fi o stîncă, pentru călători,
De mii de ori mai plină de primejdii
Ca cea lipsită pururi de lumină.
Tot ce trăiește plăsmuind un bine,
Cu vremea moare, duhul i se mută;
Trupul rămîne-asemeni unui hoit
Ce-mprăstie miasme-omoritoare
În noul cerc clădit în jurul lui.
În acest chip rămîne-asupra noastră
Întregă slava vremilor apuse.

ADAM

Pîn' piere tagma, sfîntul ei cuvînt
Se răspîndește-n lume și atunci
Primejdie nu e!

LUCIFER

Cuvîntul sfînt...
El e blestemul vostru de demult...
Din întîmplare dacă l-ați găsit,
În rostul lui atît îl ascuțiți,
Îl frămîntați și-l chinuiți atîta,
Pîn' l-ați făcut obezi sau nebunie.
Și, totuși, voi, făpturi încrezătoare,
Neavînd în minte gîndul îngrădit,
Îl căutați spre nenorocul vostru.
Vezi spada mea: mai mare sau mai mică
C-un fir de păr, în rostu-i nu se schimbă.
Și de-ai urma pîn' la sfîrșitul lumii,

292

Nu vei găsi tu punctul de hotar,
Deși simțirea, ochii ți-l arată
Cînd e schimbarea mare împlinită...
Dar ce mă zbat? Te obosește vorba,
Privește-n jur puțin și vezi tu însuți.
(Din nou apar cîliva cetățeni.)

ADAM

Ni-s osteniți ostașii... Cer, prieteni,
Sălaş aici, în leagănul credinții...
Dar nu-n zadar.

AL TREILEA CETĂȚEAN

E întrebarea dacă
Nu ești eretic mai rău ca păgînul?

AL PATRULEA CETĂȚEAN

Ce crezi tu? Spune: *homousion*
Ori *komoision*.

ADAM

Eu nu-nțeleg...

LUCIFER

Nu zi nimic, mai bine e așa.

AL PATRULEA CETĂȚEAN

Eretic e, căci, uite, se-ndoieste.

MAI MULȚI

Grăbiți! Grăbiți! Să ne-ncuiem în casă,
Blestem pe cei ce vor să-i ocrotească!

(Se împrăstie.)
(Apare patriarhul din palatul lui, cu, alai și suită ca un monarh. O ceată de călugări îl urmează, însoțind eretici în lanțuri. În urmă ostași și popor.)

293

ADAM

Stau împietrit! Dar, spune-mi tu, ce prinț
S-apropie așa semeț, obraznic?

LUCIFER

Un mare preot. El e azi urmașul
Apostolilor.

ADAM

Dar această turmă
De cerșetori desculți, în urma lui,
10 Ce bucuroși petrec poporu-n lanțuri,
Cu umilință mincinoasă?

LUCIFER

Sunt

Călugări: cinici ai creștinătății.

ADAM

15 N-au fost de-aceștia-n munții mei bătrâni.

LUCIFER

20 Vor fi de-acum, căci lepra se lățește
încet și sigur. Dar bagă de seamă
Să nu-i atingi în treacăt cu vreo vorbă;
Stăpîni ai cinstei, mila nu cunosc.

ADAM

A, spune-mi oare: care e virtutea
Ce poate sta la ei?

LUCIFER

E resemnarea
Ce meșterul și-a răstignit pe cruce.

ADAM

El a murit răscumpărînd o lume,
Darăștia iau pe Domnul în deșert
Și harul Lui cel sfînt disprețuiesc.
5 Nebun e cel ce-apucă-aceeași armă
Cînd un țînțar nevolnic stă-mpotrivă
Sau cînd un urs.

LUCIFER

Dar dacă ei privesc

10 Drept urs țînțarul? Ca niște eroi
Crezîndu-se la largul lor, trimit
în iad pe orice muritor de rînd...

ADAM

15 Ca Toma văd, dar tot ca el nu cred.
Privesc în ochi aceste arătări...
(Trece în fața patriarhului.)
Părinte! Noi, ai sfîntului mormint
Ostași suntem și-am vrea un adăpost,
Să odihnim puțin, că drumu-i greu,
20 Dar oamenii nu ne primesc în casă;
Ne-ajută tu... Tu, care ești puternic.

PATRIARHUL

Azi, dragii mei, de lucruri mici n-am vreme,
Căci Dumnezeu și oamenii mă cheamă
Să osîndesc pe-acești eretici, cari
Ca buruiana-mprăstie otravă,
Cu foc și fier îi pierdem în zadar,
Căci întremați iar îi trimite iadul,
Dar dacă voi sunteți vitejii crucii,
30 Ce căutați dușmanii la arabi?
I Aice sunt cei răi. Porniți!
J Stîrpiți-le și satul și sămînța,
Moșnegii lor, nevestele, copiii...

LUCIFER

De ce, părinte, și cei fără vină?

PATRIARHUL

Și șarpele e fără vină când
E mic sau n-are dinții de otravă,
Și tu-l omori!

ADAM

10 Grozav va fi păcatul
Ce într-atât a răscolit mînia-n
Biserica iubirii.

PATRIARHUL

Fiule!

10 Nu-i iubitor cel ce-și mîngîie trupul
Și cel ce-n suflet poartă înfrînarea
Și sabie și zări de foc străbate
Spre inima aceluia ce-a zis:
Nu pace-aduc, ci luptă pe pămînt.
20 Acești ce-i vezi, necredincioși, vestesc
Învățătura preasfintei treimi
Cu *homouision*, pe cînd soborul,
Biserica în *homouision*
A-ntemeiat articol de credință.

CĂLUGĂRII

25 Să moară toți! Curînd, căci arde rugul!

ADAM

25 Lăsați-vă, fîrtate, de-acest *i*,
Mai naltă jertfă e-nfruntarea morții
în lupta mare-a sfîntului rnorraînt.

BĂTRÎNUL ERETIC

30 Nu ispiti, Satano! Noi murim
Acolo unde Domnul rînduit-a...

296

UN CĂLUGĂR

Nemernice, te lauzi cu-adevărul?

BĂTRÎNUL ERETIC

Nu e cu noi soborul din Rimini
Și altele?

CĂLUGĂRUL

Pe căi piezișe-au fost!
La Nicea, drept grăitor Sinodul
N-a judecat dreptatea pentru noi?

BVTRÎNUL ERETIC

10 Obraznici sunteți! Răzvrățiți! Și-ați vrea
Cu noi să vă întreceți? Spune:
Avut-ați voi părinte sufletesc
Ca Arie sau cei doi Eusebi?

CĂLUGĂRUL

15 Dar voi aveți un Atanăsiu? Spune *t*

BĂTRÎNUL ERETIC

Martirii voștri?

CĂLUGĂRUL

20 Noi avem mai mulți?

BĂTRÎNUL ERETIC

25 Frumoși martiri. Cu umbre și vedenii
I-a dus la moarte diavolul. Zic vouă,,
în adevăr voi sunteți Babilonul,
Acea muiere dată preacurviei
Ce, după scrisul Sfîntului Ioan,
S-a prăpădit de pe țărîna lumii.

297

CĂLUGĂRUL

Voi Anticrist, de care pomenește
în cartea lui Ioan evanghelistul,
Balaurul cu șapte capete,
înșelători, tovarăși toți cu dracul...

BĂTRÎNUL ERETIC

Tîlhari! Mișei! Bețivi! Curvari!

PATRIARHUL

Ei, haide!

so La rug cu ei spre slava Domnului,
Prea trece vremea!

BĂTRÎNUL ERETIC

Da! Spre slava Lui.
Bătrîn viclean, tu bine zici, așa e!
65 Lui Dumnezeu cădem noi jertfă azi!
Sunteți cei tari, e voia voastră lege,
Dar sus în cer judecătorul șade
Și zilele vi-s numărate-acolo.
20 Noi luptători s-or zămisli! Din sânge
Trăiește crezul, și scînteia lui
Va-nflăcăra veacuri tîrzii! Acum
Veniți la moarte, fraților, veniți!

ERETICII (Cîntă în cor.)

25 1. Dumnezeuul meu, Dumnezeuul meu, de ce m-ai
părăsit, departe de ajutorul meu și de cuvintele
strigării mele?
2. Dumnezeuul meu, strig ziua și nu mă auzi, strig
noaptea și nu aflu repaos.
30 3. Totuși, tu sfînt ești... (Psalm XXII).

CĂLUGĂRII

(întreprup în cor.)

1. Ceartă Iehova pe cei ce se ceartă cu mine, luptă-te
cu cei ce se luptă cu mine.

5 2. Ia pavăza și scutul și scoală-te întru ajutorul,
meu !

3. întinde lancea și închide calea celor ce mă urmăresc
(Psalm XXXV). '

10 (Patriarhul și convoiul lui se depărtează, cîțiva călugări
cu „tractate” se amestecă printre cruciați.)

LUCIFER

Ce-ai amuțit? Ești prins de groază? Spune!!
Crezi tragedie ce-ai văzut? Degrabă
Zi-i comedie și te-nveselește!

ADAM

15

Vai, nu glumi! Și pentru-un i se poate.
Să mearg-așa nestrămutați la moarte?
Măreț, atunci, ce mai e pe pămînt?

LUCIFER

20

Sublimul și ridicolul sunt frați.
Abia-i desparte-un fir de păr, iar glasul'
Ce-i judecă, din inimă pornește,
Acolo e judecătorul tainic
Ce-și bate joc sau îndumnezeiește.

ADAM

25

De ce-am văzut acest șir de păcate?
O luptă mică, mare-n meșteșuguri,
Otravă rea cu multă trudă scursă
Din cea mai mîndră și frumoasă floare-
30 Eu cunoșteam de mult această floare
în a credinții vreme de prigoană...
Cine-a zdrobit-o? Unde-i vinovatul?

LUCIFER

E biruința însăși vinovată,
Ea-mprăștie pe-nvingători, pe urmă,
Naște martiri; frăția la pierzare
Putere dă, o vezi, e la eretici.

ADAM

În adevăr, mi-aș fringe spada-n două
Și m-aș întoarce în țara mea, la Nord,
Unde în umbra codrilor străvechi,
Podoaba bărbăției: simplitatea
Se împotrivesc încă tuturor
Otrăvurilor ce se văd aici.
Dar glas ascuns îmi spune la ureche
Că fața vremii *eu* trebui' s-o schimb.

LUCIFER

Zadarnic gând! Pe ins nu poți nicicând
Să-l ferești potrivit vremii lui.
Căci vremea e un rîu: te adîncește,
Ori valul ei te duce înainte,
Și-notător e omul, nu cîrmaci.
Cei porecliți de cronici mari, ori sfinți,
Au înțeles cu toții rostul vremii,
Dar duhul nou nu ei l-au plăsmuit.
Doar nu zorește cînd cocoșul cîntă,
Ci cîntă el cînd zorile le vede.
Acei ce azi se duc senini la moarte,
Cînd alții rîd de lanțurile lor,
Văd înainte urma unui om,
Idea nouă-asupra lor plutește.
Ei pentru ea azi mor, pe cînd urmașii
O vor găsi și-n praful de pe uliți.
Dar să lăsăm acestea. Vino-n treacăt
Spre tabără! Te uită cum roiesc,
Călugări nespălați, să facă tîrg.
Țin cuvîntări și dau nebuni din miini...
Să-i ascultăm!

UN CĂLUGĂR

(Spre cruciații care se îndeasă asupra lui.)

Hai, cumpărați, voinici?
E-a pocăinții-nvățatur-aici!
La orice deznădejde călăuză!
Veți învăța: cum hoțul de biserici,
Și ucigași, și martori mincinoși,
Și vinovați de preacurvie, toți
Cîți ani petrec în muncile din iad.
Și-n carte scrie, fraților, scăparea.
Bogatul dă vreo douăzeci, săracul
Plătește-abia cu trei *solidii* anul.
Cei fără bani își pot răscumpăra
Cu lovituri de bici o mie, anul.
E carte scumpă, fraților, luați-o!

CRUCIAȚII

Încoace! Dă-ne și nouă, părinte!

ADAM

Prost negustor, cumpărători mai proști?
Tragi sabia și sparge tîrgu-ntreg!

LUCIFER

(încurcat.)

Nu, iartă-mă! Călugărul mi-e prieten!
Îmi place mie lumea ast-a lor,
Căci de-i mai mare slava lui din cer,
Cu slava lui și eu m-am ridicat,
Numai tu singur ai rămas cam jos.
*(Eva, ca Isaura, și Elena, camerista ei, năvălesc țipînd
spre Adam, urmărite de cîțiva cruciați, cari se retrag
imediat.)*

EVA

(Căzînd de oboseală.)

Vai, scapă-mă!... Scăpare!

ADAM
(*O ridică.*)
Te deșteaptă,
Nobilă doamnă! Ești scăpată! Ochii
Deschide-i! Sunt fermecători... Ce-a fost?

ELENA
Noi am ieșit să admirăm natura
în ascunzișul umbrei din grădină,
Și fără gând ne-am așezat pe iarbă.
Cînta așa frumos privighetoarea,
Cînd dup-o tufă am văzut doi ochi
Cu patimă sălbatică lucind
Și ne-am speriat! Pornind apoi pe fugă,
Patru cruciați goneau în urma noastră,
Sufărînd, strigînd nebuni, ei ne-ar fi prins
De nu cădeam aici, în calea ta.

ADAM
Nu știu! Să te doresc deșteaptă...
Mi-e că te duci iar ca un vis răzleț...
Cum poate fi un trup așa eteric...
Atît de nobil, vrednic de-nchinare?...

LUCIFER
Un trup eteric! Soarta-n adevăr,
Mai bine n-ar putea să pedepsească
Pe-ndrăgostit în nebunia lui,
Decît lăsînd aievea împlinirea
Cuvintelor de laudă ce se spun...

ADAM
Că te cunosc, că te-am văzut îmi pare...
C-am stat la tronul Domnului de sus...

LUCIFER
Te rog, un lucru nu uita: Amorul,
Pe cît de minunat e-n doi, pe-atît
De prost e-n trei!

h 5

ADAM
Deschide ochii!
Zimbește! Da! Zic slavă ție, Doamne!

EVA
Cu ce să-ți răsplătesc eu, cavalerie,
Că m-ai scăpat?

ADAM
Răsplata nu-i de-ajuns,
Că pot să-ți văd surîsul de pe buze?

LUCIFER
(*Către Elena.*)
Prea mare nu-i, dar eu nici asta n-am.

ELENA
Eu ce-aș avea să-ți mulțumesc?

LUCIFER
Cum, crezi
Că și pe tine nobilul senior
Te scapă? Nu! Dar prea te crezi! Se poate?
Cînd cavalerul scapă pe Domnița,
Atunci aprodul scapă camerista.

ELENA
Cu ce m-aleg? Să-ți fiu îndatorată?
Atunci e ca și cînd n-aș fi scăpat.
Ori nu te-ascult și-atunci mă pedepsești...
Și, crede-mă, n-au fost urîți cei patru.

ADAM
Frumoasă zîină, unde să te duc?

EVA
E-n fața noastră ușa mînăstirii.

ADAM
Zici mînăstirea? A, dar ușa ei
Speranța mea pe veci n-o va închide!
Un semn să-mi dai, să-l pun, vreau, lingă cruce
Ca pe cînd ea la luptă mă pornește,
Să am icoana unui vis frumos,
în anii lungi urîtul să-mi alung,
Știind că-mi dai răplata la sfîrșit.

EVA
O panglică.

ADAM
Ca noaptea e de neagră.
Speranță vreau, speranță, nu durere...

EVA
E semnul meu, ce alta pot să-ți dau?!
Nu cresc speranțe-n zid de mînăstire!

ADAM
Nici dragoste! Dar unde tu trăiești
Și und' te miști, nu-i dragoste, copilă?
Te-arată haina, nu ești încă maică!

EVA
Mă chinuiești cu-atîtea întrebări,
Că văd cum crește suferința ta.

LUCIFER
Și zidul greu te-ncuie și pe tine?

ELENA
"Desigur, da! Dar cheia ușii nu-i
în fund de mare azvîrlită...

304



to

15

20

25

m 20

t

LUCIFER
Vezi,
Ce pagubă! Aș scrie-o elegie
De tristul caz.

ELENA
Urîtule,-ți bați joc!

LUCIFER
De ce? Nu simți măreața mea idee?
Aș coborî în mare după cheia!

ELENA
Eu nu vreau asta.

LUCIFER
Plec atunci, căci simt
Cum monstrul mării își ascute colții!

ELENA
întoarce-te! Mor singură de frică!
Te-așteaptă cheia sus între ferești!

ADAM
Dar măcar spune-mi numele! Aș vrea
Să știu în ruga mea ce să cuprind,
Noroc dorindu-ți, dac-un trist destin
Nu vrei alături să-mpărțim!

EVA
Isaura!
Așa mă cheamă. Dar tu, cavalerie,
Cum te numești? Acolo,-n mînăstire,
Mai potrivită-i rugăciunea mea.

ADAM
Eu sunt Tancred.

305

EVA

Tancred, rămîi cu Domnul!

ADAM

Vai, nu pleca așa curînd, Isaura.
Aș blestema un nume ce mi-ai spus
La despărțire pentru-ntîia dată,
Chiar pentru-un vis a fost prea scurtă clipa;
Cum pot să-l Țes și mai departe, dacă
Rămîi o taină? Vreau să-l leg cu firul
Ce ti-a urzit destinul tie...

10

EVA

Iată!

Ascultă, deci, ursita mea să-ți spun.
Și tatăl meu a fost erou al crucii —
Cînd, într-o noapte, l-a călcat dușmanul,
în tabără, cu sabie și foc.
Nemaifiind nădejde de scăpare,
El s-a jurat în fața Maicii sfînte
Că, dacă-l scapă, la altarul ei
Mă va lăsa. Eram copil pe-atunci.
El s-a întors, iar eu de vorba lui
Legată sunt.

20

ADAM

Preasfîntă născătoare!

Tu, întruparea dragostei curate,
Nu Ți-ai întors privirea amărită
De-acest păcat ce-a pus făgăduință
Și-ntunecînd virtutea Ta, blestemul
L-a aruncat pe mila Ta cerească!

25

ELENA

Și tu n-ai vrea povestea să-mi cunoști?

30

306

LUCIFER

O știi de rost: iubind, te-ai înșelat.
Iar ai iubit și tu ai înșelat.
Un nou amor, te-ai săturat de el
Și inima azi oaspe nou îți cere.

ELENA

Ciudat! E parcă diavolul eu tine,
Totuși, așa modest nu te credeam,
Să bănuiești că inima mi-e goală.

LUCIFER

(*Către Adam.*)

Stăpîne! Tu nu poți să te desparți,
Eu biruința nu pot să-mi opresc.

ADAM

Orice cuvînt, Isaura, e-un ghimpe,
Cu-o sărutare-nlătură-i otrava!

EVA

Vai, cavalerie, nu-mi știi jurămîntul?

ADAM

Dar n-am eu, oare, voie să iubesc?

EVA

Ești fericit... Dar cum pot eu să uit?
Eu plec, Tancred, căci, simt, puterea-mi scade.
Adio, deci! Te voi vedea în cer!

2 5

ADAM

Cu Dumnezeu! Te port pe veci în minte.

(*Eva intră în minăstire.*)

20*

307

ELENA

(Aparte.)

Tu ești un laș! Vrei totul să fac eu?

(Tare.)

Nu-n mare, deci, e-ntre ferestre cheia!

ADAM

Vin să plecăm!

LUCIFER

E prea târziu acum!

Vezi dar, ce neam nebun e neamul tău:
Vede-n femeie când unealta mută
A poftelor dobitocești, ș-atunci
Cu braț nătîng îi șterge de pe față
Tot dulcele polen al poeziei,
Ori o așează-n tron dumnezeiesc.
Luptînd, zadarnic moare pentru dînsa,
Pînă sărutu-n sterp apus se stinge.
De ce nu vrea, cînstînd-o ca femeie,
în cercul ei să-i înțeleagă rostul?
*(Între timp s-a întunecat. Apare luna. Isaura și Elena
la fereastră.)*

15

.30

EVA

Cum mă privea de dornic. Tremura,
în fața mea sfios cum sta eroul.
Dar tagma și credința-mi poruncesc
Să mă sfîrșesc ca jertfă-aici.

25

ELENA

Ciudat,
E de mirare ce nebune suntem.
Cînd am înfrînt prejudecata-n noi,
Ne azvîrlim sălbatic-n plăceri,
De pe obraz smulgînd-o cuviința,
Ca să cădem strivite în noroi —

30

308

Cînd nu, atunci și umbra noastră parcă
Ne îngrozește și noi tremurăm
Furîndu-ne orice plăcere, chiar
Dînd vestejirii frumusețea steapă.
De ce n-alegem calea mijlocie?
Căci, Doamne, ce păcat poate să fie
O mică aventură mai arare,
în marginile buneii-cuviințe...
Femeia nu-i doar numai Duhul sfînt...

EVA

Nu s-a dus încă? Uite-te, Eleno,
Putea să plece-așa ușor de-aici?
O dat' aș vrea să-i mai aud cuvîntul.

ADAM

(Către Lucifer-)

Privește-n jur! Nu e la geam copila?
Nu-mi mai trimite o privire-n urmă?
O dat' să văd încă făptura-i zveltă...
Isaura! Sunt aici! Nu-ți pară rău...

LUCIFER

Era mai bine pentru amîndoi
De te duceai, căci inima rănită
Se vindecă, dar doare rana nouă.

ADAM

Și nu ți-e frică-n noapte să te uiți,
Cînd dragostea mea tremură-mprejur
Și e oprită numai pentru noi?
Nu te gîndești că vraja ei te prinde?

EVA

Și-n mine e ce spui tu, ca un vis
Ce-n lume jos m-a petrecut din cer.
Un cînt senin alintă-ntreg văzduhul

309

Și văd icoana miilor de zîne —
De după crengi sărutul lor zîmbește...
Dar pentru noi, Tancred, nu mai vorbesc.

ADAM

5 De ce? Fiindc-un zid hain le-nchide?
Eu, ce-am răpus de-atîtea ori păgîinii,
Eu n-aș putea să trec acum un șanț?

LUCIFER

10 Căci duhul vremii-l apără, și el Nu poți!
Mai tare e ca tine!

ADAM

Cine zice?
(În tînd se aprinde flacăra unui rug.)

ERETICII

(În cor, de departe.)

15 21. Mîntuiește de sabie sufletul meu, din laba cîine-
lui pe unicul meu.
22. Scapă-mă din gura leului, auzi-mă și scapă-mă
20 din ghearele unicornului.
23. Spune-voi numele tău fraților mei; în mijlocul
adunării te voi lăuda.

EVA

O, iartă, Doamne, sufletele lor!

ADAM

(Înfricoșat.)

25 Ce cînt grozav!

LUCIFER

Ți-e cîntecul de nuntă!

310

ADAM

Nu-mi pasă! Fie! Nu mă dau în lături.
Și orice pot să-nfrunt eu pentru tine.

CĂLUGĂRII

(În cor, de departe.)

26. Imbracă-se cu rușine și ocară cei ce se îngîmfă
asupra-mi.
27. Bucură-se și veselească-se cei ce doresc dreptatea
mea și să zică pururea: Mare este Iehova cel ce voiește
pacea slugii sale.

*(Auzînd accentele corului, Adam, care pornise spre ușa
minăstirii, s-a oprit locului; în turn a-nceput să țipe-o
cucuvaie. În văzduh plutesc strigoi și în fața ușii un
schelet iese din pămînt, apropiîndu-se amenințător în
fața lui Adam.)*

EVA

(Trîntind fereastra.)

Ajută-mi, Doamne!
SCHELETUL

Piei! E pragul start!

ADAM

Tu cine ești, vedenie?

SCHELETUL

Eu sînt
Ce-n tot sărutul tău va fi de față!

STRIGOII

(Rîzînd-)

Sîmburi buni și poamă rea,
Și porumbeii șerpi scotea,
Haide, Isaura!

311

ADAM

Groaznice arătări.
 Voi v-ați schimbat, ori sufletul meu, bietul?
 Vă cunoșteam când mai știați zîmbi.
 Ce-i adevăr și ce e vis aici?
 De vraja voastră cade brațul meu!

LUCIFER

10 Vezi întimplarea cum ne întâlnește...
 A, eu de mult doream să am norocul,
 Cuvincioasă ceată de strigoi:
 E mai presus nerușinarea voastră
 Ca nimfele cu trupul dezgolit...
 Și, moarte, tu, străvechiul meu tovarăș,
 15 Ce-ntortochezi virtutea înghețată
 Și faci pe om disprețului s-o dea...
 Eu vă salut pe toți! Și-mi pare rău
 Că nu pot sta o noapte între voi!
 (*Toate aparițiile dispar.*)

20 Sus, Tancred, sus! A-nchis fetița geamul.
 De ce mai stăm aici în miez de noapte?
 E aspru vîntul, vezi să nu răcești.
 Vine Elena și eu ce mă fac?
 Doar nu s-a da îndrăgostirii dracul?
 25 Ar fi pe veci de rîs și-apoi puterea
 Cu mîna lui el și-ar zdrobi-o singur.
 E de mirat: cu sîn fierbinte, omul
 Se luptă pentru dragoste cumplit
 Și seceră dureri; cu sîn de gheață
 De ea scăpare-abia găsește dracul.

ADAM

30 Arată-mi rostul altei lumi, Lucifer!
 Pornind în lupta sfințelor credinți,
 Blestem găsit-am, înțeles negliob...
 Jertfit-au om spre-a Domnului mărire,
 35 Și slab a fost să-mi îplinească gîndul.
 Mai nobile plăceri am vrut să dau

Și ei le-au scris pe toate-ntre păcate.
 Le-am dăruit virtuți cavaleriești
 Și m-au străpuns în inimă acestea.
 Ei, haidem deci, în altă lume, nouă,
 Mi-am arătat puterea îndestul,
 Eu, care știu și biruinți și-nfrîngeri,
 Fără rușine pot locul să-mi las.
 De-acum nimic să nu mă-nsuflețească;
 Cum vrea, de-acum să se-nvirtească lumea.
 Căci roatele-i eu n-am să mai îndrept.
 Cu resemnare-o văd în poticnire...
 M-am obosit! Odihnă vreau și pace!

LUCIFER

16

Te odihnește deci, dar nu prea cred
 Că duhul tău, pribeagă călăuză,
 Să-ți deie pace... Vino, deci, Adame!

T A B L O U L VIII

La P' raga

(In Praga. Grădina palatului imperial. La dreapta chioșc, la stînga observatorul. în fața estrada largă cu masa de scris a lui Kepler, scaunul lui și diverse instrumente astronomice. Lucifer, famulul lui Kepler pe estradă. în grădină se plimbă grupuri de curteni și femei, între ele Eva, ca Barbara, nevasta lui Kepler, împăratul Rudolf vorbește cu Adam, care reprezintă pe Kepler. în fund arde rugul unui eretic. Seară, mai tîrziu noapte. Doi curteni trec în fața.)

PRIMUL CURTEAN

Ce crezi, cine-i, de se-ncălzește-aeolo?
Eretic, ori strigoi?

AL DOILEA CURTEAN

Nu pot să știu.
Nu mai e la modă să știi toate.
Doar cerșetori mai merg în jur de rug.
Dar nu mai sunt nebuni de bucurie,
Privesc tăcuți și murmură-ntre ei.

PRIMUL CURTEAN

Pe vremea mea era o sărbătoare,
Era acolo curtea, nobilimea...
Așa se strică timpurile bune.

(Pleacă.)

LUCIFER

(Privind spre mg.J)

i.8 Ce bun e focul în răcoarea serii!
în adevăr, cam de demult tot arde.
Dar mă cam tem că în curînd adoarme,
Nu stîns de-o hotărîre bărbătească,
Făcînd loc unor nouă judecăți,
Ci-n veacu-acest fără de vlagă n-a fi
Cine s-arunce-un vreasc deasupra spuzii.
10 Eu am să zgribur. în zadar, așa e...
E mică moartea marilor idei.

(Rudolf și Adam, pășind în fața.)

RUDOLF

15 Așează, Kepler, horoscopul. Uite:
Rău am visat azi-noapte și mi-e teamă
Ce conjuncturi îmi va fi atîns steaua.
Că mai deunăzi capul șarpelui
Mi-o arăta în curte, nu prea bună.

ADAM

20 Va fi, stăpîne, precum poruncești.

RUDOLF

25 Trecînd o dată timpul climateric
începem iarăși opera cea mare,
Ce n-am putut îndeplini deunăzi.
Am răsfoit în Hermes Trismegistus,
Synesius, Albertus, Paracelsus...
în Solomon cu cheia lui, și alte,
Pîn-am găsit greșeala ce făcusem.
Cînd noi topeam pe-mbătrînitul] rege,
30 S-a arătat și leul roș, și corbul.
Din influența celor doi planete
A răsărit Mercur în două fețe.
S-a cufundat deci piatra-nțelepciunii..
Dar am greșit noi focu-acest jilav
Și apa seacă, — vezi de ce n-a fost

Logodna sfântă, marea iscodire,
Ce-ntinerește vinele bătrîne,
Nobilitînd metalul sur la față.

ADAM

Pricep, măria-ta!

RUDOLF

Mai am o vorbă!
Vești rele-aud la curte,-n jurul tău.
C-ai fi supus unor doctrine noi.
10 Că dogmele bisericii le judeci,
Și chiar acum, cînd mama ta, știi bine,
E-n temniță sub grea învinuire
De-a fi strigoaie, cazi în bănuială.
De cîte ori cu încăpăținare
15 în orice zi te străduiești s-o scapi.

ADAM

Măria-ta! Doar sunt copilul ei.

RUDOLF

Biserica e mam-adevărată.
20 Tu lasă lumea, fiule, cum este.
Neputincios, nu te gîndi s-o schimbi.
Nu te-am umplut de-atîtea bunătăți?
Știi, tatăl tău era crișmar, și eu
25 Cu mare greu putut-am boieria
Să ți-o desfac de orice îndoială.
Te-am înălțat la tronul meu și astfel
La mîna albă a Barbarei Miiller,
Deci, dragul meu, ia seama cum te porți.
30 *(Adam, dus pe gînduri, se oprește la treptele estradei
Doi curteni trec în față.)*

AL TREILEA CURTEAN

Te uită, iar visează astronomul.

316

AL PATRULEA CURTEAN

Nu-i dă odihnă gelozia, bietul.
Ce vrei, nu poate-n cercul nou de azi
Să-și potrivească firea de țăran.

AL TREILEA CURTEAN

EI nu-nțelege că un cavaler,
Deși adoră ca pe-un sfînt femeia,
Ar fi în stare sîngele să-și verse
10 O vorbă rea cînd i-ar umbri virtutea;
El alte ținte vede-n adorare.
*(Eva, cu un alt grup, se alătură la cei doi curteni,
și, rîzînd, lovește cu evantaliul umărul curteanului al
doilea.)*

EVA

15 Taci, cavalerie! Pentru Dumnezeu!
Cu gluma ta mă faci să rîd de moarte.
Vezi aști doi domni ce cumpătați sunt! Spuneți,,
Nu sunteți cumva molipsiți de duhul
Cel blestemat al înnoirii? Nu pot
20 Să văd rebeli întunecați
Ce-ar dărîma o lume strălucită,
Ca-n locul ei să puie alta nouă.

AL TREILEA CURTEAN

25 Dar, scumpă Doamnă, nu ne-ating pe noi
Aceste vorbe grele. Cine oare,
în cercul vostru ar dori schimbare?

PRIMUL CURTEAN

Dar văd acolo, dacă nu mă-nșel,
Un gînditor cu fruntea-ntunecată.

EVA

30 E soțul meu, sărmanul. Domnilor,
Vă rog să mi-l scutiți de bănuieli,
Știți doar unirea sfîntă ce ne leagă!
El e bolnav, da, greu bolnav.

317

AL DOILEA CURTEAN

Bolnavul
Acestor ochi strălucitori.

AL TREILEA CURTEAN

Eu spun
Că, dacă dînsul ar avea-ndrăzneală
Din gelozie-un greu cuvînt să-ți zică,
Te-aș apăra cavalereste și
10 l-aș arunca mînușa mea în față.

(Ajung la Adam.)

Ce bine e că ne-ntîlnim, maestre!
Tocmai voiam să plec acum la țară:
O profeție-aș vrea, de ploaie.

PRIMUL CURTEAN

Eu
Am un copil, aș vrea să-i știu planeta,
Azi-noapte-n miez de noapte s-a născut!

ADAM

V-așteaptă dimineață amîndouă.

AL PATRULEA CURTEAN

Se-mprăștie cu toții, mergem și noi.

AL TREILEA CURTEAN

Aici e scara, noapte bună, Doamnă!

(Șoptind.)

Deci peste-un ceas.

EVA

(Șoptind.)

La dreapta, în chioșc.

(Tare.)

30 Deci, somn ușor! Vin, dragul meu Ioane!

*(Plecă toți. Adam și Eva pe estradă. Adam se așează în
jețul lui. Eva Ungă el. Se întunecă tot mai mult.)*

EVA

Ioane, am nevoie de parale.

ADAM

N-am nici un ban. Toți cîți au fost, i-ai luat.

EVA

Să sufăr deci mizerie de-a pururi...
Femeile la curte, ca păunii
în strălucire, toate mă privesc...
Mă rușinez să mă arăt, iar dacă
Vreun curtezan s-apleacă și, zîmbind,
îmi spune că eu sunt regina serii,
Atunci rușinea ta o simt, că astfel
Poți înzestra la curte pe-o regină.

ADAM

*
Nu ostenesc eu zi și noaptea-ntreagă,
Știința mea nu pentru tine-o vînd
Și-o otrăvesc cu vorbe de nimic?
20 Vezi, horoscop alcătuiesc, ascund
Ce sufletul mi-arată și vestesc
Cuvînt ce-l știu aieva mincinos.
Mi-e îndemnat obrazul să roșească,
C-am întrecut Sibilele în rele;
25 Ele credeau în profeția lor,
Dar eu nu cred... De dragul tău fac totul,
Căci unde pun eu plata vinovată?
Doar eu nimic nu vreau din lumea asta
Decît întinsul nopții înstelate
30 Și tînuita armonie-a sferei.
Iar celelalte-a tale sunt... Dar, uite,
E visteria-mpărătească goală,

Plătește greu, cu multă rugămintă.
Ai tăi vor fi toți, dimineața, banii...
Și tot ești rea... De-aceea, vezi, mă doare.

EVA

(Plângînd.)

Mi-arunci în ochi jertfirea ce mi-o faci,
Dar, spune tu, eu n-am jertfit destul,
Cînd eu, mlădița casei boierești,
Mi-am alipit de rangu-ți îndoielnic
Tot viitorul, astfel c-ai ajuns
Și tu-ntre nobili? Poți tăgădui?

ADAM

Știința e de îndoielnic rang?
De-o naștere de rînd e oare raza
Care din cer s-a coborît pe-o frunte?
În adevăr, mai nobil tu ce știi?
Ce astfel voi numiți e trecător,
Păpușe de țărîină fără duh;
Puterea mea e-n tinerețe veșnic!
Femeie, tu de m-ai putea-nțelege
Și sufletul ți-ar fi-nrudit cu-al meu,
Cum te credeam la-ntîia sărutare,
Tu te-ai mîndri cu mine, n-ai căuta
Din alte părți să-ți vie fericirea.
Tu n-ai da lumii tot ce dulce ai
Și casei tale n-ai spori amarul!
Cît te-am iubit, Barbara! Astăzi încă
Tot dragă-mi ești, dar este otrăvit
Nectaru-n care inima se scaldă.
Mi-e greu cînd văd ce mare-ai putea fi,
De-ai fi femeie! Ți-e-mpotrivă vremea,
Ea vede-n tine idolul-păpușe,
Cum cavalerii te-au visat, demult,
Dumnezeire, căci în vremea lor
Credeau ce spun, azi nu mai crede nimeni...
E-atît de mic în fața mea prezentul:
Păcat ascunde idolul-păpușe.
Te-aș părăsi și inima mi-aș smulge,

h '
r

Deși eu greu aș fi mai împăcat
Și tu ai fi cu mult mai fericită.
Dar ne oprește vechea rînduiala,
Biserica cu glasul de poruncă...
5 Deci, s-așteptăm pîn' ne desparte groapa.
(Iți ia capul Intre palme. Eva, înduișată, îl mîngîie.)

EVA

Nu te-ntrista, Ioane, prea te-ntuneci
Cînd spun așa o vorbă, cîteodată...
10 N-aș vrea de loc ca să te supăr. Dar,
La curte, știi, e lume-așa ciudată —
Cocoanele ironice și mîndre —
Pot oare eu să stau în calea lor?
Așa-i că ți-a trecut?... Deci, noapte bună!
15 Să nu uiți mîine banii...
(Coboară treptele spre grădină.)

ADAM

Ce amestec
Nebănuț de miere și otravă...
20 De ce te-atrage? Binele e-al ei,
Păcatul e al vremii ce-a născut-o.
Hei, famulus!

(Lucifer vine cu lampa și-o așează pe masă.)

LUCIFER

25 Porunca ta, maestre!

ADAM

Nativitate și rețeta vremii
îmi trebuie! Prepară-mi-le tu!

LUCIFER

30 Strălucitoare, se-nțelege! Cine
Ar cumpăra azi adevărul crud?

ADAM

N-o face chiar de tot peste putință.

LUCIFER

Nici n-aș putea să iscodesc ceva
Ce-ar supăra părinții... Fiecare
Vede-un Mesia-n noul lui născut,
Un astru luminos în căsnicie,
Abia târziu devine un nemernic.

10 *(Eva, între timp, a ajuns la chioșc, de unde iese al treilea curtean.)*

AL TREILEA CURTEAN

Ești o tirană! Prea mă faci s-aștept.

EVA

15 Cum? Ți se pare mare jertfa ta
în vîntul rece-al serii să aștepți
Cînd eu înșel un om atît de vrednic
Și-atrag asupra-mi blestemul din cer
Și judecata lumii pentru tine?

AL TREILEA CURTEAN

20 A, vorba lumii, blestemul din cer,
în taina noastră-aice nu pătrund.

ADAM

(Pe gînduri.)

25 O vreme-am vrut ce-ntru nimic nu luptă,
Cînd nimeni nu-i, prejudecata veche,
Orînduiala urmelor bătute
S-o zdruncine... cînd pașnic și pe buze
Cu zîmbetul senin al nepăsării
Pot vindecarea ranelor s-aștept.
30 Dar în zadar rotit-a vremea, dacă
în piept trăiește sufletul și-acum.
Această sfîntă moștenire tristă

322

Din cer căzută omului nătiing,
Ce luptă vrea și pacea ta o fură
Frîngînd, năvalnic, lenea voluptății...
Hei, famulus! Dă-mi vin! Dă-mi vin, cătremur.
Vreau foc acum în lumea mea de gheață;
Doar astfel pot să mă mai smulg arare
Din mlaștina prezentului pitic...

(Lucifer aduce vin, Adam bea.)

10 Deschide, o, nemărginită boltă,
Sfințita carte înaintea mea!
Cînd legea ta încep s-o pot pătrunde,
Prezentul uit și toate cîte sunt...
Tu ești eternă, vremea-i trecătoare,
Tu ne înalți, ea ne coboară-n praf...

15

CURTEANUL

De s-ar putea să fii a mea, Barbara,
Pe el l-ar duce Dumnezeu la dînsul,
I-ar da prilej să cerceteze cerul...
Cum o viață-ntreagă s-a trudit...

20

EVA

Taci, cavalerie! Prea l-aș plînge mult.
De lacrimi n-aș putea să te sărut.

CURTEANUL

De ce glumești?

25

EVA

Spun purul adevăr.

CURTEANUL

30

Ce suflet tainic! Cine să-l priceapă?
Barbara, poate, nici nu mă iubești.
Ori, spune-mi tu, de mă găseai pribeag,
Trăind sărac... atunci m-ai fi iubit?

21*

323

EVA

Adevărat că n-aș putea răspunde!

ADAM

Veni-va timp cind gheața amorțirii
Se va topi și duhul mare-al vremii,
întinerit de vlaga înnoirii,
Ca un județ, cu brațul hotărît
Va întrupa o așezare nouă!

*(Se ridică și, impleticindu-se, pășește pe marginea
estradei.)*

Și nempăcat găsi-va noi mijloace
Rostind cuvîntul cel de mult ascuns,
Ce-asemeni unui vînt înfricoșat
Va pustii în calea lui ursită,
Zdrobindu-l chiar pe rostitorul lui.

(în depărtare răsună „Marselieza”.)

Auzi! Cîntarea vremii viitoare,
Iată cuvîntul, talismanul care
Va-ntineri pămîntul meu moșneag.

T A B L O U L I X

La Paris

(Scena se schimbă repede în piața Grave din Paris.
Balconul se transformă în estrada unei ghilotine, masa
de scris în ghilotină, lîngă care stă Lucifer, călău.
Adam, ca Danton, vorbește mulțimii, de pe marginea
estradei. În sunet de tobe, se apropie o ceată de recruți
zdrențăroși și defilează în fața lui. Ziuă.)

ADAM

(Continuînd)

Egalitate, frăție, libertate!

MULȚIMEA

Să moară cei ce nu vor recunoaște!

ADAM

La fel zic și eu. Două vorbe scapă
Idea mare azi primejduită.

Avem una pe seama celor buni:
— „E patria-n pericol”, și-i trezim.
Cu ceilaltă înfierăm păcatul:

— „Să tremurați!”, și ei rămîn zdrobiți.
S-au răscolat asupra noastră regii,

Noi la al nostru i-am retezat capul,
Și popii toți s-au răscolat; atunci

Noi fulgerul din mîna lor am smuls

Și-am pus pe tron iar prigonita minte.

Dar n-am vorbit nici celor buni zadarnic,
Căci glasul țării ascultat a fost.

Avem armate-n luptă unsprezece
Și vin pe rînd flăcăi să ni se-mbie
Să umple locul celor morți. Au cine
Mai spune că o furie de sînge
Va decima națiunea? Dacă fierbi
Metalul, zgura rea se dă la fund,
Rămîne-arama rumenă deasupra...
Dar chiar setoși de sînge să ne zică,
Și fiare lumea să ne socotească,
Noi patria vrem liberă și mare!

RECRUȚII

Noi arme vrem și comandant!

ADAM

E drept!

Voi numai arme cereți, cînd atît
Amar de lipsuri duceți fără grijă,
Vi-e haina zdrențe și sunteți desculți,
Dar vi le-aduce toate baioneta.
Veți birui! E neînvincs poporul.
Acum am dus un general la moarte,
Ce-avînd soldați și stînd în fruntea lor
A fost bătut.

MULȚIMEA

A, trădătorul!

ADAM

Da!

Poporul are-o singură comoară:
E sîngele ce-l varsă pentru țară
Cu-atît prisos de dragoste — și cînd
Un om comoara asta stăpînește
Fără să poată cuceri o lume:
E trădător!

(Dintre recruți iese în față un ofițer.)

326

OFIȚERUL

Mă pune-n locul lui,
Să șterg rușinea, cetățene, cu!

ADAM

Încrederea ți-e vrednică de laudă,
Dar mai întîi pe cîmpul de bătaie
Dă-ne-un temei că-ți împlinești cuvînt

OFIȚERUL

Port cheazășia-n suflet! Ei, și-apoi
Am și eu cap, ce poate că plătește
Mai mult ca cel căzut la ghilotină.

ADAM

Și cine-mi spune că mi-l dai?

OFIȚERUL

45

Eu spun!
Nu e de-ajuns această cheazășie,
Cînd nici un preț pe viața mea nu pun?

ADAM

Nu astfel se gîndește tinerețea.

OFIȚERUL

20

Te mai întreb o dată, cetățene!

ADAM

Răbdare! Scopul poți să ți-l ajungi.

OFIȚERUL

25

Văd, cetățene, că nu-mi crezi! Învață
Să ai păreri mai bune despre mine.
(Se împușcă.)

327

ADAM
Păcat de el... Căci ar fi meritat
Un plumb dușman. Haid', duceți-l, prieteni!
La revedere, după biruință.
(Pleacă recruții.)

De-aș împărți și eu ursita voastră...
Dar lupta mea e luptă fără slavă!
Nu dușmani vrednici mi-au ieșit în față,
Ci viclenii ce-și țes în taină mreaja
10 Asupra mea și-a scumpei noastre patrii.

MULȚIMEA
Arată-ni-i cu degetul și-s morți!

ADAM
E mort acel pe care vreau s-arăt.

15 MULȚIMEA
Dar bănuții? Și cel bănuțit
E vinovat, căci l-a pecetluit,
Cu simțul lui, poporul, un profet
Ce nu dă greș! La moarte-aristocrații!
La pușcării — să facem judecată,
Căci legile poporului sunt sfinte.
(Mulțimea pornește spre închisori.)

ADAM
25 Acolo nu! Căci lacătul e tare
Și-apoi mirosul greu care-i omoară
E aliatul vostru de demult.
Trădarea stă cu fruntea ridicată
Sus la Convent, pe banca lui și-ascute
Cuțitul ei!

30 MULȚIMEA
Deci, la Convent cu toți,
Să-l primenim, că nu-i de-ajuns! Dar haideți

La temniți mai întâi să facem școală.
Tu pîn-atunci înseamnă trădătorii,
Danton, pe toți!
(Mulțimea pleacă amenințătoare. În acest timp câțiva, sansculoși țărăsc în fața estradei pe un tânăr marchiz și pe sora lui, Eva.)

UN SANSCULOT
10 Îți mai aducem doi
Aristocrați! Te uită, mutra lor
E trufașe, și haina scumpă, albă!
Păcatul lor e limpede ca ziua.

ADAM
Veniți aici! Ce nobilă pereche!

SANSCULOTUL
15 Tovarăși, noi la treabă, înaintel
Mai sunt atîția trădători! La moarte!
(Sansculoții pleacă cu mulțimea. Cei doi tineri urcă pe estradă, mai rămîn împrejur câțiva gardiști.)

ADAM
20 Eu nu-nțeleg ce simpatii m-atrag
Spre voi. Vă scap cu propriul meu pericol.

MARCHIZUL
25 Nu, Danton! Nu! De suntem vinovați,
Vinzi patria cînd nu ne judeci, — iar
Dacă nu suntem, mila ți-o respingem.

ADAM
Cine ești, tu, de-așa vorbești cu Danton?

MARCHIZUL
Eu sunt marchiz.

DANTON
Oprește-te! Nu știi
Că unic titlu azi e: „cetățean”?

MARCHIZUL
N-am auzit că regele-ar fi șters
Vreun titlu.

ADAM
Taci! Nenorocit ce ești!
Intră-n armată, calea ți-e deschisă.

MARCHIZUL
N-am voie de la rege, cetățene,
In altă oaste să servesc.

ADAM
Deci mori!

MARCHIZUL
Din casa mea va fi mai mult cu unul
Ce moare pentru rege!

ADAM
Spune tu,
De ce te-azvîrli-așa în gura morții?

MARCHIZUL
Nu cumva crezi c-acesta-i privilegiul
Numai al vostru, oameni din popor?

ADAM
Ești îndărătnic? Bine, sunt și eu!
Care-i mai tare? Contra ta te apăr,

Și cred că poate-un viitor mai pașnic,
In care-i stinsă patima-nvrăjbirii,
Mă va lăuda că te-am păstrat. Gardiști!
La mine-l duceți. Pentru el răspundeți!

EVA
Fii tare, nene dragă!

MARCHIZUL
Surioară!
Te aibă Domnu-n paza lui.

(Pleacă.)

EVA
Privește!
Mai este-un cap. Madame Roland ar zice
Că nu-i mai rău decât al ei!

ADAM
îmi pare
Prea aspru glas pe buze-atît de blînde.

EVA
La eșafod, glas blînd nu se cuvine.

ADAM
Sunt lumea mea aceste scînduri roșii.
Cînd te-ai ivit pe ele,-un colț de rai
S-a coborît, și-altarul lui mă cheamă.

EVA
De mielul care-i gata pentru jertfă,
în drumul lui, preoții nu-și bat joc.

4 ii

ADAM

A, crede: jertfa eu sunt singur, eu,
Deși atîți rîvnesc puterea mea!
Disprețuind și moartea și viața,
Eu trist privesc spre scaunu-mi regal;
S-au prăbușit atîția de pe dînsul
Și eu aștept... aștept să-mi vie rîndul.
Mă chinuie de mult singurătatea
Și gîndul vechi: cum poate fi iubirea?
Femeie, tu, o zi de-ai vrea măcar
Să mă înveți știința asta sfîntă,
A doua zi eu, împăcat cu soarta,
Mi-aș așeza grumazul sub săcure.

EVA

Iubire vrei în lumea ta păgîină,
Și nu te muștră conștiința? Spune!

ADAM

Mulțimea poartă-n suflet conștiința.
Cel dus în drum de valul sorții, crede-mi,
Răgaz nu are-n juru-i să se uite.
Cine ți-a spus că s-a oprit vreodată,
În goana lui, înfricoșatul vifor,
Ca să nu smulg-un gingaș trandafir?
Cine-ar putea să judece pe drept
Pe purtătorul trebilor obștești?
Pe veci ascuns e firul care duce
În calea lui pe-un Brut, pe-un Catilina...
Ori, cel luat pe aripele faimei,
Socoti tu doar că nu mai este om,
Că-i o făptură suprapămînteană,
De care fug necazurile vieții
Și gîndurile zilnice de jos?
Greșești! Pe tron doar inima nu moare
Și-n Caesar, da, amanta lui vedea
Atîta doar: un bun băiat; nicicînd
Prin minte ei nu i-a trecut măcar
Că glasul lui cutremură pămîntu].

332

Și dac-așa e rostul firii? Spune,
De ce n-ai vrea să mă iubești? De ce?
Nu sunt bărbat, nu ești femeie tu?
Spun toți că noi aducem moștenire
În inimă ori ura, ori iubirea...
Eu inima mi-o simt cu-a ta-nrudită,
Cuvîntul ei de ce să nu-l pricepi?

EVA

Și dacă da? La ce? Alt Dumnezeu
Te poartă-n drum... Eu altuia mă-nchin.
Nu ne-am putea-nțelege niciodată!

ADAM

Credințele-nvechite alungă-le;
Azi zeii tăi sunt surghiuniți cu toții.
Pentru femeie unul e altarul
Cel veșnic tînăr: inima se cheamă!

EVA

Dar poate-avea și templul părăsit
Martiri, Danton! Și mult e mai curat
Se îngenunchi pe vechile ruine,
Decît s-alergi spre-un soare ce răsare.
Menirea-aceasta e femeii dată.

ADAM

Muiat de dor n-am fost văzut de nimeni.
Dac-ar simți azi, prieten sau dușman,
Că cel împins de soartă să răzbată
Ca viforul, spălînd în drum pămîntul,
Azi s-a oprit la eșafod și ochii
Îi tremură de dragul unei fete,
Mi-ar proroci: Danton se prăbușește;
M-ar rîde toți fără un strop de teamă.
Și totuși cer o rază de speranță!

333

EVA

Se poate, cîndva... dincolo de groapă,
Cînd sufletul va dezbrăca țărîna
Acestor vremi însîngerate..!

ADAM

Nu!
Destul! Destul! Oprește-te, copilă,
Nu cred în viață dincolo de groapă.
Cu soarta lupt, deci, fără de nădejde!

10 *(Mulțimea înarmată revine sălbăticită, purtînd în vîrf
de lănci cîteva capete însîngerate. Cîțiva pătrund sus
pe estradă.)*

MULȚIMEA

Ne-am răzbunat! Ce trufaș neam de oameni!

15 UN SANSGULOT
(întinzînd un inel lui Danton.)

Primește-acest inel pe-altarul țării.
Mi l-a vîrît în palmă un nemernic,
Cînd îi țineam la gît cuțitul. Cred

20 Acești trufași că noi suntem tîlhari.
Tu tot trăiești? La drum, cu frații tăi!
(Străpunge p; EVJ., are cîde în fundul estradei.)

ADAM
(Acoperindu-și ochii)

25 Vai, s-a sfîrșit! A, soartă, cine poate
Să-ți stea-mpotrivă!

MULȚIMEA

Haideți la Convent!
Te pune-acuma-n frunte, cetățene,
Ca să ne spui pe nume trădătorii!

30 *(Poporul coboară de pe estradă. Eva, în zdrențe, țărancă
cu fața aprinsă, se desface din mulțime și aleargă spre
Danton, într-o mină cu un cuțit, în cealaltă cu un cap
însîngerat.)*

EVA

Danton! Te uită! Un conspirator!
Voia să te omoare! L-am dat gata!

ADAM

Dacă era mai bun în locul meu,
Rău ai făcut. Iar dacă nu, un bine!

EVA

Un bine, da! Mare bărbat al țării,
Petreci cu mine-o noapte drept răsplată.

10 ADAM

Astfel de sîn, ce îmbieri să-mi nască?
La o tigresă, gingășia ce-i?

EVA

15 Adevărat! Se pare, cetățene,
Te-ai dat și tu cu-aristocrații — ori
Vorbești în friguri vorbe înflorite?
Tu ești bărbat, eu, tînără femeie,
Și cinstea ta de mare om m-atrage.

ADAM
(Aparte.)

20 Întorc privirea. Simt că mă cutremur.
Mă înfioară groaznica-arătare.
Ce minunată asemănare! — Acel
Ce-a cunoscut în calea lui un înger
25 Și l-a zărit căzînd, acela poate
A mai văzut asernenea-ntrupare!
Același chip, făptură, grai același...
Un fir de păr, ce nu se poate spune,
Lipsește doar, și-ntreagă e schimbată...
30 Pe cea dintîi eu mi-o doream zadarnic,
O-mprejmuia mărirea ei curată,
De cealaltă mă desparte iadul...

EVA
Ce bălmăjești acolo?

ADAM
Eu, femeie,
Am numărat, și n-am atâtea nopți
Cîți trădători se mai găsesc în țară!

MULȚIMEA
Sus la Convent, dar spune-ni-i pe nume!
*(Între timp, Robespierre, Saint-Just și alți membri ai
Conventului, cu-o nouă masă de popor, vin și se așează
pe-o altă estradă improvizată.)*

SAINT-JUST
Cum să vi-i spuie? El, doar, e capul lor!
(Poporul murmură.)

ADAM
Tu îndrăznești să mă acuzi, Saint-Just?
Poate-ai uitat cît sunt eu de puternic?

SAINT-JUST
Ai fost odat'! Dar e-nțelept poporul,
Te știe azi! Ce-a hotărît Conventul,
Va întări cu glasul lui acum.

ADAM
Poporul e, alt jude nu cunosc
Asupra mea! Și prieten mi-e poporul.

SAINT-JUST
Cel ce ți-e prieten, țării e dușman.
Să judece poporul suveran!
Te-nvinuiesc ca vînzător de țară:
Contrabandist cu-averile de stat,

))

ii io

Ai simpatii între aristocrați,
Și în ascuns rîvnești la tiranie!

ADAM
Saint-Just! Ia seama! Spui minciuni! Degrab
Le spulberă cuvîntul meu cînd tună!

ROBESPIERRE
Nu-i dați cuvînt! Nu-l ascultați! Il știți,
Ca vipera el neted e la limbă!
Haid' prindeți-l! Ni-l cere libertatea!

MULȚIMEA
Nu-l ascultăm! Nu-l ascultăm! Să moară!
(Îl înconjură și-l prind.)

ADAM
Nu m-ascultați, nici eu nu vreau s-aud
Minciuna voastră! Vorba e-n zadar.
Dar nici cu fapta nu m-ați biruit!
Robespierre! m-ai prevenit numai,
Atît e tot! Nu poți să te mîndrești!
A fost destul! Eu las din mîna arma.
Dar îți ordon: In trei luni să-mi urmezi!
Călăule, azi pierzi un uriaș!
(Își așează capul sub ghilotină.)

15
20

T A B L O U L X

La Praga

(Scena se transformă deodată în decorul tabloului VIII. Adam, din nou Kepler, apare cu capul plecat pe masă. Lucifer, famulul lui, stă alături de el și-l atinge pe umăr. Mijește dimineața.)

LUCIFER

De astă dat' rămîne ghilotina.

ADAM

(Ridicîndu-se.)

A, unde sunt, și visurile unde-s?

LUCIFER

S-au risipit cu farmecul beției.

ADAM

Numai beția,-n vremea mea pitică,
De mai înalță-mbătrînitul suflet...
Ce chip măreț îmi luminase ochii!
E orb acel ce nu poate să vadă
Dumnezeiasca cerului scînteie,
Oricît a fost cu sînge și noroi.
Măreț i-a fost păcatul și virtutea,
Și amîndouă-atît de minunate,
Căci drumul lor îl despica puterea.
De ce? De ce m-am mai trezit din somn,

333

Ca să-nțeleg nimicnicia vremii,
Să-i văd păcatu-nvăluit în zîmbet,
Cu tot convoiul de minciuni în urmă.

LUCIFER

5 Cunosc și eu amărăciunea asta:
A doua zi după beție vine.

EVA

(Ieșind din chioșc.)

10 Te du! Te du! Mi-e dreaptă bănuiala!
îmi ceri să-mi omor soțul — îndrăznești
Să crezi că poate fi și ucigașe
Femeia care minți că-i idealul
Ce ți-ai ales?

CURTEANUL

15 Domol, vai, scumpa mea,
Te liniștește, pentru Dumnezeu;
Dacă ne văd, putem păți rușine.

ADAM

20 A fost deci vis femeile-amîndouă,
Sau — ce vorbesc? — tot una-n două chipuri.
Schimbîndu-se cu valul sorții mele,
Ce azi străluce, mîine-n beznă moare.

EVA

25 Rușinea! Da! De-atîta-ți pasă ție,
Nu de păcatul care-l porți în taină,
Neprihănite cavaler al cinstei!
Voi pîn-atunci batjocoriți femeia
Pîn-amintirea vechei feciorii,
Ca pe-un eres, fără dispreț o calcă.
30 Atunci vedeți cu zîmbet de batjocuri
în ea unealta propriilor crime...
Te du ! De-acum nu vreau să te mai văd.

22*

339

CURTEANUL

Ce vorbe mari ! Atunci suntem de rîs
Cînd îmbrăcăm în port de sărbătoare
O întîmplare-atît de-obişnuită.
Deci ne vedem ca mai demult. Vor fi
Din nou aceleaşi glume şi surîsuri,
De tot ce-a fost nimic nu ne mai spunem.
La revedere, Doamnă.

(*Pleacă.*)

EVA

Ce nemernic!
îată-mă iar cu lacrimile mele
Şi cu păcate-n suflet...

(*Pleacă.*)

ADAM

Deci a fost
Totul un vis şi s-a sfîrşit acum...
Nu tot ! Nu tot! Ideile înving
Materia ce poate fi înfrîntă
De-un braţ duşman! Dar ele-n veci trăiesc!
Le văd cum cresc credinţele sfinţite,
Cum, primenite-n calea lor măreaţă,
încet întreaga lume o cuprind.

LUCIFER

Cum trece vremea, meştere! E ceasul...
Nerăbdător se-adună tineretul,
Să prindă taina-nţelepiciunii tale...
(*Trage clopoţelul atrnat în turnul observatorului.*)

ADAM

Vrei să-ţi baţi joc de-mi aminteşti ştiinţa?
De lauda asta trebui' să roşesc.

LUCIFER

Nu-nveţi atîta tineret ales?

340

ADAM

Eu nu-i învăţ! Îi pregătesc numai...
După cuvinte fără de-nţeles,
Ce nu pricep, le dau povaţa mea
Să facă una, sau să facă alta.
Neghiobul, vezi, se miră şi socoate
Că este duh în vorbele frumoase...
Un meşteşug, atîta e: s-ascunzi,
După putinţă, tragerea pe sfoară.

(*Vine un discipol, cu paşi repezi, şi urcă pe balcon.*)

DISCIPOLUL

Te-ai îndurat, maestre, să mă chemi,
Ca să-mi alini şi setea de ştiinţă,
Şi să-mi îngădui să privesc în lucruri
Mult mai adînc decît pe alţii crezi
Că e cu cale...

ADAM

Da! Adevărat!
Ţi-e străduinţa-atît de mare, că
Ţi se cuvine dreptul ce mi-l ceri!

DISCIPOLUL

Aici sunt! Mi-arde sufletul de dor
Să pot pătrunde-n tainele naturii...
Să le-nţeleg pe toate, bucuros
Că peste ele mintea stăpîneşte:
Materie şi spirit deopotrivă!

ADAM

îmi ceri prea mult. Tu, un atom al lumii,
Cum ai vedea măreţul ei întreg?
Domnie ceri, ştiinţă şi plăceri...
Povara lor de nu ţi-ar strivi pieptul
Şi tot ai şti... un Dumnezeu ai fi.
Cere puţin şi poate se-mplineşte.

341

DISCIPOLUL

Dezleagă-mi, deci, o taină din știință,
Oricare vrei, sunt în cîștig cu ea,
Căci, meștere, eu nu-nțeleg nimic!

ADAM

Ei bine, deci, văd că ești vrednic. Iată,
Am să-ți arăt cel mai ascuns altar.
Cum îl văz eu, să-l vezi tu: *adevărul*.
Dar, uită-te, nu ne pîndește oare
Vreun nechemat, căci e grozav cuvîntul:
Aduce moarte-n lume și cutremur
Dacă străbate în popor... Odată
Veni-va vremea — vai! de-ar fi aici! —
Cînd au să-l strige și pe uliți, dar
Atunci poporul n-o mai fi copil...
Dă-mi mîna, deci, și spune-mi că nu vinzi
Ce-ai înțeles... Așa! Acum ascultă!

DISCIPOLUL

Cum tremur de dorință și de frică!

ADAM

Cum ai fost zis mai adineauri? Spune!

DISCIPOLUL

Din rostul lumii nu-nțeleg nimic!

ADAM

(Cu băgare de seamă.)

Ei vezi, nici eu! Și, crede-mi, nimeni altul:
Filozofia-i numai poezia
Acelora de care n-avem știre.
Și, între alte-nvățăături, aceasta
E cea mai blîndă, căci de capul ei
Petrece-n lume de-arătări și visuri.
Dar are încă-o droaie de tovarăși

342

'I

Ce scriu pe prund, cu fruntea încrețită;
O linie prăpastie se cheamă,
Altar e cercul — cît pe-aci să rîzi
Ce veselă e comedia, cînd
Pricepi că gluma e grozav de tristă,
Căci cîtă vreme sufletu-n cutremur
Înconjură tot jocul din țărîna,
Jur-împrejur sunt curse fără nume
Și gheara lor înhață pe-ndrăznețul
Ce-ar cuteza hotarul lor să-l treacă.
Vezi, nebunia pusă-n calea noastră,
Ce-apare drept o sfîntă pietate,
Cum stă păzind puterea-nțelenită.

DISCIPOLUL

10 Pricep... pricep... Și-n veci va fi tot astfel

ADAM

20 Asupra lor va rîde viitorul,
Pe-omul de stat, crezut de noi azi mare,
Pe ortodoxul cărui ne-nchinăm
L-or porecli urmașii saltimbanc!
Cînd va veni lumina de aievea,
Bărbatul vrednic, simplu și firesc,
Ce sare-atunci cînd groapă vede-n cale
Și-și taie drum pe plaiuri largi, atunci
25 Doctrina, care duce azi de-a dreptul,
Cu ceața ei, la casa de nebuni,
Neînvățată toți o vor pricepe.

DISCIPOLUL

30 Aceasta-i limba ce-o vorbeau odată
Apostolii, la toți pe înțeles?
Dar dacă toate-s zdrențe fără rost,
Credința mea în artă să n-o iei,
Iar ca s-o-nvăț doar, totuși, legi vor fi.
Vreau să le știu.

343

ADAM

Da, tinere, și arta
Atunci e mai desăvârșită cind
S-ascunde astfel să n-o vadă nimeni.

DISCIPOLUL

Să mă opresc la adevărul crud?
Nu e vestmîntu-nchipuirii care
însufletește operele noastre?

ADAM

E drept, e drept. Cu duh astfel se-mbracă.
Astfel ajung egale cu natura,
întruchipări cu suflet veșnic viu,
Căci altfel sunt păpuși neputincioase.
Să nu te temi că-nchipuirea ta
Trece hotarul larg al firii noastre,
Căci nu-s porunci și lege nu-i în artă!
Acel ce poart-un Dumnezeu în suflet,
Va cuvînta, ori va săpa în piatră,
Va-nfiripa cîntări neauzite,
Va plînge-amar cînd oasele îl dor
Și va zîmbi-n beția voluptății.
Taie drum nou, și își ajunge ținta.
Legi noi aduce întruparea lui,
Dar va rărnîne pururi abstracțiunea.
Pentru pitici, o stavilă mai mult,
Fără să prindă aripi...

DISCIPOLUL

Meștere!

învăță-mă deci ce să fac! Răspunde!
Atîtea nopți eu am jertfit științii,
Ca să devin acum egal cu proștii?
Atîta trudă în zadar pierdută?

30

ADAM

Pierdută nu-i! Cîștigi îndreptățirea
Ispita ei disprețului s-o dai.
Cel ce n-a stat nicicînd pierzării-n față,
E laș cînd dă-napoi! Viteazul însă
Poate privi o harță trecătoare;
Curajul lui infringe bănuiala.
Aruncă deci ăst vraf de pergamente,
Ăst mucegai de foi îngălbenite,
Le-aruncă-n foc! De veci zădărnicit-au
Statornicirea minții noastre limpezi,
Cruțîndu-ne de sarcina gîndirii.
Din slova lor purced prejudecăți
Și rădăcină prind în lumea nouă
Păcatele atîtor veacuri moarte.
Le-aruncă-n foc! Și ieși în larg! Afară!
Din cărți să-nveți tu rostul unui cîntec
Și cum e codrul? pîn' viața trece
între păreții prăfuiți și reci?
Ori socotești viața ta prea lungă,
De tot culegi la teorii din cărți?
Deodat' să zicem școalei bun rămas, —
Pe tine-n cale tinerețea mîndră,
Spre soare și spre cîntec să te poarte.
Iar tu,-ndoielnic păzitor de suflet,
Mă du în lumea nouă ce s-a naște
Din crezul mare-al unui om, și cînd
în slobod zbor se va roti gîndirea
Peste molozul vremii blestemate...

5

10

15

20

25

T A B L O U L X I

Londra

(In Londra. Bîlci între Tamisa și Tower. Mulțime pestriță se mișcă în valuri, cu mult zgomot. Adam, ca un bărbat matur, stă cu Lucifer pe unul din bastioanele Towerului. Către seară.)

COR

(Contopindu-se cu murmurul mulțimei zgomotoase, acompaniat de-o muzică domoală.)

Urlă valurile vieții,
Lume nouă-i orice undă,
Cui ce-i pasă de se înalță,
Ce te temi de se scufundă?
Azi ți-e teamă că mulțimea
Pe alesul ți-l înghite,
Mîine crezi că sfarmă insul
Milioane răzvrătite.
Azi știința, poezia
Vine mîine să te cheme.
Vrei să-ncercui lumi de valuri
în înguste sisteme?
Truda veșnic îți rămîne
Fără rost și-nfiripare,
Și cu murmur lung de ape
Rîde neînvinsa mare.
Lasă-i valul! Viața însăși
Are legi îngrăditoare.
Toate-n lupta ei eternă
Sunt pe veci dăinuitoare.
Toate-s vechi și nouă toate
în vrăjita ei chitarei

I 5
I

10

20

25

30

35

1
-1

ADAM

Iată-ntrupată vechea mea dorință,
Pîn-azi mi-a fost o rătăcire calea,
Acum stă viața-n fața mea întreagă
Și-atîtea-ndemnuri îmi trezește-n suflet
întinsa ei întrecere de glasuri.

LUCIFER

Din înălțime-i mîndră și asemeni
Unei cîntări de liturghie... Toate:
Suspîn și vaier, glasuri răgușite,
Pînă se urcă-n cîntec, se topesc.
La Dumnezeu în chipul ăst ajunge,
De-aceea el e-ncredințat cu totul
Că-i fără greș alcătuirea lui.
Dar jos se schimbă armonia, jos
O tulbură a inimii bătaie.

ADAM

Duh îndoielnic, lumea asta, spune,
Nu-i mai frumoasă decît cea de ieri,
Cu tot amarul rătăcirii mele?
S-au prăbușit mucegăite ziduri,
S-au risipit înfricoșați strigoi,
Pe cari trecutu-n glorie, sfințiți,
Ca pe-un blestem viitorimii-i lasă.
Azi e tărîmul liberei întreceri,
Azi nu sunt robi să-nalțe piramide.

LUCIFER

Nici în Egipt nu s-ar fi auzit
în înălțime gemătul de sclavi,
Fără de care fapta lor e mare!
Ori în Atena, n-a lucrat cuminte
Poporul suveran, n-a fost în drept,
Cînd și-a jertfit pe omul cel mai scump,
Ca patria să-și scape de primejdii?
Cînd vezi de sus, atuncea nu te-ncurcă
Plîns de femei, sau alte nebulii.

ADAM

Destul, destul, eternule sofist!

LUCIFER

Și dacă astăzi vaierul e mort,
 în schimb sunt toate reci și fără lustru.
 Unde-i înaltul, sufletul să-ți cheme,
 Ori adincimea, să te înfioare?
 A vieții dulce-mpestrigare unde-i?
 Nu mai e valul mării care luptă —
 Sunt mlaștini azi, orăcăit de broaște.

ADAM

Mă-mpacă gândul binelui obștesc.

LUCIFER

Și tu, o, vezi din jilțul tău înalt
 Viața care-ți strigă la picioare,
 Ca un rapsod al zilelor apuse.
 N-aude vaier, glasuri răgușite.
 Ce-nseamnă el e-un cântec de demult...

ADAM

A devenit romantic și Satana,
 Ori doctrinar... Cîștig sunt amîndouă.

LUCIFER
(Arătînd spre Tower.)

Nu-i de mirat, cînd azi stăm pe ruine
 De vremuri vechi și jos e-o lume nouă..

ADAM

Temeiul tău eu ruginit îl cred
 Și nenfricat cobor în lumea nouă!
 N-am teamă că ideea, poezia,
 în valul ei din nou să n-o gălesc.

Nu va fi poate întrupată-acum
 în strămoșeasca luptă de titani,
 Dar și-a clădit în cerul ei blajin
 O lume mult mai binecuvîntată.

LUCIFER

Nici să n-o temi, căci pînă este încă
 Materie, și forța mea trăiește,
 Luptînd cu ea ca o tăgadă, și
 Pîn' va mai bate-o inimă de om,
 Pîn' creierul trezește-o conștiință,
 Pîn' stăvilar va pune-orînduiala
 Atîtor doruri ce răsar în suflet,
 Vor dăinui în lumea mea de duhuri:
 Idee, artă, drept tăgăduire.
 Dar, spune-mi tu, în ce fel de vestmînt
 Vom coborî jos în vîrtej, căci astfel
 Numai aici putem sta, unde vălul
 Iluziilor vechi ne înconjoară.

ADAM

în orice fel! Din voia sorții, azi
 Aleși nu sunt! Ca să vedem ce este
 în pătura poporului cea largă,
 Să coborîm!
*(Coboară amîndoi în interiorul Towerului, reapar degrabă
 îmbrăcați în muncitori și, ieșind pe poartă, se amestecă
 în mulțime. Lîngă baraca unui teatru de păpuși stă
 proprietarul; lîngă el, de lanț, o maimuță în haină
 roșie.)*

OMUL CU MARIONETELE

Aici, stimabili domni!
 Se-ncepe-acum! Petreceți de minune,
 E-o comedie cu mult haz! Vedeți
 Cum șarpele, pe cea dintîi femeie,
 Dorind să știe tot, a înșelat-o.
 Și cum apoi, pe primul om, tot ea,
 L-a dat la fund... Și veți vedea maimuța

Făcînd pe omul plin de demnitate...
Și-un urs zbanghiu, maestru de balet...
Pe-aici, pe-aici, stimabili domni!

(Îmbulzeală împrejurul teatrului.)

LUCIFER

Adame!

Aici vorbesc de noi! Tot e frumos
Să ți se dea un rol pe urma cărui
Să poată să petreacă tineretul
Asupra ta, de șase mii de ani.

ADAM

E proastă gluma, mergem mai departe.

LUCIFER

E gluma rea? Dar uite cum petrec
Acești copii cu fața-mbujorată
Ce adineaori ațipeau în bancă,
Cînd ascultau pe Nepos! Cine oare
Are dreptate?-Acei ce intră-n viață
Cu-ncrederea puterii ce s-a naște,
Ori cei ce ies cu creieri oboșiți?
Oare Shakespeare mai mult îți place ție,
Ca lor caricaturile de-aici?

ADAM

Caricatura,- iată ce detest!

LUCIFER

Din lumea greacă-i ura asta. Iată,
Eu, ce sunt fiul școalei noi, sau tatăl
— La spirite deosebire nu-i —

In romantism grotescul îl iubesc!
Pe-un chip de om o urmă de maimuță,
După sublim un bulgăr de noroi!
Simțire șchioapă, haină de cămilă,
Pudoarea prinsă-n glasul de cocotă,

5

10

15

20

25

30

Ut

Tămîie celui mic și nevoiaș,
Blestemul neputinței care urlă
în fața dragostei, — aceste toate
Mă fac să uit că mi-am pierdut imperiul,
Căci într-o formă nouă mă renasc.

OMUL CU MARIONETELE

(B&fînd pe Adam pe umăr.)

Ce v-așezați la locul cel mai bun!?
Hei, derbedei! Fac glume pe degeaba
Numai aceia cari, burduf de viață,
Se spînzură.

(Adam și Lucifer se dau la o parte. Vine o fetiță vînzînd violete.)

FETIȚA

Vestitoare-a primăverii,
Violete cumpărați,
La orfani ele dau piine
Și podoabă la bogați!

O MAMĂ

(Cumpărînd violete.)

Dă-mi să le duc copilului meu mort.

O FATĂ

(Cumpărînd și ea.)

Podoaba lor în plete am s-o port.

FETIȚA

Luați, luați! Boieri, am violete!
(Trece.)

UN GIUVAERGIU

(în ușa prăvăliei.)

Cum zdreanță asta face concurență,
Și nu putem din modă s-o mai scoatem?

351

Pe-un sîn frumos se cer mărgăritare Din fund de mări aduse de-ndrăzneții Ce-au înfruntat primejdie de moarte. <i>(Două fete burgheze vin împreună.)</i>			Și toate sunt deșertăciune, toate! Așa zice <i>Scriptura</i> .
PRIMA FATĂ	*		LUCIFER
Frumoase stofe și bijuterii.	P		Mie-mi place
	5		Filozofia lui. Să ne-așezăm aici,
	•i		Pe-o bancă bună, undeva la umbră,
	;		Să ne uităm poporul cum petrece,
	7		Cu vin acrit și cu taraf de bâlci.
A DOUA FATĂ			
De-ar fi să facă cinste cineva...			
PRIMA FATĂ			PRIMUL MUNCITOR
Bărbații azi o fac numai avînd Scop lăaturalnic, rușinos.	10		<i>(La masa.)</i>
	fi		Mașinile le-a iscodit Satana,
			Ca să ne fure pîinea de la gură.
A DOUA FATĂ			AL DOILEA MUNCITOR
Nici astfel!			Pîn-ai ce bea, îți mai îneci necazul.
Li-e gustul azi stricat de icre negre Și cocote...	15		PRIMUL MUNCITOR
PRIMA FATĂ			Bogatul și cu dracul sînge sug.
încrezuți, de-aceea	^		De-ar fi aici, cum i-aș trimite-n iad!
Nici nu au timp să ne mai bage-n seamă.			Mai multe pilde trebui', ca deunăzi.
A DOUA FATĂ			AL TREILEA MUNCITOR
Ori prea sfioși, de nici nu îndrăznesc...	20		Ce-am cîștigat? îl spînzură chiar azi!
<i>(Trec înainte.)</i>			Iar soarta, vezi, e tot cea de demult!
<i>(Sub o șatră se vinde băutură. Împrejurul mesei fac chef muncitorii. Mai în fund muzică și dans. Soldați, cetățeni și tot felul de popor se plimbă și se veseleşte.)</i>			AL DOILEA MUNCITOR
CÎRGIUMARUL			Sunteți nebuni! Eu, de-ar veni bogatul,
<i>(Intre oaspeții lui.)</i>	25		Nu strig la el, îl pun cu mine-alături,
Fiți veseli toți! S-a dus ziua de ieri Și nu știu: mîine mai trăim, fîrtați? Hrănește Domnul păsările toate.			Să văd și eu cum știu petrece domnii.
			CÎRGIUMARUL
			<i>(Către Adam.)</i>
			Cu ce putem să vă servim?

ADAM

Nimic!

CÎRGIUMARUL

Netrebnici! Haid', plecați. Ori vi se pare
Că banii mei sunt de furat, ori vreau
Să-mi văd copiii mâine cerșetori!

ADAM

(Ridicîndu-se.)

Cum îndrăznești?

LUCIFER

Dă-i pace,-i dobitoc!

ADAM

Să mergem deci, să nu ne mai uităm
Cum poți să schimbi pe om în animal.

LUCIFER

A, vezi, aici e ce-am căutat de mult,
Aici petrecem bine, nu ne pasă...
Vezi zarva asta, risetul sălbatec
Și flacăra desfrîului nebun,
Ce-aprinde-obrajii... Clipe de uitare...
Se-ngroapă-n ele-o lume de mizerii —
Nu-ți place-aici?

ADAM

Pe mine mă scîrbesc.

(Au ajuns la dansatori. Doi cerșetori vin certîndu-se.)

PRIMUL CERȘETOR

E locul meu. Eu am permis aici.

354

AL DOILEA CERȘETOR

îndură-te! Altfel mă prăpădesc,
Nu mai lucrez de două săptămîni.

PRIMUL CERȘETOR

Așa? Nu ești, deci, cerșetor în lege.
Să pleci, că chem poliția... Vezi, hoțul..
(Al doilea cerșetor dispăre, primul ocupă locul.)
Pe rănilor din trupul lui Hristos,
Boieri, dați milă celui oropsit!
(Un soldat smulge dansatoarea din brațele unei calfe.)

SOLDATUL

Mîrlane,-n lături! Crezi că și tu numeri
Ceva?

CALFA

O simți, de nu-mi dai crezămînt!

A DOUA CALFĂ

Hai, lasă-î, frate, feri din drumul lui;
Cu el e-acum puterea.

PRIMA CALFĂ

Dar atunci
De ce ne mai batjocorește? Suge
Destul, ca lipitorile, cu-ai lui.

O COCOTĂ

(Cîntînd.)

Și din gheară de balaur
S-au furat mere de aur,
Azi balauri nu mai sunt,
Dar sunt mere pe pămînt,

355

23*

Numai prostul le privește,
Să le rupă nu-ndrăznește!
(Se lipește de un tânăr.)

LUCIFER

(Cu ochii pierduți la cei ce petrec.)

îmi place, vezi, cochetăria asta.
Să-și poarte-n lume cel bogat comoara.
Zgîrcitul stă pe lada lui de fier —
Ce-mi pasă-n ladă aur e sau zdrențe?
Vezi colo-n colț un băiețandru! Uite
Ce mișcătoare-i gelozia lui!
își teme fata, oriunde se uită!
Pricepe el cît preț e-n clipa asta
Și bine știe, dar puțin îi pasă,
Că mâine alte brațe o cuprind.

ADAM

(Unui lăutar.)

De ce-ți bați joc de meserie, frate?
îți place ție cintecul tău? Spune!

LĂUTARUL

Nu-mi place! Nu! E-un chin nemărginit
Să-l cînt de veci și să mă uit la ei,
Cum toți petrec și-l chiuiesc din nou!
Și-n somn i-aud! Dar ce să fac? Nu știu
Alt meșteșug și trebui' să trăiesc.

LUCIFER

(Tot adîncit în contemplație.)

Nici nu credeam să fie tineretul
Așa-nțelept în judecata lui.
Fetița știe că nu-i cea din urmă
Clipa de azi ce-și dăruie plăcerii,
Și ochii ei, cît stă îmbrățișată,
își caută un nou iubit. Copii!
Voi îmi stîrniti atîta bucurie,

C-așa, zîmbind, munciți toți pentru mine.
Păcatul și mizeria vă dau,
Din partea mea, drept binecuvîntarea!

CALFA A DOUA

(Fredonînd.)

Am muncit o săptămînă;
Astăzi cu paharu-n mînă
Și cu fata stau la masă.
Nici de dracul nu-mi mai pasă!
*(Se aud acordurile finale ale unei muzici bisericesti. Eva,
ca o fată de burghez, cu o carte de rugăciuni și cu un
bucchet de flori în mînă, vine de la biserică, cu mama ei.)*

UN VÎNZĂTOR

Pe-aici, pe-aici, frumoasă domnișoară,
Vă vindem bun și ieftin, ca la nimeni!

AL DOILEA VÎNZĂTOR

Nu-l credeți, nu! înșală la cîntar!
Și marfa-i vechei'Ncoace, domnișoară!

ADAM

A, Lucifer, mă ții aici, în colț,
Cînd fericirea trece întrupată
în fața mea și-n drumul ei dispare!

LUCIFER

Așa ceva nu-i lucru tocmai nou.

ADAM

De la-nchinare vine... Ce frumos...

LUCIFER

A fost să vadă și s-o vadă.

ADAM

Gluma
Ți-e rece, vezi, nu poate s-o atingă.
Pe buze are încă rugăciunea.

LUCIFER

Te pocăiești... Te văd și credincios...

ADAM

Prostii! Oricâtă gheață port în suflet
E vina mea. Dar într-un sin de fată
Prejudecata de demult o cer,
Această sfântă, veche poezie,
Un imn uitat al vremurilor duse,
Polenul scump al florilor...

LUCIFER

Arată-mi,
Deci, unde-i acest petec rupt din cer?
Căci nu vei cere să-ți ghicească dracul
în orice clipă gustul. E de-ajuns
Să-l îplinească!

ADAM

Ar putea să fie
Altcineva decît această fată?

LUCIFER

Așa gîndește gheimoaia, cînd
Un vierme-a prins în zbor; privește-n jur
Cu-atîta grije, crede că pe lume
E cea mai bună bucătura ei,
Iar porumbielul stă scîrbit! Și omul.
Norocul lui el singur și-l clădește,
Adese,-acolo unde altul vede
Un iad...

ADAM

Ce demnă feciorie văd!
Nici să m-apropiu nu-ndrăznesc !

LUCIFER

Curaj,
Ești oaspe vechi doar la femei, gîndește
Că și ea se va vinde-odată...

ADAM

Taci!

LUCIFER

Poate mai scump ca altele...
(Un tînăr se apropie sfios de Eva și-i întinde o inimă de turtă dulce.)

Tî MĂRUL

Primiți,
Vă rog, un mic cadou de bilci; vi-l dau
Din inimă !

EVA

Artur! Nu ne-ai uitat, ești bun.
Nu ne-am văzut de mult! Treci pe la noi!
(Vorbesc încet. Adamse uită enervat pînă pleacă tînărul.)

ADAM

Acest copil ar fi să stăpînească
Ce sufletul meu veșnic a dorit?
Cum își șoptesc în taină... Cum zîmbesc...
îi face semn acum... Ce chin, ce chin...
Vreau să-i vorbesc!
(Se apropie de Eva.)

MAMA

Părinții lui Artur
Cu stare sunt, e drept, dar nu se știe

Cu ce ochi văd ei legătura voastră.
Rivalul lui să nu-l nesocotești —
Acel ce azi ți-a oferit buchetul.

ADAM

îngăduiți să vă conduc la drum;
N-aș vrea să suferiți în îmbulzeală.

EVA

Ce-obrăznicie!

MAMA

Domnule, în lături!
Nu cumva crezi că fata mea primește
Cuvinte dulci din gura orișicui?

ADAM

Ce-aș spune alta? Așa am visat eu
De-atâtea ori femeia-ideal!

MAMA

Puteți visa tot ce poftiți, dar sigur
Că n-au s-ajungă farmecele fetei
Pe orice mâini de cerșetor...
(Adam stă tulburat, o țigancă bătrână se apropie de Eva.)

ȚIGANCA

Vai, Doamne!
Minunea lumii, scumpă domnișoară,
Arată-mi mîna mititică, albă,
Să-ți spun ce fire îți urzesc norocul.
(I se uită în palmă.)

A, văd un mire mîndru... Și-i aproape...
Copii frumoși... Avere... Sănătate...
(I se dă bacșiș.)

360

LUCIFER

(Arată spre Adam.)

Ce zici de soarta prietenului meu?

ȚIGANCA

Nu văd prea bine: funia sau foamea...

ADAM

(Către Eva.)

De ce m-alungi așa? De ce? Eu simt
Că inima ți-a fost ursită mie...

EVA

De ce-l lași, mamă?

MAMA

Am să chem gardistul,
De nu te duci!

EVA

Se cumințește, poate;
La urma urmei rău nu ne-a făcut.
(Trec înainte.)

ADAM

Te-ai risipit, deci, sfîntă poezie,
Te-ai dus de tot din proza-acestei lumi?

LUCIFER

Nu! Nu s-a dus! Doar inima de turta
Și florile și dansul și frunzișul...
Ce sunt? Nu fi atît de-alegător,
Rămîn încă pe seama ta iluzii...

ADAM

Ce preț mai au cînd pofta de cîștig
Le-nhață-acum în gheara ei murdară
Și nicăieri nu mai vedem înaltul...

361

LUCIFER

Îl mai găsești pe băncile de școală
Ce nu cunosc gospodăria vieții...
Vezi, vin aici câțiva firtați...

(Câțiva studenți vin în plimbare.)

PRIMUL STUDENT

Băieți,
Fiți veseli azi, ne-am scuturat de praf!
E timpul să gustăm ceva...

AL DOILEA STUDENT

La câmp!
Mi-e scîrbă de oraș, de negustori,
De rînduiala lor...

AL TREILEA STUDENT

Ce ziceți, oare,
Să ne luăm cu cineva la harță?
E și cu haz, și chiar mai bărbătește!

PRIMUL STUDENT

Din brațele acestor mercenari
Să smulgem fete, le facem tărăboi.
Fugim cu ele repede-n pădure.
Parale-avem de muzică și bere,
Și-n amintirea biruinței noastre,
Rumeni la mutră; suntem pîn'diseară
Ca niște prinți...

AL PATRULEA STUDENT

E admirabil, da!
Să epatăm burghezii!

PRIMUL STUDENT

Mai aproape
Să stringent lanțul prieteniei noastre,

362

Să hoinărim cît mai avem răgaz,
Pîn' patria ne va chema odată,
Pe-un cîmp mai nobil, sufletul...

(Pleacă.)

ADAM

Tot este

Și-un chip frumos în lumea asta stearpă...
Simt germenul unei vieți mai bune.

LUCIFER

O, vei vedea și ce-a rodit sămînța
Cînd a scăpat din praful de la școală.
Ca tinerii ce i-ai văzut acum
Au fost de mult și cei doi fabricanți.

(Doi fabricanți vin vorbind.)

PRIMUL FABRICANT

E în zadar! Ne-omoară concurența
Și prețul ieftin; eu am fost silit
Să mai slăbesc în calitate marfa.

AL DOILEA FABRICANT

Să scazi din plata zilelor de lucru.

PRIMUL FABRICANT

Nu pot! Și-acum sunt răzvrățiți. Se plîng
Că să trăiască nu-s în stare, cîinii...
Și este ceva în tînguirea lor.
Dar cine-a spus că trebui' să se-nsoare
Și cine-a zis să facă opt copii?

AL DOILEA FABRICANT

Să-i stringem, deci, mai bine, să-i oprim
La fabrică și noaptea jumătate.

363

Le-ajunge restul să se odihnească,
Că altfel, știi, visează, și nu-i bine.

(Trec înainte.)

ADAM

De ce mi i-ai adus în drum? Ce scîrbă!
Dar spune, unde s-a pierdut fetița?
Acum arată-ți, Lucifer, puterea,
Fă să m-asculte!

LUCIFER

Crezi că Lucifer
își spulberă puterile pe fleacuri?

ADAM

Dar fleacul tău e pentru mine-o lume.

LUCIFER

Să fie, deci! Dar trebui' să-mi urmezi,
Să-ți țârmurești simțirile, să minți...
Va fi a ta! Răspunde, cum te-ntreb!
(Tare, ca să fie auzit de țiganca de la spatele lor.)

Vedeți, mylord, cât e de neplăcut,
Cînd te cobori necunoscut în gloată —
Ne poticnim de noi și noi insulte.
De-ar ști-mprejur că azi patru corăbii
Din India ne ancorează-n port,
Le-ar fi altfel primirea...

ADAM

Cred si eu..

ȚIGANCA

(Aparte.)

A... vînd cu preț descoperirea asta.

(Către Adam.)

V-am pedepsit cu profeția mea,
Căci ati dorit să rămîneti ascuns.

364

Dar nu sunt taine pentru mine, eu
Am legamînt statornic cu Satana.

LUCIFER

(Aparte.)

Auzi, strigoaia! Ea ne mai lipsea.

ȚIGANCA

Chiar azi sosesc corăbiile-n port,
Dar, uite, am o veste și mai bună,
Un îngerăș de fată-ți poartă gîndul.

ADAM

Cum s-o cîștig?

ȚIGANCA

De mult e cîștigată.

ADAM

M-a refuzat.

ȚIGANCA

Točmai de-accea. Vine
Curînd aici, o clipă și-ai să vezi...
Dar să nu uiți că ți-am vestit norocul.

(Pleacă.)

ADAM

Vezi, Lucifer, te-ntrece baba.

LUCIFER

Eu

Nici nu-i contest strălucitorul merit,
Azi ea-mplinește rostul meu în lume.
*(într-o căruță, în sunet de trompete, înconjurat de
mulțime, apare un șarlatan și se oprește în mijlocul
scenei.)*

365

ȘARLATANUL		ADAM	
În lături toți! Dați cinstea ce se cade Unui moșneag ce l-a albit știința, Pîn' ce-a săpat cu rară străduință Comorile ascunse-ale naturii.		Auzi ce vinde! S-afundă în trecut, Cînd noi cătam lumina-n viitor...	
ADAM	5	LUCIFER	
Cine-i acest nebun?		Nicicînd nu vezi prezentul respectat. Nu-i nimeni geniu în halat. Abia La zece ani de după cununie Tu știi și poți să spui într-adevăr Cite pistrui are nevasta ta.	
LUGJFER		ȘARLATANUL	
Știința e. Ca să trăiască, s-a făcut paiată... E tot cea veche... de pe vremea ta, Decît acum e chiotul mai mare...	10	Hai, cumpărați! N-o să vă pară rău. Acest prilej nu-l mai aveți nicicînd.	
ADAM		DIN MULȚIME	
Eu n-am trecut măsura... Ce rușine,...	15	Aici! Sunt lucruri de folos... Eu cumpăr. Vai, ce noroc, ce scule minunate.	
LUCIFER		LUCIFER	
Nu-i vina lui. El n-are ce să facă, Se teme, biet, și n-ar dori s-ajungă Să i se scrie tristul epitaf: <i>Ex gratia speciali, Mortuus in hospitali.</i>	20	Ei vezi, nu crede nimeni în minuni Și totuși toți se-nghesuie la marfă. <i>(Eva revine cu mama ei, în urma lor țigancă șopolind.)</i>	
Cînd, ani întregi jertfindu-și pentru alții, Cere răsplata hărniciei lui.		EVA	
ȘARLATANUL		Vorbe de clacă, îl cunoaștem doar!	
Eu m-am trudit spre binele mulțimii Și azi v-aduc invențiile mele: Într-un borcan am elixirul vieții, Ce-ntinerește schilavi și bătrîni. Îl cunoșteau odată faraonii. Aici e apa vie-a lui Tancred, Aici cosmeticul Elenii,-aici Astrologie, vine de la Kepler...	25	ȚIGANCA	
		Să n-am noroc dacă vă mint... Atîta Te-a îndrăgit boierul, că chiar azi Te-ar face, zău, ibovnică. Ce casă! Trăiești ca o prințesă, domnișoară: Teatru, dans, trăsuri cu patru cai...	
		MAMA	
	30	Mai bine e, cînd stai să socotești, Decît să vîd cum mi te stingi nevastă Într-o mansardă proastă, de cizmar.	

<p style="text-align: center;">ȚIGANCA</p> <p>Uitați-vă! Cu ochii cum vă cată!</p> <p style="text-align: center;">EVA</p> <p>Destul de rău că nu ne vede încă. Mîini albe are! Da, pare-un boier.</p> <p style="text-align: center;">MAMA</p> <p>Nici soțul lui, da, mie nu-mi displace, Deși e șchiop și nasul e cam strîmb, Dar ce cinstit bărbat... puțin mai matur. Plec, fata mea. Tot e mai bine, cred, Dacă vă las, o clipă-două, singuri.</p> <p style="text-align: center;">ȚIGANCA (<i>Lui Adam.</i>)</p> <p>M-a ascultat... Vezi, vine mititica...</p> <p style="text-align: center;">ADAM</p> <p>Da, zbor la ea... A, ce plăcere...</p> <p style="text-align: center;">ȚIGANCA</p> <p style="text-align: right;">Dar,</p> <p>Cine-a făcut treaba nu se uită.</p> <p style="text-align: center;">LUCIFER (<i>îi dă bani.</i>)</p> <p style="text-align: right;">Ține,</p> <p>Sunt de la soțul meu, el îți dă banii, Iar eu o mică strîngere de mîină.</p> <p style="text-align: center;">ȚIGANCA (<i>Țipînd.</i>)</p> <p>Uf! ce mîină tare!</p> <p style="text-align: center;">(<i>Pleacă.</i>)</p>	<p style="text-align: center;">LUCIFER</p> <p style="text-align: right;">I-ai simți fiorul, De-ai fi, babo, ce vrei să pari!</p> <p style="text-align: center;">EVA (<i>Către Adam.</i>)</p> <p style="text-align: right;">Puteți, Un cosmetic, din cîte se îmbie, Un mic cadou de bilci să-mi cumpărați?</p> <p style="text-align: center;">ADAM</p> <p>Pe fața ta e vraja frumuseții Fără pereche... Ce-aș putea să-ți dau? (<i>Șarlatanul trece înainte.</i>)</p> <p style="text-align: center;">EVA</p> <p>Ah, ce gentil...</p> <p style="text-align: center;">ADAM</p> <p style="text-align: right;">De ce vrei să-ți bați joc? Mărgăritare, diamante scumpe Voi atîrna la gîtul tău frumos. Nu doar c-aș vrea să-l mai împodobesc, Ci fiindcă nu-i mai potrivit altar De strălucire...</p> <p style="text-align: center;">EVA</p> <p style="text-align: right;">Știu un argintar, Dar prea e scump pentru-o sărmană fată</p> <p style="text-align: center;">ADAM</p> <p>Hai să-l vedem.</p> <p style="text-align: center;">LUCIFER</p> <p style="text-align: right;">Eu cred că-i în zadar Cu mine am odoare prețioase. (<i>îi dă bijuteriile, pe care Eva le privește și încearcă.</i>)</p>	<p>10</p> <p>15</p> <p>20</p> <p>30</p>
----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------------------------------------

EVA
Vai, ce minune... Cum m-or pismui!

ADAM
Inima asta nu vreau s-o mai văd...

EVA
Pot s-o arunc, dacă ești contra ei.
(O aruncă.)

LUCIFER
Prea bine, eu o calc.
(Calcă pe ea.)

EVA
Ce e, ce e?
Un glas aud, un țipăt mi se pare.
(In dubă duc un condamnat de-a lungul scenei; mulțimea se grămădește pe urma lui.)

DIN MULȚIME
Să ne grăbim! Ți-am spus cât e de laș.
Hai după el! Ș-acum e îndărătnic!

EVA
Azi spînzură! Ce bine-i c-am venit!
Haidem și noi! Spectacolul te mișcă.
Și-i bun prilej să-mi vadă bogăția.

ADAM
Dar ce-a greșit nenorocitul?

EVA
Nu stiul

370

LUCIFER
E tot atît, dar dacă vrei, v-o spun:
Lucra de mult în fabrici, la Lovel,
Otravă-i plumbul, asta înghițea,
Pîn-a ajuns deunăzi la spital.
Nevasta lui a cunoscut mizeria
Și, vezi, băiatul, tînărul Lovel
Era frumos și-avea inimă bună...
S-au întîfnit și totul au uitat.

1 10
i
PRIMUL MUNCITOR
Fii vesel, frate! Mori ca un marlir.
Rămîne-n veci cu noi numele tău.

LUCIFER
Cînd i-a trecut, n-a mai găsit femeia.
15 Nici locul lui; cerea muncă-n zadar.
S-a răzvrătit, a îndrăznit să strige, —
L-a palmuit băiatul lui Lovel,
Lui i-a căzut în mînă un cuțit...
Acum îl duc... A înnebunit bătrînul
20 Lovel...
(La ultimele cuvinte, vine bătrînul Lovel, călcînd ca gravitate de nebun.)

LOVEL
25 Tu minți! Eu nu-s nebun! Tu minții
N-aud ce-mi spune sîngele ce-a curs?
Vă dau, vă dau comoara mea întreagă,
Dar faceți voi să amuțească rana!
De nu, mai bine vreau să fiu nebun!...

AL TREILEA MUNCITOR
30 Te-om răzbuna noi, nu te teme tu!

PRIMUL MUNCITOR
Ridică-te, căci ei sunt păcătoși...
(Condamnatul trece înainte, cu suita lui.)

24* 371

ADAM

De ce-mi apari, vedenie grozavă?
De unde știi eu care-i vinovatul?
Ori poate lumea singură-i de vină,
5 Păcate cresc din putregaiul ei...

LOVEL

Da, lumea e... îți dau comoara mea,
Dar să n-aud cum mă tot strigă rana.

EVA

10 Haideți, haideți, că nu mai este loc!

ADAM

A... Fie-mi soarta binecuvântată
Că nu m-a pus judecător pe mine.
E-așa ușor la masă legi să scrii,
15 Așa degrabă judecă pripitiții...
Dar cât de greu e după ce-ai pătruns
în tainele inimii ascunse...

LUCIFER

20 Nu s-ar sfârși, cu-asemenea principii,
Nici un proces... Nu făptuiește nimeni
Păcatul lui din dorul de păcat...
Cuvînt de drept găsește chiar și dracul
Și fiecare crede-n dreptul lui..'.
25 Județul taie nodul încurcat,
A cărui fire mii de filantropi
S-ar strădui zadarnic să dezlege...
*(Au ajuns la Tower, unde într-o firidă stă afîrnată o
icoană sfîntă.)*

EVA

30 Să ne oprim o clipă, dragii mei,
Lîngă icoană să-mi așez buchetul.

LUCIFER
(Șoptind.)

Oprește-o! Altfel totul s-a sfîrșit.

ADAM

Copil curat — eu nu pot s-o opresc.

EVA

De fată mică m-am obișnuit,
Cînd trec pe-aici, să nu uit de icoană;
îmi cade bine... Sunt gata degrabă
Și întîrzierea o punem la loc.
*(Afirmă buchetul lîngă icoană, dar florile se ofilesc
imediat și juvaerurile schimbate în șopîrle i se desfac
de la gît.)*

10 Ce-i asta, Doamne sfinte?

LUCIFER

în zadar

Ți-am spus să bagi de seamă.

EVA

Ajutor!

ADAM

Ne vede lumea, dragă, fii pe pace,
îți fac alt dar de mii de ori mai scump.

EVA

20 în lături! Ah! Mi-e groază. Ajutor!
Doi șarlatani de mîină c-o strigoaie,
Au necinstit o fată cumsecade...
(Mulțimea se îngrămădește. Țiganca vine cu gardiștii.)

ȚIGANCA

25 Mi-au dat bani falși! Aci trebui' să fie,
Uite-i în palmă, s-au făcut mercur!

LUCIFER

Nu banul meu, e palma ta de vină!
 Vin să plecăm! Nu-i de glumit, Adame!
(Dispar în Tower și, în vreme ce zarva și încurcătura se măresc, apar din nou în vârful turnului.)

ADAM

Iar înșelat... Credeam că e destul
 Să spulber groaza vremii de demult
 Și liberă întrecerea să dau
 Puterilor... dar iată un șurub,
 Care ținea-n picioare angrenajul,
 Am dat în lături: simțul pietății.
 N-am pus în loc șurub mai iscusit...
 Ce-ntrecere-i, când unul are spadă
 Și brațul gol îl are celălalt?
 Ce libertate-i, când flămânzi o sută
 Trebui' să intre-n jugul unui ins?
 Aci se luptă clinii pentr-un os...
 În urma lor eu vreau societate,
 Ce apără, în loc să pedepsească,
 Și-ndeamnă,-n loc să sperie, cu forțe
 Ce se-nfrățesc ajunge la izbînda
 Din zile vechi visată de știință,
 Când rostu-ntreg e străjuit de minte!
 Da, va veni... o știu... o simt... mă duc
 În lumea ei, Lucifer!

LUCIFER

Om nătîng!
 Dar dacă tu, cu ochii îngrădiți,
 Vezi numai zarva tulbure de jos,
 Tu crezi că nu-i un legămînt obștesc
 Și nu-i sistem jos în atelier?
 Privește dar cu ochi deschiși o clipă,
 Să înțelegi ce muncă săvîrșesc —
 Dar pentru noi și nu pe seama lor!
(Se întunecă. Întreg bîlciul se grupează în mijlocul scenei, împrejurul unui mormînt deschis, la care sapă, dansează în jurul gropii și sar în ea perind, unii tăcuți, alții după ce-au spus cîteva cuvinte.)

COR

Grăbiți cu sapele, grăbiți!
 Mîine-i tîrziu și n-am sfîrșit,
 Și vor mai trece mii de ani
 Și tot nu-i lucrul isprăvit!
 E leagăn și sicriu la fel,
 Sfîrșește azi ce-ncepe mîine,
 Flămînd e și sătul la fel,
 Cc-ngroapă azi, învie mîine.
(Răsună clopotul cimitirului.)
 Răsună clopotul de seară,
 Noi ne-am gătit și vrem hodină,
 Cei mîine-n zori din nou treziți
 La muncă-n urma noastră vină!

OMUL CU MARIONETE

Vîndut-am lumii veselie,
 Dar eu n-am rîs la comedie!

CÎRGIUMARUL

Cu toți paharul A*-ați golit,
 Vă fie somnul liniștit!

FETIȚA CU FLORILE

Nu mai am flori, dar A'eți vede
 Răsar din nou pe groapa mea.

ȚIGANCA

Toți viitorul vreți să-l știți
 Și-nchideți ochii îngroziți...

LOVEL

Ce n-am găsit cu banii toți
 Îmi dă mormîntul de trei coți.

MUNCITORUL

Azi săptămîna s-a sfîrșit,
Se culcă trupul istovit.

STUDENTUL

Mi-ați tulburat un vis frumos,
Am să-l visez acolo jos!

SOLDATUL

Mă socoteam viteaz, ș-acum
O groapă mă oprește-n drum!

COCOTA

Beția, fardul mi s-au dus,
Va fi și jos cum a fost sus?

CONDAMNATUL

Rămîneți lanțuri pe pămînt,
Căci alte legi acolo sunt...

ȘARLATANUL

Ne-am răzbunat cu toți pe rînd,
Azi ne răpune-același gînd.

EVA

Mi te deschizi prăpastie adîncă,
Dar noaptea ta, să crezi, nu mă-nfioară:
Îți dau doar praful ce-am cules în cale,
Ființa mea în tine nu coboară!
Cu dragoste și mîndră tinerețe
Eu mă cufund în larga veșnicie;
Surîsul meu ca razele de soare
In suflete seninul reînvie.
*(Aruncîndu-și în groapă vîlul și hlamida, se înalță
împrejmuîtă de slavă.)*

LUCIFER

O știi, Adame?

ADAM

Eva! Te cunosc.

T A B L O U L XII

In falanster

(Curtea unui minunat falanster, zidită în formă de U. Parterul ambelor aripi se desface în colonade. În dreapta, printre roțile mașinilor, se îndeletnicesc muncitori. În stînga lucrează un savant într-un muzeu unde sunt grămădite cele mai disparate obiecte de științe naturale, instrumente mecanice, aparate de astronomie, chimie și alte curiozități. Toți, aparținînd aceluiași falanster, sunt îmbrăcați la fel. Adam și Lucifer apar din pămînt în mijlocul curții. Ziua.)

ADAM

Ce țară e, ce neam, unde-am ajuns?

LUCIFER

Nu se mai știu aceste vorbe vechi.
N-a fost îngust hotarul unei patrii?
L-a zămislit prejudecata veche,
L-a apărat întrecerea haină.
Pămîntu-ntreg e azi moșia largă.
Spre-un țel obștesc sunt oamenii tovarăși,
Iar peste buna viață-orînduită
Tronează-acum, în cinstea ei, știința.

ADAM

Iată,-idealul sufletului meu
S-a împlinit precum mi-a fost dorința.
De patrie, de-atîta-mi pare rău:

Putea trăi, socot, și-n rostul nou
Idea, căci în pieptul omenesc
Trezește veșnic groază infinitul
Și-o stavilă își cere totdeauna!
Cînd se lărgește, pierde-n adîncime,
Se leagă de trecut și viitor,
Și teamă mi-e că lumea fără margini
Nu va trezi însuflețirea care
Mormintele părinților ne-o dau.
10 Acel ce varsă sînge pentru-ai lui,
Pentru prieteni, lacrimi dacă are.

LUCIFER

După cum văd, îți năruie idealul
Chiar înainte de-a-l vedea-ntrupat?

15 ADAM

Nu crede! Nu! Dar sunt nedumerit:
Ce gînd va fi să strîngă laolaltă,
Să-nchege iar întreaga lume largă,
Din nou să nască vechea-nșuilețire,
20 Eternul foc al bieteii noastre inimi
Stîrnit din mii și sute de nimicuri,
Și-n loc de-atîtea lupte fără rost,
Să ne arate-o țintă mai curată?
Dar, spune, unde ne găsim? Ce loc?
25 Și-apoi mă du, vreau inima să-mi scald
In fericirea, dup-atîta harță,
Răsplată dată omului trudit.

LUCIFER

30 Este-un falanster între multe alte,
Cămin pe seama omenirii noi.

ADAM

Ei, haidem, deci!

LUCIFER

Nu! Stai! Prea te grăbești.
Schimbăm doar masca mai întii! Ce-ar fi
Să coborim Adam și Lucifer.
Ne-ar contesta o groază de savanți,
Ori ne-ar închide grabnic sub retorte.

ADAM

Din nou cu fleacuri vrei să mă momești?

LUCIFER

10 Ce vrei? Așa-i în lumea mea de duhuri.

ADAM

Fă, deci, cum crezi, dar isprăvește grabnic!
(Lucifer îi travestește pe amindoi în tovarăși de falanster.)

15 LUCIFER

Jos pletele! îmbracă haina asta.
Așa...

ADAM

Pe-acest savant să-l salutăm.

20 LUCIFER

Maestre, bun ajuns!

SAVANTUL

în munca mare
Să nu mă tulburi, n-am vreme de fleacuri.

LUCIFER

Ne pare rău. Noi suntem candidați
De maiștri în al miilea falanster,
Și faima ta ne-a pus pe drumuri...

SAVANTUL

Da,
Vi-e străduința vrednică de laudă.
O clipă pot să-mi întrerup lucrarea;
Dacă nu-mi scade în cazan căldura,
Materia îmi va-mplini voința.

LUCIFER

Vezi, nu mă-nșel. Și-n tine, scrutătorul
Ce-a ispitit și omul și natura,
Trăiește încă drojdia străveche
A vanității.

SAVANTUL

Să petrecem deci...
Dar care ram de studiu v-ați ales?

ADAM

Nu ne-ngrădirăm setea în vreo tagmă —
Vrem o privire peste tot.

SAVANTUL

Aici
Greșiți, căci rostul celor mari s-ascunde
în cele mici. Și sunt atâtea lucruri,
Iar traiul nostru știți cât e de scurt!

ADAM

Adevărat! Se cer și muncitori
Ce duc nisip și sapă bolovani,
Și fără ei nu se ridică zidul.
Dar ei se zbat rătăcitori în ceață
Și n-au habar la ce dau ajutor.
întregu-l vede arhitectul singur;
Neiscusit o piatră să cioplească,
Creează totul ca un Dumnezeu.
E meșterul, deci, mare și-n știință.

380

LUCIFER

Bărbat ilustru, vezi de ce veniram!

SAVANTUL

Bine-ați făcut, de-aceea vă cinstesc.
Ale științii-mbelșugate ramuri,
înfățișînd același organism,
Ne farmecă mai mult împreunate.

LUCIFER

Ca farmecul unei femei frumoase.

SAVANTUL

Cu toate-aceste, singură chimia...

LUCIFER

E simbolul de viață dătător.

SAVANTUL

Adevărat!

LUCIFER

Vorbind de matematici,
AU învățat mi-a spus același lucru.

SAVANTUL

Din slăbiciune-oricine se socoate,
Cu mintea lui, un centru-n univers.

LUCIFER

Ce bine e că ți-ai ales chimia...

SAVANTUL

Sunt pe deplin încredințat, dar haideți
Să cercetăm muzeul... Pe pământ
Nu-i mai găsiți pereche. Dobitoace

381

§ 10

H 15

20

25

Din depărtarea vremurilor moarte,
în exemplare bine preparate,
Se văd aici. Printre părinții noștri,
în vremea lor de barbari, erau mii,
Și împărțeau cu ei domnia lumii.
Pe urma lor trăiesc povești ciudate —
Vezi, ăsta-a lost locomobil. se zice.

ADAM

E *calul*, biet, din neam corcit, sărmanul.
Altul era pe vremuri Al-Borak.

SAVANTUL

De-acesta spun că,-n prietenie, omul
îl găzduia fără folos sau plată,
Și el ghicea, privind cu mulțumire,
Ce gând poartă stăpînu.1... Ba se zice
Că chiar păcatul lui și-a însușit,
Proprietatea-l ispitea, ce credeți?
Cu viața lui, se pune, c-o păzea.
E scrisă-n cărți povestea asta-ntreagă;
V-o dau și eu, dar fără crezămînt.
Căci din trecut sunt nebunii o spuză
Ce ne-au rămas, ca basme moștenire.

ADAM

E *clinele*, și drept e tot ce-ai spus.

LUCIFER

Ia seama,-Adame! Ai să te descoperi.

SAVANTUL

Acesta-i sclavul omului sărac.

ADAM

Cum *bou-i* sclav de-a pururi la bogat.

SAVANTUL

Iat' regele deșertului...

ADAM

E leul,

5 Și tigrul, iată sprintena gazelă...
Ce dobitoace-au mai rămas pe lume?

SAVANTUL

10 Ciudat vorbești. La voi nu e tot astfel?
Trăiește ce-i util și tot ce încă
Știința n-a putut înlocui.
Trăiește oaia, porcul, dar nu crede
Că-n forma lor vulgară, de demult,
Cum le-a creat cu greșul ei natura:
15 Unsoare vic-i *unul, celălalt*
De lînă și de carne-o masă. Ne slujesc,
Ca și cazaiiu,-n scopurile noastre.
Dar.' precum văd, iu toate le cunoști.
Să trecem, deci. Aici sunt minerale:
20 Vedeti, enorm, un bulgăr de cărbune.
Vai, munți întregi erau odinioară
Și oamenii își adunau de-a gata
CP din văzduh eu-atît amar de trudă
Topește azi știința. Țst metal
Se cheamă fier și, pin-a nu se pierde,
25 De aluminiu nu era nevoie.
Iat-o fărîmă: aurul. Grozav
De însemnat și fără de folos.
Căci pe cînd încă omu,-ntunecat,
Credea-n ființe puse peste fire,
30 Cu tainic rost mai tan decît ursita,
Credea și-n aur. Pe altarul lui
Jertfea și drept, jertfea și bunăstare, ^
Și tot ce-i sfînt, ca-n schimb să puie mîna
Pe-o fărmitură fermecată, căci
35 Pe preț de aur tot putea avea;
Minune, chiar și pîine...

ADAM

Mai arată
Și altele, căci toate le cunosc.

SAVANTUL

10 în adevăr, ești învățat, străine!
Să cercetăm deci flora de pe vremuri.
Aicea, vezi, păstrăm noi trandafirul
Ce s-a deschis în urmă pe pământ.
La drept vorbind e-o floare fără rost.
10 Cu alte mii și sute de surate
Fura pământul spicelor de grâu,
Pentru copiii mari, o jucărie.
Un semn ciudat al vremilor apuse,
15 Cum lumea-atunci de glume se ținea,
Căci flori creșteau și-n suflete atunci...
Fugare chipuri, prinse-n poezie,
Se legănau în visuri mincinoase.
Își irosea zadarnic forța omul,
Lăsîndu-și ținta vieții-nțelenită!
20 Iată, păstrăm ca raritate două
Astfel de lucruri: Prima poezie.
Pe scriitor, în zilele de-atunci,
Cînd, năzuind cu-ncredere nebună,
Cerea cuvînt și omul singuratec,
25 Se spune că-l chema Omer. O lume-ntreagă
A-nfiripat, din arătări nătingi,
Zicîndu-i Hades. Fiecare rînd
L-am dezmințit de mult. Aici avem
Agricola de Tacit, o icoană
30 De rîs și totuși vrednică de milă,
Din perioada epocii barbare.

ADAM

35 Tot mai există-aceste foi răzlețe?
Un testament din zile mari. Și nu pot
Să-nvîlvoreze-o flacără tîrzie
Și dor de fapte-n piept de epigoni,
Să prăbușească meșteșugul vostru?

SAVANTUL

Prea bine vezi! Am înțeles și noi
Primejdia veninului ce-ascund.
De-aceea nu le-ngăduim citirea
Decît la oameni consacrați științei,
Trecuți de anii șasezeci.

ADAM

10 Dar doica,
Cu minunate cîntece de leagăn,
Nu mai sădește-n inima plăpîndă
Visări?

SAVANTUL

15 A, da. Dar doicele, la noi,
Le spun ecuații pruncilor de sîn,
Ori pun probleme de geometrie.

ADAM

(*Aparte.*)

20 Călăilor! Și nu vă este groază
Cea mai frumoasă vîrsta s-o furați,
Sărmane inimi?

SAVANTUL

25 Mergem mai departe,
Ce curioase instrumente-aici,
Cu forma lor artistică. Acesta
Se cheamă: *tun*. Inscripția-i ciudată:
Ultima ratio regum. în ce chip
Se folosea, azi nu mai știm. lat' *spada*,
Unealtă numai pentru moarte. Cine
Lovea cu ea, n-avea nici o pedeapsă.
30 Acest tablou, de mină e lucrat,
Poate-a-nghițit o viață jumătate,
Și, spune, vezi, un basm fără-nțeles.
Azi săvîrșește soarele-acest lucru

Și munca lui nu minte, cu credință
Slujește-o țintă bine hotărîtă.

ADAM
(*Aparte.*)

Dar arta unde-i? Sufletul s-a dus...

SAVANTUL

10 Sunt tot obiecte vechi și fără noimă,
Copilăroase. Floare vezi pe ceașcă,
Pe scaune, iată, cite-un arabesc:
Risipa mare-a trudei omenești.
La fel e apa-n orișice pahar
Și orice jilț la fel îți dă odihnă.
15 Mașinile le-nfăptuiesc aceste
In cea mai simplă și firească formă.
Iar rostul lor croit înțelepțește
Tu l-ai pătruns, cînd știi că lucrătorul
Ce pregătește astăzi un șurub,
Viața-ntregă-aceeași muncă face.

ADAM

20 De-aceea nu-i viață creatoare
Maestrul să-și întrecă-n iscusință !
Cum ar putea cereasca zămislire
Să și-o-nfiripe-n drumul ei ideea?
Cînd, vrînd să lupte, își îndreaptă ochii
în lumea asta goală-orinduită:
Nici farmecul primejdiei nu-l simte
Și nici o fiară nu-i pîndește calea.
M-a amăgit, deci, și știința... Simt
30 C-o uricioasă școală de copii
Mi-a hărăzit în locul fericirii...

SAVANTUL

35 Nu-i oare azi frățietate? Duce
Vreo lipsă omu-n năzuința lui?
În adevăr, s-ar cuveni pedeapsă
Acestor vorbe...

ADAM

Spune-mi, dar, ideea
Ce strînge-acest popor într-un mănunchi
Și-nsuflește, dînd aceeași țintă.

SAVANTUL

10 Ideea e puțința de-a trăi.
Cînd omu-ntii în lume s-a ivit
Pămîntul tot era cămară plină.
Era destul ca mîna să-și întindă
Și orice poftă-și împlinea de-a gata.
15 El cheltuia deci fără socoteală;
Ca viermele în caș, prins de beție.
Din fantezii și mii de ipoteze
își făurea îndemn și poezie.
Noi, azi, ajunși la ultima bucată,
20 Vom fi zgîrciți, căci cașul e pe gata
Și prea ușor ne prăpădim de foame.
Vezi, soarele, în patru mii de ani
E-un glob răcit și nici un fir de iarbă
Nu va rodi pămîntu-ntreg atunci.
30 Patru milenii, deci, atîta timp
Avem puțința să-l înlocuim.
E, cred, de-ajuns pentru știința noastră.
Doar apa e mijloc calorifer:
Din multele materii oxidate
Păstrează focul cel mai priincios:
Misterele din organismul nostru
Nu peste mult vor fi descoperite.
40 Chiar bine e c-aici ne-aduse vorba,
Căci cît pe-aci era să-mi uit retorta —
în acest sens e străduința mea.

LUCIFER

50 Îmbătrânește omul, dacă astăzi
În alambic vrea să-și închidă gîndul
Și forța lui de organizator.
Chiar de ți-ai duce planul la izbindă,
Trezești un monstru, o idee mută,

O dragoste legată de-un cadavru ;
Ființă dezmințită de natură,
Fără potrivnic, fără de-nrudire,
Cînd n-are cîrmă-n fiecare ins.
Și rostul ei de unde-și împrumută,
îchisă de suflarea dinafară,
Cu traiul ei ferit de suferință,
Născîndu-se sub sticla ta îngustă?

SAVANTUL

A, uită-te cum fierbe, cum lucește
Și forme noi cum tremură răzlețe,
Sub sticla caldă, fără greș închisă.
E potrivită azi și reacțiunea
Și înrudirea chimică. Mă-ascultă
Materia în voia mea supusă.

LUCIFER

Maestre, eu te-admir, dar nu-nțeleg.
Poți face tu materii înrudite
Să nu s-atragă, iar cele opuse
Să le silești să nu se mai respingă?

SAVANTUL

Ce fleacuri spui! între materii doar
E veșnică această lege.

LUCIFER

Bine,

Dar spune-mi drept, pe ce se-ntemeiază?

SAVANTUL

E legea-așa, fiindcă este lege.
Experiența ne arată astfel!

LUCIFER

Tu, precum văd, aprinzi sub oală focul —
Natura face toate celelalte.

388

SAVANTUL

Dar eu cu sticla-i limitez hotarul
Și-o smulg cînd vreau din umbra tăinuită.

LUCIFER

Dar pînă-acum nu văd un semn de viață.

SAVANTUL

Îl vei vedea. Eu, care-am ispitit
Tot organismul, tainele lui toate,
Și-am disecat de mii de ori viața...

ADAM

De-a pururea ai pescuit un stîrv.
Căci, vezi, știința șchiopătează-n urma
Experienței proaspăt cîștigate,
Asemeni trubadurului de curte
Ce vitejia regelui o cîntă,
Dar n-are dar s-o poată profeți.

SAVANTUL

Vă bateți joc? Cum nu-nțelegeți voi
Că o scînteie-mi poate da viața?

ADAM

Dar, spune-mi tu, de unde iei scinteia?

SAVANTUL

Un pas mai am. Atîta mi-a rămas.

ADAM

Dar cel ce pasu-acesta n-a făcut,
N-a isprăvit nimic, nimic nu știe.
Toți ceilalți pași s-au depănat în curte

389

ADAM
Ce văd? De mult cunosc pe-acest bărbat.
Îl cheamă Luther.

MOȘNEAGUL
Două sute nouă !

CASSIUS
(Teșind din rînd.)
Prezent!

MOȘNEAGUL
Îți spun acum a treia oară:
Tu din senin cați pricini și bătaie.

CASSIUS
(Rugîndu-se.)
Cum din senin? Fiindcă nu mă plîng?
E laș acel ce cere ajutor
Cînd are brațe! Ori mi-a fost dușmanul
Mai slab? De ce nu s-a împotrivit?

SAVANTUL
Tăcere! Forma craniului tău
Nu-ndreptățește-ndemnurile rele,
Căci fără greș și nobilă se pare.
Dar n-ai astîmpăr! Sîngele tău fierbe.
Să-l vindecăm pîn' se-mblînzește.

ADAM
Cassius!
Nu-l mai cunoști pe cel ce la Filippi
Ți-a fost tovarăș... Pîn-acolo deci
Poate cădea orînduiala stearpă,
încît un piept așa măreț să-i pară
O stavilă, să nu-l mai prețuiască?

3&2

MOȘNEAGUL
E patru sute-acum la rînd.

PLATO
Aud!

MOȘNEAGUL
Tu iar din nou te-ai cufundat în visuri
Și vitele ce le-ai avut în pază
S-au răzlețit. Ca să fii treaz de-acum,,
Ai să-ngenunchi pe boabe de porumb.

10
PLATO
(Pășind încet.)
Să n-aveți grijă, voi visa frumos...

ADAM
A, Plato... Tu doreai societatea...
Și, drept răsplată, iată ce-ai ajuns.

15
MOȘNEAGUL
Să vie șaptezeci și doi.

20
MICHELANGELO
(Iese din rînd.)
Aici sunt.

MOȘNEAGUL
Dezordonat ți-ai părăsit și astăzi!
Atelierul...

25
MICHELANGELO
Da, căci fac într-una
Numai picioare noi de scaun. Și asta,
Cu forma lor netrebnică... De cînd

393

5 V-am tot rugat: lăsați-mă să schimb,
O urmă de podoabă să sculptez...
Nu mi-ați dat voie... V-am cerut atunci
Să-mi dați speteze să cioplesc... Zadarnic.
Eram aproape-n prada nebuniei
Cînd am fugit de chin... De meserie...

MOȘNEAGUL

Pentru stricarea ordinii, vei sta
închis în casă-n ziua asta caldă.

10

ADAM

f5 Michelangelo, Dumnezeu din tine
Ce iad simte cînd nu poate crea...
Cîți cunoscuți zăresc în orice parte,
Suflete mari și forțe ancestrale...
Un dușman vechi, iat-un martir aici
îngust i-a fost acestuia pămîntul...
Azi sunt pitici și seamănă cu toții...
Cum i-a chircit cu măiestrie statul.
20 A, Lucifer, să mergem... Inima
Priveliștea n-o rabdă mai departe.

MOȘNEAGUL

25 Sunt doi copii ce-au împlinit azi vremea
în care-aveau de mama lor nevoie.
I-așteaptă azi obștescul pedagogiu.
Aduceți-i!

(Din rînd iese Eva și încă o femeie, cu copiii lor.)

ADAM

so Ce chip strălucitor!
își are deci și lumea asta rece.
Seninul ei?

LUCIFER

Nu mai plecăm, Adame?

394

1

ADAM

Nu, dimpotriv,-acuma mai rămînem_

MOȘNEAGUL

Savantule! Le cercetează craniul
Copiilor!

(Savantul vizitează copiii.)

EVA

Vai, ce mă-așteaptă oare?'

ADAM

10

Această voce...

LUCIFER

E de rînd femeia»
Te mișcă ea pe tine, ce-ai gustat
Din buzele Semiramidei?

15

ADAM

Da,

Dar, vezi, atunci pe dînsa n-o știam,

LUCIFER

20

E basmul vechi ce-l spun îndrăgostiții.
Cu mintea lui socoate fiecare
C-a născocit el patima pe lume,
Că mai-nainte nimeni n-a iubit...
De mii de ani cunosc povestea asta.

SAVANTUL

25

Acest copil e bun de medic, celalt
Va fi cioban.

395

MOȘNEAGUL
 HaicT, duceți-i de-aici.
(Pe copii vor să-i ducă. Eva se opune.)

EVA
 Să nu-l atingi! Copilul e al meu.
 Cine mi-l smulge sinului de mamă?

MOȘNEAGUL
 Ce zăboviți? Luați-1!

EVA
 Drag copil,
 Inima mea cu sînge te-a hrănit.
 Unde-i puterea-n stare să strivească
 Această veche legătură sfîntă?
 Cum să te las și să te pierd pe veci,
 între cei mulți, iar ochii mei zadarnic
 Cercetători, de-a pururi să te caute
 în sute de străini de-același port.

ADAM
 Stați, oameni buni! De-aveți voi ceva sfînt,
 Lăsați copilul mamei lui...

EVA
 Așa e!
 Noroc să-ți deie Dumnezeu, străine!

MOȘNEAGUL
 încerci un joc primejdios, străine!
 Dacă lăsăm din nou prejudecata
 Familiei să-nvie, într-o clipă
 Se năruie tot ce ne-a dat știința.

EVA
 Ce-mi pasă de știința înghețată!
 Să cadă-n fața glasului naturii.

MOȘNEAGUL
 Ați isprăvit?

ADAM
 De el să nu vă-atingeți.
 O spadă văd acolo și vă-nvăț
 Cum se-nvîrtește...

10 LUCIFER
 Vis răzleț, te-oprește!
(Pune mina pe umărul lui Adam, care Incremen este.p
 Să simți puterea brațului ursit.

15 EVA
 Copilul meu
(Cade. îi duc copilul.)

MOȘNEAGUL
 Femeile aceste
 Sunt fără sol. Cine le vrea, să spună î

20 ADAM
 Eu v-aș ruga...

MOȘNEAGUL
 Savantul ce ne spune?

SAVANTUL
 25 Bărbat aprins, femeie exaltată,
 Dau neam corcit, nu-i bună-mperecherea.

ADAM

Nu pot s-o las, dacă mă vrea...

EVA

A ta sunt,
Bărbat cinstit, cu inimă...

ADAM

Femeie,
Cu tot pojarul inimii te vreau!

EVA

Da, și eu simt că-n veci te voi iubi...

SAVANTUL

E-un caz de nebunie! E ciudat
Să vezi, în veacul nostru de lumină,
Cum spectri din trecut se mai ivesc.
E fenomenul curios... De unde-i?

ADAM

Din paradisi o rază-ntârziată...

MOȘNEAGUL

E regretabil.

ADAM

Nu vă fie milă.
E-atât de dulce nebunia noastră.
Și nicidecum trezia nu v-o vrem.
Doar tot ce-a fost pe lumea asta sfânt,
Tot ce-a fost mare,-a fost o nebunie
Ce n-a-ncăput în marginile minții.
Un glas de duh din sfere mai curate
Lin tremură, ca o cântare blîndă.

Coboară-acum spre noi drept mărturie-
Că ne-nrudim... Că amîndoi alături
Disprețuim țărîna și căutăm
Un drum spre orizonturi mai înalte...
(Îmbrățișează pe Eva.)

MOȘNEAGUL

Ce-i ascultăm? Degrabă la spital?

LUCIFER

Haid' repede! Călătorim, Adame!
(Se cufundă.)

T A B L O U L XIII

In haos

(Haosul. In depărtare se vede un sector de pământ, micșorându-se din ce în ce, pînă ce dispare între stele. Ceață care se întunecă, pînă devine beznă. Adam, moșneag, zburînd cu Lucifer.)

ADAM

Ăst zbor nebun, răspunde-mi, unde duce?

LUCIFER

Nu ite-ai dorit tu, dezbrăcat de humă,
în sfere-nalte să pătrunzi, acolo
Unde spuneai că glas de înrudire
De la un duh ai deslușit...

ADAM

E drept,
Dar nu-mi credeam atît de rece calea.
Pustiu e tot, ș-atîta de străin,
Ca drumul unui făcător de rele...
Două simțiri în pieptul meu se luptă:
Eu văd ce-ngust e lutul care-nhide
Pornirea mea de zbor în alte lumi.
Aș vrea să scap din cercul lui, dar, vai.
De dor eu plîng, căci doare despărțirea.
Ah, Lucifer! Privește înapoi...
întîi pierdurăm florile din ochi,
Apoi frunzișul tremurat din codri;

Priveștiștea — atît de colorată —
îmi pare-acum pustie, fără rost.
Ce ne mișca, s-a șters în drum, și stînca
Pare zgulită-n mușuroi nătîng...
Iar norul plin de trăsnet, socotit
De cei de jos un glas sfințit din cer,
S-a subțiat în aburi nevoiași...
Unde-i întinsul mării care urlă?
Un petec sur pe globul ce, rotind,
Se pierde-acum în droaia de tovarăși...
Aci a fost întregă lumea noastră...
O, Lucifer, și ea s-a dus... și ea...
Răspunde-mi', oare trebuia s-o pierdem?..

LUCIFER

Se schimbă tot, privit din înălțime,
întîi se pierde farmecul, apoi
Mărimea, forța, pînă ce rărîne
Temeiul rece îngrădit în cifre.

ADAM

în urma noastră stelele rămîn
Și nu simt țintă, stavilă nu simt.
Ce prețuiește viața fără luptă,
Fără iubire?... înghețăm, Lucifer!

LUCIFER

Dacă-i sfîrșită vitejia ta,
Să coborîm la jocul din țarină !

ADAM

Eu nu ți-am zis! Eu vreau tot înainte!
Pînă se rup, numai atît mă dor
Pripoanele ce de pămînt mă leagă.
Dar, vai, ce simt? Răsufletu-mi s-opreșt
Putere n-am și mintea mi se-ncurcă.
Să fie-aievea basmul lui Anteu,
Ce doar atît putut-a să trăiască
Cît s-a atins de pravul pămîntesc...

10

15

20

25

30

35

28

SPIRITUL PĂMÎNTULUI

Adevărat... Mai mult e ea un basm...
Tu mă cunoști, sunt duhul pămîntean;
în sufletul tău viața mea răzbate...
Vezi, pîn-aici hotarul meu se-ntinde.
Tu vei trăi, de te întorci din drum,
Te prăbușești, de vrei să urci mai sus,
Ca viermele ce-n picurul de ploaie
Se zvîrcolește... căci pe seama ta
Pămîntu-i acest strop...

ADAM

Zadarnic vrei
Să mă înfrici, eu te înfrunt... doar trupul
De mi-e al tău, cu sufletul rămîn.
Nu au hotar ideea ș-adevărul,
Ce mai întii s-au plăsmuit ca lutul
în care dorm materiile tale...

SPIRITUL PĂMÎNTULUI

Biet muritor supus deșertăciunii!
încearcă-te, și groaznic vei cădea.
Mai vechi socoti mirosul decît crinul
Și mai întii e forma decît trupul?
Și după rază, soarele tu-l crezi?
De ți-ai vedea, vai, sufletul pribeag
în haosul fără hotar, cum cată
Un înțeles și-o formă de-ntrupare,
Cum se trudește în zadar, ș-apoi
Cît de străin e-n toată lumea asta;
Cum stă prostit, nesimțitor în urmă, —
Te-ai îngrozi... Căci orișice cuprinzi
Și tot ce simți cu-a inimii bătaie
Nu e decît purcederea ascunsă
Ce-au hotarît o seamă de materii,
Cărora tu pămînt le zici, și cari,
De s-ar schimba, și tu te-ai prăbuși...
Frumosul doar, uritul și norocul
Și iadul tău, din duhul meu sunt smulse,
Și-mprejmuiesc moșia ta îngustă...

402

Ce-aici socoti tu adevăr etern,
E-n altă lume poate-o nebunie,
Și e firesc ce-ți pare utopie...
Povară nu-i, ființă nu se mișcă,
Idee-i poate aerul de-aici,
Și-i sunet poate raza de la noi,
Și planta noastr-acolo e cristal...

ADAM

Nu mă oprești. Mai sus, mai sus mă-ndeamnă
Azi sufletul...

SPIRITUL PĂMÎNTULUI

Adame! E aproape
Sfîrșitul tău, întoarce-te-napoi.
Poți să ajungi puternic pe pămînt,
Dar, desfăcînd din cercul nostru mare
Ființa ta, nu-ndură Dumnezeu
De fața lui să te apropii. Cazi,
Căci fulgeră micimea ta...

ADAM

Ș-apoi

Nu-mi strică moartea planurile mele?

SPIRITUL PĂMÎNTULUI

Vai, nu rosti în țara mea de duhuri
Acest cuvînt al unei vechi minciuni:
De glasul lui s-ar îngrozi o lume...
Doar moartea ta pecete e, sfințită,
Și Dumnezeu o ține pentru sine.
Nici mărul rupt din al științei pom
N-a izbutit pecetea s-o desfacă.

ADAM

Eu o desfac...
(Zboară mai departe. Adam, cu un țipăt, încremenește.)

M-am prăpădit acum...

403

10

15

20

25

I

30

26*

LUCIFER

(Rizind-)

A biruit minciuna mea bătrână.
(Împinge pe Adam în haos.)

În haos dar pluti-va pe vecie
Păpușa asta, astrul nou, ce poate
Pe seama mea o viață va rodi...

SPIRITUL PĂMINTULUI

10 E fără vreme bucuria ta!
El altă lume-abia dac-a atins.
A, nu-i ușor din țara mea să scapi...
Te cheamă glas de-acasă, cunoscut,
Ridică-te, copilul meu...

ADAM

15 *(Venindu-și în fire.)*

Din nou

10 Trăiesc... O simt... O simt... Căci iarăși sufăr.
Dar dulce e și suferința asta...
Căci groaznică-i nimicnicia morții...
20 Ah, Lucifer... Mă du iar pe pământul,
Pe martorul atîtor lupte sterpe,
Din nou să lupt, și fericit voi fi...

LUCIFER

25 Și tot mai crezi, de-atitea ori infrînt,
Că lupta nouă are vreun folos?
Că lupta nouă ținta-ți împlinește?...
O,-n adevăr, ăst suflet de copil
Azi omul doar mai poate să-l păstreze...

ADAM

30 Nu mă atrag închipuiri nebune,
Eu țelul știu că n-am să mi-l ajung
Dar nu-i nimic! Ce-i ținta împlinită?

404

Sfîrșit de luptă, moarte este ținta,
Dar veșnică întrecere e viața
Și însăși lupta-i ținta omenirii...

LUCIFER

5 în adevăr, frumoasă mîngîiere...
De-ar fi măcar ideea luptei mare.
Dar mîine rîzi de truda ta de azi;
Ce te-ndemna, o jucărie-ți pare.
10 în apăsarea libertății moarte
N-ai sîngerat odat' la Chaeronea
Și-ai stat apoi, cu Constantin alături,
Domnia lumii să-i întemeiezi?
Nu te-a răpus martiriul credinței,
15 Ca, mai tîrziu, cu armele științei,
Credinței însăși dușman să-i ajungi?

ADAM

Adevărat, dar, orișicît de-ngustă,
M-a-nsuflețit de-a pururea ideea.
M-a ridicat, și sfîntă deci a fost.
20 E tot atît... în formă de știință,
De libertate, poftă de mărire,
Sau dacă-n semnul crucii s-a ivit,
C-un pas a dus pe oameni mai depart^.
Deci înapoi la luptă, pe pământ...

LUCIFER

25 Azi nu mai știi ce-a prevestit savantul
Ce-a socotit că-n patru mii de ani
îngheață tot, și lupta se oprește...

ADAM

30 Așa ar fi, de ne-ar lipsi știința...
Dar simt și știu că noi vom birui.

405

LUCIFER

Ș-apoi găsi-vei luptă și putere
In lumea ta ciudat meșteșugită,
Din teorii răslețe-nfiripată,
Cum ai văzut-o-n drumul tău deunăzi?.

ADAM

10 Se schimbă tot și greșurile pier,
Răsar pe urma țintei împlinite
Alte idei, ce viața-mprospătează.
Dar noi pe veci să ne grijim pământul.
Mă du, mă du... Să coborîm degrabă,
Căci vreau să știu ce-nvățătură nouă
Mă va-ndruma pe drumurile ei,
Pe cel pământ nepieritor!...

15

LUCIFER

Să mergem!

T A B L O U L X I V

în ținuturi de gheață

(Regiune acoperită de zăpadă, fără arbori. Soarele se vede printre zdrențe de nori, roșu, ca un glob fără raze. Printre cetini și brădui pitici, în fața unui bordei de eschimoși, Adam, im moșneag cu totul frinl. coboară de pe deal răsizat de toiag, împreună cu Lucifer).

ADAM

10 Când s-o sfiși pustiul de zăpadă
Din care ochii morții ne pîndesc?
De pasul nostru-abia da ă tresare
Vreo focă doar, și-n apă se azvîrle.
Și plantele au obosit să lupte.
15 Corcit, mai vezi, de printre mușchi,
vreun lugcr,
Iar luna roșă licărește-n ceață,
Ca într-o criptă lampa unui mort.
Mă poartă tu la palmierii-n floare,
Mă du în țări cu soare și miresme,
20 Acolo unde sufletul de om
S-a ridicat la conștiința forței...

LUCIFER

25 Acolo suntem. Globul ăst de sînge
Ți-e soarele. Ecuatorul e-aici.
Știința ta n-a biruit ursita.

ADAM

Grozavă lume. Bună de murit!
Nu-mi pare rău de câte las în urmă.
Ah, Lucifer! Eu, ce-am vegheat odată
La leagănul uitat al omenirii;
Eu, ce-am văzut speranțele dintr-însul,
Ostaș bătrîn purtat în lupte mari —
Cum stau acum la groapa uriașă,
Pe care azi, drept giulgiu mortuar,
Aruncă-n pripă firea milostivă,
întîiul om și cel din urmă-n lume
Aș vrea să știu, cum neamul mi s-a stins?
în luptă mîndră, nobilă și mare,
Ori nevoiaș, căzînd din treaptă-n treaptă,
Pipernicit, de plînsul meu nevredețnic?

LUCIFER

Ții mult, văd eu, la duhul tău măreț,
Cum însuți tu ai botezat puterea
Care-ți palpită-n sîngele din piept
Și-ți mîină mersu-n drum spre ideal!
Dar de ce vrei să stai drept mărturie?
Chiar însuți tu la patul tău de moarte?
De ce-ai dori să cumpănim socoata
Pe care-o faci azi fără de stăpîn?
îndemnurile dragostei de viață
Se-mprăștie de frigurile tale
Și nu mai știi ce-a fost în adevăr...
Iar vaierul celui din urmă zbuțiu
E-un val de rîs asupra luptei noastre...

ADAM

De ce, atunci, eu n-am căzut de sus
Cu simțu-ntreg al propriei puteri,
Decît s-ascult eu însumi necrologul
Pe care-un duh nepăsător mi-l spune,
Pe-al cărui suflet pururea străin,
Nici viforul, nici moartea mea nu-l doare.

418

LUCIFER

Văd tagma ta în lacrima ce-o verși,
Acum cînd treci din ceață la trezire
Și de la vis la adevăr curat.
Dar fii pe pace, neamul nu ți-e mort.
Te uit-aici, sălașul unui om,
Stăpînul, iat', în poartă ni s-arată...
*(Din colibă s? iviUe an eschimos pregătit pentru vinătoare
de foc.)*

ADAM

Ăst monstru-ar fi, neghioabă stîrpitură,
Moștenitor măririi mele stinse?
De ce-l aduci în fața mea, Lucifer?
Lasă-mi amarul, ține-ți mîngîierea!

ESCHIMOSUL

Deci tot mai sunt deasupra Dumnezei?
în fața mea s-au coborît aieva...
Dar, cine știe, sunt ei buni ori răi?
S-o iau la fugă, tot e mai cu minte.
(Vrea să fugă.)

LUCIFER

O vorbă, stai!

ESCHIMOSUL

(Cade cu fața la pămînt.)

îndură-te de mine!

Am să-ți jertfesc chiar foca cea dintîi
Pe care-o prind, dar nu mă prăpădi!

LUCIFER

Nu te-nțeleg! Ce drept ai tu la focă,
Cu viața ei pe-a ta să ți-o răscumperi?

409

ESCHIMOSUL

Mai tare sunt... Și văd în jur de mine
Cum peștele pe vierme îl răpune,
Pe pește foca și pe focă eu...

LUCIFER

Iar duhul sfânt cu tine se hrănește...

ESCHIMOSUL

O știu, o știu... dar vremea măsurată,
Ce mi s-a dat din milă s-o trăiesc,
Mi-o cumpăr eu cu jertfe mari de sînge.

ADAM

Ce gînd năuc.

LUCIFER

Tu altfel ai făcut?
Atîta-i doar deosebirea voastră,
Că dînsul foce a adus drept jertfă,
Cînd tu cu oameni îi sfințeai altarul
Lui Dumnezeu, pe care l-ai zidit,
în chipul tău, la fel face și el.

ESCHIMOSUL

Te-ai supărat, și eu pricep de ce..
C-am îndrăznit de jale să mă plîng
La domnul bun al soarelui, acela
Ce daruri dă și nu cere răsplată.
Și care, spun poveștile bătrîne,
A poruncit și-n țara-asta,-aici...
Vai, iartă-mă, îl blestem azi pe veci!

ADAM

Te uită, Doamne,-o clipă și roșește
De scîrba-n care omul a ajuns.
Făptura ta măiastră!

410

ESCHIMOSUL

Soțul tău
E amărît din pricină de foame?

LUCIFER

Fiindcă nu-i flămînd, e supărat.

ADAM

Nepotrivate glume fără rost...

LUCIFER

E adevăr, nu glume, ce vorbesc.
Credința ta-i a omului sătul,
Iar soțul tău se-nfățișează, bietul,
Cu logica stomacului flămînd.
Cu argumente nu vă biruiți,
Dar vă-nțelegeți grabnic, dacă tu
Vei flăminzi, ori dînsul a mîncat.
Așa-i, așa-i, oricum o învîrtești,
E cea dintîi tot bestia din voi
Și-abia atunci cînd ea s-a potolit
Apare omul, plin de măreție
Disprețuindu-și rostul lui străvechi..

ADAM

Ce vinovată-i vorba ta, Lucifer,
Cînd tot ce-i sfînt îmi prăvălești în
Un lucru bun, orice idee sfîntă,
N-ar fi, cum zici, decît o-nfiripare
Din aburul bucătăriei noastre:
Din jocul orb de întîmplări răzlețe
Ce-n drumul lor pornesc și se înfrînă
De legile becisnicei materii?

411

LUCIFER

E altfel oare? Crezi că Leonida
 Ar fi murit așa la Termopile,
 Dacă în loc de zeama lui cea neagră,
 Care-l hrănea-n republica spartană
 Cea fără bani, în vila lui Lueul
 Ar fi sorbit beția voluptății
 Din cite vrăji cunoaște orientul?
 Ori de grăbea la Porcia acasă
 Să-și poposească neodihna luptei
 La sînul ei, în lenea după-amiezii,
 Crezi că murea viteazul Brut în spadă?
 Nu vezi cum cresc virtutea și păcatul?
 Din mucegai se-ntruchipează unul,
 Iar alta naște-n dorul de lumină,
 Și răsădite-n vremile tîrzii
 Își moștenesc și forma și credința...
 Cîți nu și-au zis c-au încheiat cu lumea
 Și-n jalea lor s-au spînzurat de-o creangă.
 Dar, desfăcuți de-o mîină nedorită,
 La cea dintîi atingere-a vieții
 Își uită-n pripă vechea socoteală...
 Huniade doar, de nu venea pe lume
 În țara lui, și dacă-ntîmplător
 Umilă umbră-n șatra unui negru
 Îi tremura pe leagăn: ce era,
 Ce s-alegea eroul mare-al crucii?
 Ori, spune, Luther, papă să fi fost
 Și papa Leo dascăl la catedră,
 Mai pregătea reforme cel dintîi,
 Mai blestema amarnic celălalt?
 Napoleon, de nu-i gătea cărarea
 Cu val de sînge-un neam plin de mîndrie,
 Într-o cazarmă proastă s-ar fi stins...

ADAM

(Inchizînd gura lui Lucifer.)

Destul, destul... Povestea ta întregă
 îmi pare-atît de simplă și de dreaptă,
 Dar cu atît mi-e paguba mai mare:

412

Pe proști îi mint credințele deșerte.
 Pe-acei ce nu simt sufletul cum bate
 Și mișcă-n toate lucrurile noastre...
 Dar cei mai buni și-ar înțelege frații,
 De n-ar fi frînți de-nvățătura ta!

5

LUCIFER

Vorbește deci cu soțul tău! Nu strică
 Să te cunoști cît mai de-aproape însuși.

ADAM

10 Mulți mai tinjiți pe plaiurile-acestea?

ESCHIMOSUL

15 Da, mulți! Mai mulți decît aș fi în stare
 Pe degete să număr. Este drept
 Că-n jurul meu mi-am prăpădit vecinii,
 Dar în zadar, căci alții noi răsar...
 Și ce puține-s focile acum...
 Fă tu, fă azi, de ești un Dumnezeu,
 Mai multe foc, oameni mai puțini!

ADAM

20 Mi-a fost destul; vin să plecăm, Lucifer!

LUCIFER

Dar stai, măcar nevasta să-i vedem.

ADAM

25 Nu vreau s-o văd, căci un bărbat căzut
 E pururea prilej de scîrbă și
 Numai dispreț trezește-n piept. Femeia,
 Visul etern și drag al poeziei,
 Cînd a căzut, e-o fiară ce-ngrozește!
 Nu vreau s-o văd! Vin' să grăbim de-aici...
 30 *(Lucifer, trăgînd încet pe Adam spre bordei, sparge ușa
 și în prag iese Eva, nevasta Eschimosului. Adam stă
 încrănit și se miră.)*

413

LUCIFER

Cum, n-o mai știi? E cunoștință veche...
Cuprinde-o-n brațe, căci sârmanul om
Se supără grozav de nu-i cinstești
În acest chip obișnuit soția.

ADAM

Cum s-o cuprind, eu, ce-am ținut în brațe
Pe-Aspâsia? Doar licărind abia,
Îi mai revăd figura, dar se pare
Că s-a schimbat, sub ploaia de săruturi,
În animal!

ESCHIMOSUL

(*Intrînd în bordei.*)

Nevastă, avem oaspeți!
Primește-ni-i!

(*Eva se aruncă la sinul lui Adam și-l trage înăuntru.*)

EVA

Bine-ai venit, străine!

ADAM

(*Desfăcîndu-se.*)

Vai, ajutor, Lucifer! Să plecăm!
Coboară-mă din viitor acasă!
Să nu mai văd ce crudă-mi este soarta,
Și lupta stearpă! Vreau să mă gîndesc:
Mai lupt, ori ba, cu voia Lui de sus?

LUCIFER

Sfîrșit e visul... Te trezesc, Adame!

T A B L O U L X V

Afară din paradis

5 (Scena se transformă în regiunea de palmieri din tabloul al treilea. Adam, din nou tînăr, iese visător din colibă și privește împrejur mirat. Eva e așipită înăuntru. Lucifer stă la mijloc. Zi strălucitoare.)

ADAM

Vedenii fără nume, unde sunteți?
În jurul meu zîbind trăiește totul
Cum am lăsat, dar inima s-a frînt.

10

LUCIFER

Om încrezut, nu cumva ai dori
Ca să se strice-orînduirea firii
Și-un meteor să ți s-aprindă-n noapte,
Să piară lumea, dacă moare-un vierme?

15

ADAM

Eu am visat, ori poate-acum visez?
Mai mult decît un vis e existența
Ce-n lutul mort a poposit o clipă,
Ca împreun-apoi să se fărîme?
De ce, de ce-nțelegerea de-o clipă,
Ca să pricepem groaza neființii?

20

LUCIFER

Te tînguești? Numai un laș primește
Fără de luptă lovitura care
S-o-nconjure el tot mai este-n stare.
Cu liniște privește cel puternic
La slovele destinului etern,
Gîndindu-se fără mustrare numai
Cum va să-nfrunte apăsarea lor?
Povestea ta-i sub stăpînirea sorții:
Unealtă ești minată înainte.

ADAM

Nu î Nu ! Mi-e slobodă voința
Pe-un preț atît de scump răscumpărată,
Căci pentru ea m-am izgonit din rai.
Din visurile mele-am învățat.
Azi, că sunt treaz, tot eu voi hotărî
In care chip să-mi îndrumez cărarea.

LUCIFER

Dacă n-ar fi uitarea și speranța
Logodnice destinului pe veci,
Una să-nchidă ranele primite,
Alta să-ntindă giulgiul peste groapă,
Zicîndu-ți: Vezi, s-au prăbușit o sută,
Tu însă ești alesul care-o trece...
Știi, ca savant, prin alte ciudățenii,
Există-un soi de viermi de intestine
Care trăiesc în uliu și-n pisică,
Dar perioada cea dintîi a vieții
In șoarecii de casă o-mplinesc.
Nu-i hotărît pe care dintre șoareci
Are să-l prindă uliul sau pisica.
Sunt mulți cari scapă, fiindcă se păzesc
Și mor bătrîni în cercul lor domestic.
Dar se-ngrijește-o lege fără milă
Să cad-atîția-n ghearele dușmane
Cîți trebuie, ca peste mii de ani
Și viermele să fie pe pămînt.

416

Nici între oameni fiecare ins
Nu e legat, dar omenirea-ntreagă
E-ncătușată-n veșnice obezi,
însuflețirea-n valul ei te-apucă
Azi pentru-un lucru, mîine pentru altul.
Se vor găsi, deci, jertfe pentru ruguri,
Vor fi și cei porniți să-și bată joc.
Iar cel ce poart-un catastif de numeri
Se va mira de cumpăna cu care
Măsoară soarta, fără nici vn greș,
Virtute, crimă, toate deopotrivă,
Credință, nebunie sau omor...

ADAM

Stai! Mi-a venit un gînd. Voi fi eu încă
în stare, Doamne, să te-nfrunt ! Oricît
Mi-ar zice soarta: pîn-aici trăiești,
Eu am să rid, și dacă-mi vine: *mor*.
Nu sunt eu încă singur pe pămînt?
în fața mea-i o stîncă. jos abis,
O săritură, actul re! din urmă,
Și pot să strig: sfîrșită-i comedia...

(Adam înaintează spre stîncă, Evi apare în ușă.)

LUCIFER

Sfîrșit... sfîrșit... Ce vorbe fără rost!
Sfîrșit e-n orice clipă și-nceput...
—De ce-ai văzut aițea mii de ani?

EYA

De ce-ai plecat de lingă mine,-Adame?
Sărutul cel din urmă ți-a fost rece.
Ai griji pe față scrise, și mînie...
Mă tem de tine...

ADAM

(J nainlînd.)

Iară mă pîndești?
îmi calci în urmă, nu simți că bărbatul,
Stăpînu-acestor plaiuri, are încă

Și alte trebi pe lingă gluma goală?
Povară-mi ești când nu pricepi, femeie!

(*înduioșai.*)

Numai puțin... să fi dormit puțin...
C-așa mai grea îmi pare jertfa mea,
Pe care-acum mi-o cere viitorul...

EVA

Ascultă-mă, și jertfa-i mai ușoară,
Căci s-a-ntărit ce-a fost ieri îndoielnic
Și viitorul ne privește-n față.

ADAM

Ce spui?

EVA

Adame, știu că vei zîmbi.
Te-apropie să ți-o șoptesc, ascultă,
Simt că sunt mamă...

ADAM

(*Căzind in genunchi.*)

Doamne, m-ai învins.
Vai, iată-mă in praf, zadarnic lupt
Fără de tine, împotriva ta...
Pieptu-mi desfac, înalță-l sau lovește-]...

LUCIFER

Ce-i, vierme, ce-i? Ori ai uitat mărirea
Ce-mi datorești?

ADAM

Dă la o parte totul.
A fost un vis deșert, vreau pace-acum.

LUCIFER

Și tu, femeie fără minte, spune:
Ce te mîndrești? Copilul tău și-n rai

418

Tot din păcat s-a zămislit, și-aduce
Mizerie și crimă pe pămînt.

EVA

5 Dar, dacă Dumnezeu vrea, va veni
Un nou-născut în scutece sărace,
Frățietatea să așeze-n lume.

LUCIFER

10 Te scoli, azi, slugă, împotriva mea?
Sus, dobitoace!
(*Imbrințește pe Adam., Se deschide cerul. Dumnezeu
apare in slavă, împrejmuit de îngeri.*)

DOMNUL

Duhuri, la pămînt!
În fața mea, mărire nu-i.

15

LUCIFER
(*Clătînîndu-se.*)

Blestem!

DOMNUL

20 Ridică-te, nu fi înfrînt, Adame,
În mila mea, eu iarăși te primesc.

LUCIFER
(*Aparte.*)

25 Cum văd, aici, ca-n orice căsnicie,
Se-mpacă toți, nu-i vorbă, e frumos,
Dar mintea rece moare de urît.
Mai bine-ar fi să mă retrag...

(*Pleacă.*)

DOMNUL

Lucifer!

30 Am un cuvînt și pentru tine, stai!
Iar, fiule, tu spune ce te doare!

419

ADAM

M-au chinuit, vai, groaznice vedenii
Și rostul lor eu, Doamne, nu-l pricep.
Învăță-mă ce soartă mă așteaptă!
Mi-e dată numai firea mea îngustă
Ce simt că-n luptă sufletul mi-l stoarce,
Ca vinul care, limpezit fiind,
Îl torni pe jos, ca să ți-l bea țarina?
Ori are altă țintă băutura?
Urmașii mei vor merge înainte,
Apropiați de tronul tău, sau poate
Se vor trudi ca bou-n jug, la moară,
Fără să spargă cercu-n care umblă?
Are-o răsplată pieptul vrednic, care
Batjocorit e-n sîngerarea lui,
De gloată, fără duh? Mă luminează,
Și bucuros duc orișice ursită...
Căci un câștig e-n schimbul meu, dar, vai.
Nedumerirea mea e iad.

DOMNUL

Nu cerceta
Ce tain-ascunde ochilor tăi dornici,
Cu bunătate, mîna cea de sus.
Căci dac-ai ști că-i trecător popasul
Jos pe pămînt și dincolo-i eternul:
N-ar fi virtute nici o suferință.
Dac-ai vedea că sufletu-i țărîină —
Ce te-ar împinge pentru mari idei
S-arunci plăcerea clipei trecătoare?
Pe cînd așa, e-n neguri viitorul,
Și, cînd ești gîrbov de povara clipei,
Cu raza lui te-nalță infinitul.
Iar dac-ar fi mîndria-i să te prindă,
Te-ar stînjiți făptura-ți îngrădită.
Așa se nasc mărirea și virtutea.

420

LUCIFER

(Rizînd.)

În adevăr, tu calci pe-un drum de slavă!
Mărirea și virtutea te-nsoțesc —
Două cuvinte care-atunci se-ntrupă
Cînd lîngă ele străjuiesc prostia,
Prejudecata și credinți deșerte.
De ce pe culme am chemat pe om,
Cînd el, zidit din soare și noroi,
Mic e-n știință, și-n orbire mare?

10

ADAM

Nu-ți bate joc, Lucifer! Am văzut
Alcătuirea minții tale limpezi
Și-am zgriburit, îmi era frig acolo.
Dar, Doamne, cine poate să mă-ndrume,
Ca să rămîn pe calea vredniciei?
Tu m-ai lipsit de brațul-călăuză,
Cînd am gustat din al științei pom.

15

DOMNUL

Ți-e mîna tare, inima înaltă,
Iar cîmpul muncii fără de hotar.
Ș-un glas de sus, cînd bine bagi de seamă,
Te-ndeamnă-n drum, te mustră și te-nalță.
Tu să-l ascuți! Iar cînd a amuțit
Din cer povața-n larma vieții tale,
Femeia, mai plăpîndă, mai curată,
Și de noroi cu doi pași mai departe,
Ea are s-o audă, strecurînd-o,
Prin inimă, în cîntec și visare.
Cu-aceste două îți va sta alături,
În nenoroc ca și-n zile senine,

25

421

Un geniu zîmbitor, să te mîngîie.
Iar Lucifer, tu, o verigă-n lanțul
Fără sfîrșit, te zbate mai departe!
Tăgada și știința ta cea rece,
Ca drojdia ce fierbe aluatul,
Vor zbuciuma pe om, dar nu-l vor fringe.
Tu pedepsit vei fi în veșnicie,
Văzînd de-a pururi că ce vrei să strici
înmugurește-n bine și-n frumos.

JO

CORUL ÎNGERILOR

între crimă și virtute,
Slobod vei putea alege,
Căci deasupra este Domnul,
Mila lui e scut și lege.
15 îndrăznește, deci, nu-ți pese
Cînd mulțimea e ingrată,
Prețuirea luptei tale
E de fapta-n sine dată.
Orice tîrg e o rușine
20 Care sufletu-ți despică,
Pe cel slab l-așterne-n țărână,
Pe cel vrednic îi ridică.
Dar, în slava înălțării,
Nu fi orb de-nchipuirea
25 Că, prin rostul faptei tale,
Tu-i dai Domnului mărirea.
Nici să crezi că fără tine
Voia Lui unealtă n-are:
Bucură-te cînd te lasă
30 Să-mplinești sfîntă chemare.

EVA

Pricep cuvîntul, slavă ție, Doamne!

ADAM

Îl simt și eu, și-i voi urma porunca,
Numai sfîrșitul de-aș putea să-l uit.

DOMNUL

Omule, zis-am, luptă-te și crede!



A N E X Ă

FRUNTAȘUL

I

(Scena se petrece într-un orașel din nordul Ardealului. Biroul domnului avocat dr. Traian Hurmuzău, fruntaș, naționalist înfocat, membru al mai multor corporații etc.,etc... Amurg. Fruntașul stă la masa de scris dus pe gânduri; e bărbat chipeș peste patruzeci, grăsuliu, oacheș, cu barbete „pocînbart” și cu ochelari „țvicări” prinși în aur. În momentul cînd începe povestea, servitoarea Veta deschide ușa cu sfială, întîi bagă capul și după un moment de ezitare intră. Hurmuzău tresare nervos și-i sar ochelarii pe masă. Acest obicei rău îl audecîte ori li se necăjește stăpînul, fiindcă pe nasul lătăreț și vulgar stau numai aninași. Slujnica îngălbenește.)

Dr. TR. H. (*nerăbdător*): Să mă lasă-n pace! Auzi?

Ți-am spus, că nu-s acasă! Să mă lasă-n pace!

SERVITOAREA (*cu teamă*): Mă rog, săru mîna, că nu vrea. Nu vrea să plece! Tot la cufnă stă de azidiminează... și c-așteaptă pe domnu!... Ice, că tot atîta, are vreme... (*Mai îndrăzneț*). Ne-o adus și-o corfă de ouă, tare proaspete mă rog...

Dr. TR. H. (*domolindu-se. Plictisit*): Ce vrea? De, unde-i?

SERVITOAREA (*prinde curaj și se apropie un pas*):

Din Mărgineni, mă rog, zice că are o treabă mare și-un ficior cătană-n Bosnia... la ștreliți... Il

mai ține-un an și-o lună... (înduișată.) Și tot oftează: Ion al meu... Ii zice Ion... (Schimbă tonul. Cu temeii.) tntîi era să-l bage la furvezări la Bălg...!

DR. TR. EI. (ii taie vorba răstit): Ieși afară. (Servitoarea înghite cuvîntul Bălgard și speriată se învîrte în călcîie, îi foșnesc poalele, într-o clipită iese și închide ușa. Advocatul își aprinde țigara, își potrivește ochelarii. Se uită în oglinda de peste masă și zîmbește, mîngîindu-și barbetele. Apucă din nou hîrtia dinainte, citește încet. Se înșenează. Citește cu glas tare: „Domnilor și fraților, cum a zis poetul nostru Mureșan, unde-i unul nu-i putere la nevoi și la durere, noi trebuie să fim cu poporul, talpa țării, noi cu ei și ei cu noi, în iubire și dragoste, căci din opincă ne tragem și aceasta este caracteristiconul nostru”... Se oprește. Privește din nou în oglindă și repetă apăsînd vorba: „...aceasta este caracteristiconul”... Stă pe gînduri o clipă. Așează hîrtia la o parte, își scoate ceașornicul. Se reculege. Strigînd:) Veto! Veto!

SERVITOAREA (deschide ușa repede): Poftim.

DR. TR. H. (acru): Spune-i să vie! (Servitoarea iese mulțumită. Pauză. în scurt i se aude vocea prin ușa întredeschisă, în ton familiar: „numa să te lasă să-i spui”... Ușa se deschide domol și în prag apare un țaran uscățiv, trecut de cincizeci de ani, umilit, cu pălăria subsuoară.)

ȚĂRAM "I. (își șterge fruntea cu mîneca cămeșii): Să

iertați măria-voastră. Bună sara...

DR. TR. H. (surprins): A... dumneata ești?... Ee... Ai adus?...

ȚĂRANUL (cu bunătate): Tocmai de aia viu domnule doftor... să mă ierți... ierta-te-ar Dumnezeu... pînă la culesul cucuruzului... nu putem... nu putem de loc...

5 DR. TR. H. (ironic): Știi ce, Oarță Ilie? n-o mai lungi! Pune-i jos... Scoate din șerpar... De acolo de la spate! Lasă, că știu eu...

ȚĂRANUL (zîmbește îndurerat): Ba chiar acum o dată numai ce-i drept... zău. că nu se potrivește...

10 DR. TR. II. (nerăbdător): Lasă, Iasă! N-o mai lungi... uite am treabă... pune banii jos... tot așa faceți!

ȚĂRANUL (blind): N-avem, domnule, n-avem... (Explicînd.) Iaca rata la „Dacia”.

DR. TR. H. (îțfnos): Atunci? Ce vrei?...

15 ȚĂRANUL (scoale din sin o hîrtie împălurată într-o năframă. Deznoadă colțurile.) Iacă asta, pecetea... cu jucuția de poimîine... (Rugător, cu hîrtia în mînă.) Pînă la culesul cucuruzului...

DR. TR. H. (impacient): Ți-am spus!... Din două

20 una: ori pui trei sute douăzeci de coroane, ori...

ȚĂRANUL (căscînd ochii îi taie vorba): Cum trei sute douăzeci? întîi o fost treizeci de zloți... șaizeci de coroane... mai în păsimesi s-o făcut șaptezeci de zloți de argint... (Aducîndu-și aminte) după aia o sută patruzeci... cîte coroane vine asta?... (Stă un moment să-și tragă socoteala.)

DR. TR. H. (răstit): Ce cîte coroane, cîte coroane? Trei sute douăzeci de coroane! Ce să-ți fac? Ți-am spus o dată. Proțesu, petractarea întîi, a doua... 30 la tablă... ieșire de trei ori la fața locului... re-monstrație... experți... Ce știi d-ta? Ștempăle...

ȚĂRANUL (*plîngător*): Măcar din ștempăle să mai slobozi... că mă prăpădesc de tot...

DR. TR. H. (*se ridică de pe scaun*): Am isprăvit!

ȚĂRANUL (*pe gânduri*): Cum, trei sute douăzeci? Nu-mi iasă de loc.

DR. TR. H. (*categoryc*): Am isprăvit!

ȚĂRANUL (*luminat de o nădejde face un pas înainte. In ton potolit și puțin familiar.*): Am vorbit și cu mama dumitale, leica Saveta... O cunosc... ne cunoaștem tare bine de cînd era crîșmărească la șipotu Sasului...

DR. TR. II. (*enervat*): Ieși afară!

ȚĂRANUL (*speriat. I-a roșit obrazul, li tremură buzele.*): Domnule... nu mă lua așa... om bătrîn... să ne înțelegem.

DR. TR. H. (*amenințător*): Nici o vorbă! Am isprăvit! (*Deschide ușa și-i pune mina pe umăr.*)

ȚĂRANUL (*cu amărăciune*): Nu lași, domnule? Nu lași? (*Ridică glasul.*) N-ai și dumneata?...

DR. TR. II. (*il smăcește de pieptar pe țaran. îi cad ochelarii.*): Cum? Ce te adică? Iacă impertinentul, la mine în casă. (*Răcnind.*) Ieși afară!

ȚĂRANUL (*se trage întunecat la o parte în dreptul ușii. își înfundă pălăria pe ochi. înghețat și sarcastic*): De cînd erai mic tot al dracului ai fost... Nu te repezi!... că plec... Am tot auzit, că de cînd s-au tăiat pădurile, s-au tras hoții la oraș... Nu te repezi... cine! (*Pleacă înfuriat. Din curte i s-aude glasul cum strigă:*) „Să nu-l puie dracu să vie!... Să nu-l puie dracu...”

DR. TR. H. (*galben de minie își adună ochelarii, răsuflă adînc, scoate batista și-i șterge. Se uită împrejur*): Tîlharul... Lasă că te joc eu... Veto! Veto!

SERVITOAREA (*apare tremurînd în prag*): Mă rog...
5 mă rog...

DR. TR. H. (*aprins*): Ce te rogi? Deschide fereastra, tu sărăcie, să iasă spurcăciunea!... (*Pleacă.*)

SERVITOAREA (*deschide geamul către stradă. întoarce capul. Vede că a plecat stăpînul. Se așează pe pîrcanul ferestrei, urmîndu-și mai departe conversația cu prietena din uliță:*) La tunari îi mai lasă și cu cîte doi... da' la ștreliți tot trei ani îi ține...
10 (*Seară. Povestea se întinde.*)

f

II

15 (După o săptămînă, în același orașel. Banchet la adunarea unei societăți culturale. Masă mare. Toate „notabilitățile”. în frunte protopopul, mulțumit că a toastat frumos pentru „majestatea-sacesaro-apostolică”, zîmbește cu grație solgăbirăului ungar. Larmă. Din colț strigăte: „S-auzim!” Unii bat cu cuțitele în pahare. Un chelner a vărsat trei pahare de bere. Răsună o înjurătură ungurească. S-auzim!)
20

DR. TRAIAN HURMUZĂU (*în picioare, cu ochelarii în mina dreaptă. Zîmbește satisfăcut, urmînd firulunii toast*): ...Dar eu, eu domnilor și fraților... eu sunt de părere că pentru literatura și cultura poporului român... (*Strigăte: „...Așa-i! Așa-i!...”*) ... pînă la cea din urmă picătură. (*Chiote: „Așa-i !”*) ...Noi toți de la vlădică pînă la opincă.
30 (*Un popă bătrîn: „Brava... brava... vivat!”*) ...căci poporul este talpa țării, iar noi, inteligența, vorba poetului Coșbuc: Unde-i unul nu-i putere... (*Un tînăr candidat de avocat, zîrnbind pentru*

sine: „Eminescu!”) ...la nevoi și la durere... unde-s doi puterea crește... (Mai mulți în cor: „Și dușmana, nu sporește...”” Protopopul zîmbește afirmativ solgăbirăului: „Tare bine vorbește...”} ...căci acesta este caracteristiconul nostru!... Să trăiască deci poporul, domnilor și fraților... (Strașnice aclamări: „Să trăiască!... Vivat!... Să trăiască /...” Oratorul închină și goleşte paharul. Cei din jur îi string mîna. Lăutarii au început romanța: Nu mă abandona. Miros de tutun. Larmă. Chef, se apropie.)

Iii

...,a vorbit apoi fruntașul nostru iubit, d-l Dr. Traian Hurmuzău închinînd pentru popor. Toastul harnicului luptător în care a vestit necesitatea apropierei de țărani și solidarizarea cu acești lucrători ai ogoarelor a stîrnit o furtună de aplauze. Dr. Traian Hurmuzău a fost viu felicitat. Vrednicul naționalist a donat 100 de coroane pe seama „Asociațiunii”. Fapta se laudă de la sine. Deie bunul Dumnezeu...” etc. (Fragment din raportul publicat în *Telegraful român*.)

IV


(Peste patru săptămîni. Căsuța lui Ilia Oarță (Mn Mărgineni. Seară. Țăranul cu nevasta și cu trei copii do la doisprezece ani în jos stau la vatră, în tindă. Unul în leagăn. Un băiețandru de doisprezece ani ține în mînă o scrisoare. Suflă în foc. Flacăra pîlpîie. Iu căldărușa de pe pirostrie e apă de mămăligă. Țîrîie un greier.)

ȚĂRANUL (cu glas dirz): Cum vine? Mai zi o dată, mă Gheorghită!

BĂIATUL (citește silabisind):... Care sănătate să vă deie Dumnezeu și dumneavoastră... (Toți se înduioșează. Țăranul înghite sec. Nevasta oftează și-și șterge ochii cu iia: „Săracu Ion!”)... Pe aici prin Bosnia a dat ger mare și dacă ați vîndut boii ce să mai fac acasă... Este un filăr la a șasălea companie, sas din Hundrubechiu, zice să ne ducem la America... Să-mi scrieți cui i-ați vîndut să știu și eu pe ce mînă au ajuns... mai stau aici în pita împăratului unsprezece luni și două zeci și una de zile... Al dumneavoastră fecior cu credință Ion... da și de oi scăpa am să-l învăț io...

(Băiatul s-a oprit cu cititul. A isprăvit. Toți tac. Țăranul și-a așezat bărbia între palme și se uită prostit în foc. Nevasta plinge înfundat. Băiatul cu, scrisoarea se uită gînditor. Cei mici tac și ei.)

CFIL DE ȘASE ANI (după o pauză): Așa-i că nu-i de cioară, mamă?... Așa-i că-i de buhă cuiibu?... De buhă. (Nu-i răspunde nimeni.)



N O T E

I

a mesajului, a ideilor și sentimentelor care frământau epoca. Ca și orator ia, teatrul era o tribună de luptă, era o necesitate vitală pentru comunicarea cu publicul. Din această perspectivă, dramaturgia a solicitat condeiul celor mai reprezentativi scriitori români din Transilvania. „Teatrul lui O-Goga — scria G. Călinescu — e onorabil dar nu e invocația poetului" (*Ist. Ut. rom. de la origini pînă în prezent*, p. 541). Că nu e în vocația poetului e mai greu de acceptat dar că e vizibil sub nivelul poeziei, acesta e un fapt de necontestat.

Goga s-a afirmat ca om de teatru' prin piesele *Domnul notar*, *Meșterul Manole* și prin traducerea remarcabilă a *Tragediei omului* de Madâch. Intențiile sale par să nu se fi redus numai la atât; o pagină din ziarul *Cosînzeana*, tipărită la Orăștie, ne informează că „imediat ce a terminat *Domnul notar*, Octavian Goga lucra la alte două piese într-un act: *Sonata lunii* și *Lupul*, pe care le scrie la poalele Pirineilor, în orașelul Saint Jean de Luz". Aceste piese au fost scrise sau nu? Nu știm. Ele nu se găsesc între manuscrisele sale și niciodată Goga n-a mai pomenit de soarta lor. De asemenea nici un exeget nu le mai amintește, într-un fel sau altul, și nici un bibliograf nu le-a înregistrat.

Piesa *Domnul notar* a fost terminată în 1913 — precizează Goga, explicîndu-i geneza și rosturile sociale. Unele fragmente au apărut în presă, precum scena intitulată *Mîtruț jitarul*, în *Tribuna*, Arad, an. XV, nr. 1, 1/14 ian. 1911, p. 1 — 4. „Candidat de deputat în județul Arad, trei luni de propagandă electorală mi-au dat prilejul să văd multe taine. Am crezut că sint dator să dau acest tablou de frământare interioară a noastră, sub apăsarea unei idei de stat străin. Din aceste preocupări a ieșit *Domnul notar*". Goga candidase în luna iunie 1910 la Chișineu (Arad) pentru a intra în parlamentul din Budapesta. Nu reușește însă, căci baronul Wenkhein cheltuiește 300.000 de coroane, pe lângă teroarea dezlănțuită de administrație, și-i smulge scaunul de deputat. Mîhnirea și experiența tristă le găsim în piesa *Domnul notar*, care s-a tipărit într-un singur an în patru ediții și s-a jucat prima dată la 16 februarie 1914 pe scena Teatrului Național din București, într-o excelentă distribuție.

„Pe drumul misiunii sale, pe care o simte ca o poruncă la care nu se poate împotrivi, Octavian Goga trece granița blestemată la frații

Kloga scriitor dramatic, în *Luceafărul*, nr. 13-14, 1 iulie 1913, p. 454.

Cosînzeana, an. III, nr. 34, 1913, p. 496.

3 O. Goga, *Fragmente autobiografice*, în volumul *Discursuri*, Ed. „Cartea românească”, p. 26.

liberi, în regat, în inima lui, în București, și aici, ca o provocare a realităților ce le-a lăsat în urmă și pa care le simțea șubrede, gata să se prăbușească, lasă să i se prezinte pe scena Teatrului Național *Domnul notar*. El, care în răstimp, ca membru activ în Comitetul Național al românilor din Ardeal, cunoștea legiurile țării și era părtaș la luptele naționale, știa că după reprezentarea acestei lucrări, nu mai are ce căuta în Ardeal. Goga stăruie totuși ca piesa lui să fie reprezentată. Nu pentru că ar fi putut gândi că va putea trăi restul zilelor departe de Ardealul pe care-l iubea cu atîta înfocare, ci pentru că era sigur că exilul său nu va fi de lungă durată, ci realizarea idealului național e foarte aproape" (Ion Agârbiceanu, *Octavian Goga, în Pagini literare*, an. VI, nr. 1 — 2, 1939).

Ecourile în conștiința marelui public au fost de nedescris. „Succesul *Domnului notar* — scria Eugen Lovinescu — a amintit succesul întîiului volum de versuri al poetului. Entuziasm în sală. *La arme!* și *Deșteaptă-te, române*, sus, în galeria înflăcărată; mișcare în presa de aici și de dincolo; banchete la București și la Sibiu; intervenția unei puteri străine; frica dezlipirii României de la politica Triplei alianțe; serbări în folosul Ligii culturale; cununi de laur...; în scurt, toate vînturile prielnice, ce suflaseră în pînzele întîiului volum, au suflat și de data aceasta, și cu drept cuvînt, și asupra *Domnului notar*, care, punînd o problemă națională înaintea de a pune una estetică, trebuia să întîmpine un succes național. Presa i-a dat deci sprijinul; Liga l-a dat pe al ei; publicul mare pe al lui; scriitorii pe al lor. Din convergența atîtor bunevoînți a ieșit o apoteoză." Ziarele vremii precizează că autorul a fost aplaudat o jumătate de oră, că după fiecare act sala arhiplină ovaționa și cortina s-a ridicat de zeci de ori. Cronicarii dramatici ai diverselor ziare se întreceau a doua zi în elogii: „Dacă muzele Plymie și Calliope au fost pentru o clipă îndurerate fiindcă li s-a răpit poetul lor răsăfat, d-l O. Goga, în schimb Parnasul — se scrie în ziarul *Universul* — trebuie să fi răsunit de strigătele de bucurie ale surorii lor Thalia, pentru' că a văzut închinîndu-se la altarul ei un nou, dar vrednic slujitor al artei dramatice". Iar revista de specialitate, *Rampa*, scrie cu înflăcărare: „Cea mai caldă și cea mai entuziastă seară de teatru pe care am pomenit-o pînă acum. *Domnul notar* n-a cîștigat un succes, a cîștigat un adevărat triumf." Succesul de la București stîrnește mînia autorită-

i Eugen Lovinescu, *Critice*, vol. I, ediție definitivă, Ed. „Ancora”, București, 1925, P. 138.

ților cezaro-crăiești, și Goga e condamnat la un an și jumătate închisoare, pe care n-o execută, căci din martie 1913, se afla când pe coastele dalmatine, când prin Grecia și Egipt, iar în iunie 1914 izbucnește războiul mondial care va duce la destrămarea statului asupritor, în revista *Transilvania* (anul 1914, p. 198) înțelnim următorul anunț cu privire la **Domnul notar**: „Piesa d-lui Octavian Goga, care a avut un succes așa de mare pe scena Teatrului Național din București, a fost confiscată de poliția din Ungaria'. Parchetul a intentat proces autorului pentru agitație." Piesa lui Goga are în centrul ei o problemă fundamentală pentru epoca respectivă, când o parte a politicianilor din Transilvania se orientau spre calea luptelor parlamentare. Într-o atare împrejurare concret-istorică, poetul „pătimirii noastre" se arată preocupat de probleme deosebit de grave: deznaționalizarea lașă vinderea conștiinței naționale pe un blid de linte, pactizarea une părți din intelectualitatea transilvăneană cu asupritorii. Viziunea, aceasta era, de fapt, conștiința lucidă a unei tragedii, provocată de alterarea sentimentului național și patriotic. Piesa n-are nici o notă naționalistă. Afară de jandarmi cu baionetă, simbol al statului cezaro-crăiesc, asupritor, nici un personaj de altă naționalitate nu apare în piesă zugrăvit în mod critic. Acțiunea piesei se petrece în satul Lunca (al cărui model este un sat din preajma Grăciunelului, unde s-a născut Iosif Goga, tatăl autorului), în ajunul alegerilor, momentul cel mai potrivit pentru o desfășurare dinamică și pentru caracterizarea adâncă a personajelor. Actul întâi se desfășoară în biroul domnului notar, fiind de față și candidatul guvernului și șeful jandarmilor unguri, strajameșterul Gal. Cei trei pun la cale prigonirea alegătorilor care doreau să sprijine pe contracandidatul Ioniță Florian, tînăr destoinic și bun patriot. Tot din primul act cunoaștem și viața notarului Traian Văleanu, care venise în comuna românească numai cu peana (condeiul) la ureche. Tip de arivist, acesta ademenește fata unui om harnic din sat, Nicolae Borza, și o ia de soție, o dată cu o zestre bogată, de care va dispune după bunul plac. Decorul este evident simbolic. Masa din mijlocul camerei, încărcată cu registre roșii și verzi personifică, desigur, dominația administrației austro-ungare, supravegheată de pe perete de portretul împăratului Franz Iosef. La perete, retrace — ca în poveștile cu cenușăreasa — lavițele, scoarțele românești și o icoană a Sfântului Nicolae din interioarele rurale, reprezintă lumea în

i **Domnul notar** — cu privire la confiscarea piesei de către guvernul maghiar, în *Luceafărul*, nr. 7, 1 aprilie 1914, p. 219.

care, tăcută și supusă, doar în amintire, mai dăinuie viața simplă a țărănimii noastre. În acest decor simbolic, la ridicarea cortinei apare notarul și candidatul guvernului, Ieronim Blezu. În casa notarului, care trăiește cu o destrăbălată (Otilia Sfetcu, fata lui Oprea din Spîni), nevasta sa Ana, rămasă cu sufletul neîntinat lângă compatrioții ei, îndură o teroare cumplită. Ea trăiește în umbră, prin colțuri, ca lavițele, îmbărbătată de servitoarea Lina, care simte la fel ca ea și ca oamenii cinstiți ai satului, ce „nu-și lasă legea să-i ajungă blăstăm-mul, să nu le putrezească oasele în copîrșeu". Conflictul se petrece în sînul unei familii românești, în casa notarului Traian Văleanu, care, în calitate de slujbaș al statului austro-ungar, sprijină candidatura doctorului Ieronim Blezu, funcționar în minister la Budapesta, utilizînd mijloacele cele mai venale. Bătrînul Borza, socrul notarului, e un patriot cinstit, un om integru, un țaran dîrz, *de l'g-, v:ch?*, dar ruinat economic de propriul său ginere încît „prin hambarele goale... s-a cuibărit șorecăria... cîntă greierușii în cămară..." După ce nu se mai văzuseră de doi ani, notarul îl cheamă la el și-i propune să-l sprijine în alegeri pe Blezu: „**Notarul**: Știi ce, facem pace... închidem tot. Dă votul lui Blezu... Așa-i că dai?" în jurul acestor două personaje se strînge, de fapt, toată acțiunea piesei. Ele sînt și cele mai bine conturate, fiindcă celelalte sînt îndeajuns de liniare. Tensiunea dintre ei crește o dată cu desfășurarea evenimentelor pînă cînd, în fața satului răscolat, Borza îl ucide pe Văleanu. Deznodămîntul acesta este de un efect dramatic remarcabil, căci cititorul, sau respectiv spectatorul, rărnine cu senzația că Borza doar execută gestul, voința fiind a satului. El este un mandatar al colectivului. Dialogul dramatic, dinamic și vijelios dintre Văleanu și Borza, răfuiala oarecum personală, sînt înecate de strigătele mulțimii, de mînia obștii, care crește ca o furtună, ca o apă ce vine vertiginos de departe, ajunge la ferestrele casei notarului și le sparge în momentul suprem de criză. Protagonistul piesei, notarul Traian Văleanu, este un român renegat. Arivismul său l-a condus către o completă detașare de masa țărănească și de luptătorii români, solidarizîndu-l cu reprezentanții statului asupritor. Dar prezentarea lui sub un aspect exclusiv negativ, dăunează, într-o oarecare măsură, realizării estetice. De aceea el are o psihologie cam sumară, nu e chinuit de nici o îndoiială, nu suferă pe urma faptei sale. „Văleanu — scria Lovinescu, *loc. cit.* — e un erou dintr-o bucată; o pată de umbră fără nici o lumină." Goga l-a încărcat cu toate defectele, căci un trădător de neam e un soț infidel, un ginere escroc, un lingușitor față de cei mari, un zbir față de

cei mici, un hoț însușindu-și banii ce nu-i aparțineau. Tot un renegat pictat cu o singură culoare, negru puternic, este și Ieronim Blezu, propus de autoritățile de stat a fi candidat în județul Arad. Alegerea lui varsă singele compatrioților săi. Blezu e o figură pedantă, o lichea politică de cea mai joasă speță, care disprețuiește poporul într-un limbaj latinizant și se reazămă, în atingerea scopului, pe bani și pe violență. Când notarul Văleanu îi amintește că adversarii lor politici se sprijină pe popor, el răspunde cinic și ridicol: „ — Lasă-mă, domnule Traian, cu poporul... lasă-mă... Poporul să-și vadă de treabă» *sapristi... ergo* să-și ție gura... scurt... Să se facă cucuruzul, înțelegi, cucuruzul... Să aibă ce băga-n gură, înțelegi, să-și zică ocinașele sara, să se întoarcă cu fața către părete... da... poporul... na... Iar domnișorii ăștia cu părul vilvoi, cari umblă de smintesc oamenii și *quasi* se iau de gît cu baronii din casina magnaților, ăștia trebuiesc scuturați, o bătaie *prima classis, caniş maier*, să le treacă metricea... na..." O altă figură care inspiră disprețul, un renegat, la o scară mai mică, dar la fel de odios, este și Stan Hopârtean, omul de încredere al celor doi „fost zupaș la honvezi", care cumpără voturi pentru Blezu cu zece zloți, reținînd și pentru sine doi „de fiecare căciulă". Acestor ariviști și acoliților lor, li se opun figuri obișnuite din rîndurile poporului, care capătă, însă, o semnificație extraordinară, în lupta pentru apărarea patrimoniului național. Din perspectiva acestor personaje, a colectivității satului, se poate stabili un raport strîns, organic, între piesele lui Goga și mai cu seamă primele sale două volume de versuri.

Pricinile dramelor sociale și naționale sînt aceleași și într-o parte și în alta. Atmosfera de apăsare și împilare e aproape identică, realizînd și aici, ca și în volumul *Poezii* și *Ne cheamă pămîntul*, fundalul social-istoric. E și în *Domnul notat* aceeași lume și aceeași problematică, tratată, firește, după legile genului dramatic. E același sat românesc, tradițional și patriarhal, cu case care păstrează răbojul după grindă, cu preoți și dascăli luminoși și patrioți, purtînd același nume ca și în poezii, cu cantori și cu pristăvari, cu căprari isteți, foști „în slujbă la împăratu", cum e Stoia în piesă sau Radu Roată, cel din poezia *De demult*, cu bătrîni cititori ai *Ciaslovului*, precum în poezia *Bătrîni*; e un sat care are un acut sentiment al destinului său istoric. Tăranii, cu același limbaj arhaic și regional, se conduc după aceleași legi nescrise, ca și cei din poeziile sale, legi ale tradiției populare, legea veche, dintre care supremă este cea a omeniei. Borza acționează în numele omeniei; pristavul satului părăsește postul său modest în

numele omeniei și preotul îl apreciază ca atare: „Mitruț e un om de omenie... el a plecat", Ideea etică e asemănătoare cu aceea din poezia *Dorința*:

„Iar popii nostru-ntîmplător
Vreun oaspe atunci să-i vie:
Pe cine-ngropi, părinte, azi?
«Po-un om de omenie!»"

1
t
în spiritul semănătorismului, prezent uneori în crezul artistic al lui Goga, el distinge net între „haine albe" și „haine negre". Eroii țărani sînt potoliți, cu sufletul mocnind sub cenușa durerilor, răbdători pînă țîșnește scînteia revoltei, și atunci se dezlănțuie ca un uragan. Mînia colectivă — acumulată pînă la pragul de sus, dar care nu se declanșează niciodată în poezia lui, rămînind ca o amenințare apocaliptică, misterioasă — aici o întîlnim revărsată. Se realizează astfel, o împlinire a universului lui Octavian Goga din prima perioadă a activității sale. Trecerea din domeniul liricii în acela al dramei, Goga o realizează cu același suflet răscolit de patimi și cu aceeași vibrație lirică. Continuitatea e perfectă. Figurile conturate în poezie trec pe scenă. Numeroase replici ale personajelor țărani refac atmosfera unor „poezii", sau utilizează aceleași amănunte caracteristice. Comentariul lui Borza la moartea căprarului Stoia, care avea medalii, „bani de la-mpăratu", ca și preotul din *Apostolul*, amintește nemijlocit, prin viziunea dramatică și înțeleaptă asupra vieții și a morții, poeziile *Vn om* și *A murit...*

„Borza: Ce păcat? Om sărac, tu copilă, om necăjit... Ehe, draga badei... Moartea pe seama omului sărac nu vine cu coasa... îl ia cu moale, îl oblojește-n țol. Culcă-te bine și tu o data, om de omenie... Pune capu pe perină de mătase... Așa-l ia..." Și personajele celor două poezii dorm prima dată tihnit, omenește, doar cu prilejul morții. Pentru întîia oară bordeiul lor are aspectul unei modeste locuințe umane:

„Rămas bun, biete mîini de trudă,
Atîta vreme-mpovărate,
Ce stați pe pieptul slab acuma
întîia dată-ncruciate.
Azi nu mai e îngust bordeiul
Să-ncapă jalea ta amară"...

(Un om)

„Ce viață fără milă... Lîngă mort la căpătîi,
I-a fost dat să ardă-n casă lumina cea dintîi”.

(A murit)

În atari împrejurări social-istorice, omul sărac și de omenie se poate întîlni numai prin moarte cu repausul. De aceea moartea îi apare ca o ușurare a durerilor.

Pentru ilustrarea ideii noastre ni se pare important nu atît identificarea unor corespondențe de amănunt, cît stabilirea unității de ansamblu a universului artistic, organicitatea viziunii, care ne determină să privim mai nuanțat și mai dialectic problema personalității contradictorii a lui Goga, specificul creației sale.

Dacă există o corespondență între virtuțile creatoare ale lui Octavian Goga în diversele genuri, există și o corespondență între limitele gândirii sale artistice și ideologice.

Cultul pentru patriarhalitate, pentru o lume de „lege veche”, tendința de idealizare a unor relații anacronice, opoziția semănătoristă Sat—oraș, din poezia sa, se fac simțite și în piesa *Domnul notar*, a cărei idee dominantă rărnîne, însă generoasă din punct de vedere social și patriotică din punct de vedere național, corespunzînd organic ideilor fundamentale care străbat volumele *Poezii* și *Ne cheamă pămînlul*. Căci anumite note semănătoriste retrograde în condițiile istorice ale țării românești, unde problema națională era într-un fel rezolvată, unde orașul nu reprezenta stăpînirea străină, au un alt rost în contextul istoric-social-politic al românilor din Transilvania, un rol progresist.

Originalitatea și virtuțile artistice ale piesei sînt de netăgăduit, deși în actul al doilea, care se petrece în ograda lui Oprea Sfetescu, unde notarul se află împreună cu ibovnica, se resimt puternic influențe caragialiene. „În *Domnul notar*—scria G. Călinescu în *Ist. lit. rom.*, p.541 — luptele electorale din vechiul Ardeal cu concurenții între candidații din partida națională și partizanii guvernului sînt reprezentate în chip absolut pitoresc, cu mijloace caragialiene.” Exagerarea lui Călinescu este evidentă, căci sînt scene care n-au absolut nimic comun cu teatrul lui Caragiale. Dacă s-ar fi referit numai la această scenă de amor ar fi avut, desigur, perfectă dreptate. Partenerii sînt profund ridicoli în scena de dragoste cu leșinuri, cu „ochi dați peste cap” și cu sentimente exprimate într-un limbaj caragialesc. Otilia, care cunoscuse desfrîul în periferiile bucureștene îi vorbește cu „bibicule”, „dragăpisule”, „Titipuile”, „sămoarăcineminte”, „sanfazon”, „parol doner” etc. Iar notarul rigid, neîndemănatic, îi răspunde într-un grai arhaizant, latinizant, ușor administrativ: „Nu dragă, *placă*

(în sens de poftește, *n.n.*) și nu te supăra, da' vezi, omu... bănuiala... de cîți spui tu... cîți ai cunoscut acolo în familie...”, „să mă pardonezi” etc. Stilul are un viu nerv dramatic. Replica e cel mai adesea eliptică, fraza tuturor personajelor se frînge și se articulează pe suspensii interioare. Cît de dramatică, de sugestivă e o replică a unui personaj secundar, ce efect scenic pot avea punctele interioare de suspensie: „Ei... lasă... Parcă dacă stai-nchisă-n casă, lumea-i surdă... lumea-i oarbă... tot cu ochii roșii... se cunoaște... N-ai ce-i face... O dată duci mîneca ia ei... Săraca lelea Saveta... Prostii... toate-s prostii... parastas prostii, lumină-n progadie prostii... numa dumnealui... cum mai rabdă Maica Precista...”

În 1920, — ne informează Paul I. Prodan în lucrarea *Teatrul românesc contemporan (1920—1937)*, — drama *Domnul notar* se reia la Teatrul Național din București, cu sentimentul că „nu se mai poate prezenta decît ca un document al unei epoci de tristă memorie, păstrîndu-și intactă valoarea artistică, socială și politică. Ca o amintire tristă a unor vremuri trecute și dureroase *Domnul notar* și astăzi trezește în inimi indignarea de altădată” (p. 99). Perenitatea piesei rezidă în capacitatea de a exprima calvarul luptei pentru unitate națională, în veridicitatea imaginii pe care ne-o dă despre un anume moment istoric: „*Domnul notar* este o pildă vie, bine prinsă, a moravurilor de pe vremea habsburgilor” (p. 99). Cronicarul elogiază din acest spectacol decorurile frumoase și în nota locului unde se petrece acțiunea” (p. 100). Despre roluri spune că au fost date la actori de mîna întîii. „În frunte *Iancu Brezeanu*, marele actor Brezeanu, care povestește de minune și cu un joc sobru, emoționează pînă la lacrimi. *Iancu Pelrescu* apare într-un rol de predilecție, dînd viață cinstit românească bătrînului Nicolae Borza. Ți se pare o figură legendară care se coboară dintr-o ramă pentru a se înfierbînla și a se revolta în fața noastră, în slujba unei cauze sfînte și mare. D-l *Bulfinsky* interpretează rolul personajului antipatic din piesă, al d-lui notar și cu toate acestea nu repugnă, datorită unei artistice creațiuni. Impunător și emoționant d-l *Ciprian* în rolul preotului Nicoară. În cea mai justă notă d-na *Ana Luca* plină de umor d-na *Maria Ciucurescu Bulfinsky*. D-l *Mănu* amintește ca ovreiu decît ungureanul. D-l *Dușul sen* redă o imitație a unui candidat guvernamental, cu o căznică conștiinciozitate. D-na *Sonia* apare în rolul unei servitoare ardelene. Restul interpretării bine inițiat de sfaturile și indicațiunile unui bun director de scenă” (p. 100).

»
t.
f.
1*
i.
ii

Manuscrisul acestei • iese, ir. 6. 082, f. 1-102, se a'llă Bibi./cad-
Reproducem textul ediției din 1914: „Octavian *Gog&jDomnul*
notari Editura «Flacăra», 148 p.

- cafană*, s.f. — restaurant, casină.
cilindru (*țilindru*), s.n. — pălărie înaltă, cilindrică, cu borurile înguste; joben.
copârșeu, s.n. — sicriu.
docsologie, s.f. — cântare liturgică de laudă și de preamărire a sfintei Treimi.
ectenie, s.f. — șir de rugăciuni scurte rostite de preot sau de diacon în cursul serviciului religios.
ferdelă, s.f. — baniță.
honved, s.m. — nume purtat de soldații din infanteria ungară în evul mediu și de soldații din armata terestră ungară sub monarhia austro-ungară.
manegură, s.f. — manevră militară.
oarzân, adj. — de-a dreptul, fără ocoluri.
ocinaș, s.n. — rugăciunea *Tatăl nostru*; rugăciuni care se spun dimineața.
podrnol, s.n. — prispă.
prislav, s.m. — cel care anunța poporului știrile oficiale; ispravnic, vătaf.
procov, s.n. — vâl, pînză cu care se acoperă diverse lucruri; pătură, postav.
progadie, s.f. — cimitir.
strajameșter s.m. — plunier-major în armata austro-ungară.
tutoi, s.n. — buciom mic făcut din scoarță de alun.
varmeghie, s.f. — comitat.

(•141)

MEȘTERUL MANOLE

Mitul sacrificiului suprem, pe care-l presupune creația operei de artă, a ispitit, în istoria dramaturgiei românești, pana multor autori, realizându-se un adevărat repertoriu pe tema Meșterului Manole. „Am avut — observa Octav Șuluțiu — un Meșter Manole fad, într-o atmosferă istorică, a lui N. Iorga. Un alt Meșter Manole idealizat, aureolat, al lui Adrian Maniu. Altul a fost un Meșter Manole zidar și mahalagiu, purtat de zgomote de dobe și trîmbițe și urlete de copii de țîță, al lui Victor Eftimiu. Iar ultimul, în fine, a fost un Meșter Manole în frac, cu, pe deasupra hainelor, un halat alb și tăindu-si

visul în piatră, al lui Octavian Goga. Nici unul n-a știut să mulțumească deplin adevărata cerință a legendei și a trebuit să așteptăm pe Lucian Blaga, care ne-a dat nu numai o operă de artă incontestabilă, dar tocmai din acest motiv a epuizat subiectul pentru oricînd". Efortul lui Șuluțiu de a formula degajat și concis o opinie critică n' se acoperă cu nici o judecată de valoare obiectivă și exactă. Un motiv atît de generos și de universal uman nu e nicicînd epuizabil. El se pretează la infinite transfigurări artistice, realizabile din unghiurile estetice și etice cele mai variate. Fidelitatea sau infidelitatea față de motivul original, popular, nu poate constitui un criteriu valoric absolut. Orice dezvoltare lirică, epică sau dramatică ar cunoaște acest motiv nu reprezintă o trădare a originalului. E numai un nou mod de a-i înțelege sensurile adinei și tainice, de a releva una sau alta din trăsăturile fundamentale ale mitului. Dacă în drama lui Lucian Blaga accentul cade în mod deosebit pe *Jurămint* pentru, că autorul s-a preocupat îndeobște de resorturile tragice ale fatalității, reintroducînd pe scena noastră vechea concepție elenică a *moirei*, dacă jurămîntul celor zece meșteri va rămîne pentru totdeauna semnul sub care li se va desfășura destinul, în schimb în *Meșterul*, Adrian Maniu s-a oprit îndeosebi la ideea rezistenței tradițiilor, la inerția pămîntului și a forțelor lui oarbe. În spiritul piesei lui Adrian Maniu evoluează și drama lui Ion Luca, căci și la el solul păgîn, inerția vechilor credințe reprezintă o rezistență îndărătnică. Apare aci în plus voința diabolică a unui călugăr care se îndrăgostește de soția lui Manole. El pune la cale dărîmarea zidurilor. Construcția se poate realiza numai jertfind o ființă umană. Datorită intrigilor lui moare și Lăcrămioara și meșterul. Drama aceasta e aproape de omenesc, dar pierde din suflul mitic al legendei. La Goga întîlnim o prezență activă a celor două tendințe: chemarea spre ideal, spre spiritualizare și jertfă și chemarea spre teluric, spre omenescul din noi.

Dacă eroul lui Goga, de pildă, e „în frac" sau „în halat alb", destinul lui nu se depărtează cu nimic de sensul jertfei din popularul *Meșter Manole*. El îl completează și îl amplifică din perspectiva proprie a poetului. Din legenda și mitul folcloric Octavian Goga a extras cu o intuiție subiectivă nouă, simbolică jertfei creatoare. Exprimînd un adevăr etern valabil pentru drama creației, Goga mărturisește în zbuciumul tragic al sculptorului Andrei Galea, frămîntarea dureroasă

i Octav Șuluțiu, *Pe manjline de cîrți*, seria I, Ed. „Miron Neagu", Sighișoara, 1938, p. 197.

a propriei sale vieți, care se degajă limpede și din volumele lui de versuri — firește pe alte coordonate: *Poezii, Din umbra zidurilor, Cîntece fără lară, Din larg*. Ideea de sacrificiu personal în interesul colectivității, ideea jertfei de sine a artistului în vederea desăvîșirii operei sale, e prezentă în toată poezia lui Octavian Goga, care merge, în poezia *Rugăciune*, pînă la refuzul cîntării eului propriu, semn al dăruirii depline pentru finalitatea artei sale: „Alungă patimile mele, / Pe veci strigarea lor o fringe, / Și de durerea altor inimi / Invață-mă pe mine-a plinge. / Nu rostul meu, de-a pururi pradă / Să plîngă-n lacrimile mele". În mărturisirile sale autobiografice, Goga lămurește semnificația orientării sale spre acest mit, precum și modul în care a înțeles să-l prelucreze: „Cît despre Meșterul Manole, pe mine m-a urmărit totdeauna această legendă plină de adînea semnificație: ideea că opera de artă se răscumpără prin sacrificiu și, în măsura în care opera de artă e mai mare, jertfa trebuie să fie mai hotărîtoare. Am ales Meșterul Manole, de care s-au apropiat și alții, însă l-am zugrăvit lăsînd mai la o parte nota istorică și preocupîndu-mă numai de problema procesului de creație artistică. Am reținut ideea numai și nu m-am dus la Neagoe Basarab, ca s-o ilustrez, în constructorul Solness, m-am trudit să proiectez o lumină într-un atelier do artist".

•G>ga nu reține din materialul folcloric decît, simbolul. E aci o poziție estetică dintre cele mai moderne. Ca pentru M. Sadoveanu în *Bil.ta.gul* baladele *Miorița, Doica* și *Salga*, și pentru Goga balada *Meș end Manole p.* doar un punct înalt de pornire, un teren de decolare a imaginației proprii. E evident, și asta e salutar, că Goga pornește de la simbolul mitului și nu din structura epică a materialului folcloric. Aci e prima treaptă a originalității atît de distincte a lui O. Go^n. Acțiunea piesei nu e istorică, nu se pierde în vremurile lui Nnagoe Basarab, nu se petrece la Argeș, eroul nu e un zidar sau arhitect și nu înalță o biserică. Eroul e un artist, un artist modern, chinuit de eterna dramă a creației care cere jertfa supremă: *iubirea*.

*

Piesa *Meșterul Manole* a fost scrisă în 1927, s-a jucat la Bucuroși în 1927-1928, și a fost tipărită prima oară în 1928. Cu prilejul punerii ei în scenă, Tudor Arghezi scria o cronică elogioasă în *Bilete de papagal*, miercuri, 28 martie 1928, nr. 48: „Diagonala generală a piesei, ideea care constituie speteaza dreaptă a lucrării dramatice,

i O. Gogi, *Fragmente autobiografice*, In voi. *Discursuri*, Ed. „Carlton romaneasca", S.A.R., București, p. 2d—27.

scoasă din evenimente, izolată de roman și fabulă și concentrată în sensibilitatea spectatorului ca o noțiune, noutatea ei te oprește. Dintr-o legendă care a putut să ademenească superficial prin frumusețea ei episodică o serie de scriitori, unii jucați și alții nu, d. O. Goga extrage o frumusețe subiectivă nouă, veche cît și piesa, însă secretă și nedescoperită, simbolica legendei.

Meșterul Manole nu e un arhitect care asigură temelia catedralei zidindu-și în dînsa, definitiv, nevasta. Meșterul Manole este fiecare creator de artă și de acțiune, fiecare zămislicitor și întemeietor, care trebuie să îngroape în efortul lui tot ce are mai scump: nu se poate viață nouă fără jertfă. Arta e o muncă de invențiuni și de lupte, o revoltă, un război; trebuie să moară ceva ca să renască viața, înăbușită aiurea, în opera săvîrșită. Cine concepe meșteșugurile de frumusețe și de născociri ca niște simple acorduri și ca niște mijloace de parvenitism poate să aibă dreptate în sensul minor de industria lucrativă a epocii, în care însă elitele adevărate duc luptă neîmpăcată cu prețul căreia biruiesc în ordinul abstract și cad. Artistul, ca și omul de știință e un brigand, un devastator, un tulburător de linii, pe care îl neliniștește, îl agită, îl frămîntă, cu singura nevoie de diavol sau de sfînt, de a-l primumi: această atitudine trebuie plătită cu sacrificiul.

Artistul e un monah și arta o pustnicie. Isus Hristos, predecesorul Meșterului Manole, e categoric: cel ce-și iubește fratele, averea și soția mai mult decît pe mine, este nevrednic de mine.

E o idee, caracterizată de către un prieten din redacția ibseniană, ca și ideea puterii singurătății. Ea se găsea întreagă și sugestiv exprimată în literatura românească cea mai adevărată, a țăranilor. Însă cel ce a găsit-o după ce toți dascălii i-au interpretat înfățișarea externă, e d. Octavian Goga. Era nevoie de corespondență mistică și de potențialul sufletesc al deprinderii cu sensurile esențiale".

În stagiunea 1931-1932 drama lui Goga se găsește în repertoriul Teatrului Național din Cluj. Premiera are loc la 14 februarie 1932. În stagiunea 1931—1932 se dau cu ea patru spectacole. Va fi reluată în stagiunea 1938—1939, în 3 spectacole. Direcția de scenă: Z. Bârsan; regia: E. Josan; sufleur: St. Constantinescu. *Distribuția*: Iancu Balteș; N. Dimitriu; Vlad: N. Neamțu-Ottonel; Ana: Atena Dumitrescu; Elena: V. Dimitriu; Andrei Galea: Zaharia Bârsan; Emil: I. Tîlvan; Colonelul: D. Constantinescu; Prințul: I. Vanciu; Goldman: C. Potcoavă; Reiner: M. Mateescu; Adolf: H. Cristea; Țața Ilinca: Nat. Ștefănescu; Gheorghe: T. Lapteș; Un ministru: I.S. Văleanu.

în *Teatru românesc din Ardeal și Banat*, volum editat de Teatrul Național din Cluj, întocmit de A. Buteanu în 1946 (?), la p. 241 se spune cu privire la jocul actorilor: „în *Meșterul Manole* realizări meritorii au făcut d-nii Zaharia Bârsan, Neamțu-Ottonel, Nae Dumitriu, Atena Dumitrescu etc...” în aceeași lucrare se precizează că: „în timpul stagiunii (din 1938-39), Teatrul a întreprins în 20 diverse orașe din Ardeal mici turnee, reprezentând următoarele piese: *Trandafirii roșii*, *Meșterul Manole*, *Avarul*, *Finul Coniței*, *Cîrceii*, *Ruy Bias*, *Mansarda** și *Importanța de a fi serios*’. Ecourile din presă din această stagiune sînt ne semnificative, nu aduc nimic nou.

În 1967, la 26 mai, *Meșterul Manole* a fost pus în scenă la Teatrul Nottara din București, în următoarea distribuție:

Iancu Balteș	George Demetru (artist emerit)
Vlad Brăneanu	(Dan Nicolae
	1 Grigore Anghel-Seceleanu
Ana	Camelia Zorlescu
Elena Caramfil	Eugenia Bădulescu
Andrei Galea	Dorin Varga
Emil Scarlat	Radu Dunăreanu
Colonelul Dabija	Cornel Elefterescu
Prințul Bibi Mușat	Emil Giuan
Goldman	Constantin Guriță
Rainer	George Țurcanu
Țața Ilinca	Getta Cibolini
Gheorghe	Ion Porsilă
Sufleur:	Regia tehnică:
V. Tonescu	Lucian Constantinescu
Ilustrația muzicală și sonorizarea: Getta Hînceanu	
Regizor secund: Dan Dinulescu Scenografia: Lidia Radian	
Direcția de scenă: Ion Olteanu (artist emerit)	

1 Piesă în 3 acte de Maurice Hennequin și H. de Gorse.

2 Comedie în 3 acte, localizare de Edgar Asian.

3 Piesa în 3 acte (9 tablouri) de Alfred Gehri.

* Comedie în 3 acte de Oscar Wilde.

Cu acest prilej cronicarul dramatic Radu Popescu a exprimat în *România liberă*, nr. 7.029, din 25. V. 1967, p. 2, în chip exagerat, o atitudine plictisită, plină de rezerve, nejustificată, atât despre piesă cât și despre regizor și actori: „...„Cu vreo doisprezece ani după *Domnul notar* (dar în două epoci, și în două faze ale evoluției sale, radical deosebite), *Meșterul Manole* este fructul acestei voințe, și reprezintă o explicație a structurii artistului adînc legată de însuși destinul scriitorului. Goga nu va fi avut poate conștiința deplină că, din străfunduri, el încerca să-și dea o scuză și să ofere o justificare confortabilă unei opțiuni care îl confrunta cu o judecată foarte severă, judecată, pe care, o presimțea, și chiar o simțea, a «cazului Goga» . Astăzi, drama sa *Meșterul Manole* ne-a interesat, mai ales, din acest punct de vedere, al pătrunderii unei psihologii tulburi.

Care este teoria lui Goga asupra artistului, care este interpretarea pe care o dă el temei Meșterului Manole? În primul rînd, să observăm că el restrînge problema, net, la semnificația sacrificării Anei de către Manole, interpretînd mitul cît se poate de restrictiv, refuzînd orice extensiune spre misiunea generală a artei spre rolul artistului în lume etc., așa cum au făcut, sau cel puțin au încercat să facă, mulți alți scriitori (și mai ales cel din urmă, Horia Lovinescu). Mă rog, fie și atât! Arta, creația, spune Goga prin exemplul eroului său, sculptorul Andrei Galea, nu este sacrificiu, este transfer, este sublimare a sentimentelor omenești, de toate felurile, în opera de artă. *Lato sensu*, teoria ar fi exactă, dacă ea ne-ar implica eliberarea artistului de orice răspundere morală, și dacă nu i-ar da situația comodă a unui pasiv factor de tranziție între momentul vieții și momentul artei. Căci Galea nu o sacrifică pe Ana iubita sa, ci pur și simplu nu o iubește, indiferent de patima care l-a purtat, un moment, spre ea. Cînd intervenția soțului pune capăt, prin scandal socialo-monden legăturii dintre cei doi, Galea nu acceptă, nici nu se împotrivesc, el trece în artă întreaga sa dramă sentimentală, și declară calm fostei sale iubite, care rămîne credincioasă dragostei, că o consideră moartă, și înmormîntată în ultima sa operă, statuia Atlantidei (despre care autorul nu ne șoptește nici măcar o vorbă). Deci, dacă nu există iubire, nu există sacrificiu, artistul justificîndu-se oarecum prin el însuși, în afară de sfera conștiinței și a voinței, și dincolo de comandamentul răspunderii morale. Pentru Octavian Goga, care-și asumase răspunderile de cîntăreț al idealurilor unui popor întreg, și făcuse față acestei răspunderi, cu 20 de ani înainte, în chip atât de superb, concluziile Meșterului Manole sînt destul de întristătoare...

Astfel, drama — foarte simplă cu implicații foarte restrânse, plină de personaje fără nici o acțiune dramatică și cel mult cu o vagă acțiune simbolică (arhitectul Scarlat pentru care arta e o simplă aplicare a geometriei) sau cu accentuate funcțiuni de raisonneur, ca bătrînul scriitor Iancu Balteș, causeur fermecător (dar mult mai puțin fermecător decît era, în viață, Goga însuși, așa cum mărturisesc toți contemporanii săi) și ca Elena Caramfil, sau ca simple funcțiuni de figurație (Brăneanu, prințul Mușat, colonelul Dabija, bancherul Goldman) — este o dramă burgheză destul de obișnuită, strict «onorabilă», cum spune Călinescu, față de splendida vocație a poetului și în care se simte foarte rareori «gheara leului».

Spectacolul, realizat de Ion Olteanu este cuminte cum nu se mai poate, așa cum însăși opera îi cere să fie. Regizorul nu avea în fața sa nici o problemă a unuia sau altuia dintre eroi, dar a ținut neapărat să-și creeze una, din abia sugerată, de către autor, problemă a lui Andrei Galea, din care a vrut neapărat să facă un erou deosebit, frămîntat, colțuros, exploziv, plămădă artistic-țărănească diferită de a tuturor celorlalți, ceea ce a reușit, deși, uneori prin contraste nejustificate, care au avut o repercutare aproape comică.

Interpretarea a fost foarte corectă, foarte îngrijită și pusă la punct, în rolul bătrînului și salonardului scriitor Iancu Balteș, George Demetru a pus toată capacitatea sa de seducție, fiind convingător și simpatic, și vorbind, vorbind, sărmanul, căci altceva nu avea de făcut! în rolul soțului înșelat, moșier și politician, Dan Nicolae, cu abia cîteva replici, s-a achitat foarte mulțumitor de o sarcină ingrată. în rolul principal feminin, al Anei, am văzut o tînără debutantă, sau încă debutantă, pe Camelia Zorlescu, pe care nu avem încă dreptul s-o judecăm, căci poate că, rolul însuși fiind cam inconsistent, interpreta nu putea depăși o anumită fixitate și frecvență lipsă de exteriorizare a emoției. în rolul principal masculin, Andrei Galea, l-am revăzut pe Dorin Varga, mult, mult mai bun decît în mitropolitul Roșea (este vorba de un rol din *Petru Rareș* de Horia Lovinescu, *n.n.*) și aproape bun ca Andrei Galea, și putînd fi foarte bun, dacă ar pune mai multă substanță, mai multă motivație în diversele sale salturi psihologice, în atitudinile contrastante, pe carele indică autorul, dar pe care le inspiră regizorul și le execută actorul. în rolul Elenei Caramfil, sortită a simboliza plata fericire burgheză, Eugenia Bădulescu a pus mult farmec, sinceritate și simplitate de bun efect. Foarte satisfăcător și Radu Dunăreanu, în rolul arhitectului Scarlat, dar cu pieptănătura și cu barba nu știu cărui boier din *Petru Rareș*".

Octavian Goga a început să scrie piesa *Meșterul Manole*, la 10 septembrie 1927 într-un caiet mare, tip registru, pe cînd se afla în vacanță la Cannes și a terminat-o tot acolo într-un timp record, 11 zile. Actul I era gata la 14 septembrie, actul al II-lea la 18 septembrie și actul al III-lea la 21 septembrie 1927. Manuscrisul piesei se găsește în Muzeul „Octavian Goga” de la Ciucea.

Pe pagina cu personajele piesei, Goga notează sus, în colțul din dreapta: „în figura criticului modelul trebuie să fie Caragiale”.

După prima listă a personajelor e evident că Goga s-a văzut pe sine în rolul scriitorului, căci a scris Goga, apoi șters și pus Iancu Balteș.

Prima dată persoanele erau mai puține și deosebite pe ici pe colo, de cele din versiunea ultimă. Dar pagina transcrisă și confruntată cu cea tipărită va vorbi de la sine:

PERSOANELE

1. *Andrei Galea*, sculptor (trecut de treizeci de ani).
2. *Vlad Brăneanu* (patruzeci de ani).
[Chiar în versiunea aceasta, era scris în loc de Vlad Cosma și nu era precizarea de *proprietar*.]
3. *Ana*, nevasta lui (douăzeci și doi de ani).
4. *Dna Elena Caramfil*, prietena.
5. *Iancu Balteș*, scriitor critic (cincizeci ani).
[Inițial fusese scris Goga, apoi șters discret cu o linie încît numele lui se vede foarte bine.]
6. *Adrian Scărlătescu*, inginer (treizeci și cinci ani).
7. *Trei prieteni*. [Deci nu-s individualizați ca în versiunea ultimă.]
8. *Băiatul de la hotel*.
9. *Fata în casă*.

Tot pe prima pagină mai găsim indicații cu privire la locul unde urma să se petreacă acțiunea. Autorul nu era foarte decis pentru că scrie:

„Actul I. *In hallul unui hotel Sinaia*”, apoi „*Za o stațiune balneară*” și șterge cu o linie precizarea din urmă.

„Actul II. *La țară în*” și șterge cu o linie acest început de propoziție pentru a scrie: „La conacul moșiei lui Brăneanu”.

„Actul III. *In atelierul sculptorului*”.

După această primă încercare, Goga scrie din nou personajele, cu altă cerneală de un negru intens, aducînd modificări care nici ele nu reprezintă forma ultimă, tipărită.

Iată cum arată noua listă a personajelor:

Andrei Galea, sculptor.
Vlad Brăneanu, proprietar.
Ana, nevasta lui.
D-na Elena Caramfil.
Iancu Balteș, scriitor.
Emil Scarlat, arhitect.
Colonel Dabija.
Prințul Bibi Mușat.
Goldman, bancher.
Rainer, administratorul.
Adolf, chelner la hotel.
Țața Ilinca.
Gheorghe.
Un ministru.

Precizarea aceasta din urmă e adăugată pe margine. Indicațiile scenice de la începutul primului act sînt scrise cu crei&nul. Restul manuscrisului e redactat cu cerneală. E un manuscris muncit, cu multe stersături, cu zeci de notații și încercări pe contrapagină.

Pe pagina întâi a manuscrisului se mai găsesc niște încercări de versuri precum: „Eu cînd mă uit în mine-arare”. Pe ultima pagină, de asemenea, două strofe singulare, nepublicate în vreo poezie.

De observat că în varianta tipărită pe locul întâi, al lui Galea, trece Iancu Balteș, și că la primele șase personaje li se precizează vîrsta; la Rainer se adaugă că e administratorul lui Brăneanu.

O altă versiune manuscrisă a piesei, la Bibi. Acad., ms. rom. 5.934, f. 1-82.

Acțiunea e simplă și urmează, pe coordonatele ei esențiale, semnificația mitului popular. În holul unui hotel de la Sinaia, la ridicarea cortinei, Ana Brăneanu termină, la pian, ultima frază din **Moartea Isoldei**. O ascultă d-na Caramfil, scriitorul Balteș și arhitectul Scarlat. În partea dreaptă, la o masă de cărți, niște oameni cu alte preocupări, aparținînd parcă altei lumi: Brăneanu, prințul Bibi Mușat, colonelul Dabija și Goldman. După cîteva replici scurte de agreement, la care participă aproape toți, Ana intervine cu o întrebare gravă, a cărei esență va sta tot timpul în centrul piesei. Îi cere lui Baltes să-i mărturisească „patronul” artistic. Acesta îl numește pe Meșterul Manole.

— „**Ana**: D-ta, pozitivul, fugi de mister, crezi numai în var și cărămidă. Ce nu înțeleg eu în povestea Meșterului Manole e ideea sacrificiului dusă la absurd, nene Iancule. De ce duhurile rele i-au cerut tocmai dragostea în schimb, de ce a primit Manole acest tîrg

ingrat, de ce n-a coborît de pe schelă cu tovarășii lui nouă, să lase zidurile în ruine și să-și mîngîie nevasta? De ce opera de artă să sugrume o viață și să se ridice pe o îngropăciune?” (Act. I.)

Ana va ajunge să înțeleagă sensul baladei prin drama propriei ei vieți. De mai multă vreme îi face bustul în piatră sculptorul Andrei Galea, neacceptînd, deocamdată, mitul lui Manole și „ciudata teorie a compensației”, care devorează și învie. El gîndește în piatră și se crede un „manual nu un cerebral”. „...Nu-l accept pe Manole, nu-l accept fiindcă nu-l pricep... L-aș fi priceput atunci cînd ar fi îngropat între zidurile lui o ființă fără devotament... O răzbunare, așa da... dar, încă odată, sunt pasiuni mai mari”. El crede în alt mit: mitul afirmării vitale, care nu se dă îndărăt să jertfească orice misiune pentru a-și împlini îmboldirile originale. Acesta e mitul popii Onofrei din Mestecăniș, un haiduc de popă văduv, căruia țărani i-au dărfîmat casa pentru că „s-a încurcat” cu Rafira, cîrciumăreasa de la Moinești. Țărani habotnici i-au năruit casa fiindcă popa nu și-a zidit în ea o iubire, preferînd să trăiască fericit într-o pivniță părăginită. Evocarea acestei întâmplări e tulburătoare și echivalează cu crearea unui alt mit, opus Meșterului Manole. E în ea o neîntrecută putere de sugestie, e o lume a pasiunilor, surprinsă cu o excepțională forță plastică. Într-o zi, pe cînd era copil, Galea îl vizitează împreună cu tatăl său pe popa din Mestecăniș:

„...Am ajuns la casa popii, nene Iancule... Era o jale, zidurile sparte, grinzile căzute, coperișul de șindrilă în mijlocul curții... Tata a oprit, pare-că-l văd cum se încruntase: — Părinte Onofrei! A ieșit din gîrliciul pivniței încadrat în mușchi și buruiene ca un triton. Rău ai ajuns, părinte! i-a aruncat vorba tata. Popa s-a uitat o clipă întunecat la noi și-a întors capul spre pivniță: — Rafiro! Ce să vă spun? Doi ochi negri s-au ivit peste umerii haiducului care a ridicat fruntea și ne-a sfîdat: — Bine-am ajuns, domnule Costică, bine-am ajuns! Tata n-a răspuns nimic și a dat bici cailor... Eu din coșul trăsorii m-am uitat pe furii înapoi. Doamnă, apunea soarele pe ruine, pe barba albă și pe basmauă roșie... N-am văzut de atunci un tablou mai impresionant... Ei, vedeți că nu mai rîdeți... Pe mine m-a mișcat, doamnă Brăneanu, eu sunt cu popa din Mestecăniș”.

Andrei crede în puterea nemărginită a pasiunilor care sînt pretutindeni, în toate firile omenești și-n toate mediile sociale: „într-un sat de țărani uscățivi și ațoși găsiți toată galeria marilor chinuți... și pe Hamlet și pe Polonius, și pe Ofelia, pe toți... Sunt îmbrăcați în ițari, sau în cămașe cu altiță, mai barbari, poate, dar sunt ei, așa

cum trăiesc în toate mințile". Acum două credințe, două mituri, două concepții asupra artei și vieții, doi eroi simbolici stau față-n față: Meșterul Manole și popa din Mestecăniș. Fiecare din ei au iubit o femeie. Și unuia și altuia i s-a cerut s-o sacrifice. Primul a sacrificat-o, al doilea nu! Care din ei o iubea mai mult? Iată o întrebare căreia îi va răspunde concret numai viața. Viața sculptorului Andrei Galea, care se va îndrăgosti de Ana Brăneanu, dar nu va avea tăria popii din Mestecăniș. E surprins într-o îmbrățișare cu Ana de soțul acesteia.

În lumea lui Andrei, zbuțuită de chinurile creației, mințile și fiecare moleculă a ființei sale se luptă cu piatra; aici nu se poate realiza gimnastica adulterului, nici iubirea. Degetele lui ca niște clești drăcești, săpînd în piatră, vor smulge neconștient din el, din Ana, din cîntecul lor de dragoste și vor sădi viața în piatră. Ana va muri cu visul ei real dar va învia în artă, în marmura nepieritoare. Concluzia piesei o rostește scriitorul Ion Balteș care a pus și premisa, socotînd că talentul „e o zestre grozavă și trebuie să o plătim scump cu toții... fie că ne cheamă doctorul Faustus, Meșterul Manole, Ion Balteș sau sculptorul Galea”.

În poezia de tinerețe a lui Goga era dezbătută cu predilecție menirea socială a creatorului, mesianismul acestuia. În versurile de mai tîrziu domină zbaterea interioară, confruntarea tragică și sfișietoare cu sine însuși, cu ceea ce trebuia să fie și n-a fost. *În Meșterul Manole* e pusă problema creatorului pe un plan mai larg, urmărindu-se locul lui în viață, destinul său propriu, nu dintr-un unghi îngust, egoist, ci într-o continuitate cu aceea a poetului mesianic. Drama lui Andrei Galea e drama poetului „pătîmirii noastre”, dar nu e străină de ea nici povestea popii din Mestecăniș. Nu putem oare întrezări în gestul popii care refuză idealul misiunii sale pentru mărunte patimi omenești și drama lui Goga care începea atunci, prin părăsirea unor idealuri luminoase din tinerețe și apropierea de viitoarea politiciii practice?

Meșterul Manole punctează un mare și semnificativ circuit sufletec. De la *Domnulnotar* la *Meșterul Manole* linia directoare e aceeași ca de la volumul de poezii, cu o pronunțată notă socială, *Ne cheamă pămîntul*, la *In umbra zidurilor*, unde vibrația lirică răspunde unor probleme mai personale.

Personajele dramei sînt profund poetice prin structura lor intimă, și mai cu seamă prin limbaj. Uneori, parcă se vorbește chiar prea frumos, prea poetic, încetinindu-se, astfel, dinamica acțiunii. Piesa se impune printr-o mare vigoare, atribut caracteristic și dramaturgului

și poetului Octavian Goga, al cărui univers artistic este admirabil structurat pe cîteva imagini cheie și pe cîteva idei artistice fundamentale.

Drama *Meșterul Manole* a fost tradusă și publicată la Bratislava în 1935. Iată conținutul copertei:

„O. Goga: *Mistr Manole*, Hra o trechjednânich, se svolenim aulorai prelozily Helena Langovâ a Jindra Huskovâ — Flajshansovâ”.

Reproducem textul ediției din 1928: „Octavian Goga */Meșterul/ Manole/* Piesăjn 3 acte/ Editura «Cartea românească», București”, 101 p.

(P-215)

TRAGEDIAOMULUI

Tragedia omului (Az ember tragidiája) de scriitorul maghiar Madách Imre se înscrie în rîndul celor mai de seamă poeme dramatice ale veacului al XIX-lea, prin profunzimea problematicii filozofice, multitudinea simbolurilor, frumusețea stilului. Adeseori s-a spus despre această operă că este un *Faust* unguresc. Madách s-a născut la 21 ianuarie 1823 la Also-Sztregova și a murit la Balossogyarmat la 5 octombrie 1864. Descendent al unei vechi familii nobiliare, Madách, deși-șii pierduse tatăl cînd avea 11 ani, a primit sub supravegherea energică; a mamei sale o excelentă instrucție și educație, care depășeau mult pe cele ale fiilor de nobili de la țară. Fire meditativă, Madách preferă vieții publice zbuțuite liniștea și literale. Prima dramă o scrie la vîrsta de 16 ani. Aceasta ca și cele cinci ce-i urmează are în centru destinul omului. Problema feminină îl preocupă, însă, în mod deosebit. Aceasta și din motive strict autobiografice (cît a fost închis în temnița absolutismului austriac, soția lui a avut o comportare compromițătoare, înveninîndu-i pentru totdeauna viața familială).

Madách Imre este unul dintre acei rari scriitori fericiți! care au reșit printr-o singură operă fundamentală să pătrundă: adine și definitiv în patrimoniul culturii universale, cucerindu-și chiar de la apariția poemului său dramatic, *Tragedia omului* (1861), o mare notorietate.

Cînd — în 1903 — au început să apară, în revista *Luceafărul*, an. II, nr. 14—15, primele cînturi în excelenta versiune românească a lui Octavian Goga, poemul dramatic al lui Madách, jucat pentru prima dată în 1883, era cunoscut în peste douăzeci de limbi: latină, franceză, italiană, germană, engleză, sîrbă, cehă, slovacă etc. Deși a fost scrisă mai mult cu scopul de a fi citită nu jucată, *Tragedia omu-*

lui a fost reprezentată pe scena mai multor teatre din lume: Londra, Hamburg, Praga, Viena, Budapesta, Cluj etc. Tipărirea lui mai târziu în limba română e neîndoios compensată de faptul că traducerea datorată lui Octavian Goga depășește — după opinii autorizate — prin afinități, prin intuirea spiritului originalului, prin viziune și mijloace artistice pe oricare dintre transunerile realizate înalte limbii. Nimic nu e de mirare. Goga era un strălucit cunoscător al limbii și culturii maghiare, era un spirit frământat el însuși de problemele vitale ale omului, un poet de larg răsflu liric, un pasionat al ideilor filozofice. Or, prin problematica lui social-filozofică, poemul lui Madăch corespundea perfect sufletului agitat, mereu în furtună și bîntuit de patimi al poetului de la Rășinari. Mai trebuie observat că în structura ei intimă, poezia lui Goga e o poezie plină de tragism, și pe această coordonată își găsește afinități multiple cu aceea a lui Madăch. Ba, mai mult, o poezie ca *Frumoasa cea din urmă*, din volumul *Necheamă pământul*, apărută mai întâi în revista *Lucașfărul*, an. III, nr. 1/1904, p. 6—7 cu eminescianul titlu: *Mortua est*, e vădit inspirată din *Tragedia omului* a lui Madăch, cu cei din urmă oameni care populează pământul (cf. Tablourile XIII și XIV). Goga cîntă în această poezie, la care, după mărturisirea lui O. C. Tăslăoanu, ținea foarte mult, moartea unei femei. Steaua Venus cade pe vârful Olimpului și-l aprinde. Zeii Bladei privesc neputincioși flăcările ce-au cuprins locașul lor sfînt. Cîntăreții toți vin și-și aruncă lirele în foc. Sosește grăbit și fătul pribeag, cu ochi senini, albaștri, firește Goga însuși, să-nstrune cel din urmă cîntec pentru ca apoi să-și zvîrle și el iira-n flăcări. Cu frumoasa cea din urmă s-a stins și poezia și soarele, care nu avea pentru ce să mai lumineze pământul. Goga vroia să participe cu traducerea sa, la buna înțelegere între români și maghiari: „Ca un ecou al frecărilor politice dintre noi și maghiari, al durerilor tradiții de veacuri, precum și a mișcărilor ce astăzi ne preocupă, putem releva faptul caracteristic că multe opere de o incontestabilă valoare iliterară scrise în limba maghiară, nu au fost traduse în românește. Astfel stăm de exemplu cu poeziile lui Petofi, cari în mare parte sunt și astăzi necunoscute publicului nostru, pe cînd în Franța, Germania etc. individualitatea genialului poet e aproape legendară. Tot astfel și maghiarii plutesc într-o dezorientare plină de naivitate, cînd « vorba de literatura noastră. Lăsînd la o parte împrejurarea de mare importanță, că amintitul fapt lipsește de necesara cunoștință reciprocă două neamuri, cărora le e poruncită de veacuri o împreună viațuire, — literatura cu rostul și normele sale specifice, — cari nu

îngăduie convicția unui exclusivism rău interpretat — suferă pierderi simțite". Ideea unei bune înțelegeri, prin intermediul culturii și al scriitorilor, cu poporul maghiar vecin și prieten la urmărit tot timpul pe Goga. Iată ce relatează, în acest sens, M. G. Samarineanu în revista *Familia*, seria III, an. V, nr. 9—10, oct.-dec. 1938: „în preconizarea scriitorilor din jurul revistei *Familia*, urmăream o omenească înțelegere cu poporul vecin, prin mijlocirea scriitorilor. [...] Am vrut să ne întindem o mîna cinstită și să ne-o strîngem cu afecțiune sinceră, fără ca în cealaltă, la spate, să crispăm degetele pe plăselele pumnalului. Iată ce am vrut după ce cumpănisem bine cu Octavian Goga, într-o seară cu lună minunată, plimbîndu-ne, aici, la Oradea. Parcă-l aud și-acum: — [...]. Noi continuăm să păstrăm în suflet ca un talisman credința aceasta a noastră de înțelegătoare prietenie. E rodnică pentru amîndouă popoarele. Și colegii maghiari ne vor găsi oricînd gata pentru prietenie și pentru colaborare pe tărîm cărturăresc, li așteptăm".

Fragmente din *Tragedia omului* sînt publicate în mai multe numere din *Lucașfărul*: nr. 14—15, 1 aug. 1903; nr. 16—18, 15 sept. 1903, p. 265-268; nr. 19, 1 oct. 1903, p. 305-308; nr. 20, 15 oct. 1903, p. 325-329; nr. 21, 1 nov. 1903, p. 340-344; nr. 22, 15 nov. 1903, p. 373-374; nr. 23, 1 dec. 1903, p. 384; nr. 1, 1 ian. 1904, p. 29-33; nr. 7, 1 aprilie 1904, p. 139-161; nr. 8, 15 apr. 1904, p. 182-184; nr. 9-11, 15 iun. 1904, p. 214-217; nr. 14-16, 15 aug. 1904, p. 276-279; nr. 21, 15 nov. 1904, p. 364-365; nr. 20, 15 oct. 1908, p. 466-488.

Tot în *Lucașfărul* se anunță că, în 1906, *Tragedia omului* în traducerea lui Goga se găsește sub tipar, deși a apărut mult mai târziu, autorul insistînd mult asupra ei.

Tragedia omului, în care marele scriitor maghiar s-a încumetat a fi în același timp poet vizionar, doctrinar politic, filozof, teolog și istoric, firește frământat de numeroase contradicții și neclarități ideologice, urmărește într-o largă desfășurare istorică destinul însuși al omenirii, ca și rostul „minunatului glob de văpaie", care e planeta noastră, în nemărginita armonie cosmică.

Poemul lui Madăch, început a fi redactat prin 1859 și adus în situația de a fi publicat prin 1861, este, ca și *Memento mori* al lui Eminescu, o amplă frescă a istoriei universale. Amîndouă sînt, cum observă odată Tudor Vianu, „poeme ale omenirii văzute prin speranțele, înfrîngerile și luptele popoarelor".

i Octavian Goga, *Lucașfărul*, an. II, nr. 14 — 15, 1 aug. 1903, p. 233.

înzestrat cu un disciplinat simț al construcției epice și dramatice. Madâch a împlinit, în cincisprezece capitole armonios articulate între ele, pe o idee filozofică unică, o adevărată enciclopedie lirico-dramatică a idealurilor umanității, strânse nu o dată în obezile grele ale istoriei. Există oare un progres real în istorie? Care să fie oare rațiunea de a exista a omului, scopul și rostul vieții sale biologice și sociale? Există oare o răsplată a faptelor nobile, datorite omenirii? Cunoaște oare cineva adevărata nemurire? Acestea sînt doar cîteva din întrebările puse și dezbătute în poemul filozofic al lui Madâch în cele cincisprezece scene.

Poemul are o construcție dramatică — a fost mult jucat pe scenele diferitelor teatre din Europa. Sub raportul construcției dramatice, observăm că primele trei scene, împreună cu ultima, constituie cadrul operei în care se pun și se rezolvă problemele. Celelalte reprezintă cuprinsul propriu-zis al poemului, prezentînd, în unsprezece ipostaze ale vieții sociale, structura frămîntată, dramatică, a omenirii, ale cărei fire epice pornesc din primele trei scene, se complică într-un moment anume al istoriei și se rezolvă în ultima scenă. Aproape toți cercetătorii au subliniat relația strînsă dintre viziunea lui Madâch asupra istoriei și filozofia lui Schopenhauer, care considera, în celebra sa lucrare *Die Weltals Wildeund Vorstellung*, că: „Ceea ce povestește istoria nuste, în realitate, decît visul îndelungat, coșmarul chinuit și turbure al omenirii”. S-au remarcat de asemenea, și pe bună dreptate, evidente influențe literare exercitate asupra creației lui Madâch de *Faust* al lui Goethe și *Cain* al lui Byron. E lesne de observat pentru orice cititor că *Tragedia omului* se deschide printr-un tablou asemănător cu acela din *Faust*, cu deosebiri de nuanțe. În tăriile cerului, Dumnezeu stă pe tron împrejmuit de slavă; se-aude corul îngerilor, iar în locul goetheanului Mefisto se află legendarul Lucifer: rațiunea rece, după care „creatorul” e slab și pipernicit. Sînt, de asemenea, prezenți trei arhangheli: Gavril, Mihail și Rafail. „Glasul divin”, cu o liniște tulburătoare, îi dăruiește lui Satan compania veșnică a oamenilor. Dar după prolog deosebiri dintre *Tragedia omului* și *Faust* devin structurale. Madâch începe să se manifeste în toată plenitudinea talentului său puternic și profund original. Deschizîndu-se cu o scenă biblică, *Tragedia omului* aduce în conștiința lectorului întruparea succesivă a ideilor și năzuințelor care au preocupat spiritul uman în cursul istoriei sale, dar și prăbușirea lor la răsپintii de veacuri. De aci viziunea tragică a lui Madâch asupra istoriei umanității.

Poemul urmărește soarta omenirii, de la „alungarea din rai” pînă la robia capitalistă, sub forma unui vis dramatizat. La dorința lui Adam de a cunoaște soarta urmașilor săi, Lucifer, care primise de la „creator” mărul cunoașterii și al nemuririi, îl cufundă pe primul om într-un somn adînc, în care, după expresia lui Schopenhauer, se desfășoară „visul istoriei”. Adam se visează continuîndu-se în urmași și străbătînd principalele etape de dezvoltare ale istoriei omenirii. Personajele principale ale poemului sînt reprezentate prin trinitatea biblică: Adam, Eva și Lucifer, iar acțiunea propriu-zisă pornește din momentul actului represiv al alungării din rai. Tablourile acestui poem dramatic ne poartă pe rînd în zonele celeste ale unui Dumnezeu arbitrar, împrejmuit de slavă, adulat de cetele îngerești și de arhangheli, care se prosternază slugarnic la picioarele tronului:

„Pămîntu-ntreg și cerul fără margini
S-aducă laudă Domnului mărit,
Cel ce cu-o vorbă totul plăsmuit-a
Și cu-o privire-i poate da sfîrșit.
Puterea-i El, lumina întrupată,
Pe noi, drept umbre, raza-i ne-a născut”.

Trecem apoi într-un paradis în care se află pomii cunoașterii și ai nemuririi. La umbra acestor pomi încărcăți de simboluri, într-o zi cu soare mult, se află legendarele ființe, Adam și Eva. Lui Adam îi este sete și Eva îl îmbie cu un măr:

„Mi-e sete, Eva! Roadele din pom
îmbietor privesc asupra noastră.”

Adam, deocamdată, e dorință, iar Eva convertește gîndul în faptă: „Eu rup un măr”. Gestul îndrăzneț al omului e pedepsit prin muncă, după concepția biblică, și în tabloul ce urmează îl vedem pe Adam „afară din paradis”, împlîntind parii unui gard, ceea ce simbolizează apariția proprietății private, iar pe Eva sădind viță de vie. Munca omului devine tot mai istovitoare, fiind supusă exploatării.

În momentul istoric imediat următor, Adam e faraon în Egipt. Mase imense de sclavi trudesesc din greu, lăsîndu-și trupurile în temeliile unor gigantice construcții menite a-i immortaliza amintirea. Monumentele cele mai mărețe se acoperă însă de pulberea anilor, care, așa cum zice Lucifer:

„O mie-ngroapă piramida ta
Si numele ti-l năruie țărîna”.

Eva însăși e soția chinuită a unui sclav maltratat. Adam nu agreează o asemenea orinduire despotică și tânjește după o viață mai demnă a oamenilor, în care „toți să fie liberi”:

„Ș-acum aud: — «o mie pentru unul» —
Vreau miilor să le câștig un rost
în altă țară, reazim libertății.
Să piară insul, cei mulți să trăiască
Și sănătos *întregul* să rămâie!”

Urmărim apoi destinul omenirii în antichitatea greco-romană, unde Adam credo că omul poate fi mai fericit. La Atena, Eva ia chipul Luciei, nevasta lui Miltiade, acum comandantul oștirii. Sub chipul comandantului se ascunde Adam. Miltiade e un erou dispus să se sacrifice pentru interesele obștești. El e părăsit, însă, de cei pentru care luptase. Dezamăgit de nerecunoștința lor și considerînd că nu are sens-nici să stăpînești mulțimea, nici să-i slujești interesele, Adam pleacă în Roma epocii imperiale, sub chipul lui Sergiolus, iar Eva, sub al Iuliei, pentru a se bucura de plăcerile vieții. E o epocă de decadentă și desfrîu bine reprezentată de personajele Gatul și Milo, două ipostaze ale lui Lucifer, sau de cocotele, sumar îmbrăcate, Hippia și Cluvia. Între ei apare apostolul Petru, propovăduind asceza creștină. Sufletul; lui Adaro se trezește scirbit de deșertăciunea unui asemenea trai. Alte idealuri încep să-l anime: virtuțile cavalești, dorul de femeia ideală, încrederea în creștinismul izbăvitor. Pleacă la Bizanț. Acolo, Adam, un bărbat splendid și viteaz, luînd înfățișarea lui Tancred, vine victorios, aclamat de mulțime, în fruntea oștilor de cavaleri care se întorc din Asia. Dar creștinismul devine din ce în ce mai intolerant. Adam nu-l mai poate suporta în aceste forme agresive, care la Constantinopol ajung pînă la arderea oamenilor pe ruguri, și dorește o epocă în care spiritul să fie mai echilibrat. Din viața activă, militantă, Adam se retrage în meditație, în contemplarea lumii. Astfel ajunge la Praga, întruchipat în astronomul Kepler. Stă de vorbă cu împăratul Rudolf și visează la cuceririle pe care le va face inteligența umană; e chinuit însă de îngustimea oamenilor, ce-i cer să devie zodiar, să transforme știința într-o superstiție. Eva e travestită în Barbara, soția lui, și nu vede nici ea în știința soțului decît un izvor aducător de bani, haine scumpe și plăceri. Cu ajutorul unei băuturi miraculoase, adusă de Lucifer, Adam ațipește și are o altă viziune a viitorului, în care „duhul mare-al vremii” va aduce întinerirea omenirii. Acorduri din *Marsilieza* ne poartă, cu Adam, Eva și Lucifer, spre Paris. E toiu revoluției. Celebra piață Greve e dominată de ghilo-

tină, iar Adam, sub chipul lui Danton, vorbește dezlănțuit mulțimii» Eva, ca soră a unui tînăr marchiz, se îndreaptă spre ghilotină. Danton vrea s-o salveze și stîrnește mînia asupra lui. Omul caută necontentit o viață mai bună. La Londra îl găsim organizînd un falanster, căc_j Madăch nu putuse depăși socialismul utopie. Adam, sub chipul unui ins matur, chibzuiește adînc lucrurile în mijlocul unei mulțimi de cerșetori, de cocote și muncitori agitați, care cugetă în felul următor:

„Mașinile le-a iscodit Satana,
Ca să ne fure piinea de la gură”.

„Bogatul și cu dracul sînge sug.
De-ar fi aici, cum i-aș trimite-n iad !”

Falansterul nu aduce nici o fericire, dimpotrivă, izgonește din viață arta și poezia, îngrădește libertatea omului, care se preface iu mașină și număr. Adam zboară cu Lucifer în Haos, pe un drum amețitor.

îmbătrînit și plictisit, Adam îi cere lui Lucifer să-l coboare din nou pe pămînt, convins că lupta însăși e sensul vieții umane. Ajung în regiunile de gheață ale eschimoșilor. Viața e grea și urîtă, Eva însăși e o femeie total lipsită de grație. Prevestiri seculare vorbesc de răcirea și stingerea planetei, de degenerarea totală a omului. Adam se trezește din visul lung și obositor, din nou în regiunea caldă, cu palmieri și lumină, dar e îngrozit de destinul urmașilor. Din nou tînăr și puternic, iese visător din colibă, însoțit de năluca sinuciderii. Schițează un gest de răzvrătire față de Dumnezeu, în numele unei libertăți anarhice, care ar duce la stingerea genului uman:

„Stai! Mi-a venit un gînd. Voi fi eu încă
în stare, Doamne, să te-nfrunt! Oricînd
Mi-ar zice soarta: pln-aici trăiești,
Eu am să rid, și dacă-mi vine: *mor*.
Nu sunt eu încă singur pe pămînt?
In fața mea-i o stîncă, jos abis,
O săritură, actul cel din urmă,
Și pot să strig: sfișită-i comedia...”

Dar rezolvarea aceasta, printr-o răzvrătire lașă, nu mai e posibilă, căci Eva se simte a fi mamă. Viața nu se mai poate stinge niciodată.

E aici un simbol luminos, optimist, pe care-l pricepe și Adam, care ascultă imperativul divin: „Omule, zis-am, luptă-te și crede!”

Deși apasă neconținut pe latura tragică a istoriei omenirii, dintr-o viziune teologală, poemul lui Madăch, prin esența lui obiectivă, subliniază ferm capacitatea omului de a lupta pentru îmbunătățirea soartei sale, pentru cucerirea libertății popoarelor și pentru demnitatea umană. Prin viziunile atât de plastice asupra diverselor epoci istorice, pe care Adam le repudiază, lasă să se întrezărească ideea că, prin eforturile sale continue, omenirea va ajunge să cucerească odată adevărata ei istorie, despre care cititorii de astăzi ai lui Madăch știu «a începe o dată cu desființarea exploatarea omului de către om».

Excelenta traducere a lui Octavian Goga, care se identifică intim cu valorile originalului, este un act de înaltă prețuire pentru Madăch. Traducerea *Tragediei omului* în limba română a constituit unul dintre momentele cele mai importante care au punctat strălucit străvechile relații culturale româno-maghiare, îmbogățind incomensurabil patrimoniul traducerilor din literatura maghiară în literatura română, ilustrate de personalități ca: Iosif Vulcan, G. Coșbuc, St. O. Iosif și alții. „Această operă — scria Tudor Vianu în articolul său *Madăch și Eminescu* din voi. *Studii de literatură universală și comparată*, ediția a II-a, Ed. Acad., 1963, p. 572—573 — este bine cunoscută și apreciată de cititorii români, care au luat cunoștință de ea în frumoasa traducere a lui Octavian Goga.”

Și prin aceasta Octavian Gogași-a consolidat dimensiunile pozitive ale personalității sale contradictorii și și-a afirmat încă o dată acele afinități asidui cu acel spirit libertar al literaturii maghiare, care-l făcea să dea o prețuire atât de înaltă „sufletului curat al lui Petofi”, poeziei revoluționare a lui Ady Endre și *Tragediei omului* a lui Madăch, pe care o socotea „una din cărțile mari ale veacului”.

„D. Octavian Goga — scria G. Călinescu în cronica sa din *Adevărul literar și artistic*, an. XIV, seria a II-a, nr. 737 — a tălmăcit *Tragedia omului* cu o rară măiestrie și în afară de cite o înjosire ca «cocotă» pentru curtezană (mai scuzabil poeticește este bisericescul c... vă, pe «are d. Vrg'iezi îl asociază cu mărgăritărelul de mai), limba e curată, românească, plastică fără zorzoane și învechită fără să miroase a mucegai. E limba (și chiar stilul) lui Eminescu potrivit vremii noastre și e tocmai interesant să se vadă un poet clasic care izbutește să fie clasic prin vorbe, pentru ureche, nu prin colorism. Dar mai presus de corectitudinea și frumusețea fiecărui vers în parte stă acea impresiune de lucru nou, necîrpit, încît cu greu îți dai seama că te afli în fața unei traduceri. [...]. O traducere ca aceasta e un noroc pentru ou autor și fără îndoială că haina literară în care ne e înfățișat Madăch

f în românește ne face să înăbușim întrebarea dacă metoda de a înlăntui tablouri n-are ceva de gravură populară ca «scara vieții», sau paralelă, așa de des folosită în urmă în cinematograf, fiindcă izbește imaginația prin varietate”. Elogiile la adresa traducerii lui Goga vor continua toată vremea și se vor exprima în formele și locurile cele mai felurite. Iată ce crede și un nume mai obscur și o revistă de provincie despre traducerea aceasta, unanim apreciată ca o lucrare originală: „...Poetul, deși furat de zbuciumul politic, a avut vreme să dăruiască limbii românești capodopera maghiară *Tragedia omului* de I. Madăch. Această carte, asemănătoare în multe privințe cu *Divina* lui Dante, nu putea fi tălmăcită nouă, decît de un spirit adînc și îndrăzneț ca acela al lui Octavian Goga”, scria cu prilejul morții poetului în revista *Lanuri* de la Făgăraș, N. Ladmiss-Andreescu.

I I ft în afară de Călinescu, Vianu și cronicarul de la *Lanuri*, gînduri profunde și aprecieri elogioase au exprimat despre traducerea lui Goga: E. Bucur, *Blajul*, II, p. 57—62; Ion Chinezu, *Gînd românesc*, III, p. 172—175; Al. Hodoș, *Revista Fundațiilor Regale*, II, nr. 2, p. 400-413; Ovidiu Papadima, *Gîndirea*, XIV, p. 274-278; Octav Șuluțiu, *Familia*, I, nr. 9, p. 99—103; P. Teodorescu, *Prometeu*, I, nr. 11-12, p. 17-26.

Reproducem textul ediției din 1934: „Emeric Madăch /*Tragedia omului* / Poem dramatic / Traducere în versuri de Octavian Goga/ București /«Fundația pentru literatură și artă»”.

(p.425)

FRUNTAȘUL

J I I I !ș N-am putea omite din perimetrul dramaturgiei lui Goga un articol dramatic, de fapt o savuroasă scenetă, *Fruntașul*, publicată în volumul *însemnările unui trecător*, Arad, 1911, p. 126—130, fie și numai pentru faptul că este, după părerea noastră, întîia încercare dramatică a autorului, poate fără să vrea. Sceneta aceasta anunță, într-un fel, unele aspecte din *Domnul notar*: demagogia unor politicieni față de masa oropsită a țaranilor. Simțul dramatic al autorului se impune din capul locului. Dialogul viu, forța de portretizare, capacitatea de evocare, acțiunea dinamică sînt cîteva din calitățile incontestabile ale scenei. „Fruntașul”, adică politicianul local, avocatul Traian Hurmuzău, „naționalist înfocat, membru al mai multor corporații”, om peste patruzeci de ani, grăsuliu, oacheș, cu barbete „pocînbart” și cu ochelari „țvîcări” prinși în aur, stă la biroul său, dintr-un orășel din nordul

Transilvaniei. își pregătește un discurs sfărăitor, trădând ignoranță, cu „domnilor și fraților, cum a zis poetul nostru Mureșan, unde-i unul nu-i putere la nevoi și la durere, noi trebuie să fim cu poporul, talpa țării, noi cu ei și ei cu noi, în iubire și dragoste, căci din opincă ne tragem și aceasta este caracteristiconul nostru”... în timpul acesta un țăran necăjit vrea să intre la el în birou, dar e dat afară. Până la urmă izbutește, dar avocatul, descoperind în el un datornic, îi cere insistent banii pe care i-i datora. în felul acesta se demască nota demagogică a retorului politic.

Firește nu e vorba de o operă dramatică amplă, bine încheată, ci de un embrion în care descifrăm virtuțile de dramaturg ale lui Goga și unele trăsături ale viitoarei sale opere: **Domnul notar**.

Reproducem textul publicat în volumul: *însemnările unui trecător*, Arad, 1911, p. 126-130.

corfă, s.f. — coș mare de nuiete împletite.

pârcan, s.n. — ramă de lemn, pervaz.

TABLA ILUSTRĂȚIILOR

Octavian Goga, portret	96— 97
Domnul notar , 1914, coperta	96- 97
Domnul notar , 1914, foaia de titlu	96— 97
Domnul notar , facsimil, ms. 6.082, f. 6.	96— 97
Octavian Goga la 30 de ani	96— 97
Domnul notar , facsimil, ms. 6.082, f. 51.	192—193
Meșterul Manole , coperta	192—193
Meșterul Manole , facsimil, ms. 5.934, f. 3.	192—193
Octavian Goga sărbătorit de Academia Română	192—193
Meșterul Manole , facsimil, ms. 5.934, f. 62.	320-321
Octavian Goga, portret	320—321
Meșterul Manole , facsimil, ms. 5.934, f. 81.	320 - 321
Mausoleul de la Ciucea și inscripția	320—321

CUPRINSUL

Domnul notar	7
Meșterul Manole	141
Tragedia omului	215
Tabloul I (In cer)	221
Tabloul II (în paradis)	227
Tabloul III (Afară din paradis)	217
Tabloul IV (în Egipt)	246
Tabloul V (în Atena)	259
Tabloul VI (în Roma)	275
Tabloul VII (în Bizanț)	289
Tabloul VIII (La Praga)	314
Tabloul IX (La Paris)	325
Tabloul X (La Praga)	338
Tabloul XI (La Londra)	346
Tabloul XII (în falanster)	377
Tabloul XIII (în haos)	400
Tabloul XIV (în ținuturi de gheață)	407
Tabloul XV (Afară din paradis)	415
Anexă: Fruntașul	1-^
Note	435
Tabla ilustrațiilor	467